

UNIWERSYTET KALISKI
im. PREZYDENTA STANISŁAWA WOJCIECHOWSKIEGO
w KALISZU

RADA NAUKOWA DYSCYPLINY NAUK O BEZPIECZEŃSTWIE

Kontaminacja śladów kryminalistycznych
podczas czynności służb ratunkowych
na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym

ROZPRAWA DOKTORSKA

Opracował:

mgr Dawid Lis

Kierownik naukowy:

dr hab. inż. Krystian Frącik

*Serdeczne podziękowania kieruję w stronę Promotora
Pana dr. hab. inż. Krystiana Frącika
za wsparcie, cenne wskazówki, życzliwość
i nieocenioną pomoc podczas pracy nad doktoratem.
Dziękuję także wszystkim, którzy w jakikolwiek sposób
przyczynili się do powstania tej pracy.*

Wasze wsparcie było bezcenne.

*W sposób szczególny dziękuję mojej żonie Anecie, synkowi Jankowi i córeczce Ani
za wyrozumiałość, wsparcie i wiarę we mnie,
nawet wtedy, gdy sam wątpiłem.*

SPIS TREŚCI

STRESZCZENIE.....	7
WSTĘP.....	13
1. PODSTAWY METODOLOGICZNE BADAŃ.....	17
1.1. Uzasadnienie wyboru tematu.....	17
1.2. Przedmiot badań i cele badawcze.....	20
1.3. Problem (problemy) i hipotezy badawcze.....	22
1.4. Metody i techniki badawcze.....	25
1.5. Organizacja badań i charakterystyka próby badawczej.....	31
1.6. Ograniczenia badań.....	40
2. DETERMINANTY KONTAMINACJI WYBRANYCH ŚLADÓW KRYMINALISTYCZNYCH.....	45
2.1. Geneza i rozwój kryminalistyki.....	46
2.2. Definicja, klasyfikacja i rodzaje wybranych śladów kryminalistycznych.....	53
2.3. Metody ujawniania i zabezpieczania wybranych śladów kryminalistycznych....	78
2.4. Kontaminacja śladów kryminalistycznych.....	97
2.5. Wnioski.....	100
3. CZYNNOŚCI WYBRANYCH SŁUŻB RATUNKOWYCH NA MIEJSCU ZDARZENIA O CHARAKTERZE PRZESTĘPCZYM.....	103
3.1. Oględziny miejsca zdarzenia o charakterze przestępczym jako podstawowa czynność procesowa wykonywana przez Policję.....	104
3.2. Czynności funkcjonariuszy Straży Pożarnej	120
3.3. Czynności ratowników medycznych	147
3.4. Wybrane przypadki nanoszenia, kontaminacji i niszczenia śladów kryminalistycznych przez służby ratunkowe.....	167
3.5. Wnioski.....	184
4. PROPOZYCJA SZKOLENIA I PROCEDUR DLA SŁUŻB RATUNKOWYCH W ZAKRESIE REALIZACJI DZIAŁAŃ NA MIEJSCU ZDARZENIA O CHARAKTERZE PRZESTĘPCZYM.....	187
4.1. Analiza wyników badań.....	188
4.2. Propozycja procedur postępowania służb ratunkowych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym.....	230

4.3. Projekt tematyki szkolenia dla służb ratunkowych w zakresie procedur postępowania na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym.....	252
4.4. Wnioski.....	257
ZAKOŃCZENIE.....	261
BIBLIOGRAFIA.....	265
SPIS RYSUNKÓW.....	273
SPIS WYKRESÓW.....	275
SPIS TABEL.....	279
SPIS ZDJĘĆ.....	281
SPIS ZAŁĄCZNIKÓW.....	285

STRESZCZENIE

Rozprawa doktorska pod tytułem *Kontaminacja śladów kryminalistycznych podczas czynności służb ratunkowych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym* w zamierzeniu Autora stanowi próbę diagnozy i oceny działań wybranych służb ratunkowych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym w aspekcie ich wpływu na kontaminację śladów kryminalistycznych. W pracy Autor przedstawił propozycję rozwiązań, których wdrożenie będzie miało wpływ na ograniczenie zjawiska kontaminacji śladów kryminalistycznych przez służby ratunkowe.

Autor dokonał wnikliwej analizy działań wybranych służb ratunkowych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym w aspekcie ich wpływu na kontaminację śladów kryminalistycznych, jak również zaprezentował podstawowe czynności dochodzeniowo-śledcze związane z wyjaśnieniem przebiegu zdarzenia oraz umożliwieniem niezwłocznego wykrycia i zatrzymania sprawcy czynu zabronionego.

W ramach wprowadzenia do poruszanej problematyki przedstawiono genezę, rozwój kryminalistyki oraz pojęcia dotyczące śladów kryminalistycznych, a także metody ujawniania i zabezpieczania wybranych śladów. Autor skupił się na podstawowych zagadnieniach oraz dokonał analizy licznych przypadków kontaminacji śladów kryminalistycznych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym podczas czynności służb ratunkowych.

Cel poznawczy określono jako diagnoza i ocena działań wybranych służb ratunkowych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym w aspekcie ich wpływu na kontaminację śladów kryminalistycznych. Za cel użyteczny przyjęto możliwość wykorzystania rezultatów badań (procedur działania mających na celu ograniczenie kontaminacji śladów kryminalistycznych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym) w praktycznej działalności służb ratunkowych. Ponadto wyniki badań mogą posłużyć do organizacji szkoleń skierowanych do służb ratunkowych mających na celu zwiększenie ich wiedzy w zakresie zasad zachowania się na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym.

Osiągnięcie wskazanych celów było możliwe poprzez rozwiązanie głównego problemu badawczego dysertacji, który został określony pytaniem: *Jakie rozwiązania powinny zostać wdrożone przez służby ratunkowe w celu ograniczenia zjawiska*

kontaminacji śladów kryminalistycznych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym? Do przyjętego celu rozprawy doktorskiej i problemu badawczego, na podstawie posiadanej wiedzy oraz prognozowanych zmian i literatury przedmiotu przyjęto następującą hipotezę roboczą: *wprowadzenie odpowiednich rozwiązań pozwoli na zmniejszenie zjawiska kontaminacji śladów kryminalistycznych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym, podniesie poziom wiedzy służb ratunkowych w przedmiotowym zakresie oraz usprawni czynności dochodzeniowo-śledcze prowadzące do wykrycia sprawców przestępstw.*

W hipotezie założono również, że rozwiązaniami tymi mogą być:

- *wdrożenie odpowiednich procedur w zakresie zasad postępowania służb ratunkowych na miejscu zdarzenia,*
- *ujednolicenie przekazu informacji poprzez opracowanie i wdrożenie kwestionariusza wykonanych czynności służb ratunkowych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym,*
- *prowadzenie szkoleń z zakresu postępowania służb ratunkowych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym,*
- *opracowanie i rozpowszechnienie wśród służb ratunkowych broszury informacyjnej zawierającej wskazówki w zakresie zasad postępowania na miejscu zdarzenia.*

Rozważania zawarte w pracy podzielono na cztery rozdziały, poprzedzone wstępem i zakończone podsumowaniem. Pierwsze trzy rozdziały mają głównie charakter teoretyczny, natomiast czwarty jest rozdziałem empirycznym. Na końcu znajdują się: bibliografia, spis zdjęć, tabel, wykresów i rysunków oraz wykaz załączników.

Przemyślenia zawarte w rozdziale pierwszym, zatytułowanym *Podstawy metodologiczne badań* stanowiły uzasadnienie wyboru tematu oraz opracowanie założeń metodycznych do badania procesu kontaminacji śladów kryminalistycznych podczas czynności służb ratunkowych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym. W rozdziale tym przedstawiono przedmiot i cel badań naukowych. Autor szczegółowo określił problem badawczy oraz sformułował hipotezy. Opisano również zastosowane metody teoretyczne i empiryczne wraz z narzędziami i technikami badawczymi. Ponadto omówiono obszar badań, scharakteryzowano próbę badawczą wykorzystaną do weryfikacji założeń oraz wskazano ograniczenia przeprowadzonych badań.

W rozdziale drugim, zatytułowanym *Determinanty kontaminacji wybranych śladów kryminalistycznych* przedstawiono genezę i rozwój kryminalistyki, zdefiniowano pojęcia związane ze śladami kryminalistycznymi oraz zaprezentowano metody ujawniania i zabezpieczania wybranych śladów kryminalistycznych. W tej części Autor dokonał także szczegółowej analizy zjawiska kontaminacji śladów kryminalistycznych. W swoich rozważaniach skupił się na charakterystyce poszczególnych przyczyn kontaminacji śladów.

W rozdziale trzecim, zatytułowanym *Czynności wybranych służb ratunkowych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym*, Autor przedstawił w pierwszej kolejności istotę czynności dochodzeniowo-śledczych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym, w tym oględziny miejsca zdarzenia oraz ich podstawowe cele. Następnie poddano analizie czynności ratunkowe na miejscu zdarzenia przeprowadzane przez przedstawicieli Straży Pożarnej oraz ratownictwa medycznego. W części tej zwrócono uwagę na odpowiednie procedury postępowania oraz ich możliwy wpływ na ślady kryminalistyczne, przeanalizowano system szkolenia i wiedzy służb ratunkowych w aspekcie późniejszych czynności dochodzeniowo-śledczych na miejscu zdarzenia. Przybliżona została także problematyka kontaminacji śladów kryminalistycznych w aspekcie wykonujących na miejscu zdarzenia czynności służb ratunkowych.

Rozdział czwarty, zatytułowany *Propozycja procedur postępowania służb ratunkowych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym*, stanowi empiryczną część pracy, w której sformułowane zostały wnioski wynikające z rezultatów badań, dotyczące realizacji celu pracy. Autor zaprezentował wyniki uzyskanych badań własnych, które były istotne w opracowaniu i przedstawieniu procedury postępowania służb ratunkowych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym. W ramach procedur zaproponowany został również kwestionariusz z wykonanych czynności służb ratunkowych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym. Dopełnieniem rozwiązania problematyki jest zaproponowane szkolenie umożliwiające uzyskanie wiedzy teoretycznej oraz praktycznej, związanej z możliwością zminimalizowania zjawiska kontaminacji śladów kryminalistycznych przez służby ratunkowe na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym. Uczestnicy szkolenia otrzymają również zaprojektowaną przez Autora broszurę informacyjną, która w przystępny sposób pozwoli przyswoić, a także w razie potrzeby powrócić do proponowanych rozwiązań.

Przedstawiona propozycja oparta została na doświadczeniu Autora, odpowiedniej analizie literatury przedmiotu oraz na wynikach przeprowadzonych badań empirycznych.

W zakończeniu dysertacji ujęto podsumowanie analizowanych treści. W opinii Autora, praca w pełni wyczerpuje przedstawiony przedmiot badań oraz założenia badawcze, które zostały poparte rzetelną analizą literatury, obszernym materiałem empirycznym oraz zastosowaniem odpowiednich metod, technik i narzędzi badawczych.

SUMMARY

The doctoral dissertation titled *Contamination of Forensic Traces During the Activities of Emergency Services at a Crime Scene* aims to analyse and evaluate the operations of selected emergency services at crime scenes in terms of their impact on the contamination of forensic traces. The author proposes solutions whose implementation would help reduce the phenomenon of forensic trace contamination by emergency services.

The author has conducted a thorough analysis of the actions of selected emergency services at crime scenes concerning their impact on forensic trace contamination. Additionally, the dissertation presents fundamental investigative procedures related to clarifying the course of events and enabling the immediate identification and apprehension of the perpetrator.

As an introduction to the discussed subject matter, the dissertation outlines the origins and development of forensic science, the concepts related to forensic traces, and methods for detecting and securing selected traces. The author focuses on fundamental issues and analyzes numerous cases of forensic trace contamination at crime scenes during emergency service activities.

The cognitive objective of the study is to diagnose and assess the actions of selected emergency services at crime scenes regarding their impact on forensic trace contamination. The practical objective is to enable the practical application of the research results—procedures designed to reduce forensic trace contamination at crime scene in the operational activities of emergency services. Furthermore, the research findings may serve as the basis for training programs aimed at emergency service personnel to enhance their knowledge of appropriate behavior at crime scenes.

Achieving these objectives was possible by addressing the dissertation's primary research problem, formulated as the question: *What solutions should be implemented*

by emergency services to reduce the phenomenon of forensic trace contamination at crime scenes?

Based on existing knowledge, projected developments, and relevant literature, the following working hypothesis was formulated: *Implementing appropriate solutions will reduce forensic trace contamination at crime scenes, increase emergency service personnel's knowledge in this area, and enhance investigative procedures aimed at identifying crime perpetrators.*

The hypothesis also assumes that these solutions may include:

- Implementing appropriate procedures regarding emergency services' actions at crime scenes,
- Standardizing information transfer through the development and implementation of a questionnaire documenting the activities of emergency services at crime scenes,
- Conducting training on emergency services' actions at crime scenes,
- Developing and distributing an informational brochure for emergency services containing guidelines on behavior at crime scenes.

The dissertation consists of four chapters, preceded by an introduction and followed by a conclusion. The first three chapters focus mainly theoretical aspects, while the fourth chapter presents empirical research. The study concludes with a bibliography, a list of photographs, tables, graphs, and figures, as well as appendices.

The considerations in Chapter One (*Methodological Foundations of the Research*) justify the choice of the topic and outline the methodological assumptions for studying forensic trace contamination during emergency service activities at crime scenes. This chapter presents the subject and purpose of the research, precisely defines the research problem, and formulates hypotheses. It also describes the theoretical and empirical methods used, along with research tools and techniques. Additionally, the research area is discussed, the study sample used for hypothesis verification is characterized, and the study's limitations are identified.

Chapter Two (*Determinants of Contamination of Selected Forensic Traces*) explores the origins and development of forensic science, defines key concepts related to forensic traces, and presents methods for detecting and securing selected forensic traces. This section also includes a detailed analysis of forensic trace contamination, focusing on the various causes of this phenomenon.

Chapter Three (*Activities of Selected Emergency Services at Crime Scenes*) first discusses the essence of investigative procedures at crime scenes, including crime scene examination and its primary objectives. It then analyzes rescue operations conducted by fire services and medical rescue teams. This section highlights appropriate procedures and their potential impact on forensic traces, evaluates the training system and knowledge level of emergency service personnel regarding investigative procedures, and examines forensic trace contamination caused by emergency service activities at crime scenes.

Chapter Four (*Proposed Procedures for Emergency Services at Crime Scenes*) constitutes the empirical part of the dissertation, presenting findings from research aimed at achieving the study's objectives. The author presents the research results, which were instrumental in developing and proposing procedural guidelines for emergency services at crime scenes. As part of these procedures, a questionnaire documenting emergency services' activities at crime scenes is proposed.

To complement these solutions, the dissertation suggests a training program that provides both theoretical and practical knowledge on minimizing forensic trace contamination by emergency services at crime scenes. Participants will also receive an informational brochure designed by the author, which presents the proposed solutions in an accessible format for easy reference.

The proposed solutions are based on the author's experience, a thorough analysis of relevant literature, and empirical research findings.

The dissertation concludes with a summary of the analyzed content. In the author's opinion, the study comprehensively addresses the research subject and hypotheses, supported by a thorough literature review, extensive empirical material, and the application of appropriate research methods, techniques, and tools.

WSTĘP

Idealny wymiar sprawiedliwości
jest celem nieosiągalnym dla zwykłych śmiertelników,
ale mimo to powinniśmy nieustannie do niego dążyć.

/John E. Douglas/

Oblicze sprawiedliwości nie zawsze było równie roztropne jak to, które znamy dziś. Koncepcja zakładająca, że prawo karne winno opierać się na dowodach, pojawiła się stosunkowo niedawno. *Przez wieki ludzie byli oskarżani i uznawani za winnych po prostu dlatego, że byli nietutejsi, że stosowali zioła, że byli odmiennej budowy ciała, że znaleźli się w złym miejscu w nieodpowiednim czasie albo po prostu, bo tak*¹.

Rozwój nauki znacząco wpłynął na zmianę tego stanu rzeczy. Zrozumienie, że miejsce zbrodni kryje w sobie cenne informacje oraz przeprowadzenie badań umożliwiających ich rozszyfrowanie i wykorzystanie w procesie sądowym, stanowiły przełom w nowoczesnej kryminalistyce. Żaden sprawca przestępstwa nie może być pewny, że nie pozostawił śladów, które mogą doprowadzić do jego ujęcia i skazania.

Nie można jednak twierdzić, że obecny wymiar sprawiedliwości jest doskonały i nie wymaga żadnych usprawnień. Naukowcy nieustannie rywalizują, odkrywając nowe ślady kryminalistyczne i doskonaląc obecne techniki ujawniania, które pomagają w identyfikacji sprawców. Mimo to, w wielu przypadkach przestępcy unikają kary z powodu braku lub niewystarczającej ilości dowodów łączących ich ze zdarzeniem.

Autor, w ramach swoich obowiązków służbowych, ujawnia i zabezpiecza ślady kryminalistyczne na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym. Pozwalają one nie tylko zidentyfikować sprawcę, ale także często umożliwiają rekonstrukcję przebiegu wydarzeń, precyzyjne określenie kwalifikacji prawnej czynu oraz powiązanie osoby podejrzanej z miejscem zdarzenia.

Przekaz medialny sugerujący możliwość wykorzystania zabezpieczonych śladów kryminalistycznych po wielu latach nie oznacza, że wszystkie ślady zachowują trwałość. Jest to możliwe jedynie w przypadku ich prawidłowego zabezpieczenia, które chroni je przed degradacją i pozwala na dalsze badania po długim czasie przechowywania.

¹V. McDermid, *Anatomia Zbrodni*, Wyd. Znak Koncept, Kraków 2024, s. 9.

Ślady pozostawione na miejscu czynu zabronionego są niezwykle delikatne i podatne na kontaminację – zarówno przez warunki atmosferyczne, jak i celowe lub przypadkowe działania człowieka. W wielu przypadkach może to prowadzić do ich uszkodzenia, uniemożliwiając identyfikację lub całkowicie eliminując ich wartość dowodową w czynnościach dochodzeniowo-śledczych.

Osoby przebywające na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym, nawet jeśli nie są bezpośrednio związane z przestępstwem, pozostawiają po sobie liczne ślady. Dotyczy to również osób prowadzących działania ratunkowe oraz tych, którzy dokonują czynności mające na celu wyjaśnienie przebiegu zdarzenia.

Wieloletnie uczestnictwo Autora w czynnościach na miejscu oględzin, pozwoliło dostrzec pewne nieumyślne działania służb ratunkowych, które doprowadziły do utraty wielu istotnych śladów kryminalistycznych. Na podstawie licznych obserwacji Autor rozważył dostosowanie sposobu i formy działań służb ratunkowych do określonych schematów i wytycznych, a także sposób zwiększenia ich świadomości oraz wiedzy na temat śladów, co, według opinii Autora, pozwoli ograniczyć to zjawisko do poziomu niezakłócającego dalszy przebieg czynności procesowych.

W niniejszej pracy wykorzystano zarówno badania teoretyczne, jak i empiryczne, aby m.in. określić istniejący stan wiedzy oraz zidentyfikować obszary, które nie zostały jeszcze szczegółowo przeanalizowane w kontekście badanego problemu. Na potrzeby przeprowadzonych badań empirycznych Autor rozmawiał ze specjalistami z zakresu służb ratunkowych i kryminalistyki o praktyce i dylematach ich działań oraz przyszłych rozwiązaniach, które w sposób niekolidujący z obecnymi procedurami i algorytmami przyniosą korzyść w dalszych działaniach dochodzeniowo-śledczych. Liczne wypełnione przez przedstawicieli służb ratunkowych kwestionariusze ankiet pozwoliły na zebranie istotnych danych liczbowych, prowadzących do rozwiązania szczegółowych problemów badawczych. Dokonane obserwacje uczestniczące umożliwiły zrozumienie problemów i dylematów służb ratunkowych, które powinny zostać rozwiązane.

Przedstawiona dysertacja złożona jest ze wstępu, czterech rozdziałów, bibliografii, spisu tabel, rysunków, wykresów, zdjęć oraz załączników.

Rozdział pierwszy, zatytułowany *Podstawy metodologiczne badań*, poświęcony jest metodologii, przedmiotowi oraz celowi badań. Przedstawiono w nim główny problem badawczy oraz sformułowano hipotezy badawcze. Omówiono również zastosowane

metody, techniki i narzędzia badawcze, ograniczenia badań, a także zaprezentowano obszar i teren badań. Dodatkowo scharakteryzowano próbę badawczą.

W rozdziale drugim, zatytułowanym *Determinanty kontaminacji wybranych śladów kryminalistycznych* zostały poruszone kwestie wprowadzające do badanej tematyki poprzez zaprezentowanie genezy i rozwoju kryminalistyki, omówienia definicji, klasyfikacji i rodzajów wybranych śladów kryminalistycznych. Omówiono również metody ujawniania i zabezpieczania wybranych śladów oraz poddano analizie zagadnienia związane z kontaminacją śladów kryminalistycznych.

Rozdział trzeci, zatytułowany *Czynności wybranych służb ratunkowych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym* przedstawia zarówno podstawowe czynności dochodzeniowo-śledcze podczas badania miejsca zdarzenia, jak również poprzedzające je czynności ratunkowe, zarówno ratowników medycznych, jak również Straży Pożarnej. W rozdziale zostały również wyszczególnione i przeanalizowane przypadki nanoszenia, kontaminacji i niszczenia śladów kryminalistycznych przez służby ratunkowe.

W rozdziale czwartym, zatytułowanym *Propozycja procedur realizowanych na miejscu zdarzeń o charakterze przestępczym*, po uprzedniej analizie wyników badań, została opracowana koncepcja procedur postępowania służb ratunkowych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym oraz propozycja tematyki szkolenia dla służb ratunkowych powiązana z proponowanymi rozwiązaniami.

Wszystkie rozdziały zostały zwieńczone wnioskami wynikającymi z weryfikacji hipotez przyjętych przez Autora oraz wnioskiem końcowym, który wpływa z omawianego problemu badawczego.

Dysertację kończą liczne załączniki, w których znajdują się między innymi proponowane procedury postępowania służb ratunkowych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym, karta proponowanego szkolenia, kwestionariusz z czynności służb ratunkowych na miejscu zdarzenia czy broszura informacyjna przedstawiająca graficznie proponowane rozwiązania. Ponadto załączono kwestionariusze i arkusze z przeprowadzonych badań empirycznych oraz liczne inne materiały związane z omawianymi zagadnieniami w poszczególnych rozdziałach pracy.

1. PODSTAWY METODOLOGICZNE BADAŃ

1.1. Uzasadnienie wyboru tematu

Zabezpieczenie śladów kryminalistycznych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym to jeden z głównych celów procesowych czynności oględzin. Ślad zabezpieczony prawidłowo, zarówno w sposób techniczny, jak i procesowy, może stanowić klucz do wyjaśnienia przebiegu zdarzenia kryminalnego. Ślad kryminalistyczny może również wskazać czy potwierdzić sprawcę lub sprawców czynu zabronionego. Prawidłowo przeprowadzone oględziny miejsca zdarzenia stanowią nieocenione źródło wiedzy oraz mogą stać się podwalinami wszystkich dalszych czynności procesowych związanych ze zdarzeniem.

Oględziny miejsca zdarzenia pojawiają się bardzo często w literaturze kryminalistycznej i stanowią podstawę procesową na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym. *Oględziny to zespół czynności procesowo-kryminalistycznych wykonywanych przez odpowiednie służby w celu wyjaśnienia okoliczności popełnionego przestępstwa, zabezpieczenia wszystkich ujawnionych śladów związanych ze zdarzeniem, rekonstrukcji przebiegu zdarzenia i ustalenia roli osób uczestniczących w zdarzeniu*².

Pojęcie *śladu* jest bardzo ogólne i nie posiada jednej definicji. Powszechnie przyjmuje się, że śladem będzie każda zmiana wyglądu miejsca zdarzenia. Może to być brak jakiegoś przedmiotu, zmiana położenia, zniszczenie, pozostawienie czegoś na miejscu zdarzenia, itd. W myśl takiej interpretacji, zmiany muszą być powiązane z wydarzeniami będącymi przedmiotem postępowania. Jest to bardzo istotna kwestia, ponieważ na miejscu zdarzenia może dojść do wielu innych zmian, związanych, np. z czynnościami ratunkowymi, które nie będą kategoryzowane jako ślad kryminalistyczny i nie są bezpośrednio połączone z przedmiotem postępowania.

W czasie pomiędzy popełnionym przestępstwem, a czynnościami związanymi z oględzinami miejsca zdarzenia, dochodzi do wielu różnych działań mających na celu unormowanie zachowań uczestników, ustabilizowanie miejsca czynu w sposób umożliwiający bezpieczne i owocne przeprowadzenie czynności procesowych.

W większości przypadków, po uzyskaniu informacji o zdarzeniu, podejmowane są działania, które w pierwszej kolejności nakierowane są na ratowanie życia i zdrowia

²S. Kozdrowski, *Oględziny miejsca zdarzenia*, Wyd. CSP, Legionowo 1991, s. 36.

osób związanych ze zdarzeniem. W zależności od specyfiki zdarzenia, na jego miejsce, poza Policją, wysyłane są różne służby takie jak np. zastępy Straży Pożarnej oraz zespoły Ratownictwa Medycznego. Służby te są nakierunkowane na czynności ratunkowe, a ich działania są powiązane z licznymi algorytmami, instrukcjami i rozporządzeniami, które w zależności od przebiegu zdarzenia, pozwalają na wykonanie adekwatnych czynności medycznych i zabezpieczających. Dynamika działań jest nieodzowna w czynnościach ratunkowych, niestety może być też bardzo destrukcyjna dla dalszych czynności procesowych.

Każda osoba obecna w miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym (nawet nie będąca bezpośrednio związana z przestępstwem) pozostawia liczne własne ślady. Dotyczy to również wszystkich osób wykonujących czynności ratunkowe oraz czynności wyjaśniające przebieg zdarzenia. Związane jest to jednak z bezpośrednim zagrożeniem zatarcia, zniszczenia oraz kontaminacji³ śladów kryminalistycznych.

Kontaminacji nigdy nie można wykluczyć, ponieważ, w różnym stopniu świadomości, dopuszcza się jej każda osoba obecna na miejscu zdarzenia, zarówno świadkowie, osoby postronne, jak również służby ratunkowe oraz funkcjonariusze grupy oględzinowej. Do kontaminacji może dojść, również na dalszych etapach procesowych. Poprawnie zabezpieczony ślad może zostać przypadkowo zanieczyszczony podczas wykonywania ekspertyzy lub transportu, a także w wyniku innych zdarzeń losowych.

Ważnymi elementami mającymi istotny wpływ na zminimalizowanie zjawiska kontaminacji przez wszystkie służby na miejscu zdarzenia, jest sposób i forma wykonywanych czynności oraz zachowań na miejscu o charakterze przestępczym. Dostosowując je między innymi do określonych schematów, wskazówek, a także poprzez budowanie świadomości i wiedzy na temat śladów kryminalistycznych, można zminimalizować to zjawisko do stanu, który nie będzie miał wpływu na dalszy przebieg czynności procesowych. Na uwagę należy również mieć fakt dostosowania zakresu i sposobów działań do wciąż rozwijających się możliwości kryminalistycznych i różnorodności przestępstw.

³Kontaminacja - słowo pochodzące z języka łacińskiego *contaminatio* – *zetknięcie* albo *splamienie*. W literaturze kryminalistycznej kontaminacja jest terminologią związaną z ryzykiem błędu wynikającego z zanieczyszczenia śladów ujawnionych na miejscu zdarzenia elementami obcymi. Proces ten prowadzi do niekontrolowanego wymieszania składników o różnym pochodzeniu w nową całość, w konsekwencji doprowadzając do całkowitej nieprzydatności danego śladu.

Wieloletnie doświadczenia Autora, związane z realizacją czynności na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym, pozwoliły na dostrzeżenie pewnego rodzaju luki pomiędzy działaniami służb ratunkowych, a późniejszymi czynnościami prowadzącymi do ustalenia przebiegu i ujawnienia sprawcy zdarzenia. Luka ta jest związana z brakiem odpowiedniego ukierunkowania oraz budowaniem świadomości w kręgu służb ratunkowych na temat dalszych czynności na miejscu zdarzenia po ustaniu działań ratunkowych. Powtarzające się od wielu lat pewne schematy zachowania się służb ratunkowych, z kryminalistycznego punktu widzenia znacznie utrudniają poprawne i szybkie wnioskowanie podczas czynności procesowych.

Przeprowadzone przez Autora badania wykazały, że służby ratunkowe nie posiadają odpowiednich procedur oraz szkoleń dotyczących kryminalistycznych czynności rozpoczynających się po zakończeniu działań ratunkowych. Brak jest również odpowiedniej świadomości wpływu zacierania i nanoszenia śladów kryminalistycznych na czynności procesowe. W programach nauczania, zarówno w szkołach Straży Pożarnej, jak również na studiach o kierunku ratownictwa medycznego brak jest tematyki kształcenia dotyczącej wskazanego obszaru.

Zauważając powyższą lukę proceduralną i informacyjną oraz po licznych konsultacjach z przedstawicielami Ratownictwa Medycznego, Straży Pożarnej, Wojsk Obrony Terytorialnej oraz GOPR⁴, Autor podjął się próby stworzenia uniwersalnej procedury postępowania służb ratunkowych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym, który w sposób niekolidujący z czynnościami ratunkowymi pozwoli na ograniczenie kontaminacji śladów i ułatwi czynności wyjaśniające zdarzenie.

Realizacja procedur postępowania służb ratunkowych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym powinna być wsparta odpowiednim szkoleniem. Pozwoli to na skuteczne wdrożenie i przeciwiczenie zaproponowanych rozwiązań oraz przekazanie przedstawicielom służb ratunkowych kluczowej wiedzy z zakresu

⁴Pomysł ten został przedstawiony m.in. Dyrektor Wojewódzkiego Pogotowia Ratunkowego w Katowicach, która zaakceptowała koncepcję stworzenia projektu procedur postępowania służb ratowniczych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym oraz zaoferowała pomoc w procesie wdrożenia algorytmu do działań służb ratunkowych. Autor uzyskał również akceptację Akademii WSB w Krakowie oraz Grupy Poszukiwawczej K-9 z 11. Małopolskiej Brygady Obrony Terytorialnej na stworzenie tematyki szkoleń mających na celu zwiększenie świadomości przestrzegania zasad postępowania na miejscu o charakterze przestępczym. Działania dotyczące szkolenia zostały również przedstawione biegłemu z zakresu pożarnictwa, wykładowcy Szkoły Aspirantów PSP w Krakowie, który potwierdził zapotrzebowanie na tego typu szkolenia. Propozycja stworzenia algorytmu postępowania spotkała się z zaciekawieniem jednostek OSP i PSP w województwie małopolskim, a także Beskidzkiej Grupy GOPR.

czynności dochodzeniowo-śledczych. Autor zamierza zaprezentować specjalistyczne szkolenie, które nie tylko ułatwi zrozumienie i wdrożenie przedstawionych rozwiązań, ale także poszerzy wiedzę służb ratunkowych o kluczowe informacje dotyczące istoty śladów kryminalistycznych oraz czynności procesowych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym, podejmowanych bezpośrednio po zakończeniu działań ratunkowych.

W ocenie Autora, posiadane doświadczenie, liczne działania związane z powyżej przedstawioną profilaktyką oraz przeprowadzona procedura badawcza dotycząca zapobiegania kontaminacji śladów kryminalistycznych na miejscach zdarzeń o charakterze przestępczym przez służby ratunkowe, pozwoli uzupełnić istniejącą lukę informacyjną, a także stanie się odpowiednim materiałem do opracowania pracy doktorskiej.

1.2. Przedmiot badań i cele badawcze

Odpowiednie ustanowienie i zdefiniowanie przedmiotu badań ma fundamentalne znaczenie w procesie badawczym. Zdefiniowanie przedmiotu badań nie jest jednoznaczne i jest powiązane z dziedziną nauki, w której się poruszamy. Zarówno zjawiska przyrodnicze, społeczne, ale także obiekty oraz osoby mogą stanowić przedmiot badawczy.

Dzięki poprawnemu określeniu przedmiotu badań można wybrać odpowiednie metody i narzędzia badawcze, które z sukcesem zostaną wykorzystane do analizy i odpowiedniej interpretacji uzyskanych danych⁵. Podstawowym celem badań naukowych jest otrzymanie odpowiedniej wiedzy, zrozumienie, poznanie danej dziedziny badawczej i odpowiednie opisanie jej w sposób ogólny, ścisły oraz pewny, nacechowany znaczną zawartością informacji⁶.

Trafnym podsumowaniem definicji przedmiotu badań jest stwierdzenie T. Pilcha, który wskazuje, że przedmiotem badań jest: *zadanie, które staje przed nami w momencie uświadomienia sobie konieczności przeprowadzenia badań empirycznych*⁷.

⁵J. Apanowicz, *Metodologiczne uwarunkowania pracy naukowej*, Wyd. Difin, Warszawa 2005, s. 62.

⁶T. Pilch, T. Bauman, *Zasady badań pedagogicznych. Strategie ilościowe i jakościowe*, Wyd. ŻAK Wydawnictwo Akademickie, Warszawa 2001, s. 16.

⁷*Ibidem*, s. 35-36.

Przedmiotem badań w niniejszej pracy są: *czynności wybranych służb ratunkowych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym i ich wpływ na kontaminację śladów kryminalistycznych.*

Istotą działań człowieka jest dążenie do określonych celów. Zgodnie z definicją przez cel możemy rozumieć to, *do czego się dąży; to, czemu coś ma służyć; miejsce, do którego się zmierza*⁸. Po odpowiednim uwzględnieniu poznawczego punktu widzenia, można jednoznacznie stwierdzić, że każde zachowanie człowieka ma jakiś cel. U każdego będzie on się znacznie różnił, przede wszystkim, poziomem świadomości i konieczności jego osiągnięcia⁹.

Jednym z głównych celów nauki jest uzyskiwanie wiedzy, a dzięki temu tworzenie wynalazków, które mają zmieniać rozwój cywilizacyjny. Należy jednak pamiętać o nie mniej ważnym, choć mniej spektakularnym celu naukowym, jakim jest dostarczanie wiedzy, która może zostać zweryfikowana, a także pozwala wyjaśnić, zrozumieć, przewidzieć badane zjawiska empiryczne¹⁰.

Cel badań wymaga określenia powodu badania oraz przydatności uzyskanych wyników¹¹. Nie należy przy tym zapominać o drugim istotnym celu badań, jakim jest kształtowanie rzeczywistości i prognozowanie dalszych zmian w celu pobudzenia społecznych procesów.

Analizując pojęcie celu badań, należy podkreślić, że jest to: *rodzaj efektu, który zamierzamy uzyskać w wyniku badań, a także rodzaj czynników, z którymi efekty te będą się wiązać*¹². W kontekście przedstawionych powyżej rozważań celami badań pracy są:

Cel poznawczy: *diagnoza i ocena działań wybranych służb ratunkowych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym w aspekcie ich wpływu na kontaminację śladów kryminalistycznych.*

Cel utylitarny: *możliwość wykorzystania rezultatów badań (procedur działania mających na celu ograniczenie kontaminacji śladów kryminalistycznych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym) w praktycznej działalności służb ratunkowych. Ponadto wyniki badań mogą posłużyć do organizacji szkoleń skierowanych do służb*

⁸Cel, Słownik Języka Polskiego, <https://sjp.pwn.pl/sjp/cel;2447324.html> [dostęp: 23.05.2024].

⁹A. Czupryński, B. Wiśniewski, J. Zboina (red.), *Nauki o bezpieczeństwie. Wybrane problemy*, Wyd. CNBOP-PIB, Józefów 2017, s. 35.

¹⁰A. Grobler, *Prawda i racjonalność naukowa*, Wyd. Inter Esse, Kraków 1993, s. 8.

¹¹Z. Skorny, *Prace magisterskie z psychologii i pedagogiki*, Wyd. Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1984, s. 19.

¹²H. Komorowska, *Metody badań empirycznych w glottodydaktyce*, Wyd. PWN, Warszawa 1982, s. 77.

ratunkowych mających na celu zwiększenie ich wiedzy w zakresie zasad zachowania się na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym.

1.3. Problem (problemy) i hipotezy badawcze

Problemem badawczym jest zazwyczaj pytanie określające granice, cel i wymiar pracy naukowej. Odpowiednie sformułowanie problemu badawczego wymaga znacznej wiedzy w obrębie poruszanej tematyki, której źródłem często jest właściwie dobrana literatura przedmiotu.

Kluczem do poprawnej formy problemu badawczego jest zauważenie i uwzględnienie powiązań między zmiennymi, w celu wdrożenia zastosowania empirycznego i wyczerpanie zakresu problemu. Sformułowanie celów i uwarunkowań danego problemu w problemie badawczym pozwoli na odpowiednie zaplanowanie badań i usystematyzowanie pracy badawczej.

Według B. Klepackiego, problemy badawcze powinny stanowić ważną część dla rozwoju teorii i być istotne dla praktyki. Problemy te muszą być prawdziwe, poprawnie sformułowane i w większości nauk empirycznie sprawdzalne¹³.

Istnieją różne podziały problemów badawczych. Jednym z podziałów ze względu na przedmiot, zakres, stan badań, rolę i inne czynniki środowiskowe jest: problemy teoretyczne, problemy praktyczne, problemy podstawowe, problemy cząstkowe, problemy ogólne, problemy szczegółowe¹⁴.

Podsumowaniem rozważań na temat problemu badawczego może być stanowisko S. Nowaka, który określa, że: problematykę badań stanowi zbiór pytań leżących w polu badacza¹⁵. Poprawność problemów badawczych jest uwarunkowana spełnieniem kryteriów polegających na dokładności wiedzy zawartej w tematyce badawczej, zawieranie wszelkich, generalnie występujących zależności między zmiennymi, możliwość ich rozstrzygnięcia drogą empiryczną oraz to, że posiadają one wartość praktyczną¹⁶.

¹³B. Klepacki, *Wybrane zagadnienia związane z metodologią badań naukowych*, Wyd. Roczniki Nauk Rolniczych, seria G, t. 96 Warszawa 2009, s. 41.

¹⁴S. Palka, *Metodologia, badania, praktyka pedagogiczna*, Wyd. Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk 2006, s. 64.

¹⁵S. Nowak, *Metodologia badań społecznych*, Wyd. PWN, Warszawa 2011, s. 220-225.

¹⁶T. Pilch, *Metodologia pedagogicznych badań środowiskowych*, Wyd. Ossolineum, Warszawa 1971, s. 65.

Ze względu na przyjęty cel badań **główny problem badawczy** został sformułowany w postaci pytania: ***Jakie rozwiązania powinny zostać wdrożone przez służby ratunkowe w celu ograniczenia zjawiska kontaminacji śladów kryminalistycznych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym?***

Rozwiązanie powyższego problemu badawczego wymaga uzyskania odpowiedzi na szereg pytań sformułowanych w postaci następujących **problemów szczegółowych**:

1. ***Jakie czynniki mają wpływ na kontaminację śladów kryminalistycznych?***
2. ***W jaki sposób służby ratunkowe mogą wpływać na ślady kryminalistyczne podczas czynności na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym?***
3. ***Jakie usprawnienia należy wdrożyć w działaniach służb ratunkowych w celu zminimalizowania zjawiska kontaminacji śladów na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym?***

Na podstawie obecnego stanu wiedzy oraz po stwierdzeniu istnienia niewłaściwych sposobów zachowania się służb ratunkowych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym, sformułowano następującą **główną hipotezę roboczą**:

Przypuszczam, że wprowadzenie odpowiednich rozwiązań pozwoli na zmniejszenie zjawiska kontaminacji śladów kryminalistycznych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym, podniesie poziom wiedzy służb ratunkowych w przedmiotowym zakresie oraz usprawni czynności dochodzeniowo-śledcze prowadzące do wykrycia sprawców przestępstw.

Zakładam, że rozwiązaniami tymi mogą być:

- ***wdrożenie odpowiednich procedur w zakresie zasad postępowania służb ratunkowych na miejscu zdarzenia,***
- ***ujednolicenie przekazu informacji poprzez opracowanie i wdrożenie kwestionariusza wykonanych czynności służb ratunkowych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym,***
- ***prowadzenie szkoleń z zakresu postępowania służb ratunkowych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym,***
- ***opracowanie i rozpowszechnienie wśród służb ratunkowych broszury informacyjnej zawierającej wskazówki w zakresie zasad postępowania na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym.***

Do szczegółowych problemów badawczych sformułowano następujące hipotezy szczegółowe:

1. *Zakładam, że czynnikami mającym istotny wpływ na niszczenie i kontaminację śladów kryminalistycznych są między innymi:*

- *działania osób związanych ze zdarzeniem (poszkodowany, sprawca, świadek oraz obserwator zdarzenia),*
- *nieprawidłowości w działaniach osób biorących udział w oględzinach miejsca zdarzenia,*
- *zastosowanie niewłaściwych narzędzi (np. pojemników, odczynników itp.), prowadzących do kontaminacji śladów kryminalistycznych,*
- *nieoczekiwane zdarzenia losowe i/lub atmosferyczne,*
- *czynności służb ratunkowych na miejscu zdarzenia o charakterze kryminalnym.*

Przypuszczam, że dokonanie szczegółowej analizy tego typu przypadków pozwoli na ustalenie determinantów wpływających na proces kontaminacji śladów kryminalistycznych.

2. *Należy sądzić, że działania służb ratunkowych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym mogą mieć negatywny wpływ na możliwość ujawnienia i przydatność identyfikacyjną śladów kryminalistycznych poprzez:*

- *brak procedur wskazujących odpowiednie rozwiązania w zakresie zasad postępowania służb ratunkowych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym,*
- *niepoprawność przekazu informacji grupie dochodzeniowo-śledczej, dotyczących czynności ratunkowych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym,*
- *niską świadomość przedstawicieli służb ratunkowych w zakresie kryminalistycznych czynności na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym.*

3. *Należy sądzić, że opracowanie stosownych procedur postępowania służb ratunkowych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym i realizacja odpowiednio ukierunkowanych szkoleń pozwoli na:*

- *zwiększenie wśród przedstawicieli służb ratunkowych wiedzy dotyczącej działań na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym,*
- *ograniczenie kontaminacji śladów kryminalistycznych,*
- *usprawnienie czynności procesowych na miejscu zdarzenia kryminalnego,*

- *optymalizację późniejszych działań dochodzeniowo-sledczych,*
- *prawidłowe wykluczenie z dalszych czynności procesowych śladów pozostawionych przez służby ratunkowe,*
- *ujednolicenie zasad postępowania służb ratunkowych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym.*

1.4. Metody i techniki badawcze

Autor, w celu zbadania wybranego obszaru, starał się wybrać odpowiednie metody badawcze, które wspierane były przez optymalnie dobrane techniki badawcze przy wykorzystaniu skonstruowanych w tym celu narzędzi badawczych.

Według S. Nowaka *metoda badawcza* to: *określony, powtarzalny i wyuczany sposób – schemat lub wzór – postępowania, świadomie skierowanego na realizację pewnego celu poprzez dobór środków odpowiednich do tego celu*¹⁷. Dla uzupełnienia definicji metody badawczej należy zwrócić uwagę na słowa P. Sienkiewicza, który określa ją jako *procedurę postępowania umożliwiającą posługiwanie się określonymi środkami w celu pozyskania prawdy oraz przekształcania rzeczywistości*¹⁸. W swoich rozważaniach należy również podkreślić stanowiska A. Kamińskiego oraz J. W. Creswella, którzy zauważają, że metody badawcze służą *badaczowi do gromadzenia oraz analizy i interpretacji zebranych danych*¹⁹.

W literaturze przedmiotu napotkamy mnogość metod badawczych, w związku z czym stworzono jej typologię. Jeden z zaproponowanych podziałów metod badawczych jest opracowany przez wspomnianego już J. W. Creswella i dzieli metody badawcze na ilościowe, jakościowe i mieszane²⁰.

¹⁷S. Nowak, *Metodologia badań ...*, op. cit., s. 19.

¹⁸Zob. P. Sienkiewicz, *Metody badań nad bezpieczeństwem i obronnością*, Wyd. Akademia Obrony Narodowej, Warszawa 2010, s. 31.

¹⁹A. Kamiński, *Metoda, technika, procedura badawcza w pedagogice empirycznej*, Wyd. Metodologia pedagogiki społecznej, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk 1974, s. 65.

²⁰J.W. Creswell, *Projektowanie badań naukowych. Metody jakościowe, ilościowe i mieszane*, Kraków 2013, s. 41.

Tabela 1. Metody ilościowe, jakościowe, mieszane.

Metody ilościowe —► Metody mieszane «— Metody jakościowe		
• Z góry określone; • Pytania zależne od narzędzia; • Dane dotyczące działań, dane dotyczące postaw, dane z obserwacji i dane ze spisów statystycznych; • Analiza statystyczna; • Interpretacja statystyczna	• Zarówno z góry określone, jak i elastyczne; • Różne rodzaje danych ze wszystkich możliwych źródeł; • Analiza statystyczna i tekstowa; • Łączna interpretacja baz danych	• Wylaniające się w toku badań; • Pytania otwarte; • Dane z wywiadów, dane z obserwacji, dane z dokumentów i dane audiowizualne; • Analiza tekstowa i ikonograficzna; • Interpretacja tematów i wzorców

Źródło: J.W. Creswell, *Projektowanie badań naukowych...*, op. cit., s. 41.

W literaturze bardzo często pojawia się podział metod badawczych na teoretyczne i empiryczne. P. Sienkiewicz podkreśla, że metody empiryczne i teoretyczne mają zupełnie inne przeznaczenie naukowe. Zebranie odpowiedniego materiału badawczego jest głównym celem metody empirycznej. Metoda teoretyczna polega na logicznym przetworzeniu i uporządkowaniu materiału empirycznego²¹. Znacznie szerszy podział metod teoretycznych został zaprezentowany przez M. Cieślarczyka i Z. Chojnickiego, którzy jako metody badawcze wyróżnili:

- analizę (elementarną, strukturalną, funkcjonalną, przyczynową, logiczną, pojęciową, porównawczą, genetyczną, matematyczną, ilościową, jakościową, jakościowo-ilościową, systemową, wartości, analizę i krytykę źródeł oraz piśmiennictwa),
- syntezę,
- abstrahowanie,
- porównanie,
- uogólnienie,
- wnioskowanie.

W celu rozwiązania problemów badawczych niniejszej pracy oraz odpowiedniej weryfikacji przyjętych hipotez, wykorzystany został szereg metod badawczych odpowiednich do poruszanej problematyki.

²¹P. Sienkiewicz, *Metody badań nad bezpieczeństwem...*, op. cit., s. 37.

Proces badawczy w niniejszej pracy określają następujące **metody teoretyczne**:

Analiza - metoda postępowania naukowego, która została zastosowana w celu rozcłonkowania danej całości na części, a następnie badaniu każdej z nich z osobna²². W celu pogłębienia wiedzy w obszarze badanej problematyki, Autor zastosował analizę do studiowania literatury przedmiotu. Metoda ta pozwoliła na dokładne poznanie cząstkowych zagadnień związanych z relacjami, stosunkami i związkami. W celu poprawnego wykorzystania analizy, Autor zgromadził odpowiednią ilość aktów normatywnych i literatury przedmiotu, z których wyselekcjonował informacje w określonej problematyce badawczej. Autor odwołał się do tej metody, również na wszystkich etapach prowadzonych badań, a dodatkowo była ona podstawą do sformułowania problemów badawczych szczegółowych oraz hipotez roboczych.

Autor wykorzystał również metodę analizy i krytyki piśmiennictwa opisywaną przez J. Apanowicza, która polega na²³:

- wykazaniu celowości, oryginalności (w stosunku do dotychczasowego stanu wiedzy na ten temat) i nowego ujęcia podjętego problemu naukowego, ustaleniu, co już istnieje i co jest zawarte (poznane) w literaturze danej dziedziny naukowej,
- określeniu, czego nie ma w literaturze badanego przedmiotu, a co w związku z tym należy objąć badaniami w celu poznania i udowodnienia,
- poszukiwaniu podobieństw, różnic, związków, zależności, istotnych cech w znanych dotychczas teoriach i twierdzeniach naukowych, badaniu, jakie są rozbieżności w funkcjonujących hipotezach, założeniach badawczych, przekonaniach, poglądach itp.
- ustaleniu, jakie wartości naukowe zapewni proponowane rozwiązanie czy metoda,
- poszukiwaniu odpowiedzi na pytanie, jaka jest wiarygodność i użyteczność nowych przedstawionych propozycji w stosunku do już istniejącej wiedzy i praktyki działania.

Synteza to kolejna metoda badawcza nierozzerwalnie połączona z analizą, polegająca na powiązaniu wielu analizowanych elementów w jedną całość. J. Apanowicz podkreśla, że synteza stanowi swoistą jedność z analizą, a proces analizy i syntezy tworzy jedną

²²J. Apanowicz, *Metodologia nauk*, Wyd. Towarzystwo Naukowe Organizacji i Kierownictwa „Dom Organizatora”, Toruń 2003, s. 26.

²³*Ibidem*, s. 86.

całość²⁴. Nie można jednak utożsamiać syntezy z odwrotnością analizy. Synteza łączy składniki, tworząc z nich nową całość, której celem jest uwydatnienie związków i właściwości. Synteza w dysertacji znalazła zastosowanie przy odkrywaniu i badaniu związków, które stały się podstawą do opracowania wyników badań teoretycznych i empirycznych oraz sformułowania wniosków w zakresie działań ograniczających kontaminację śladów podczas czynności ratowniczych wybranych służb na miejscu o charakterze przestępczym.

Abstrahowanie to metoda badawcza polegająca na eliminowaniu i izolacji oraz wyodrębnianiu pewnych elementów przedmiotu badań²⁵. Analizując definicję abstrakcji zauważamy, że może ona przybrać formę abstrakcji izolującej lub generującej²⁶. W przypadku abstrakcji izolującej skupiamy się na wyodrębnieniu badanych elementów z badanej części w celu poprawnej analizy lub syntezy. Abstrakcja generująca wykazuje więcej niż jeden przedmiot i polega na utworzeniu pewnego zbioru. Po odpowiednim wyodrębnieniu dokonywana jest generalizacja w celu sformułowania odpowiednich pojęć, zasad lub prawa. Metodę abstrahowania Autor wykorzystał między innymi do dostrzeżenia podobieństw pomiędzy działaniami różnych służb ratunkowych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym, w których wyabstrahowano podobne cechy.

Porównanie jest metodą badawczą polegającą na procesie myślowym, mającym na celu wykrywanie podobieństw lub odmienności badanych elementów przedmiotu badań. W celu odpowiedniego ocenienia danego przedmiotu badań, należy zastosować porównanie z innymi podobnymi lub odmiennymi (w określonych kategoriach) faktami – zjawiskami²⁷. Autor wielokrotnie wykorzystał metodę porównania do zestawienia istotnych z punktu widzenia badań uzyskanych informacji.

Uogólnianie zostało wykorzystywane do sformułowania twierdzeń ogólniejszych. Czynność ta polega na łączeniu faktów na zasadzie ich podobieństw pod wybranym kątem²⁸. Metoda ta została zastosowana przez Autora do formułowania wniosków o występujących podobieństwach.

²⁴*Ibidem*, s. 27.

²⁵E. S. Wiśniewski, *Metodyka wojskowych badań naukowych*, Wyd. ASG WP, Warszawa 1990, s. 74.

²⁶*Ibidem*, s. 73.

²⁷*Ibidem*, s. 77.

²⁸*Ibidem*, s. 78.

Metoda wnioskowania polega na procesie myślowym przyjmującym jako podstawę określenia zdania lub kilku zdań jako prawdziwe. W ten sposób dochodzi do przeświadczenia o prawdziwości nowego zdania ²⁹. Wnioskowanie w pracy zostało zastosowane w każdym rozdziale, a także w części poświęconej wnioskowi i zakończeniu rozprawy.

W metodologii badań nad rozprawą dokorską istotną funkcję posiadają techniki badań, zwane metodami empirycznymi, czyli liczne czynności praktyczne mające na celu uzyskanie sprawdzonych informacji, opinii i faktów. Wykonanie tych czynności, które są podrzędnymi elementami badań empirycznych, pozwoliło na zgromadzenie materiałów i źródeł do badań³⁰.

Metody empiryczne według S. Nowaka to typowe i powtarzalne sposoby zbierania, opracowywania, analizy i interpretacji danych empirycznych, które mają służyć do uzyskania maksymalnie uzasadnionych odpowiedzi na stawione pytania³¹. S. Nowak tłumaczy również metody empiryczne jako określony, powtarzalny sposób uzyskiwania pewnego typu informacji o rzeczywistości, niezbędnych dla rozwiązania odpowiedniego problemu badawczego, szukanie odpowiedzi na pytanie określonego rodzaju przez szeroko pojmowaną obserwację rzeczywistości³².

Podsumowując, literatura określa liczne metody badawcze, takie jak m.in. metoda obserwacyjna, eksperymentalna, monograficzna, badania dokumentów, indywidualnych przypadków, sondażu diagnostycznego, analizy i krytyki piśmiennictwa, analizy i konstrukcji logicznej, statystyczna, symulacji komputerowej i heurystyczna.

Pierwszym etapem **badania empirycznych** było wykorzystanie *metody sondażu diagnostycznego*, a w ramach tej metody zastosowano między innymi *technikę badań ankietowych*. Według J. Apanowicza³³ sondaż ankietowy zalicza się do techniki badawczej, która swoim charakterem stanowi podstawową formułę prowadzenia badań metodą sondażu diagnostycznego. Metoda ta jest stosowana w celu zebrania określonych danych w badaniach empirycznych. Badanie ankietowe zostało wykorzystane w pracy badawczej i polegało na zadawaniu strukturalnych pytań skierowanych do przedstawicieli służb ratunkowych oraz funkcjonariuszy uczestniczących

²⁹*Ibidem*, s. 78.

³⁰T. Pilch, *Zasady badań pedagogicznych...*, op. cit., s. 42.

³¹S. Nowak, *Metodologia badań ...*, op. cit., s. 22.

³²*Ibidem*, s. 237.

³³J. Apanowicz, *Metodologia nauk...*, op. cit., s. 84-86.

w czynnościach dochodzeniowo-śledczych. Miało na celu zebranie opinii na temat elementarnej wiedzy kryminalistycznej oraz świadomości dopuszczenia się kontaminacji śladów wśród służb ratunkowych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym. *Kwestionariusz ankiety* posłużył jako narzędzie badawcze do zgromadzenia danych ilościowych, co przyczyniło się do realizacji celu badawczego oraz weryfikacji hipotez roboczych. Ankietę przeprowadzono wśród wybranej grupy respondentów reprezentujących służby ratunkowe, w tym Straż Pożarną, ratowników medycznych oraz funkcjonariuszy Policji.

Kwestionariusz składał się z 20 pytań, w tym 18 o charakterze zamkniętym (jednokrotnego lub wielokrotnego wyboru) oraz 2 pytań otwartych³⁴. Struktura ankiety obejmowała trzy części. Pierwsza zawierała pytania metrykalne, umożliwiające scharakteryzowanie grupy badawczej. Pytania od 1 do 16 skierowane były do wszystkich respondentów, natomiast pytania 17–20 przeznaczono wyłącznie dla funkcjonariuszy Policji.

Metoda ta miała duży wpływ na rozwiązanie większości szczegółowych problemów badawczych, a ich wyniki zostały przedstawione w poniższych rozdziałach.

Kolejną techniką wykorzystaną w ramach metody sondażu diagnostycznego była *technika wywiadu*. Jest to technika polegająca na bezpośrednim kontakcie respondenta z przeprowadzającym wywiad. Technika ta została zastosowana w formie niestandardyzowanej, pozwalającej na swobodę w sformułowaniu odpowiedzi. Autor podczas wywiadu z ekspertami uzyskał informacje dotyczące obecnego stanu działań wybranych służb ratowniczych na miejscu o charakterze przestępczym. Metoda ta posłużyła również do uzyskania informacji oraz opinii związanej z zaproponowanymi zmianami mającymi na celu ograniczenie zjawiska kontaminacji przez służby ratunkowe śladów kryminalistycznych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym.

Kwestionariusz wywiadu eksperckiego, jako opracowane przez Autora narzędzie badawcze, zawiera starannie dobrane pytania, ściśle powiązane z określonymi celami szczegółowymi badań. Przedstawiony ekspertom wybranych służb ratunkowych dokument obejmuje stronę tytułową oraz wstęp, w którym wyjaśniono cel i zastosowanie przeprowadzonych badań. Kwestionariusz³⁵ składa się z czterech pytań otwartych

³⁴Zob. Załącznik 15- Kwestionariusz Ankiety.

³⁵Zob. Załącznik 9- Kwestionariusz wywiadu eksperckiego.

mających na celu uzyskanie szerokiego spektrum opinii ekspertów na tematy istotne dla autora.

W pracy zastosowana została również **metoda obserwacji** polegająca na *technice obserwacji (uczestnicząca/nieuczestnicząca)*, która polegała na celowym i planowanym postrzeganiu w celu zgromadzenia odpowiednich informacji o danym zjawisku bez ingerencji w dany proces badawczy³⁶. Autor podjął obserwację dwutorowo. W pierwszej kolejności obserwacji poddane zostały ćwiczenia wybranych służb ratunkowych, zwracając szczególną uwagę na kwestie związane z późniejszymi czynnościami dochodzeniowo-śledczymi. Następnie obserwacji zostały poddane wybrane przypadki oględzin miejsca zdarzenia, gdzie uprzednio przeprowadzone zostały czynności przez służby ratunkowe. W odczuciu Autora taka analiza obserwacji pozwoliła na uzyskanie brakujących informacji, które zostały poddane dalszym rozważaniom.

W opisywanej powyżej metodzie *narzędziem badawczym* stał się *arkusz obserwacji*, zawierający zagadnienia i treści, których dotyczyła obserwacja.

We właściwych rubrykach odnotowane zostały istotne informacje w postaci:

- nazwy badanego zjawiska,
- badany proces,
- czas obserwacji,
- miejsce obserwacji,
- uczestnicy badanego zjawiska,
- opis zjawiska,
- cel badań,
- poruszane problemy badawcze,
- zmienne zakłócające,
- wnioski z przeprowadzonych obserwacji.

1.5. Organizacja badań i charakterystyka próby badawczej

Osiągnięcie założonego celu badań i rozwiązanie problemu badawczego, wymusza uporządkowanie procesu dociekania naukowego i podzielenie go na etapy. Odnosząc się do pojęcia procesu badawczego, jedna z definicji opisuje go jako *celowy i logicznie uporządkowany ciąg czynności i przedsięwzięć badawczych prowadzących*

³⁶A. Kamiński, *Metoda, technika...*, op. cit., s. 270.

do uzyskania zamierzonego wyniku badawczego³⁷. Organizując badania, można przyjmować różne podziały w odniesieniu do ilości występujących etapów i to stanowi najważniejszą różnicę w podejściach, jednakże same etapy w swej treści są do siebie zbliżone³⁸.

W celu rozwiązania problemów badawczych oraz weryfikacji przyjętych hipotez proces badawczy został podzielony na następujące fazy:

Faza przygotowawcza - Autor określił w niej przesłanki badawcze oraz wybrał problem badawczy. Następnie zdefiniowane zostały odpowiednie problemy badawcze, które były kluczowe dla skuteczności badań empirycznych.

Faz wstępna - obejmowała planowanie i projektowanie badań. W tej fazie zostały odpowiednio dobrane metody i techniki zbierania danych.

Faza realizacyjna - na tym etapie kluczowe jest właściwe przygotowanie badaczy do realizacji badań, zapewnienie odpowiednich warunków oraz bieżące monitorowanie procesu badawczego.

Faza końcowa – w niej nastąpiło zakończenie badań i zebranie danych. Objęła usystematyzowanie i analizę zebranych wyników i danych.

Faza wykorzystania i upowszechnienia wyników - w tej fazie zostały zaprezentowane wyniki badań, sformułowane wnioski i określone odpowiednie implikacje praktyczne³⁹.

Podczas organizacji badań w celu wybrania odpowiedniej *grupy badawczej* przeanalizowano stan etatowy poszczególnych służb i instytucji: Straży Pożarnej, Policji oraz Ratownictwa Medycznego z województwa małopolskiego.

Dane na dzień 31.12.2023 roku wskazują⁴⁰, że w Małopolsce jest 2422 strażaków zawodowych (służących w Państwowej Straży Pożarnej) oraz 38365 strażaków ochotników (OSP). Określenie liczby strażaków w województwie małopolskim nie jest równoznaczne z określeniem populacji. Jak pisał T. Zieliński, populacja to dowolna interesująca nas grupa obiektów – najczęściej osób badanych ze względu na coś⁴¹. W celu doprecyzowania badanej populacji należało dodatkowo wyłonić jednostki Straży

³⁷M. Pelc, *Elementy metodologii ...*, op. cit., s. 21.

³⁸J. Apanowicz, *Metodologia ogólna*, Wydawnictwo Bernardinum, Gdynia 2002, s. 96

³⁹J. Sztumski, *Wstęp do metod i technik badań społecznych*, Wyd. Naukowe Śląsk, Katowice 2005, s. 156-161.

⁴⁰Biuletyn Informacyjny Państwowej Straży Pożarnej za rok 2023, Warszawa 2024, <https://www.gov.pl/web/kgpsp/biuletyny-informacyjne-psp---roczne> [dostęp: 20.08.2024].

⁴¹T. Zieliński, *Jak pokochać statystykę, czyli STATISTICA do poduszki*, Wyd. StatSoft Polska, Kraków 1999, s. 14.

Pożarnej, których wyposażenie, wiedza i umiejętności są zbliżone. W tym celu próbę badawczą w strukturach straży pożarnej określono na podstawie jednostek w województwie małopolskim, należących do Krajowego Systemu Ratowniczo Gaśniczego (który standaryzuje wiele ważnych aspektów związanych z jednostkami OSP). Ustalono, że do systemu KSGR należą wszystkie jednostki PSP oraz 455 jednostek OSP województwa małopolskiego. Dane te oznaczają, że w małopolskiej części systemu KSRR służy **2422** strażaków PSP i **19468** strażaków OSP, co daje łączną liczbę **21890**.

Na podstawie tych danych dokonano obliczeń próby badawczej, której jak pisał S. Nowak *umożliwiła uzasadnienie twierdzeń o populacji z określonym prawdopodobieństwem i w ramach określonego przedziału ufności*⁴². Podczas uzyskiwania danych o próbach badawczych każdorazowo zastosowano wzór na niezbędną wielkość próby (n_b) przy oszacowaniu frakcji elementów wyróżnionych w populacji J. Grenia⁴³.

$$n_b = \frac{N}{1 + \frac{d^2 (N - 1)}{z_\alpha^2 pq}}$$

gdzie:

n_b – niezbędna wielkość próby z badanej populacji,

N – liczebność badanej populacji,

p – spodziewany rząd wielkości szacowanej frakcji⁴⁴,

d – dopuszczalny błąd szacunku frakcji p ,

q – rząd wielkości pozostałej populacji pomniejszonej o spodziewany rząd wielkości szacowanej frakcji, $q = 1 - p$,

z_α – wartość statystyki dla przyjętego poziomu istotności statystycznej α ⁴⁵.

⁴²S. Nowak (red. nauk.), *Metody badań socjologicznych. Wybór tekstów*, Wyd. PWN, Warszawa 1965, s. 534.

⁴³J. Greń, *Statystyka matematyczna. Modele i zadania*, Wyd. PWN, Warszawa 1975, s. 245, cyt. za: J. Brzeziński, *Metodologia badań psychologicznych*, Wyd. PWN, Warszawa 2010, s. 247.

⁴⁴Frakcja – to wskaźnik struktury badanej populacji, przedstawia udział poszczególnych części zbiorowości w całej populacji.

⁴⁵G. A. Ferguson, Y. Tykane, *Analiza statystyczna w psychologii i pedagogice*, Wyd. PWN, Warszawa 2009, s. 237.

Biorąc pod uwagę powyższe, dokonano obliczeń, ustanawiając następujące wartości:

$$n_b = \frac{N}{1 + \frac{4d^2 (N - 1)}{z_\alpha^2}}$$

Przyjmując poniższe wartości liczbowe:

N – liczebność badanej populacji – 21890 osób,

d – dopuszczalny błąd szacunku frakcji – 10%,

P – poziom ufności – 90%,

α – poziom istotności dla współczynnika ufności $P=90\%$ przyjęto 0,10,

z_α – wartość statystyki dla przyjętego poziomu istotności statystycznej $\alpha = 1,64$.

Dokonano oszacowania niezbędnej wielkości próby:

$$n_b = \frac{21890}{1 + \frac{4(0,1)^2(21767 - 1)}{1,64^2}} \approx 67,39$$

Przeprowadzone obliczenia wskazały, że prawidłowa wartość grupy badawczej wśród funkcjonariuszy małopolskiej straży pożarnej znajdującej się w systemie KSGR wynosi 67.

W celu wybrania kolejnej grupy badawczej analizie poddano stan etatowy funkcjonariuszy Komendy Wojewódzkiej Policji w Krakowie⁴⁶. Na dzień 1.01.2024 r. Komenda Wojewódzka Policji wraz z podległymi Komendami Powiatowymi i Miejskimi liczy: **7614 funkcjonariuszy**. Na podstawie tych danych przeprowadzono oszacowanie grupy badawczej, wykorzystując wzór na niezbędną wielkość próby (n_b), przyjmując następujące wartości liczbowe:

N – liczebność badanej populacji – 7614 osób,

d – dopuszczalny błąd szacunku frakcji – 10%,

⁴⁶<https://dane.gov.pl/pl/dataset/540,dane-kadrowe-policji> [dostęp: 20.08.2024].

P – poziom ufności – 90%,

α – poziom istotności dla współczynnika ufności P=90% przyjęto 0,10,

z_α – wartość statystyki dla przyjętego poziomu istotności statystycznej α – 1,64.

Wykonując następujące równanie:

$$n_b = \frac{7614}{1 + \frac{4(0,1)^2(7614 - 1)}{1,64^2}} \approx 66,39$$

Wartość grupy badawczej wśród policjantów województwa małopolskiego to **66** funkcjonariuszy.

Ostatnią wyselekcjonowaną grupą badawczą stali się ratownicy medyczni województwa małopolskiego. Na dzień 31.12.2023 roku⁴⁷ w ramach szpitalnych oddziałów ratowniczych (SOR) w województwie małopolskim zatrudnionych było **499** ratowników medycznych. W strukturach Zespołów Ratownictwa Medycznego (ZRM) na terenie województwa zatrudnionych jest **1635** ratowników. W województwie małopolskim znajduje się również zespół Lotniczego Pogotowia Ratunkowego (LPR), w którego skład wchodzi **6** ratowników medycznych. Łącznie daje to liczbę **2140** ratowników medycznych, na których dokonano wyboru próby badawczej (n_b), przyjmując następujące wartości liczbowe:

N – liczebność badanej populacji – 2140 osób,

d – dopuszczalny błąd szacunku frakcji – 10%,

P – poziom ufności – 90%,

α – poziom istotności dla współczynnika ufności P=90% przyjęto 0,10,

z_α – wartość statystyki dla przyjętego poziomu istotności statystycznej α – 1,64.

$$n_b = \frac{2140}{1 + \frac{4(0,1)^2(2140 - 1)}{1,64^2}} \approx 65,24$$

⁴⁷Źródło: Plan działania systemu Państwowe Ratownictwo Medyczne dla województwa małopolskiego, tekst jednolity Kraków, 5 marca 2025 r., Załącznik nr 15.

Wyniki oznaczają, że minimalna liczba ankietowanych to **65** ratowników medycznych województwa małopolskiego.

Grupa poddana badaniu, do której skierowano prośbę o wypełnienie arkusza ankiety wykazała duże zainteresowanie poruszoną problematyką. W odpowiedzi zwrotnej otrzymano **222** poprawnie wypełnionych ankiet (**80** ankiet wśród strażaków, **75** wśród ratowników medycznych oraz **67** ankiet od funkcjonariuszy Policji).

Minimalna liczba wypełnionych ankiet w próbie to **198** przy założeniach poziomu ufności **95%**, wielkości frakcji **0,5** oraz błędu maksymalnego **5%**.

Wszystkich respondentów służb ratunkowych scharakteryzowano na podstawie kilku podstawowych kryteriów:

- płeć,
- wiek,
- wykształcenie,
- staż pracy/służby.

Podział respondentów pod względem wieku przedstawiono na poniższym wykresie:

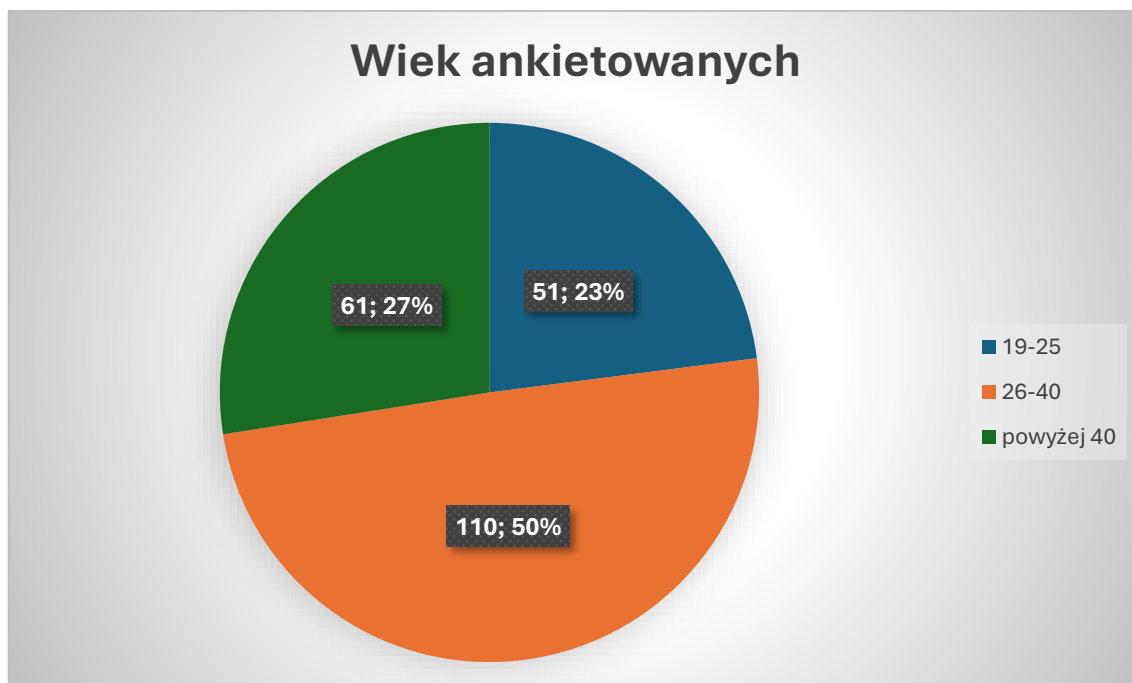

Wykres 1. Liczba kobiet i mężczyzn biorących udział w badaniach.

Źródło: Opracowanie własne.

Wśród respondentów dominuje płeć męska. Taki rozkład wynika ze specyfiki środowiska służb ratunkowych, w których pracę w zawodzie policjanta, strażaka

czy ratownika medycznego najczęściej podejmują mężczyźni⁴⁸. Respondenci reprezentowali następujące grupy wiekowe: 19–25 lat - 23% badanych, 26–40 lat - 50% respondentów, natomiast wiek powyżej 40 lat było 27% przedstawicieli służb ratunkowych (szczegóły przedstawiono na wyk. nr 2).

Wykres 2. Przedział wiekowy biorących udział w badaniach.

Źródło: Opracowanie własne.

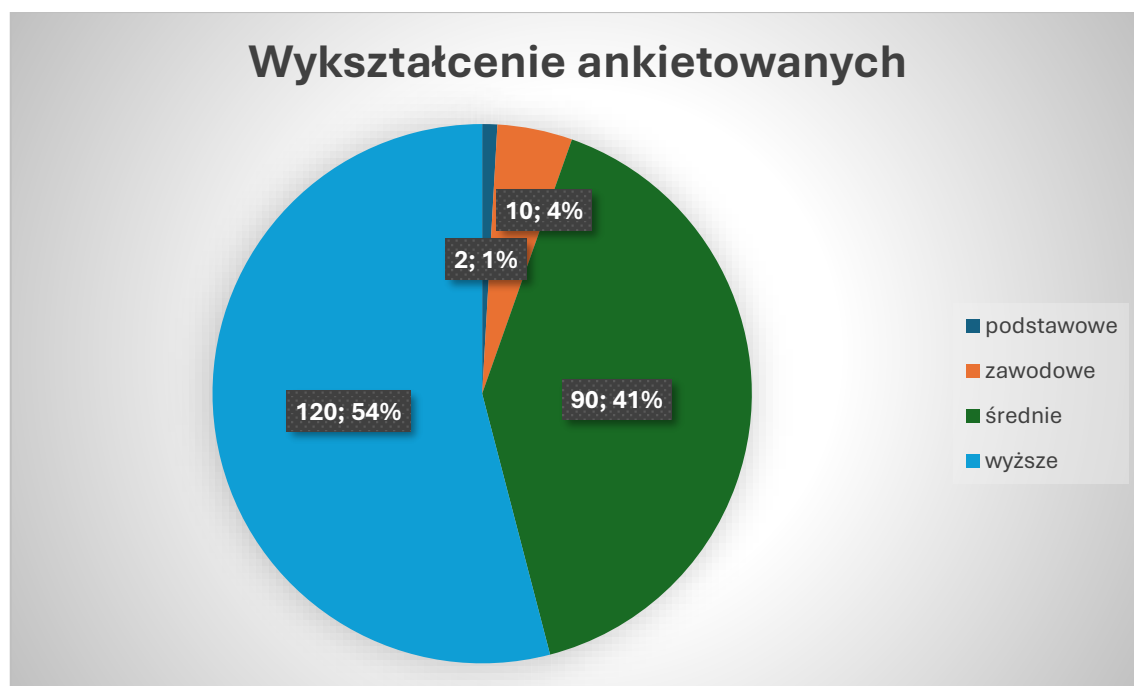
Niestandardowy podział wiekowy podyktowany jest specyfiką poszczególnych służb. Zarówno szeregi Policji, jak również Straży Pożarnej mogą zasilić osoby, które ukończyły szkołę średnią, a w przypadku ratowników medycznych osoby wykonujące zawód ukończyły studia⁴⁹, a więc oscylują powyżej 21-25 roku życia. Ustanowienie górnej granicy wieku w przedziale powyżej 40 lat związane jest z nabywaniem praw emerytalnych przez funkcjonariuszy Policji i Straży Pożarnej po okresie 25 lat służby⁵⁰.

⁴⁸W Policji funkcjonariuszki stanowią 20% kadry, wśród Straży Pożarnej zaledwie 4,5% to kobiety. Źródło: <https://www.gov.pl/web/mswia/sluzby-podlegle-mswia-to-prawie-26-tys-funkcjonariuszek-oraz-ponad-21-tys-kobiet-na-stanowiskach-cywilnych>. [dostęp: 21.01.2025]. Znacznie więcej, aż 38% kobiet wykonuje w Polsce zawód ratownika medycznego. Źródło: <https://mapakarier.org/sciezki-kariery/77/m/ratownik-medyczny/statystyki/> [dostęp: 21.01.2025].

⁴⁹Wyjątkiem są osoby, które zawód ratownika mogą również wykonywać, ponieważ rozpoczęły przed dniem 1 marca 2013 r. naukę w publicznej szkole policealnej lub niepublicznej szkole policealnej o uprawnieniach szkoły publicznej i uzyskały dyplom potwierdzający uzyskanie tytułu zawodowego ratownika medycznego albo dyplom potwierdzający kwalifikacje zawodowe w zawodzie ratownik medyczny.

⁵⁰Funkcjonariusze Policji i Straży Pożarnej przyjęci do służby do dnia 31.12.2012 r., uzyskują prawa emerytalne po przepracowaniu minimum 15 lat w służbie mundurowej.

Dokonując charakterystyki respondentów z uwzględnieniem ich wykształcenia, należy podkreślić, że zaledwie 1% badanych wskazało na wykształcenie podstawowe. Wykształcenie zawodowe posiadało 4% badanych, średnie 41%, a wyższe 54% ankietowanych (charakterystykę respondentów pod względem wykształcenia przedstawia wyk. nr 3).

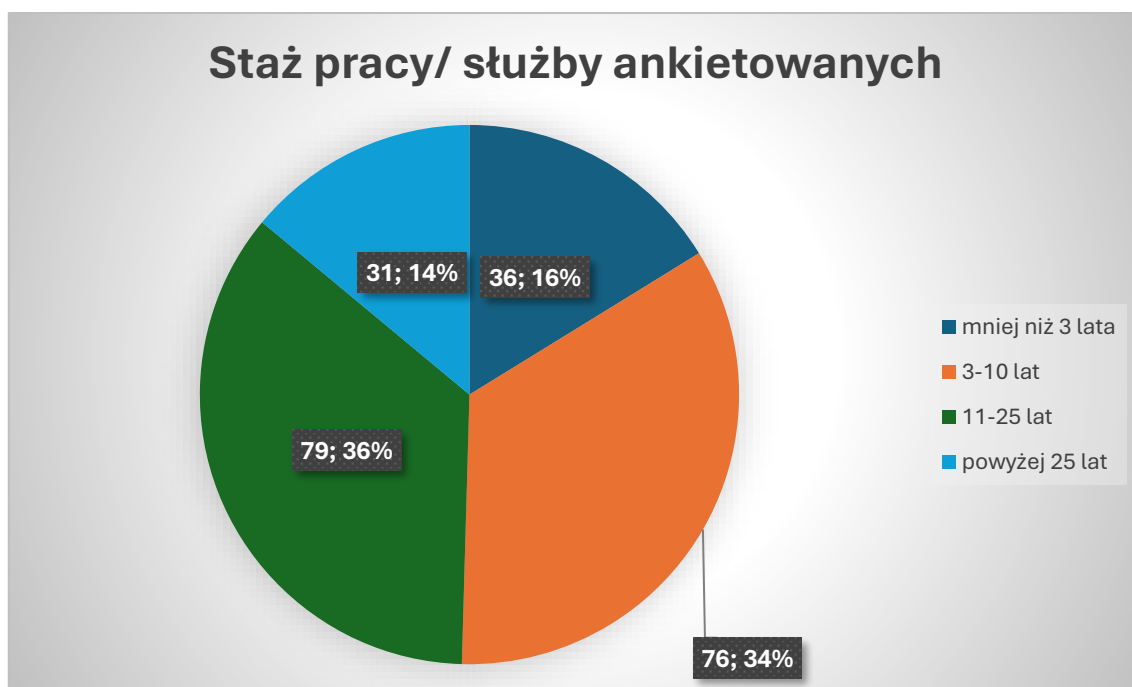

Wykres 3. Wykształcenie biorących udział w badaniach.

Źródło: Opracowanie własne.

Znacząca przewaga osób z wykształceniem wyższym wśród ankietowanych jest prawdopodobnie podyktowana standardami związanymi z zawodem ratownika medycznego. Spośród 75 respondentów ratownictwa medycznego, aż 66 oświadczyło, że posiada wyższe wykształcenie (88%).

Ankietowanych zapytano również o staż pracy. Na mniej niż 3 lata stażu wskazało 16% badanych, w przedziale stażu 3-10 lat znajdowało się 36% respondentów, 11-25 lat służby wybrało 34% ankietowanych, na staż powyżej 25 lat wskazało 31% respondentów. Przedstawione wyniki wskazują, że ponad 70% badanych znajduje się w okresie służby między 3 a 25 lat. Spadek liczby respondentów w grupie powyżej 25 lat stażu może być związany z uprawnieniami emerytalnymi nabywanymi przez przedstawicieli służb mundurowych po 25 latach służby.

Wykres 4. Staż pracy/służby biorących udział w badaniach.

Źródło: Opracowanie własne.

Wybrana grupa respondentów oraz wstępna ich analiza wskazała na prawidłowy kierunek badań oraz możliwość uzyskania rzetelnych informacji w badaniu ankietowym przeprowadzonym na potrzeby pracy.

Podczas organizacji badań nad kolejną metodą sondażową, wykorzystującą technikę wywiadu eksperckiego, zwrócono się o odpowiedzi do następujących specjalistów wybranych służb ratunkowych⁵¹:

a. Przedstawiciele Straży Pożarnej:

- Doktor Nauk Pożarniczych, Oficer Państwowej Straży Pożarnej w stanie spoczynku, biegły z zakresu pożarnictwa, wykładowca Szkoły Aspirantów Pożarnictwa w Krakowie oraz wykładowca z zakresu bezpieczeństwa i pożarnictwa na Uniwersytecie Komisji Narodowej w Krakowie.
- Naczelnik Ochotniczej Straży Pożarnej, Grupy Ratownictwa Specjalistycznego w Krakowie, ratownik grupy K-9, przewodnik psa ratowniczego.

b. Przedstawiciele Ratownictwa Medycznego:

- Ratownik Medyczny w systemie ZRM, wykładowca nauk z zakresu ratownictwa medycznego w Akademii Nauk Stosowanych w Nowym Sączu, strażak-ratownik w Państwowej Straży Pożarnej, prowadzący kursy i szkolenia z zakresu działań

⁵¹Zob. Załącznik 10- Sprawozdanie z badania ekspertów.

medycznych, ratunkowych oraz technik i taktyk działań ratunkowo-gaśniczych na miejscu zdarzenia.

- Ratownik Medyczny w systemie SOR, wykładowca nauk z zakresu ratownictwa medycznego w Akademii Nauk Stosowanych w Nowym Sączu, strażak-ratownik w Ochotniczej Straży Pożarnej działającej w systemie KSRG.

c. Przedstawiciele Policji:

- Naczelnik Laboratorium Kryminalistycznego Komendy Wojewódzkiej Policji w Krakowie, biegły z zakresu śladów biologicznych.
- Kierownik Referatu Techniki Kryminalistycznej, specjalista z zakresu Techniki Kryminalistycznej Komendy Miejskiej Policji w Nowym Sączu.

Według opinii Autora, wybrana grupa ekspertów pozwoliła na uzyskanie rzetelnych i wiarygodnych informacji, a tym samym wzbogacenie wyników badań wykorzystanych na potrzeby pracy.

1.6. Ograniczenia badań

Ograniczenia niniejszej pracy wynikają m.in. z obszerności badanych zagadnień, ich licznych powiązań z wieloma dziedzinami nauk oraz odpowiednim ukierunkowaniem odbiorcy na poruszaną problematykę.

Przedstawiona w pracy istota kryminalistyki opisana została poprzez rys historyczny oraz podstawowe paradygmaty. Nie jest to oczywiście pełna analiza, której nie sposób opisać w jednym podrozdziale, a zaledwie wprowadzenie do badanej problematyki.

Ślady kryminalistyczne ujawniane na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym są obszernym materiałem i całościowe pochylenie się nad każdą kategorią śladu w jednym opracowaniu jest niemal niemożliwe. Wszystkie ślady są zagrożone kontaminacją i każdy z nich może mieć istotny wpływ na proces dochodzeniowo-śledczy w przedmiotowej sprawie. W pracy skupiono się na wybranych czterech kategoriach śladów kryminalistycznych wyselekcjonowanych na podstawie danych statystycznych - ilościowych, na terenie województwa małopolskiego w 2024 r.⁵² (tab. nr 2).

⁵²Dane uzyskane w Komendzie Wojewódzkiej Policji w Krakowie.

Tabela 2. Dziesięć najczęściej zabezpieczanych kategorii śladów kryminalistycznych w 2024 roku na terenie województwa małopolskiego.

Lp.	Rodzaj śladów kryminalistycznych	Ilość
1	Ślady biologiczne	4981
2	Ślady traseologiczne	1325
3	Substancje fizykochemiczne	1518
4	Ślady dermatoskopijne	1113
5	Ślady mechanoskopijne	848
6	Ślady osmologiczne	447
7	Mikroślady	432
8	Dokumenty	372
9	Ślady broni palnej (podkategoria śladów fizykochemicznych)	156
10	Ślady instalacji elektrycznej	53
Legenda: - ślady opisane kompleksowo w dysertacji. - ślady częściowo opracowane w dysertacji.		

Źródło: Opracowanie własne.

Na potrzeby dysertacji ograniczono analizę śladów fizykochemicznych do:

- włókna i wyroby włókiennicze (mikroślady),
- tworzywa sztuczne i gumy,
- szkło, inne materiały i substancje, w tym również ślady użycia broni palnej.

Interdyscyplinarność śladów kryminalistycznych sprawia, że pomimo wyboru czterech głównych kategorii śladów (ślady biologiczne, ślady daktyloskopijne, ślady traseologiczne, ślady fizykochemiczne), w dysertacji wielokrotnie pojawiają się odniesienia dotyczące również innych śladów kryminalistycznych, takich jak m.in. mikroślady, ślady mechanoskopijne oraz dokumenty.

Służba według słownika języka polskiego to praca na rzecz jakiejś wspólnoty, wykonywana z poświęceniem⁵³, ratowanie natomiast to udzielać komuś pomocy w niebezpieczeństwie lub w trudnej sytuacji, chronić kogoś od nieszczęścia, przykrości, kłopotów, starać się ocalić, zachować coś, polepszać czyjąś trudną sytuację, sprawić,

⁵³M. Szymczak, *Słownik Języka Polskiego*, TOM III, Wyd. PWN, Warszawa 1981, s. 261.

że coś jest do zaakceptowania mimo pewnych wad⁵⁴. Powyższe definicje jasno określają, że wszystkie instytucje w Polsce, wypełniające opisane zadania będą nosiły znamiona *służb ratunkowych*. Zarówno służby mundurowe⁵⁵, takie jak Policja, Państwowa Straż Pożarna, Straż Graniczna, Siły Zbrojne itp., ale także różnego rodzaju cywilne podmioty paramundurowe⁵⁶, takie jak np. Ratownictwo Medyczne, Ochotnicze Straże Pożarne, Górskie Pogotowie Ratunkowe, które są w myśl definicji równorzędnymi służbami ratunkowymi.

W Polsce istnieje wiele służb ratunkowych, które pełnią bardzo ważną rolę w zapewnieniu bezpieczeństwa i pomocy podczas sytuacji kryzysowych i zagrożeń. W ramach badań Autor w dysertacji skupił się na trzech służbach: Policji, Straży Pożarnej i Ratownictwie Medycznym. Wybór ten jest związany z ich liczebnością (są to największe służby ratunkowe w Polsce) oraz dużym prawdopodobieństwem obecności tych służb na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym.

W przedstawionej pracy kilkakrotnie pojawia się również rozwarstwienie funkcjonariuszy Policji na pełniących czynności w ramach działań służb ratunkowych oraz uczestniczących w działaniach dochodzeniowo śledczych. Oczywiście jest to wskazanie umowne, ponieważ wszyscy policjanci składając rotę ślubowania⁵⁷, są niewątpliwie częścią służb ratunkowych. Przedstawiony w dysertacji podział ma na celu odpowiednie wskazanie i usystematyzowanie opisywanych informacji.

W przedstawionych wskazówkach i procedurach Autor omawiając zdarzenia samobójcze, wielokrotnie ogranicza się do mechanizmu śmierci związanego z zagardleniem⁵⁸. Jest to podyktowane dwiema istotnymi kwestiami. Po pierwsze, 75%

⁵⁴*Ibidem*, s. 21.

⁵⁵Służba mundurowa – organizacja państwowa lub samorządowa, której członkowie noszą umundurowanie pozwalające na identyfikację ich przynależności do danej instytucji i pełnionej w niej funkcji. Członkowie służb mundurowych podlegają najczęściej specyficznemu reżimowi pracy opartemu na ścisłej, sformalizowanej hierarchii.

⁵⁶Służby paramundurowe – służby, w których zatrudnienie odbywa się w oparciu o stosunek pracy albo o stosunek cywilnoprawny (w tym stosunek wolontariatu), a zatrudnieni pozostają objęci powszechnym albo rolniczym systemem ubezpieczeń społecznych. - <https://www.infor.pl/slownik/prawo/6336846,sluzba-mundurowa.html> [dostęp: 14.02.2025].

⁵⁷Przed podjęciem służby policjant składa ślubowanie według rot.

⁵⁸Zagardlenie - termin z zakresu kryminalistyki i medycyny sądowej, określający specyficzny rodzaj uduszenia gwałtownego przez bezpośredni, mechaniczny ucisk na narządy szyi. Najczęściej spotykanymi mechanizmami zagardlenia są:

- powieszenie
- zadziergnięcie
- zadławienie

S. Raszeja, *Medycyna sądowa. Podręcznik dla studentów*, Wyd. Państwowy Zakład Wydawnictw Lekarskich, Warszawa 1993, s. 127.

wszystkich samobójstw w Polsce jest dokonywanych poprzez *powieszenie*⁵⁹. Oznacza to, że wszystkie służby ratunkowe z dużym prawdopodobieństwem będą miały styczność z czynnościami na miejscu takiego zdarzenia. Po drugie, istnieje duże prawdopodobieństwo mylnej interpretacji przyczyny takiej śmierci oraz przez nieodpowiednie postępowanie, doprowadzenie do kontaminacji istotnych śladów mogących wskazywać na przestępcze przesłanki takiego zdarzenia.

Ostatnim ograniczeniem przyjętym na potrzeby badań jest obszar, na podstawie którego wybrano respondentów do udziału w badaniu sondażowym. Kierując się zasadą ekonomiki działań oraz uwzględniając ograniczenia badawcze, takie jak wielkość próby niezbędna do zapewnienia reprezentatywności wyników, Autor ograniczył poszukiwanie respondentów do przedstawicieli służb ratunkowych (Policji, Straży Pożarnej, Ratowników Medycznych) województwa małopolskiego. W 2024 r. małopolscy strażacy wyjeżdżali do zdarzeń 49 409 razy, w tym do 6 821 pożarów i 38 138 razy do miejscowych zagrożeń⁶⁰, które w znacznej części zostały poddane czynnościom wyjaśniającym w celu wykluczenia bądź potwierdzenia zjawiska przestępczego. Małopolscy policjanci w 2023 roku dziennie przeprowadzali blisko 2,5 tys. interwencji, ujawniając ponad 3,2 tys. wykroczeń, 19 podejrzanych każdego dnia przedstawiono zarzuty, wykrywając blisko 200 przestępstw⁶¹. Zwłaszcza wykrywane przestępstwa każdego dnia, związane są z licznymi czynnościami dochodzeniowo-śledczymi m.in. związanymi z ujawnianiem i zabezpieczaniem śladów prowadzącym do wykrywania sprawców czynów zabronionych. Małopolscy ratownicy medyczni w 2023 roku 231909 razy wyjeżdżali na miejsce zdarzenia⁶². Wśród tych wyjazdów znaczna część związana była z czynnościami ratunkowymi na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym. Wszystkie te statystyki plasują małopolskie służby ratunkowe w czołówce polskich służb. Ponadto duża liczba podjętych działań świadczy o znacznym doświadczeniu, co sugeruje, że wybór respondentów z województwa małopolskiego pozwoli na rzetelne przeprowadzenie badań oraz formułowanie wniosków dotyczących ogólnopolskich służb ratunkowych.

⁵⁹Statystyki KGP za rok 2023, Źródło: <https://statystyka.policja.pl/st/wybrane-statystyki/zamachy-samobojcze> [dostęp: 21.01.2025].

⁶⁰<https://www.gov.pl/web/kwpsp-krakow/podsumowanie-roku-2024---ilosci-interwencji-w-woj-malopolskim> [dostęp: 14.02.2025].

⁶¹<https://www.malopolska.uw.gov.pl/PressArticlePage.aspx?id=16918> [dostęp: 14.02.2025].

⁶²<https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/zdrowie/zdrowie/pomoc-dorazna-i-ratownictwo-medyczne-w-2023-roku,14,8.html> [dostęp: 14.02.2025].

2. DETERMINANTY KONTAMINACJI WYBRANYCH ŚLADÓW KRYMINALISTYCZNYCH

W niniejszym rozdziale przedstawiona została istota kryminalistyki wraz z opisem wybranych śladów kryminalistycznych oraz przedstawieniem sposobów ujawniania i zabezpieczania ich na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym. Ponadto w rozdziale tym wyeksponowano wybrane determinanty kontaminacji śladów kryminalistycznych, które definiowane są przez literaturę przedmiotu i podjęto próbę wykazania roli wielu czynników zaistniałych od zdarzenia, aż do momentu podjęcia czynności procesowych, które mają wpływ na możliwość ujawnienia i zabezpieczenia śladów oraz ich dalszej przydatności badawczej.

Przeprowadzone badania miały na celu rozwiązanie szczegółowego problemu badawczego zawartego w pytaniu *Jakie czynniki mają wpływ na kontaminację śladów kryminalistycznych?* oraz zweryfikowanie przyjętej hipotezy, która stanowi przypuszczenie, że *czynnikami mającym istotny wpływ na niszczenie i kontaminację śladów kryminalistycznych są między innymi:*

- *działania osób związanych ze zdarzeniem (poszkodowany, sprawca świadek oraz obserwator zdarzenia),*
- *nieprawidłowości w działaniach osób biorących udział w oględzinach miejsca zdarzenia,*
- *zastosowanie niewłaściwych narzędzi (np. pojemników, odczynników itp.), prowadzących do kontaminacji śladów kryminalistycznych.*
- *nieoczekiwane zdarzenia losowe i/lub atmosferyczne,*
- *czynności służb ratunkowych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym.*

W celu rozwiązania przedstawionego problemu badawczego oraz weryfikacji sformułowanej hipotezy w niniejszym rozdziale zastosowano następujące metody badawcze⁶³:

- **analizę** – stosowaną głównie w badaniu literatury przedmiotu:

⁶³Szczegółowe wyjaśnienie poszczególnych metod badawczych ujęte zostało w rozdziale 1. Podstawy badań metodologicznych.

- **syntezę** – wykorzystywaną podczas scalania produktów analizy w syntetyczną całość, w celu sformułowania ogólniejszych twierdzeń związanych ze śladami kryminalistycznymi:
- **abstrahowanie** – wykorzystywane do wyodrębniania badanych grup śladów kryminalistycznych, które z pewnych względów uznane zostały za istotne oraz eliminację pozostałych grup śladów kryminalistycznych odrzuconych podczas ograniczeń dysertacji:
- **uogólnianie** – służące do łączenia faktów na zasadzie ich pewnych podobieństw, zwłaszcza w zakresie oceniania czynników mających wpływ na ujawnianie, zabezpieczanie i kontaminację śladów kryminalistycznych:
- **wnioskowanie** w rozdziale zostanie zastosowane w celu określenia sposobu pozostawiania śladów na miejscu zdarzenia oraz w kwestii determinantów kontaminacji śladów kryminalistycznych.

Wszystkie te metody pozwoliły na prawidłowe zbadanie literatury w celu odpowiedzi na szczegółowy problem badawczy oraz potwierdzenie lub odrzucenie postawionej hipotezy.

2.1. GENEZA I ROZWÓJ KRYMINALISTYKI

Kryminalistyka jest jedną z najszybciej rozwijających się nauk XXI wieku. Od momentu pojawienia się zbrodni, równolegle możemy zaobserwować rozwój kryminalistyki. Zarówno w starożytności, średniowieczu oraz czasach nowożytnych, określone przepisy prawa stawały się zasadami współżycia w określonym społeczeństwie. Przekroczenie wyznaczonych reguł było zagrożone odpowiednią karą. Złamanie biblijnych przykazań w wierze miało skutkować gniewem boskim i karą potępienia. Łamanie starożytnych kodeksów i praw było ściśle powiązane z karami ustalonymi przez królów, władców i włodarzy ziem. Bardzo często, jak w kodeksie Hammurabiego,⁶⁴ odpowiednią karą za czyn miało być wyrządzenie takiej samej krzywdy, w myśl sentencji przytaczanej po dziś dzień *oko za oko ząb za ząb*. Kary te w sposób dotkliwy (bardzo często niewspółmierny do popełnionego czynu), miały

⁶⁴Kodeks Hammurabiego: babiloński zbiór praw zredagowany i spisany w XVIII w. p.n.e. za panowania króla Hammurabiego, szóstego przedstawiciela I dynastii z Babilonu, E. Lipiński, *Prawo Bliskiego Wschodu – Wprowadzenie historyczne*, Studia Historico-Biblica 2, KUL, Lublin 2009, s. 105.

za zadanie odstraszać potencjalnych przestępców. Rozwój cywilizacji znacznie zmodyfikował, zbiór przepisów, sposób ścigania oraz wymiar kar. Przekraczanie przepisów groziło penalizacją, która w humanitarny sposób miała być współmierna do popełnionego czynu.

Wraz z ewolucją prawa rozwijały się również organy ścigania, które są nierozdzielnie połączone z kryminalistyką. Rozkwit służb odpowiadających za ład i porządek był powiązany ze wzrostem przestępczości oraz jej wpływem na otaczającą rzeczywistość. Początek XIX wieku w Anglii był czasem ogromnych niepokojów społecznych i znacznego wzrostu przestępczości. Tło tych wydarzeń doprowadziło do utworzenia pierwszego znanego umundurowanego i wyszkolonego oddziału policji⁶⁵. W 1822 roku R. Peel⁶⁶ przekazał do parlamentu projekt zatrudnienia 1000 osób, które miały utrzymywać ład i porządek w Londynie⁶⁷. W ramach tego projektu utworzono policję metropolitalną, która od nazwy budynku, w którym została ulokowana (Scotland Yard), po dziś dzień nosi nazwę Scotland Yard. Bardzo szybko część zatrudnionych funkcjonariuszy podjęła służbę bez umundurowania. Działania te doprowadziły do powstania słynnego powiedzenia w Londynie: *nie potrafią być wszędzie, ale wszędzie można się ich spodziewać*⁶⁸.

Podobne nastroje i problemy społeczne doprowadziły do powstania policji kryminalnej we Francji, gdzie w 1812 roku utworzono Brygadę Bezpieczeństwa pod przywództwem Eugeniusza Vidocq⁶⁹. W myśl zasady podobne zwalczaj podobnym, dowódca brygady zatrudnił czterech dawnych przyjaciół. Vidocq ze swoimi kompanami w swoich działaniach, był mistrzem kamuflażu. Brygada Bezpieczeństwa była prekursorem pierwszych zachowań operacyjnych oraz wykorzystywania portretów pamięciowych. Założona w tym czasie pierwsza kartoteka ze znanymi przestępcami oraz modyfikacja stosowanych metod zabezpieczania śladów była ogromnym krokiem

⁶⁵W 1750 r. z inicjatywy Henry'ego Fieldinga sędziego pokoju w Westminster utworzono oddział Bow-Street-runners (gońcy z Bow Street) byli grupą 12 pomocników sędziego. Stanowili pierwszą znaną policję kryminalną. Niestety z uwagi na popełniane liczne przestępstwa nie są odbierani pozytywnie. Źródło: J. Thorwald, *Stulecie detektywów*, Wyd. ZNAK, Kraków 1992, s. 49.

⁶⁶Robert Peel - (ur. 5 lutego 1788 w Bury w Lancashire, zm. 2 lipca 1850 w Londynie) – brytyjski polityk, od 1822 r. minister spraw wewnętrznych. Na tym stanowisku przeprowadził wiele reform brytyjskiego prawa karnego. W 1829 r., na podstawie *Metropolitan Police Act*, powołał do życia policję stołeczną. Premier Wielkiej Brytanii w latach 1834-1835 oraz 1841-1846.

⁶⁷J. Thorwald, *Stulecie detektywów*, Wyd. ZNAK, Kraków 1992, s. 49.

⁶⁸P. Horoszowski, *Kryminalistyka*, PWN, Warszawa 1958, s. 27.

⁶⁹Eugène Vidocq - był dezenterem, przestępcą, który wielokrotnie uciekał z więzienia. W 1812 r. został szefem Brigade de la Sûreté (Brygada Bezpieczeństwa).

w rozwoju kryminalistyki. Niestety cień przeszłości powodował liczne negatywne nastroje wśród osób nadzorujących brygadę. Nastroje te, niepoparte jednak dowodami, doprowadziły w 1832 roku do rozwiązania brygady i zmusiły Vidocq'a do odejścia. Pozostali członkowie zespołu zostali zwolnieni. Brygada została przemianowana w Służbę Bezpieczeństwa⁷⁰. Analizując te wydarzenia, możemy pokusić się o stwierdzenie, że brygada Vidocq'a wyprzedziła swoje czasy. Nie w pełni została wykorzystana, a miała ogromny wpływ na rozwój powstającej kryminalistyki.

Stany Zjednoczone Ameryki to kraj kojarzący się z rozwojem wielu nauk społecznych oraz wolności i praw człowieka. W tym kraju kryminalistyka rozwijała się nieco inaczej niż w krajach europejskich, z utworzeniem prywatnych agencji detektywistycznych włącznie. W 1850 roku A. Pinkerton⁷¹ założył Narodową Agencję Detektywistyczną Pinkertona. Grupa Urzędników zasłynęła z licznych obserwacji oraz podszywania się pod różne postacie w celu ujawnienia przestępstw. Członkowie grupy posiadali znakomite umiejętności strzeleckie oraz bardzo dobre, jak na owe czasy, przygotowanie psychologiczne. Jednym z największych sukcesów grupy było odkrycie w 1861 roku spisku przeciwko prezydentowi Abrahamowi Lincolnowi. Agencja w kilka lat stała się najefektywniejszą kryminalistyczną agencją w Ameryce Północnej. Lista jej sukcesów jest długa, jednak na uwagę zasługuje ogromny wkład agencji w rozwój kryminalistyki. Pinkerton jako pierwszy zastosował fotografię w zwalczaniu przestępczości, publikując zdjęcia przestępców w biuletynach śledczych. Agencja utworzyła albumy przestępców, dzięki czemu miały wkład w powstanie największej na świecie kartoteki paserów i biżuterii⁷².

Termin *kryminalistyka* utożsamiany jest z H. Grossem⁷³, który w 1893 roku użył tego sformułowania w swoim dziele zatytułowanym *Podręcznik sędziego śledczego*. Określił w nim między innymi zadania i zakres kryminalistyki jako nauki, zapoczątkowało to jej nowoczesne rozumienie jako odrębnej dziedziny⁷⁴.

⁷⁰G. Feix, *Sûreté. Wielkie ucho Paryża*, Wyd. Śląsk, Katowice 1988, s. 60.

⁷¹Allan Pinkerton - ur. 1819 r. w Glasgow, imigrant. Z zawodu bednarz mieszkający w Dundee w stanie Wisconsin. Zasłynął podczas poszukiwań grasującej bandy opryszków. Na podstawie pozostałości obozowiska wytypował ich zamiary doprowadzając do schwytania sprawców. Uzyskał dzięki temu miano wielkiego detektywa.

⁷²J. Thorwald, *Stulecie...*, op. cit., s. 101.

⁷³Hans Gross (ur. 26 grudnia 1847 w Grazu, zm. 9 grudnia 1915 w Grazu) – austriacki sędzia śledczy, kryminolog, założyciel Instytutu Kryminalistycznego w Grazu, uznawany za twórcę kryminalistyki.

⁷⁴Zob. E. Gruza, M. Goc, J. Moszczyński, *Kryminalistyka, czyli o współczesnych metodach dowodzenia przestępstw*, Wyd. Wolters Kluwer, Warszawa 2020, s. 21.

W swym *Podręczniku* autor pisał: *kryminalistyka - zgodnie ze swoją naturą powinna wkraczać tam, gdzie prawo karne - także zgodne ze swoją naturą - niczego więcej nauczyć nie może(...). Prawo karne materialne określa przestępstwa i wymierza za nie kary, prawo karne procesowe - reguły, według których należy postępować przy ściganiu przestępstw; natomiast pytania jak zostają popełniane przestępstwa, jak bada się i ustala, że przestępstwo popełniono, jakimi motywami kierował się sprawca oraz jakie cele chciał osiągnąć, nie potrafi odpowiedzieć ani prawo karne materialne, ani przepisy procedury karnej. Tymi sprawami zajmuje się kryminalistyka i jedna z jej dziedzin - psychologia sądowa*⁷⁵.

Wielu naukowców ojcostwo kryminalistyki przypisuje H. Grossowi, natomiast niewątpliwie *matką* stała się medycyna sądowa. Rozwój medycyny i jednoczesny wzrost przestępczości znacznie ułatwił pracę medykom sądowym, którzy poprzez swe badania wspomagali działania śledczych. Niektóre z metod identyfikacji opracowane przez medyków sądowych na początku XIX wieku mają zastosowanie również obecnie⁷⁶.

Do rozwoju kryminalistyki przyczynili się również polscy lekarze sądowi. Narodowe publikacje dotyczące *Metod absolutnie pewnego i ścisłego ustalania obecności krwi w substancji* (L. Teichmann), *Rozważania o terminach narzędzie i broń, postępowania podczas badania włosów* (L. Blumenstok-Halban), czy *Procedury obejmujące korzystanie ze śladów biologicznych, identyfikacja narzędzi, badania ran postrzałowych i wnioskowanie na ich podstawie, oględziny i zabezpieczanie materiału do badań* (L. Wachholz), to jedne z wielu dzieł wspomagających rozwój światowej kryminalistyki⁷⁷.

Pod koniec XIX wieku w różnym stopniu zaawansowania (w zależności od potrzeb i stanu przestępczości), we wszystkich krajach świata powstały policyjne służby kryminalne⁷⁸. Rozwój kryminalistyki w kolejnych latach był ściśle powiązany z rozwojem wielu nauk oraz licznych publikacji wielu znamienitych naukowców. Pionierami nowoczesnej kryminalistyki, obok H. Gossa byli również m.in. A. Bertillon, F. Galton, H. Faulds, E. Henry oraz E. Locard⁷⁹. Każdy z tych znanych naukowców jest uważany za twórcę podwalin współczesnej kryminalistyki.

⁷⁵H. Gross, *Handbuch für Untersuchungsrichter als System der Kriminalistik*, cz.1, Munchen 1908 s. 6.

⁷⁶E. Gruza, M. Goc, J. Moszczyński *Kryminalistyka, czyli...*, op. cit., s. 22.

⁷⁷G. Kędzierska, *Kryminalistyka wybrane zagadnienia techniki*, Wyd. WSPol. Szcztyno 2011, s. 13.

⁷⁸*Ibidem*, s. 12.

⁷⁹J. Widacki, *Stulecie polskich detektywów*, Wyd. Wawelskie, Kraków 1992, s. 5.

Sprecyzowanie jednej definicji współczesnej kryminalistyki jest zadaniem niezwykle trudnym. T. Hanausek opisuje kryminalistykę jako: *naukę o taktycznych zasadach i sposobach oraz o technicznych metodach i środkach rozpoznawania, a także wykrywania prawnie określonych, ujemnych zjawisk społecznych, a w szczególności przestępstw i ich sprawców oraz udowadniania istnienia lub braku związku między osobami a zdarzeniami*⁸⁰. Nieco bardziej praktyczne funkcje kryminalistyki określa J. Shein, który definiuje ją jako *wiedzę o celowych taktycznych sposobach wykrywania, zabezpieczania śladów oraz o środkach i sposobach technicznych ich celowego wykorzystania w postępowaniu dowodowym dla ustalenia prawdy obiektywnej, zwłaszcza na odcinku walki z przestępczością*⁸¹. Dopełnieniem rozważań nad definicją kryminalistyki mogą być słowa B. Hołsta, który określa kryminalistykę jako *naukę o metodach ustalania faktu przestępstwa, sposobu jego popełniania, wykrywania sprawców i zapobiegania przestępstwom oraz innym ujemnym zjawiskom społecznym*⁸². Analizując wiele definicji utworzonych przez polskich kryminalistów, zauważamy panującą zgodność co do samej istoty kryminalistyki, czyli że jest to nauka penalna charakteryzująca się praktycznością i polegająca na sposobie wykrywania przestępstw. Głównym celem kryminalistyki jest zatem opracowanie metod wykrywania przestępstw i sprawców popełnionych czynów. Ponadto celem kryminalistyki jest również gromadzenie wszystkich dowodów przestępstw.

Ważnym aspektem rozwoju kryminalistyki jest analiza praktyk śledczych oraz rozwój innych nauk, takich jak: biologia, chemia, fizyka, a także badania eksperymentalne. Kryminalistyczną wiedzę empiryczną wykorzystuje się w części przygotowawczej postępowania karnego. Pozwala to w głównej mierze na korzystanie z nauki kryminalistycznej przez organy ścigania.

Kryminalistyka dzieli się na technikę kryminalistyczną, taktykę kryminalistyczną oraz strategię kryminalistyczną⁸³, (rys. nr 1). W. Gutekunst jako pierwszy zwrócił uwagę na możliwość takiego podziału, określając kryminalistykę jako *naukę o taktyce i technice popełniania przestępstw, o taktyce i technice dochodzenia oraz o taktyce i technice*

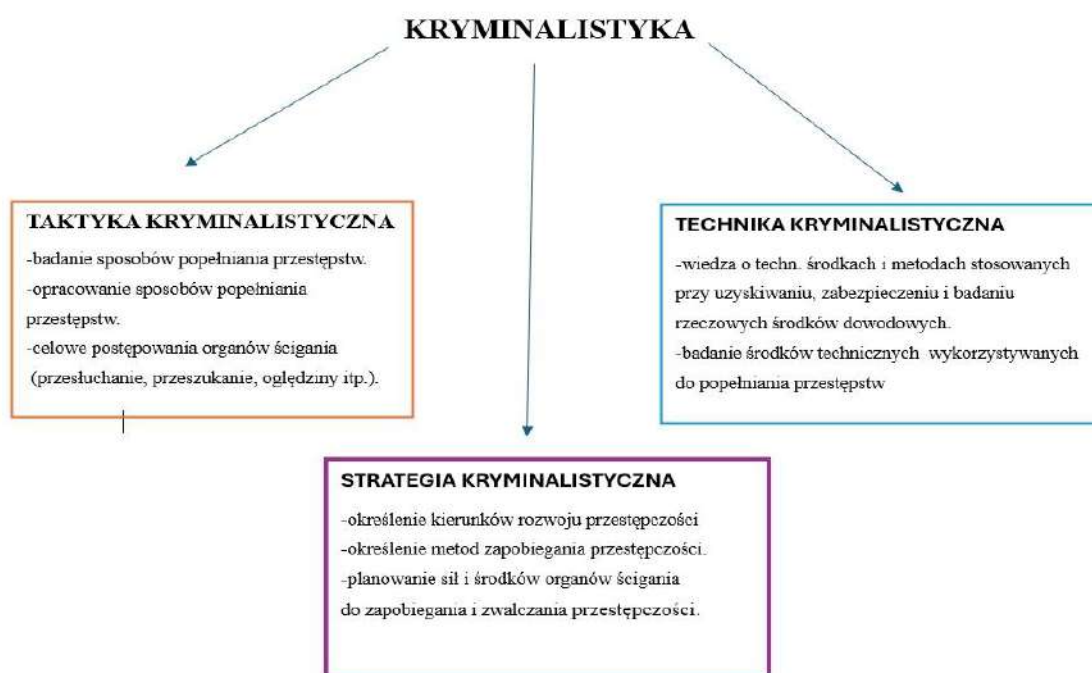
⁸⁰T. Hanausek, K. Sławik, *Wprowadzenie do kryminalistyki i kryminologii*, Wyd. I. Bydgoszcz: Oficyna wydawnicza „BRANTA”, Bydgoszcz 1995, s. 9-10.

⁸¹J. Sehn, *Kryminalistyka a prawo procesowe*, Nowe Prawo 1958, nr 6, s. 30.

⁸²B. Hołyst, *Kryminalistyka*, Wyd. Wolters Kluwer, Warszawa 1996, s. 20.

⁸³T. Hanausek, *Zarys kryminalistycznej teorii wykrywania*, Wyd. Departament Szkolenia i Doskonalenia Zawodowego, Warszawa 1978, s. 37.

zapobiegania przestępstwom⁸⁴. T. Hanausek uzupełnia ten podział o strategię kryminalistyczną, która jest *rozszerzeniem techniki zapobiegania przestępstwom oraz skupia się na profilaktyce i planowaniu*⁸⁵. Podział ten odnosi się do każdego rodzaju przestępstw. Technika kryminalistyczna będzie związana z badaniem popełnionego czynu zabronionego. Taktyka kryminalistyczna odniesie się do zwalczania danej przestępczości, a strategia kryminalistyczna będzie polegać na działaniach zapobiegawczych.

Rysunek 1. Podział kryminalistyki.

Źródło: Opracowanie własne.

Według H. Koleckiego podział kryminalistyki wyłącznie na trzy części jest bardzo uogólniony i niewystarczający, ponieważ występuje wiele innych bardziej szczegółowych części w strukturze kryminalistycznej⁸⁶. G. Kędzierska w swojej pracy zatytułowanej *Kryminalistyka wybrane zagadnienia techniki*⁸⁷, przedstawiła graficznie szczegółowe elementy struktury kryminalistyki (rys. nr 2).

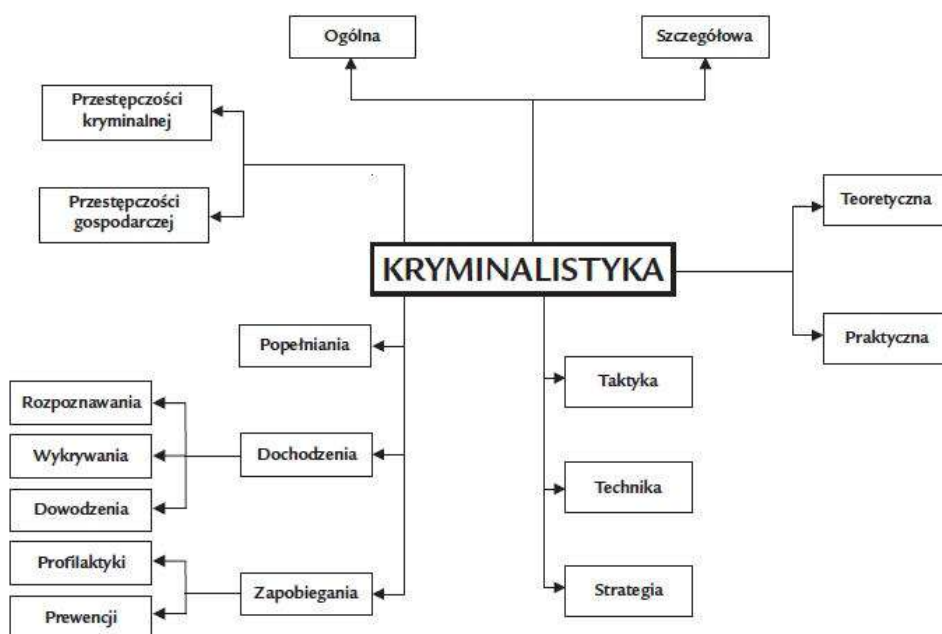
⁸⁴W. Gutekunst, *Kryminalistyka. Zarys systematycznego wykładu*, Wydawnictwo Prawnicze, Warszawa 1974, s. 25.

⁸⁵T. Hanausek, *Zarys... op. cit.*, s. 37.

⁸⁶Zob. H. Kolecki, *Struktura współczesnej kryminalistyki*, Wyd. Zeszyty Naukowe ASW, Warszawa 1980, nr 1, s. 28.

⁸⁷G. Kędzierska *Kryminalistyka...*, op. cit., s. 21.

Taki zarys struktur pojawi się odpowiednio w każdym z trzech działów kryminalistyki (technika, taktyka, strategia). G. Kędzierska zauważa, że: *W samej technice kryminalistycznej wyróżnia się część ogólną i część szczegółową. Równocześnie występują w niej techniczne zagadnienia, teoretyczne i praktyczne. Dalej znajdzie się technika popełniania, technika dochodzenia i technika zapobiegania przestępstwom. I wreszcie, technika stosowana w przestępczości kryminalnej jest odmienna od techniki wykorzystywanej w przestępczości gospodarczej. Jeszcze inny poziom podziału, uwzględniający rodzaj śladów, wyróżnia w technice kryminalistycznej mechanoskopię, dermatoskopię, gantyskopię (...), itd.*

Rysunek 2. Elementy struktury kryminalistyki.

Źródło: G. Kędzierska *Kryminalistyka*....op. cit., s. 21.

*Między wszystkimi elementami struktury kryminalistyki występują powiązania i wzajemne przenikanie, tworząc system kryminalistyki*⁸⁸.

Kryminalistyka posiada również różne funkcje. T. Hanausek zdefiniował podstawowe funkcje przypisane kryminalistyce. Wyróżnia on funkcje: **rozpoznawczą, wykrywczą, dowodową i zapobiegawczą**⁸⁹.

Funkcja rozpoznawcza według T. Hanauska polega na opracowaniu metod i środków służących do uzyskania informacji o miejscach, przedmiotach, osobach, taktyce oraz aktualnych i przyszłych działaniach kryminalistycznych.

⁸⁸G. Kędzierska, *Kryminalistyka, wybrane...*, op. cit., s. 21.

⁸⁹T. Hanausek, *Zarys...*, op. cit., s. 38-41.

Funkcja wykrywcza jest powiązana z wykryciem zdarzenia, określeniem mechanizmu powstania zjawiska lub zmian oraz ustalenia sprawców. W celu poprawnego działania funkcji wykrywawczej należy w pełni wykorzystać informacje, które zostały uzyskane podczas funkcji rozpoznawczej.

Trzecią funkcją, która również jest w pełni powiązana z poprzednimi funkcjami kryminalistyki jest **funkcja dowodowa**. Głównym jej celem jest zgromadzenie i zbadanie materiału dowodowego, który pozwoli na określenie wniosków procesowych.

Ostatnią wymienioną funkcją kryminalistyki jest **funkcja zapobiegawcza**, która wykorzystując wszystkie informacje z poprzednich funkcji, ma rolę profilaktyczną. Polega na analizowaniu i neutralizowaniu czynników zagrażających oraz na działaniach informacyjnych o istotnych zagrożeniach.

Dynamiczny rozwój nauk i możliwości techniczne sprzyjają także ewolucji przestępczości. Zrozumiałe jest, że walka z nowymi przejawami przekraczania prawa, może być skuteczna tylko poprzez fachowe przygotowanie zarówno organów ścigania, jak również organów prowadzących postępowanie z wiedzy kryminalistycznej. Znajomość tajników nauk kryminalistycznych jest niezbędna do prawidłowego funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości.

2.2. DEFINICJA, KLASYFIKACJA I RODZAJE WYBRANYCH ŚLADÓW KRYMINALISTYCZNYCH

Jednym z podstawowych pojęć, nierozzerwalnie związanych z kryminalistyką, jest określenie: **ślad kryminalistyczny**. Pojęcie to jest bardzo ogólne i jak wynika z analizy dostępnej literatury, nie posiada jednej ustalonej definicji. Słowo *ślad* w języku polskim oznacza *odcisk czegoś, znak odcisnięty*⁹⁰. W ujęciu kryminalistycznym *ślad* nie jest jednak tylko odciskiem pozostawionym przez człowieka lub zwierzę, jest pewnego rodzaju *tropem*. W wyniku tej zależności od słowa *ślad* wywodzą się takie pojęcia jak śledzić czy śledztwo⁹¹.

⁹⁰M. Szymczak, *Słownik języka polskiego*, Wyd. PWN, Warszawa 2006, s. 51.

⁹¹J. Kasprzak, *Identyfikacyjne, dowodowe i wykrywcze znaczenie śladów kryminalistycznych*, Wyd. Difin, Warszawa 2006, s. 51.

Po raz pierwszy w kryminalistyce terminologii śladu użył H. Gross, który w swej pracy *Podręcznik dla sędziego śledczego*, stwierdził, że *śladem jest odcisk, odbitka w podatnym materiale, które mają związek z czynem*⁹².

Według opinii Autora, jedną z najbardziej wyczerpujących definicji *śladu* jest ta zaproponowana przez J. Sehna, o następującym brzmieniu: *ślad to wszelkie zmiany w obiektywnej rzeczywistości, które jako spostrzegalne znamiona po zdarzeniach, będących podmiotem postępowania stanowią podstawę do odtworzenia przebiegu tych zdarzeń zgodnie z rzeczywistością*⁹³. Uniwersalność tej definicji sprawia, że jest ona wykorzystywana w głównych dziełach kryminalistycznych literatury polskiej. Definicja ta wskazuje, że śladem będzie każda zmiana wyglądu miejsca zdarzenia. Może to być brak jakiegoś przedmiotu, zmiana położenia, zniszczenie, pozostawienie czegoś na miejscu zdarzenia, itd. W myśl tej definicji, zmiany muszą być powiązane z wydarzeniami będącymi przedmiotem postępowania. Jest to bardzo istotna kwestia, ponieważ na miejscu zdarzenia może dojść do wielu innych zmian, związanych np. z czynnościami ratunkowymi, które nie będą kategoryzowane jako ślad kryminalistyczny i nie są bezpośrednio połączone z przedmiotem postępowania. Zmiany nazywane śladami kryminalistycznymi muszą być także zauważalne (*spozstrzegalne znamiona*). Oznacza to, że pewne zmiany, powiązane ze sprawcą, jednak nie są w żaden sposób zauważalne, nie będą mogły zostać zakwalifikowane jako ślad kryminalistyczny.

Wraz z rozwojem kryminalistyki, badano, określano i przede wszystkim, dostrzegano kolejne rodzaje śladów kryminalistycznych, będące ważnymi wskazówkami dla służb dochodzeniowo śledczych na miejscu zdarzenia. Obecnie nauka o śladach, jest najszybciej rozwijającą się dziedziną kryminalistyki.

Podział śladów kryminalistycznych, ze względu na brak jednej definicji terminu *ślad*, nie jest łatwy. W literaturze istnieje wiele różnych klasyfikacji śladów kryminalistycznych według określonych kryteriów i różnych kategorii. Część z nich wykorzystywana jest przez praktyków, pozostałe stosowane są głównie teoretycznie. Jednak wszystkie te podziały pozwalają na zrozumienie istoty śladu i umożliwiają dalsze poszerzanie wiedzy w tym zakresie⁹⁴.

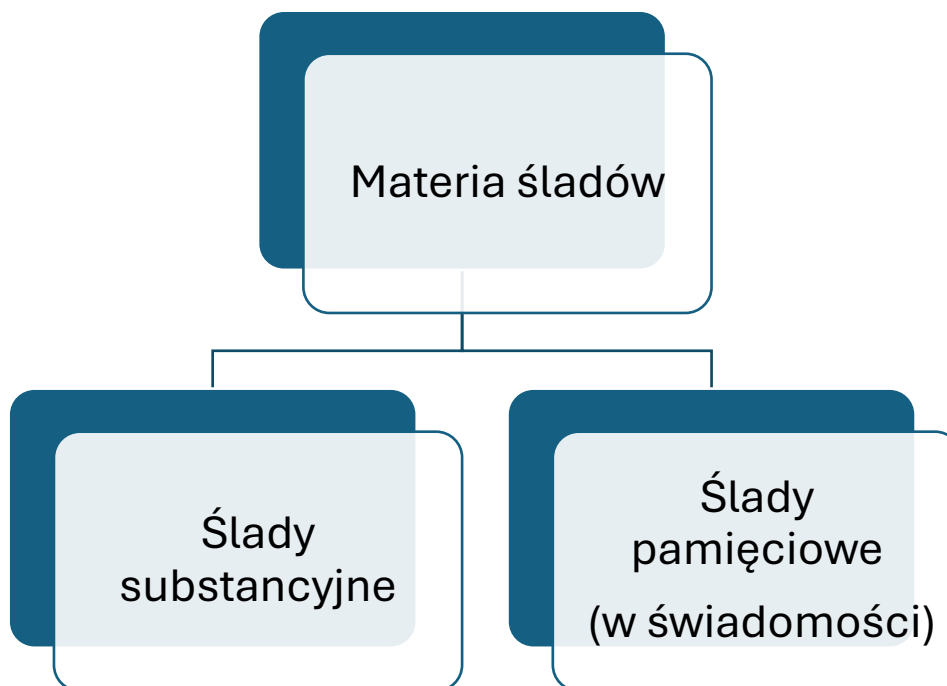
⁹²H. Gross, *Handbuch für...*, op. cit., s. 45-46.

⁹³I. Bogusz, M. Bogusz, *Ślady kryminalistyczne*, Wyd. CSP, Legionowo 2013, s. 7.

⁹⁴*Ibidem*, s. 9.

Nie sposób wymienić wszystkich katalogów śladów kryminalistycznych, których w literaturze przedmiotu są dziesiątki. Z uwagi na powyższe w pracy przedstawiono tylko wyselekcjonowane podziały, zwracając uwagę przy wyborze na ich wykorzystanie praktyczne wskazane przez badaczy kryminalistyki.

Dokonując podziału śladów, należy rozpocząć od określenia stanu *zorganizowania materii*, która jest jego nośnikiem. Schemat podziału został zobrazowany na poniższym rysunku (rys. nr 3).

Rysunek 3. Podział śladów ze względu na materię.

Źródło: Opracowanie własne.

Śladami substancyjne (materialnymi), będą więc wszystkie ślady, które można ujawnić i zabezpieczyć podczas czynności procesowych. Innymi słowy będzie to każdy ślad, mający swoją wagę, wielkość, można go zabezpieczyć i zlokalizować.

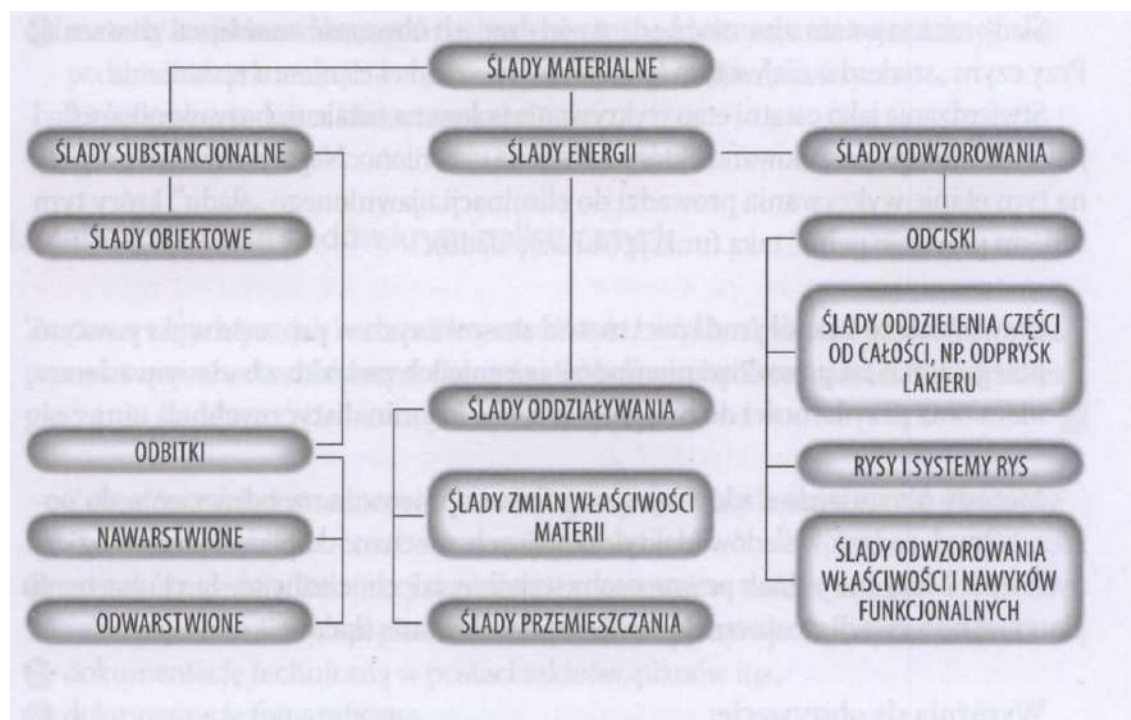
Ślady w świadomości (zwane w literaturze również śladami idealnymi lub subiektywnymi), są nierozzerwalnie połączone ze zmianami, jakie zachodzą w umyśle osoby powiązanej ze zdarzeniem (świadek, poszkodowany, sprawca itp.)⁹⁵. Przekaz tych zmian w formie informacji może być jednak mocno subiektywny i zmieniać się na różnych etapach dochodzenia oraz wraz z upływem czasu. Takie ślady również są zabezpieczane i wykorzystywane przez pion dochodzeniowo-śledczy. Formą ich zabezpieczenia może być, np. protokół przesłuchania, portret pamięciowy itp. Niestety

⁹⁵*Ibidem*, s. 9.

niepodważalność i niezmienność śladów pamięciowych jest nieporównywalnie mniejsza niż śladów materialnych.

Analizując w dalszej części ślady materialne, należy zwrócić uwagę na różne dodatkowe możliwości zakwalifikowania ich do innych podkategorii śladowych. **Rozmiar**, jest to kolejny ważny aspekt decydujący o zakwalifikowaniu do poszczególnej grupy śladów (makro- i mikroślady). *Makroślady* są zauważalne gołym okiem. *Mikroślady* według ogólnie przyjętych definicji w literaturze kryminalistycznej to ślady małe, niewidoczne lub słabo widoczne gołym okiem⁹⁶. W wielu przypadkach w celu ujawnienia takich śladów, należy wykorzystać różne metody optyczne i rodzaje oświetlenia specjalistycznego. Literatura jednak bezpośrednio nie wskazuje od jakiego wymiaru rozpoczyna się mikro-, a kończy makroślad oraz jakie warunki muszą zostać spełnione. W praktyce nazwa mikroślady jest utożsamiana w przypadku niewidocznych lub ledwie widocznych drobnych pozostałości/ przedmiotów/substancji, które zostały zabezpieczone na miejscu zdarzenia.

Opisywane ślady materialne można także podzielić na wiele kategorii. W celu ich uporządkowania wybrane podziały zobrazowano na rysunku nr 4.

Rysunek 4. Schemat podziału śladów materialnych.

Źródło: E. Gruza, M. Goc, J. Moszczyński *Kryminalistyka, czyli o współczesnych metodach dowodzenia przestępstw*, Wyd. Wolters Kluwer, Warszawa 2008, s. 193.

⁹⁶*Ibidem*, s. 9.

Powyższy schemat przedstawia dwie grupy materii tworzącej ślad. Pierwsza polegająca na przeniesieniu substancji (ślad substancyjny) oraz w wyniku oddania energii.

W przypadku *śladów substancyjnych* ich występowanie jest uzależnione od dwóch form: obiektywna, czyli takie, które znajdują się na miejscu zdarzenia w postaci, np. łuski, pocisku itp., oraz forma analogii powierzchni, (odbitki) powstałe jako odbitki nawarstwione lub odwarstwione⁹⁷.

Ślady energii dzielą się na ślady oddziaływania i odwzorowania. W przypadku śladów oddziaływania głównym czynnikiem zachodzącym będzie zmiana właściwości materii. Przykładem takiego działania mogą być np. ślady gnicia, które będą procesem działania zmian biologicznych. Śladami oddziaływania będą również znamiona przemieszczania, zmian przestrzennych. Innymi słowy będą to wszystkie przemieszczenia przedmiotów, nowe przedmioty lub ich brak na miejscu zdarzenia⁹⁸.

Drugą podgrupą (śladów energii) są odwzorowania, które przyjmują postać odwzorowującą struktury zewnętrznej przedmiotu lub obiektu. Odwzorowanie zachodzi w przypadku kontaktu dwóch powierzchni. Jedna powierzchnia poprzez swoje właściwości odwzoruje swoje cechy na drugiej⁹⁹. W przypadku śladów odwzorowania istnieje wiele form umożliwiających powstanie takiego śladu, formy te zostały przedstawione na rysunku nr 5.

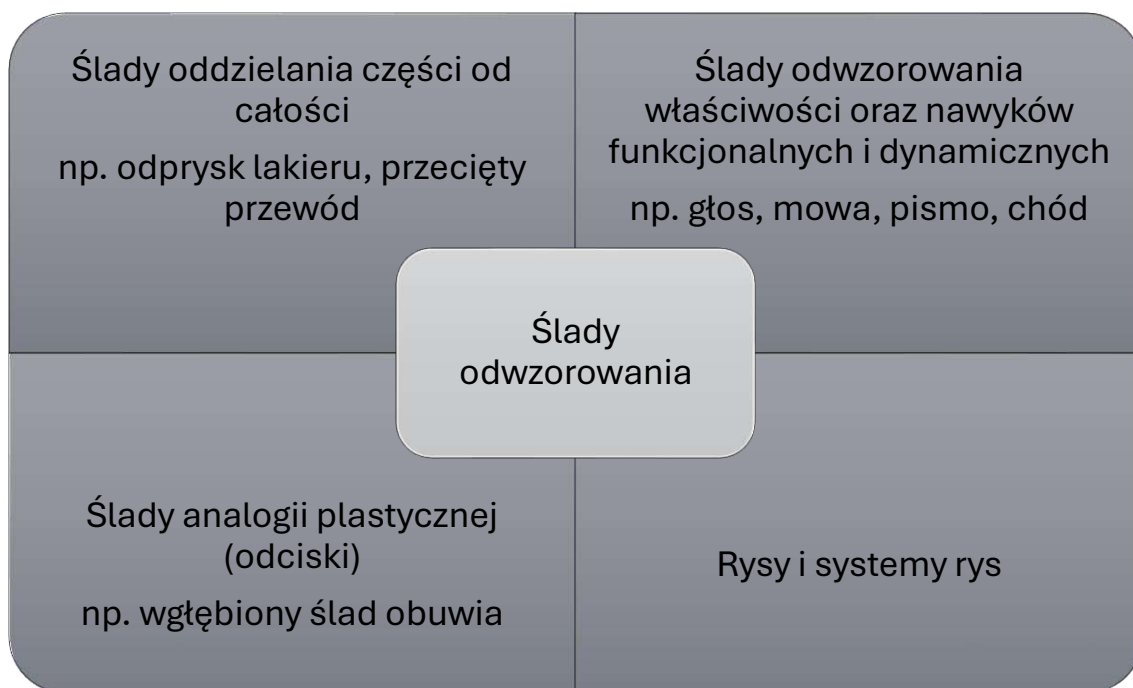
J. Kasprzak zauważa pewien brak w ogólnikowym podziale śladów na materialne i pamięciowe (zwane często w literaturze jako ślady idealne). Według autora, aby w pełni zamknąć ogólny katalog śladów, należy dodać jeszcze dwie grupy śladów - ***ślady zjawiskowe i cyfrowe***¹⁰⁰. (Kompletna klasyfikacja śladów według stanu zorganizowania materii - patrz rysunek nr 6).

⁹⁷E. Gruza, M. Goc, J. Moszczyński, *Kryminalistyka, czyli...* op. cit., s. 191.

⁹⁸T. Hanausek, *Zarys...*, op. cit., s. 53.

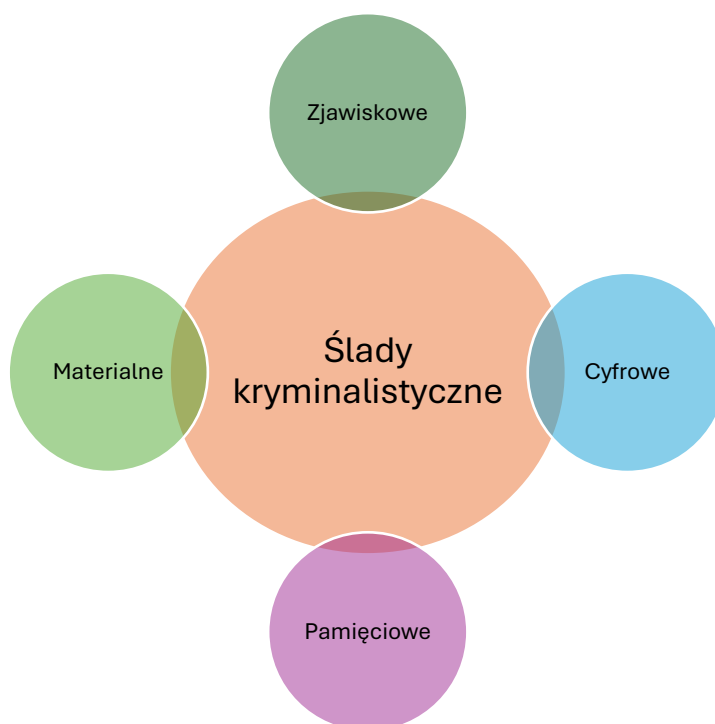
⁹⁹Zob. V. Jarościak, *Przyczynek do klasyfikacji śladów materialnych w kryminalistyce*, Biuletyn informacyjny Zakładu Kryminalistyki KG MO 1979, nr 3, s. 5.

¹⁰⁰ Zob. J. Kasprzak, B. Młodziejowski, W. Kasprzak, *Kryminalistyka zarys systemu*, Warszawa 2015, s. 56-57.

Rysunek 5. Rodzaje odwzorowań.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie informacji z E. Gruza, M. Goc, J. Moszczyński *Kryminalistyka...*, op. cit., s. 192.

Rysunek 6. Klasyfikacja śladów według stanu zorganizowania materii tworzącej ślad.

Źródło: opracowanie własne.

Ślady zjawiskowe ze względu na specyfikę (mimo iż są to ślady materialne, to nie można ich zważyć ani zmierzyć również spostrzegalności fizycznej), tworzą odrębną grupę, w skład której wchodzi: ślady zapachowe, ślady termiczne oraz zjawiska określane jako fale (np. akustyczne, elektromagnetyczne).

Ostatnią grupą ogólnego podziału śladów będą, stosunkowo nowe, lecz bardzo prężnie rozwijające się *ślady cyfrowe*. Jest to odpowiedź kryminalistyki na rozwijającą się przestępczość cyfrową. Wielu teoretyków twierdzi, że jest to dział, który w niedalekiej przyszłości będzie najważniejszym, najszybciej rozwijającym się fragmentem kryminalistyki. W. A. Kasprzak definiuje ślad cyfrowy jako: *zmianę w kodzie binarnym¹⁰¹ systemu teleinformatycznego, a także urządzenia cyfrowego zdolnego do przetwarzania, wysyłania, gromadzenia pakietów danych, będącą wynikiem ingerencji zewnętrznej (fizycznej) bądź wewnętrznej (zdalnej)¹⁰²*. B. Carrier uzupełnia tę definicję, dodając pojęcie przedmiotu cyfrowego, który: *zawiera wiarygodną informację na poparcie lub odrzucenie postawionych hipotez¹⁰³*. Podsumowując rozważania autorów, śladem cyfrowym możemy określić zarówno sprzęt cyfrowy (podczas jego prawidłowego funkcjonowania), jak również osobę korzystającą z urządzenia w sposób legalny lub nielegalny (np. bez autoryzowanego dostępu).

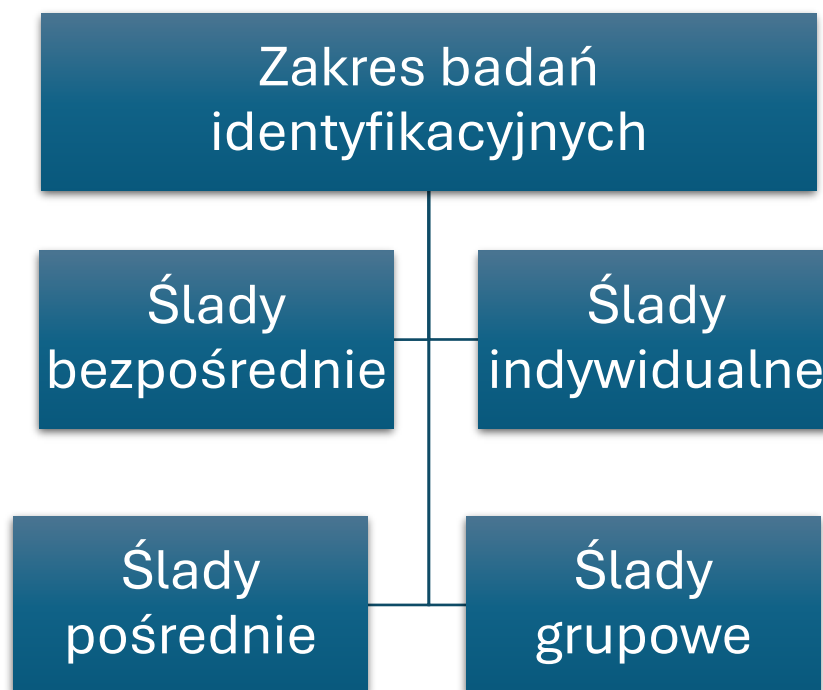
W literaturze wykorzystywane są jeszcze inne katalogi śladów który dostosowane są do poszczególnych cech charakterystycznych. Jednym z takich katalogów jest podział ze względu na miejsce występowania. Ślady te dzielimy na *występujące w obszarze czynu przestępczego, na środkach i narzędziach służących do popełnienia przestępstwa, ślady na sprawcy czynu przestępczego oraz ślady na ofiarach, świadkach i innych osobach obecnych na miejscu zdarzenia*.

Równie istotną klasyfikacją śladów będzie podział związany z **zakresem badań identyfikacyjnych**. W tym obszarze wyróżniamy cztery kategorie zaprezentowane na rysunku nr 7.

¹⁰¹Kod binarny - Dwójkowy system liczbowy (NKB – naturalny kod binarny) – pozycyjny system liczbowy, którego podstawą jest liczba 2, a do zapisu liczb potrzebne są tylko dwie cyfry: 0 i 1. Źródło: <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/;3895169> [dostęp: 17.07.2024].

¹⁰²W. A. Kasprzak, *Ślady cyfrowe. Studium prawnokryminalistyczne*, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2005, s. 25.

¹⁰³B. Carrier, *File System Forensic Analysis*, Addison Wesley Professional, Indiana 2005, s. 12. http://www.campus64.com/digital_learning/data/cyber_forensics_essentials/info_file_system_forensic_analysis.pdf [dostęp: 20.07.2024].

Rysunek 7. Podział śladów ze względu na zakres badań identyfikacyjnych.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie informacji z E. Gruza, M. Goc, J. Moszczyński, *Kryminalistyka, czyli...*, op. cit., s. 192.

Ślady grupowe, nie pozwalają na przypisanie zabezpieczonego materiału dowodowego do konkretnej osoby lub narzędzia. Umożliwiają zawężenie poszukiwań do danej grupy potencjalnych podejrzanych lub przedmiotów. Przykładem takiego rodzaju śladów będą drobiny lakieru znajdujące się na miejscu kolizji drogowej - ślad ten pozwoli na wytypowanie koloru pojazdu, ale nie umożliwi bezpośredniej identyfikacji. Inaczej wygląda sprawa ze *śladami umożliwiającymi identyfikację indywidualną*. W tym przypadku mamy możliwość w wyniku badań wskazania konkretnej osoby lub narzędzia. Układ linii papilarnych jest odpowiednikiem tej kategorii śladów. *Identyfikacja pośrednia* śladów polega na wskazaniu podejrzanego pośrednio poprzez pozostawione na miejscu zdarzenia ślady narzędzi i przedmiotów. Przykładem mogą być odwzorowania spodu obuwia, które pozwalają jednoznacznie potwierdzić czyj but pozostawił ślad. Nie jest to jednak tożsame z obecnością właściciela obuwia na miejscu. Ta kategoria śladów wymaga dodatkowych okoliczności wyjaśniających przebieg zdarzenia. Ostatnia kategoria to *ślady o identyfikacji bezpośredniej*. Pozwalają na niepodważalne połączenie osoby ze zdarzeniem, np. odciski palców, ślady biologiczne.

Wpływ na możliwości identyfikacyjne śladu będzie miał również kierunek działania wypadkowych sił, który będzie związany z jego powstaniem. W tym przypadku możemy

zastosować następującą klasyfikację śladów: **statyczne** (powstałe w wyniku nacisku) oraz **dynamiczne** (wynikające z przesunięcia). W przypadku śladów dynamicznych, przesunięcie bardzo często doprowadza do braku możliwości identyfikacyjnej śladów lub pozwala na mniej dokładną identyfikację pośrednią lub grupową.

Ogólnie przyjęte działania praktyczne wykorzystują głównie podziały śladów związane z działem wiedzy, której metody badawcze zostały wykorzystane w analizie. W tym przypadku katalog śladów jest otwarty i wciąż się powiększa. Występują tam m.in. ślady¹⁰⁴:

- daktyloskopijne,
- biologiczne,
- traseologiczne,
- mechanoskopijne,
- pisma,
- fonoskopijne,
- fizykochemiczne,
- osmologiczne,
- balistyczne.

Katalog ten jest w praktyce śledczej wielokrotnie wykorzystywany podczas przepływu informacji oraz w kontekście planowanych badań zabezpieczonych śladów. Jest on punktem wyjścia do dalszych określeń i porównań podczas czynności na miejscu zdarzenia (np. ujawniony ślad daktyloskopijny w postaci fragmentu odwzorowania linii papilarnych, naniesiony w sposób dynamiczny na opisywane podłoże).

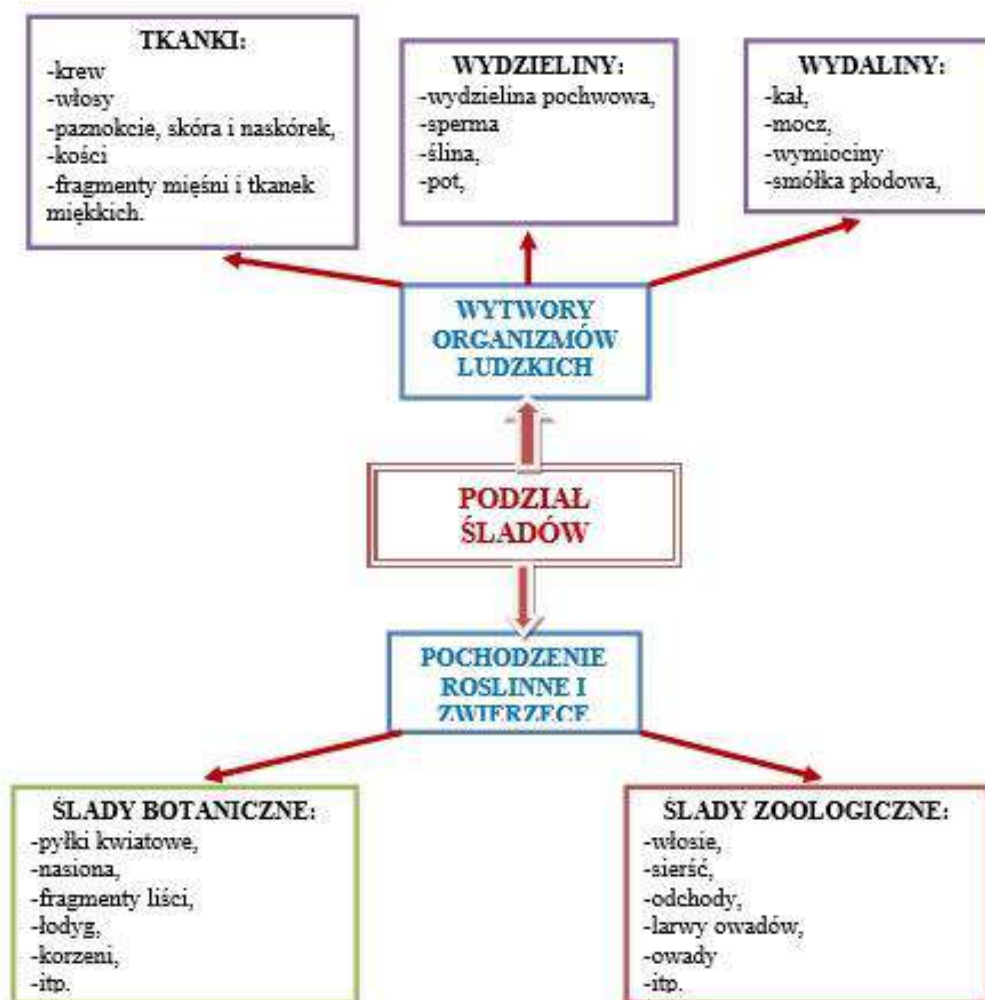
Kierując się klasyfikacją śladów kryminalistycznych ze względu na działy nauki i metody badawcze zastosowane w analizie śladów w niniejszej pracy, skupiono się na przedstawieniu i charakterystyce tylko wybranych, następujących śladów¹⁰⁵:

- **ślady biologiczne,**
- **ślady daktyloskopijne,**
- **ślady traseologiczne,**
- **ślady fizykochemiczne.**

¹⁰⁴I. Bogusz, M. Bogusz, *Ślady...*, op. cit., s. 14.

¹⁰⁵Szczegółowe wyjaśnienie ograniczeń badawczych ujęte zostało w rozdziale 1. Podstawy badań metodologicznych.

Ślady biologiczne, zgodnie z definicją J. Schena¹⁰⁶, będą wszystkimi zmianami, pozostałościami, które będą miały związek z funkcjami życiowymi organizmu, w przeważających przypadkach organizmu ludzkiego¹⁰⁷. Ślady biologiczne dzielimy na: wytwory organizmów ludzkich (tkanki, wydzieliny, wydaliny) oraz ślady pochodzenia roślinnego i zwierzęcego (botaniczne, zoologiczne, rysunek nr 8).

Rysunek 8. Podział śladów biologicznych.

Źródło: Opracowanie własne.

K. Landsteiner¹⁰⁸ w 1901 roku poprzez swoje przełomowe odkrycie grupy krwi w układzie ABO wraz z dalszymi odkryciami układów serologicznych, przyczynił się nie tylko do rozwoju w medycynie. Możliwości wykorzystania odkrycia szybko zostały

¹⁰⁶Definicję zaprezentowano w podrozdziale 2.2. Definicja śladu kryminalistycznego.

¹⁰⁷B. Młodziejowski, I. Sołtyszewski, *Ślady kryminalistyczne. Ujawnianie, zabezpieczanie, wykorzystanie*, Wyd. Difin Warszawa 2007, s. 126.

¹⁰⁸Karl Landsteiner (ur. 14 czerwca 1868 w Baden, zm. 26 czerwca 1943 w Nowym Jorku) – austriacki lekarz patolog i immunolog, laureat Nagrody Nobla w 1930 roku.

zaadaptowane również w kryminalistyce. Dzięki tym osiągnięciom śledczy dostali nowe narzędzie do identyfikacji grupowej sprawców popełnionego czynu, którzy pozostawili swoją krew na miejscu zdarzenia. Opisanie modelu cząsteczki DNA (kwasu dezoksyrybonukleinowego) przez F. Cricka i J. Watsona¹⁰⁹ oraz późniejsze osiągnięcia wprowadzające metodę *DNA fingerprinting*¹¹⁰ umożliwiły wykorzystanie genetyki do identyfikacji indywidualnej¹¹¹. Odkrycia te sprawiły, że ślady biologiczne stały się jednymi z najbardziej pożądanых śladów w procesie śledczym, a ich cechy identyfikacyjne stały się konkurencyjne dla daktyloskopii (do momentu odkrycia możliwości wykorzystania DNA, daktyloskopia była głównym śladem o możliwościach identyfikacji indywidualnej).

Obecnie, jak wynika z doświadczenia techników kryminalistyki, ślady biologiczne to najczęstsze ujawniane i zabezpieczane ślady na miejscach zdarzeń o charakterze przestępczym. Wszędzie, gdzie znajdował się sprawca, mogą pojawić się ślady biologiczne – zarówno mikroślady, takie jak włosy, naskórek, wydzielina potowotłuszczowa oraz widoczne gołym okiem makroślady, jak np. krew lub kał. Dostępne metody ochronne mogą być niewystarczające do zabezpieczenia przed pozostawieniem śladów biologicznych. Użycie kombinezonu czy rękawice również nie daje pełnej gwarancji ochronnej.

Według powszechnego stanu wiedzy, ślady biologiczne prawie zawsze występują na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym. Nie oznacza to jednak, że zawsze zostają ujawnione i zabezpieczone. Technologia, umiejętności, warunki atmosferyczne oraz inne nieprzewidziane czynniki mogą prowadzić do nieujawnienia lub zniszczenia takich śladów. Wytypowanie materiału biologicznego wymaga od specjalistów dużego doświadczenia, obycia z miejscami zdarzeń i kreatywnego myślenia pozwalającego na przejrzenie postępowania sprawcy (należy pamiętać, że część śladów biologicznych jest niewidoczna, a ich zabezpieczenie zależy od kreatywności, wiedzy i doświadczenia technika kryminalistyki).

Rozwijająca się technologia oraz możliwości indywidualnej identyfikacji sprawiają, że obecnie duży nacisk jest kładziony na rozwój badań DNA z zabezpieczonych śladów

¹⁰⁹Francis Crick i James Watson - w 1953 roku opisali jako pierwsi model cząsteczki DNA.

¹¹⁰Profilowanie DNA - używana w kryminalistyce na całym świecie analiza DNA, wyizolowanego ze śladu materiału biologicznego, prowadząca do uzyskania profilu DNA w postaci elektroforegramu, który jest unikalny dla każdego człowieka i w związku z tym jest używany do identyfikowania osób jako dowód w celach śledczo-sądowych.

¹¹¹E. Gruza, M. Goc, J. Moszczyński, *Kryminalistyka*, ..., op. cit., s. 391.

biologicznych i wytypowania jego profilu. Naukowcy w dalszym ciągu prowadzą badania nad kwasem dezoksyrybonukleinowym¹¹², którego specyficzne ułożenie nukleotydów względem siebie stanowi informację genetyczną, pozwalającą na określenie między innymi informacji o naszym wyglądzie, cechach charakterystycznych, skłonności do chorób oraz o części naszego usposobienia. Informacje te są umieszczone w części kodującej DNA¹¹³. Z punktu widzenia kryminalistyki wiedza ta wydaje się nieoceniona. Może stanowić w przyszłości alternatywę, umożliwiającą np. określenie osób, które prawdopodobnie mogłyby się dopuścić wybranej kategorii przestępstw lub poprzez ujawnienie na miejscu DNA, opisać cechy poszukiwanego przestępcy. Obecnie jest to abstrakcja przyszłości, niosąca równie wiele korzyści, co związanych z tym zagrożeń¹¹⁴.

Przystosowanie prawa, możliwości techniczne pozwalają obecnie na wykorzystanie w kryminalistyce niekodującą część DNA. Podczas badań wyodrębnia się krótkie powtarzające się sekwencje, które następnie można porównać z materiałem pobranym od osoby biorącej udział w zdarzeniu.

Nie wszystkie ślady biologiczne ujawnione na miejscu zdarzenia można natychmiast porównać do wytypowanych osób. Występują zdarzenia, w których nie ma możliwości szybkiego ustalenia sprawcy. Wiele śladów biologicznych zostaje zabezpieczona na miejscu ujawnienia N/N¹¹⁵ zwłok. Sprawcy popełniają przestępstwa w różnych miejscowościach, które mogą podlegać innym organom ścigania. Wskazane przykładowe problemy wymagają odpowiednich działań. Rozwiązaniem jest utworzona Baza DNA, do której wprowadzane są wyniki analizy kwasu dezoksyrybonukleinowego. Do bazy tej trafiają:

- osoby wymienione w art. 74 i 192a kodeksu postępowania karnego¹¹⁶,
- osoby o nieustalonej tożsamości oraz usiłując ukryć swoją tożsamość,

¹¹²DNA - zbudowane pod względem chemicznym z nukleotydów, gdzie każdy nukleotyd składa się z: cukru dezoksyrybozy, reszty fosforanowej oraz jednej z zasad organicznych: adeniny, tyminy, guaniny lub cytozyny. Nukleotydy połączone są ze sobą, tworząc podwójną nić skręconą spiralnie.

¹¹³*Podstawy Biologii Komórki Wprowadzenie do Biologii Molekularnej* – Bruce Alberts, Denis Bray, Alexander Jaohanson, Julian Lewis. Martin Raff, Keith Roberts, Peter Walter.

¹¹⁴I. Bogusz, M. Bogusz, *Ślady...*, op. cit., s. 10.

¹¹⁵N/N - skrót odnoszący się do osób lub zwłok o nieustalonej tożsamości.

¹¹⁶Przesłanki pobrania materiału i rozpoznania wariograficznego.

§ 1. W celu ograniczenia kręgu osób podejrzanych lub ustalenia wartości dowodowej ujawnionych śladów można pobrać odciski daktyloskopijne, wymaz ze śluzówki policzków, włosy, ślinę, próby pisma, zapach, wykonać fotografię osoby lub dokonać utrwalenia głosu. Po wykorzystaniu w sprawie, w której dokonano pobrania lub utrwalenia, pobrany lub utrwalony materiał zbędny dla postępowania należy niezwłocznie usunąć z akt i zniszczyć.

- zwłok ludzkich o nieustalonej tożsamości,
- śladów nieznanymi sprawców przestępstw¹¹⁷.

Dodawanie profili DNA (wraz z porównawczymi), czas jaki są przechowywane oraz usuwanie z bazy danych są regulowane osobnymi przepisami¹¹⁸.

Baza danych DNA to obok bazy AFIS (ślady daktyloskopijne), najlepsze automatyczne systemy identyfikacyjne. Wymiana informacji nie odbywa się tylko w obrębie państwa. Część danych na podstawie odrębnych przepisów jest przesyłana do Europejskiej Bazy Danych, a nawet do licznych krajów na całym świecie, które są połączone odpowiednimi umowami prawnymi¹¹⁹.

Człowiek przez całe życie jest powiązany ze swoją tożsamością. Po urodzeniu otrzymuje imię i nazwisko oraz określony numer identyfikacyjny (w Polsce jest to nr PESEL). Podczas funkcjonowania w społeczeństwie przekazuje swoje dane osobowe i udowadnia ich prawidłowość przez posiadane dokumenty. Z punktu widzenia kryminalistyki, niepodważalnym dokumentem potwierdzającym tożsamość są nasze palce, a dokładnie rzecz ujmując, te niepowtarzalne wzory, które znajdują się na wewnętrznej stronie dłoni, są to **ślady daktyloskopijne**.

Słowo *daktyloskopia* pochodzi z połączenia dwóch greckich słów: *daktylos* (palec) i *skopein* (oglądać)¹²⁰. Według B. Hołysta daktyloskopia *jest nauką, która pomaga w identyfikacji człowieka za pomocą linii papilarnych występujących na opuszkach palców u rąk oraz na podeszwie stóp. Jest to złożony dział techniki, w którym znajduje się także morfologia owych linii. Warto wspomnieć również o wyróżnieniu w daktyloskopii: chejroskopii (linie papilarne dłoni), podoskopii (linie papilarne stóp), poroskopii (identyfikacja porów) oraz krawędzioskopii (nieregularne brzegi linii papilarnych)*¹²¹. Wszystkie wskazane przez B. Hołysta metody identyfikacyjne są częścią nauki zwanej dermatoskopia, której daktyloskopia jest głównym i zarazem największym działem (rys. nr 9). Pozostałe metody z uwagi na posiadane cechy identyfikacji indywidualnej również są wykorzystywane w procesie dochodzeniowo-śledczym. Jednak

¹¹⁷I. Bogusz, M. Bogusz, *Ślady...*, op. cit., s. 17.

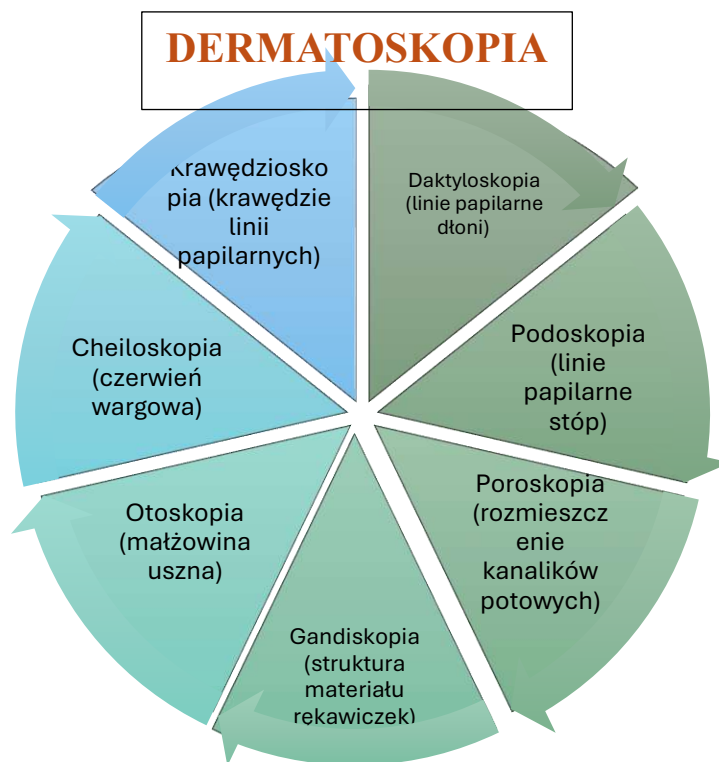
¹¹⁸Art. 21a-e. ustawy o Policji z dnia 6 kwietnia 1990 r. (Dz. U. z 2011 r. Nr 287, poz. 1687, z późn. zm.).

¹¹⁹A. Filewicz, I. Sołtyszewski, *Bazy danych DNA w Europie*, PK 2003/241, s. 5-12.

¹²⁰Leszek Stępień, *Dwanaście cech linii. Laboratorium Kryminalistyczne Komendy Stołecznej Policji*, 2004, s. 13.

¹²¹B. Hołyst, *Kryminalistyka*, op. cit., s. 404.

z uwagi na znacznie mniejsze ujawnianie takich śladów oraz małą bazę porównawczą, nie są zbyt popularne.

Rysunek 9. Rodzaje dermatoskopii.

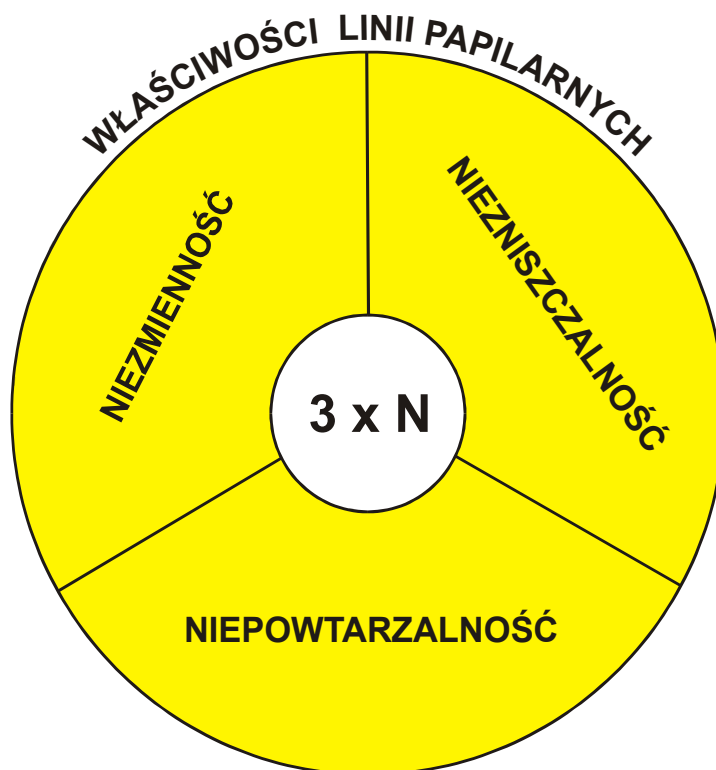
Źródło: Opracowanie własne.

Człowiek zauważył oryginalność rysunków znajdujących się na dłoniach już w czasach neolitu¹²². Pierwsze wzmianki dotyczące wykorzystania linii papilarnych pochodzą z okresu babilońskiego, gdzie były wykorzystywane w formie podpisów (odcisk tuszowy) na dokumentach. W kryminalistyce linie papilarne zagościły na dobre w XIX wieku. Za prekursora daktyloskopii identyfikacyjnej uważany jest F. Galton¹²³, który opracował pierwszy, wykorzystywany do dziś, europejski system kwalifikacji odcisków palców¹²⁴. **Linie papilarne** posiadają trzy główne cechy, które prowadzą do ich nieocenionych możliwości identyfikacyjnych (rys. 10).

¹²²S. Jaślanek, *Kryminalistyczne znaczenie linii papilarnych w ekspertyzach daktyloskopijnych*. <http://m.wspia.eu/file/21431/35-JA%C5%9ALANEK.pdf>, [dostęp: 19.07.2024].

¹²³Francis Galton (ur. 16 lutego 1822 w Sparbrook, Birmingham, zm. 17 stycznia 1911 w Haslemere, Surrey) – brytyjski podróżnik, przyrodnik, antropolog, eugenik, wynalazca, meteorolog, pisarz, lekarz, psychometra i statystyk, prekursor badań nad inteligencją. Kuzyn Ch. Darwina; nadano mu tytuł szlachecki w 1909 roku. Laureat Medalu Copleya.

¹²⁴P. Horoszowski, *Kryminalistyka*..., op. cit., s. 323–329.

Rysunek 10. Właściwości linii papilarnych.

Źródło: Opracowanie własne.

Niezmienność linii papilarnych to ich pierwsza niesamowita cecha. Według badań znane nam przez całe życie linie papilarne powstają między 100 a 120 dniem rozwoju życia płodowego. Ich niezmienna forma pozostaje aż do rozpadu gnilnego człowieka¹²⁵.

Niezniszczalność linii papilarnych to cecha zapewniająca identyfikację indywidualną przez cały okres życia. Nasza skóra jest tak skonstruowana, że podlega naturalnej regeneracji¹²⁶. Celowe lub związane z wykonywanym zawodem (np. kamieniarz, brukarz, zbrojarz itp.), zniszczenie linii papilarnych, jest tylko czasowym procesem. Regeneracja skóry, pozwala w krótkim czasie na poprawne daktyloskopowanie osób z uprzednio uszkodzonymi liniami papilarnymi. Całkowite zniszczenie może być związane z uszkodzeniem skóry właściwej, przeszczepem, długotrwałymi chorobami lub innymi procesami medycznymi. Należy jednak pamiętać, że pozostałe blizny i zniekształcenia, również staną się indywidualnymi cechami danej osoby.

¹²⁵T. Hanausek, *Kryminalistyka. Zarys wykładu*, Kantor Wydawniczy Zakamycze, Zakamycze 2000, s. 164.

¹²⁶T. Hanausek, *Zarys...*, op. cit., s. 165.

Ostatnią opisywaną cechą jest **niepowtarzalność** linii papilarnych. Według ogólnie przyjętej teorii wzory linii papilarnych są неповtarzalne i brak jest możliwości powielenia takich samych układów graficznych na dłoniach dwóch różnych osób (również u bliźniaków jednojajowych). Wielu autorów prac kryminalistycznych, w tym A. Gawliński¹²⁷, nie do końca zgadzają się z takim stanem rzeczy. Według nich teza o неповtarzalności powinna zostać traktowana z większym dystansem. Przede wszystkim nie ma możliwości technicznego potwierdzenia tego założenia. Nikt nie jest w stanie sprawdzić wszystkich osób żyjących na naszej planecie i porównać. Zakładając teoretycznie, że byłoby to wykonalne, to takie badania w dalszym ciągu nie potwierdziłyby pewnej неповtarzalności, ponieważ nie mamy danych zmarłych. Obecnie zbiory baz danych z całego świata (jest to znikomy procent całej populacji), potwierdzają założoną tezę. Wielu ludzi wierzy w zasadę, że natura nigdy się nie powtarza i w myśl tej zasady obecnie неповtarzalność jest w pełni uznawana w kryminalistyce.

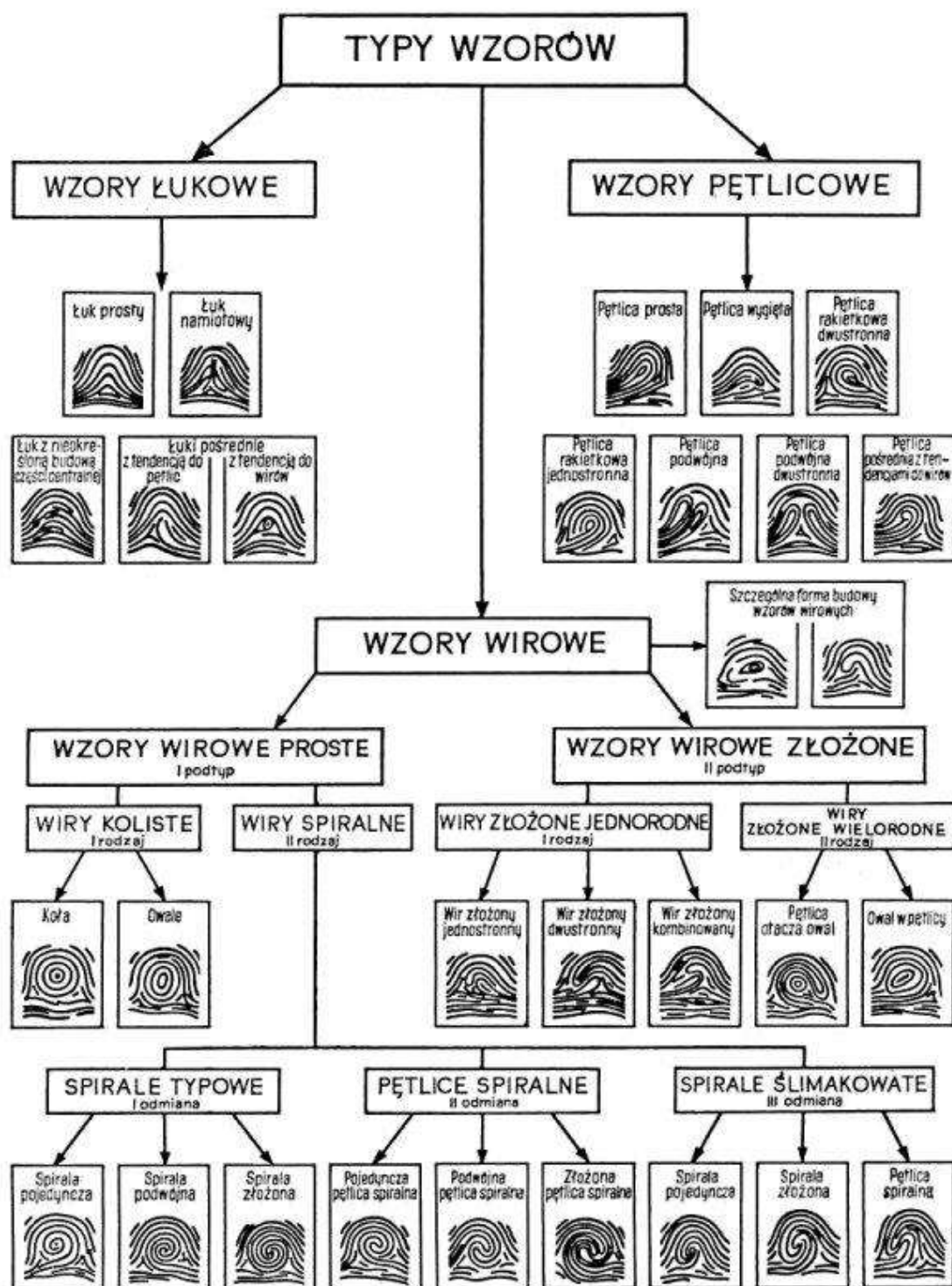
Linie papilarne są zbudowane z układu listewek o rozmiarze od 0,1 do 0,4 mm oraz przestrzeniach pomiędzy listewkami rzędu 0,2 do 0,7 mm¹²⁸. Dzięki swojej budowie tworzą wzory, które ze względu na cechy wspólne części centralnej i delty, zostały skategoryzowane na podstawowe typy, zobrazowane na rysunku nr 11. Oprócz podstawowych wzorów (pętlicowych, wirowych i łukowych) występuje jeszcze wiele innych podgrup, które pozwalają na wstępną identyfikację lub eliminację podczas czynności procesowych.

Ludzie cały czas pozostawiają swoje odciski palców w różnych miejscach podczas naturalnego funkcjonowania w społeczeństwie. Takie zjawiska odbywają się w większości nieświadomie i nie jesteśmy w stanie tego kontrolować. Niewidoczne *pieczątki* linii papilarnych zostają pozostawione za sprawą substancji potowo-tłuszczowej która jest nieustannie wydzielana przez gruczoły potowe¹²⁹.

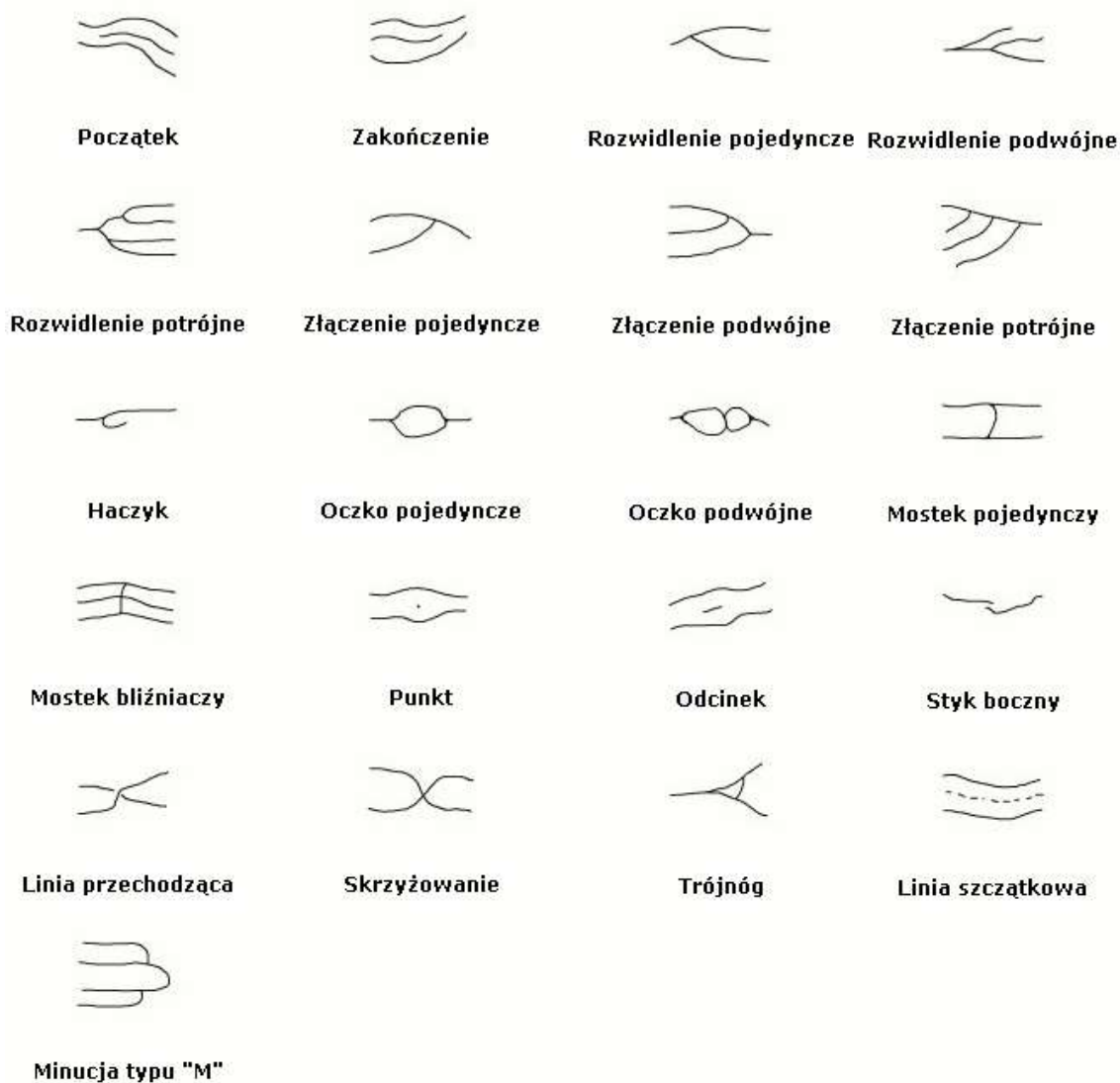
¹²⁷A. Gawliński, *Daktyloskopia. Geneza i wybrane zagadnienia współczesne*, Kortowski Przegląd Prawniczy 2013, nr 4, Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, Olsztyn 2013, s. 24.

¹²⁸T. Hanausek, *Zarys...*, op. cit., s. 164.

¹²⁹Skład wydzieliny potowo-tłuszczowej to: 98% potu składającego się z wody i 2% to różne związki, w znacznej części są to aminokwasy. Łój to m.in. trójglicerydy, nasycone i nienasycone kwasy tłuszczowe, estry wosku oraz cholesterol.

Pozostawione ślady linii papilarnych poza swoim ogólnym wzorem (typy wzorów przedstawione na rysunku 11), posiadają wiele niepowtarzalnych cech szczegółowych zwanych *minucjami*, których przykłady zostały zaprezentowane na rysunku nr 12.

Rysunek 12. Przykłady minucji.

Źródło: https://kcir.pwr.edu.pl/~witold/aiarr/2008_projekty/odciski/ [dostęp: 19.07.2024].

Ujawnianie i porównywanie minucji stanowi podstawę identyfikacji osób metodą daktyloskopijną. Jednym z modeli wykorzystywanych obecnie w kryminalistyce jest zaproponowany przez E. Locarda¹³⁰, który ograniczył identyfikację indywidualną do 12 rodzajów minucji potwierdzonych w badanych wzorach¹³¹. Według jego założeń

¹³⁰Dr Edmond Locard - żył w latach 1877-1966. Był pionierem kryminalistyki, który stał się znany jako Sherlock Holmes z Lyonu we Francji. Był wybitnym francuskim naukowcem.

¹³¹J. Moszczyński, *Standardy identyfikacji daktyloskopijnej*, Problemy kryminalistyki, 2008, s. 14.

12 cech wspólnych pozwala na identyfikację kompletną. W przypadku 8-12 cech, identyfikacja jest na pograniczu pewności. W przypadku, gdy ślad ma poniżej 8 cech możemy mówić tylko o przypuszczeniu pochodzenia śladu.

Kolejne lata przyniosły dalszy rozwój badań związanych z identyfikacją śladów daktyloskopijnych. Pojawiły się próby rozwiązania problemu związanego z kompletnym odwzorowaniem śladu linii papilarnych, który nie posiadał określonej liczby minucji, a mimo to nadawał się do dalszej identyfikacji. Rozwój metod oraz subiektywne podejście poszczególnych państw sprawiło, że prawne aspekty identyfikacji daktyloskopijnej nie są ujednolicone międzynarodowo. Przykładowo USA, Wielka Brytania i kraje skandynawskie wykorzystują standard holistyczny¹³². Pozostałe kraje głównie posługują się metodami numerycznymi, które są regulowane odpowiednimi przepisami prawnymi.

Materiał porównawczy w postaci odwzorowań linii papilarnych jest pobierany oraz przechowywany na podstawie odrębnych przepisów prawnych¹³³. Jest on pobierany tuszowo lub metodą scanlive od wskazanej osoby na odpowiedni wzór karty daktyloskopijnej. (wzór karty daktyloskopijnej rysunek nr 13). Rozwój technologii pozwolił na wprowadzenie za pomocą skanerów do systemu kart daktyloskopijnych. System ten nosi nazwę AFIS¹³⁴ i ma niepodważalny wpływ na wykorzystanie daktyloskopii w kryminalistyce globalnie. Baza ta nie tylko przechowuje ślady i karty daktyloskopijne, ale również porównuje i wstępnie weryfikuje podobieństwa między śladami i odwzorowaniami rejestracyjnymi¹³⁵.

¹³²Według standardu holistycznego (eksperckiego) specjalista, opierając się na analizie i na własnych doświadczeniach, decyduje, czy ślad ma wartość identyfikacyjną.

¹³³Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 5 września 2007 r. w sprawie przetwarzania przez Policję informacji o osobach, (Dz. u. nr 170. Poz. 1203).

¹³⁴AFIS - Automated Fingerprint Identification Systems.

¹³⁵Po wskazaniu odpowiednich *trafień systemowych* wyniki są każdorazowo weryfikowane przez eksperta.

Karta daktyloskopijna palców do celów dowodowych / wykrywczych i identyfikacyjnych*										BARCODE		
pieczęć jednostki												
Nazwisko**								nr identyfikacyjny dokonującego rejestracji				
Imiona**								nr KSIP				
Nazwisko rodowe**								OSO-				
Imię ojca**						Imię matki**						
Miejsce zamieszkania**								znak operowy				
Płeć (M / K)**		Data urodzenia		rok	miesiąc	dzień	PESEL					
Miejsce urodzenia**								numer operowy				
Obywatelstwo**								kod jednostki Policji				
								rodzaj, seria i numer dokumentu tożsamości				
								Powód daktyloskopowania** (należy wskazać właściwy przypis ustawy)				
P	1. wielki palec		2. wskazujący palec			3. środkowy palec			4. serdeczny palec		5. mały palec	
L	6. wielki palec		7. wskazujący palec			8. środkowy palec			9. serdeczny palec		10. mały palec	
LEWA REKA – jednoczesny odcisk czterech palców			jednoczesny odcisk wielkich palców				PRAWA REKA – jednoczesny odcisk czterech palców					
			LEWY		PRAWY							
czytelny podpis osoby daktyloskopowanej		* - nieostatecznie skrócił ** - wypełnić czytelnie		data daktyloskopowania		miejscę daktyloskopowania		czytelny podpis osoby daktyloskopującej				

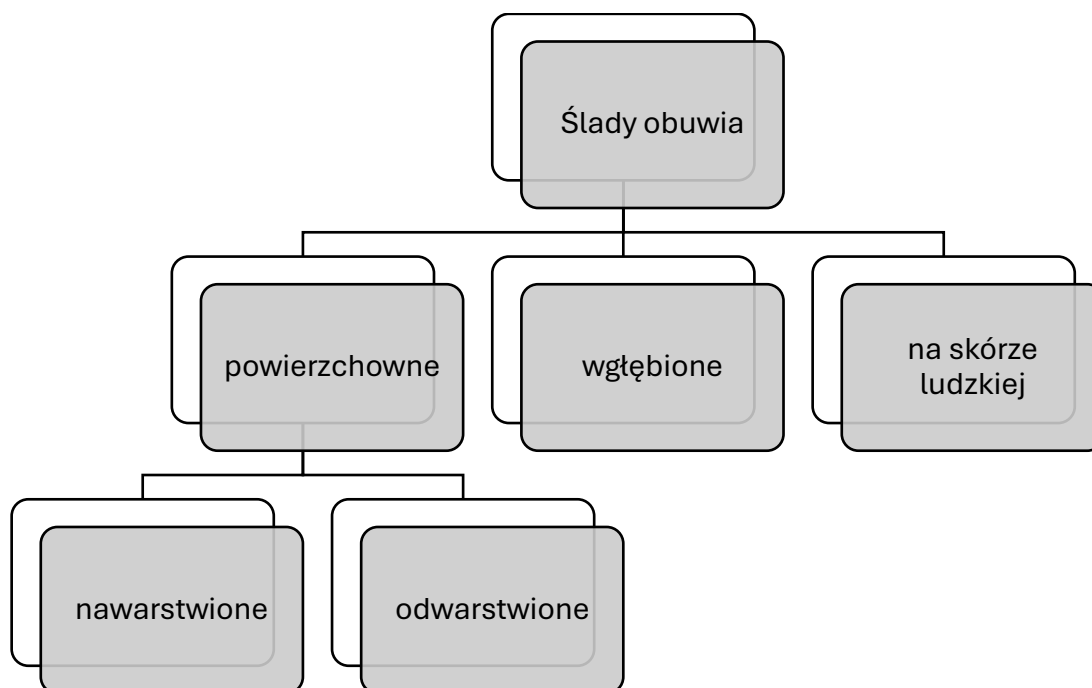
Rysunek 13. Wzór karty daktyloskopijnej.

Źródło: <https://www.iform.pl/policja/6648-karta-daktyloskopijna-palcow-do-celow-dowodowych-wykrywczych-i-identyfikacyjnych.html> [dostęp: 19.07.2024].

Ślady traseologiczne (traseologia) to dział kryminalistyki, który jest znacznie mniejszy niż opisywane ślady biologiczne lub daktyloskopijne. Niemniej jednak rozwój technologii, pozwala na bardzo dokładne ekspertyzy grupowe, a w licznych przypadkach porównawczych również na identyfikację indywidualną.

Traseologia jest działem techniki kryminalistycznej zajmującym się badaniami śladów stóp osób, śladów odnóży zwierząt, śladów części jezdnych środków transportu drogowego oraz śladów przemieszczania różnego rodzaju przedmiotów¹³⁶. Definicja ta odnosi się do badania śladów związanych w głównej mierze z poruszaniem się sprawcy po miejscu zdarzenia oraz drogą dościa i odejścia.

W ramach traseologii najczęściej zabezpieczane są ślady obuwia. Kategoria ta dzieli się na następujące rodzaje powstawania (rys. nr 14):

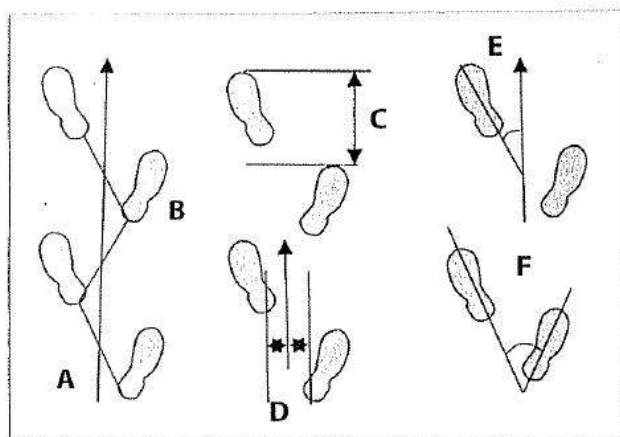

Rysunek 14. Rodzaje śladów obuwia.

Źródło: Opracowanie własne.

Nie tylko pojedynczy ślad ma znaczenie w badaniach traseologicznych. Ważnym materiałem dowodowym będzie prawidłowo zabezpieczona ścieżka chodu, zwana ichtnogramem (rys. nr 15), która pozwoli na dodatkową identyfikację specjalnych cech charakterystycznych chodu sprawcy. Prawidłowo zabezpieczony *ichtnogram* wraz z odpowiednio przygotowanym materiałem porównawczym, pozwoli na bezpośrednią ekspertyzę wykluczającą lub potwierdzającą zgodność badanych materiałów.

¹³⁶E. Gruza, M. Goc, J. Moszczyński, *Kryminalistyka*, ..., op. cit., s. 639.

Ichnogram: A oś chodu, B – linia chodu, C – długość kroku, D – szerokość kroku, E – kąt stopy, F – kąt kroku

Rysunek 15. Ichnogram.

Źródło: E. Gruza, M. Goc, J. Moszczyński, *Kryminalistyka, czyli o współczesnych metodach dowodzenia przestępstw*, Wyd. Wolters Kluwer, Warszawa 2008, s. 490.

Kolejnym bardzo ważnym rodzajem śladów traseologicznych wykorzystywanym w czynnościach dochodzeniowo-śledczych, jest *ślad ogumienia pojazdów*. W praktyce wykorzystywana głównie w zdarzeniach z zakresu ruchu drogowego, wypadkach oraz szczególnych kolizjach, gdzie sprawca uciekł z miejsca zdarzenia lub potrzebne są dodatkowe informacje mające wpływ na kwalifikację lub przebieg zdarzenia. Jedną z możliwości wykorzystania śladów hamowania, które niewątpliwie należą do grupy śladów traseologicznych jest sprawdzenie prawdopodobnej prędkości, z jaką poruszał się pojazd. Ślady takie pozwalają również na uzyskanie wielu innych poszlak, jak np. stan techniczny pojazdu, stan ogumienia oraz po wnikliwej analizie rodzaj pojazdu, jaki może się poruszać na takich oponach (duży samochód, ciężarówka, pojazd inny, quad, motocykl, mały samochód itp.). Informacje w poprawnie zabezpieczonym odwzorowaniu ogumienia mogą również być przydatne do późniejszej ekspertyzy porównawczej z oponami wytypowanego pojazdu. W tym przypadku wyniki badań mogą prowadzić do potwierdzenia lub wykluczenia wskazanego pojazdu w obrębie zdarzenia.

Ostatnim rodzajem śladów traseologicznych są *ślady pozostawione przez zwierzęta*. Zasadniczo występują bardzo rzadko i są powiązane ze specyficznymi zdarzeniami, jak np. przemyt, uszkodzenie ciała (ugryzienie)¹³⁷, itp. Inaczej niż w poprzednich dwóch kategoriach, w tym przypadku nie występuje odpowiednia ekspertyza takich śladów.

¹³⁷J. Mazepa (red.), *Vademecum technika kryminalistyki*, Wyd. Wolters Kluwer, Warszawa 2009, s. 180.

Traseologia nie wprowadza dla nich metodyki badań¹³⁸. Eksperci w przypadku pojawienia się takich śladów do badań, wzorują się na metodach badań obuwia lub opon albo korzystają z wiedzy innych specjalistów niepowiązanych z kryminalistyką.

Rozwój technologii, również w dziedzinie traseologii, pozwala na coraz szybszą identyfikację porównawczą oraz wizualizację obuwia posiadającego określony wzór podeszwy¹³⁹. Możliwości cyfrowe są ogromne, a mimo to obecnie nie jest w Polsce wykorzystywana baza danych traseologicznych, w których znajdowałyby się ślady n/n sprawców¹⁴⁰. Na licznych sympozjach problem ten był wielokrotnie zgłaszany (głównie przez ekspertów z województwa śląskiego), a mimo to obecnie nie zostały wdrożone odpowiednie rozwiązania¹⁴¹.

E. Locard stwierdził: w *badaniu techniki przestępstwa kryminalistyka łączy różne nauki*¹⁴². Słowa te idealnie charakteryzują badania **śladów fizykochemicznych** (wybrane grupy¹⁴³). Opierają się one na dorobku nauk z dziedziny chemii i fizyki. Nie jest to jednak zamknięty katalog, ponieważ w badaniach fizykochemicznych wykorzystywane są również liczne inne nauki, takie jak np. farmacja, biologia, włókiennictwo, elektronika itp.¹⁴⁴.

Pionierami badań w tym zakresie byli lekarze i toksykolodzy, którzy analizowali próbki zabezpieczone od ofiar zbrodniczych zatruc. Z kolei pierwsza pracownia chemiczna została otwarta przez wspomnianego E. Locarda na początku XX wieku¹⁴⁵.

Obecnie badania fizykochemiczne przeprowadza się w celu identyfikacji nieznanymi substancji, określaniu właściwości substancji, porównywanie ze sobą substancji, identyfikacji i określaniu zabezpieczonych na miejscu zdarzenia śladów (na miejscu zdarzeń, takich jak np. wybuchy, pożary, użycie broni palnej, wypadki drogowe,

¹³⁸*Ibidem*, s. 180.

¹³⁹Przykładem takiego programu jest Schars-Web.

¹⁴⁰J. Mazepa (red.), *Vademecum...*, op. cit., s. 213.

¹⁴¹*Ibidem* s. 214.

¹⁴²Zob. J. Wójcikiewicz, *Scientia auxilium iustitiae (Edmonda Locarda L'enquête criminelle et les méthodes scientifique 85 lat później)* [w:] R. Jaworski, M. Szostak (red.), *Nauka wobec prawdy sądowej...*, op. cit., s. 621–626.

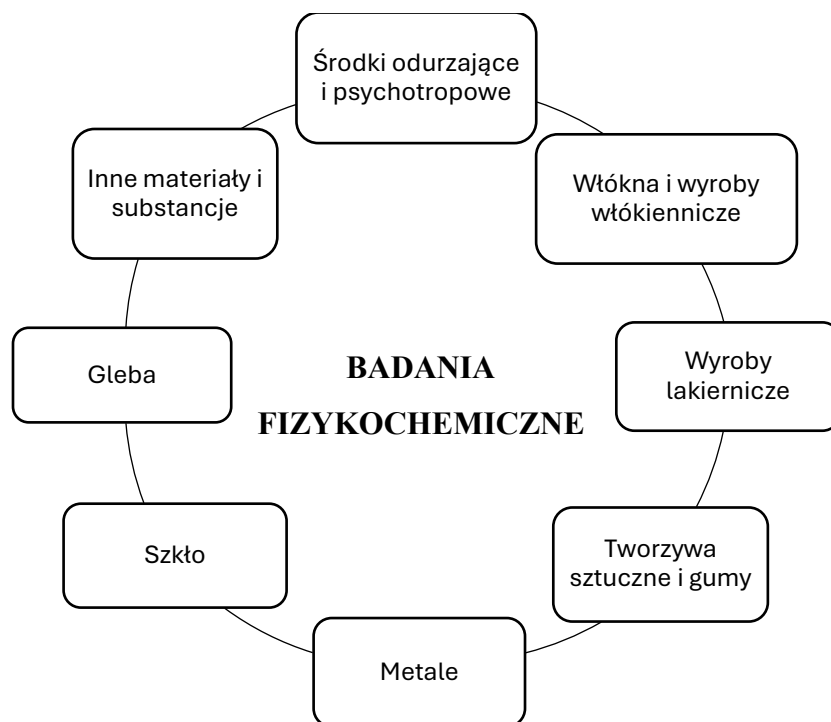
¹⁴³Szczegółowe wyjaśnienie ograniczeń badawczych ujęte zostało w rozdziale 1. Podstawy badań metodologicznych.

¹⁴⁴A. Filewicz, W Krawczyk, A Musiał, *Ślady fizykochemiczne*, Wyd. Difin, Warszawa 2007, s. 337.

¹⁴⁵W. Kędzierski, M. Zubańska, G. Kędzierska, *Fizykochemiczne badania śladów kryminalistycznych* [w:] G. Kędzierska, W. Kędzierski (red.), *Kryminalistyka. Wybrane zagadnienia techniki*, Szczytno 2011, s. 308.

nielegalna produkcja substancji kontrolowanych)¹⁴⁶. W przypadku wykonywanych ekspertyz mamy do czynienia z badaniami identyfikującymi i porównawczymi.

Ekspertyzy fizykochemiczne nie opierają się na zamkniętym katalogu, do najczęściej spotykanych analizowanych śladów należą: środki odurzające i psychotropowe, włókna i wyroby włókiennicze, wyroby lakiernicze, tworzywa sztuczne i gumy, metale, szkło, gleba i inne materiały oraz substancje (rys. 16).

Rysunek 16. Rodzaje badań fizykochemicznych.

Źródło: Opracowanie własne.

Na potrzeby dysertacji przeprowadzono analizę śladów fizykochemicznych z kategorii włókna i wyroby włókiennicze, tworzywa sztuczne i gumy, szkło i inne materiały oraz substancje¹⁴⁷.

Włókna i wyroby włókiennicze, zabezpieczane są na licznych miejscach zdarzeń, w których występują przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu. Podczas dynamiki takiego zdarzenia, dochodzi do bezpośredniego kontaktu między uczestnikami. Dprowadza to do krzyżowego naniesienia włókien pomiędzy osobami (może dojść również do naniesienia śladów gleby, innych zabrudzeń czy śladów biologicznych). Nie tylko sama obecność śladów ma znaczenie, ale również ich rozmieszczenie na

¹⁴⁶M.Zubańska, *Kryminalistyczne badania fizykochemiczne*, file:///C:/Users/ADMIN/Downloads/pdf-01.3001.0013.6102.pdf [dostęp: 20.07.2024].

¹⁴⁷Szczegółowe wyjaśnienie ograniczeń badawczych zostało ujęte w rozdziale 1. Podstawy badań metodologicznych.

odzieży, analiza może przyczynić się do niemego opisu przebiegu zdarzenia. Ślady włókien pojawiają się również na miejscu przestępstw przeciwko mieniu (np. włamania), ich ujawnienie również może być bardzo pomocne. W analizie z materiałem porównawczym można połączyć wytypowaną osobę z badanym miejscem zdarzenia. Tworzywa sztuczne i gumy, to kolejne bardzo częste ślady ujawniane na miejscu zdarzenia. Przykładem zabezpieczonych śladów do badań fizykochemicznych będą¹⁴⁸:

- odzież lub jej elementy,
- fragmenty akcesoriów pojazdów mechanicznych, urządzeń wybuchowych i innych przedmiotów,
- opakowania (taśmy folie),
- dokumenty,
- otarcia na różnych przedmiotach,
- drobne przedmioty.

Zarówno ślady gleby, jak również szkła nie należą do głównych przedmiotów zabezpieczanych do badań fizykochemicznych. Ich ujawnianie dotyczy przestępstw przeciwko życiu i zdrowiu, choć znane są również przypadki związane z przestępstwami przeciwko mieniu (drobiny szkła - uszkodzenia szyb samochodowych, włamania, fragmenty szkielec na zdarzeniach komunikacyjnych; gleba - kradzieże płodów rolnych, drzewek, krzewów). W przypadku szkła i gleby, które zostaną ujawnione w wytypowanej odzieży lub na ciele podejrzanego, mogą stać się elementem wiążącym wskazaną osobę ze zdarzeniem.

Inne materiały i substancje to m.in. *substancje GSR*¹⁴⁹ *materiały wybuchowe, smary, tłuszcze, kleje, środki promieniotwórcze, wyroby alkoholowe, trucizny, leki, środki kryjące i inne*¹⁵⁰.

W ramach kategorii innych materiałów i substancji, należy wskazać podgrupę mikrośladów. Nie różnią się one pod względem fizykochemicznym od innych zabezpieczonych śladów, ich cechami szczególnymi są mikroskopijne rozmiary, do badań których wymagany jest specjalistyczny sprzęt. Ślady z tej kategorii powstają na dwa sposoby: kontaktowo (np. poprzez krzyżowe przeniesienie mikrowłókien na linii

¹⁴⁸E. Gruza, M. Goc, J. Moszczyński, *Kryminalistyka*, ..., op. cit., s. 660.

¹⁴⁹GSR - ślady chemiczne, pozostałości powystrzałowe.

¹⁵⁰E. Gruza, M. Goc, J. Moszczyński, *Kryminalistyka*, ..., op. cit., s. 661.

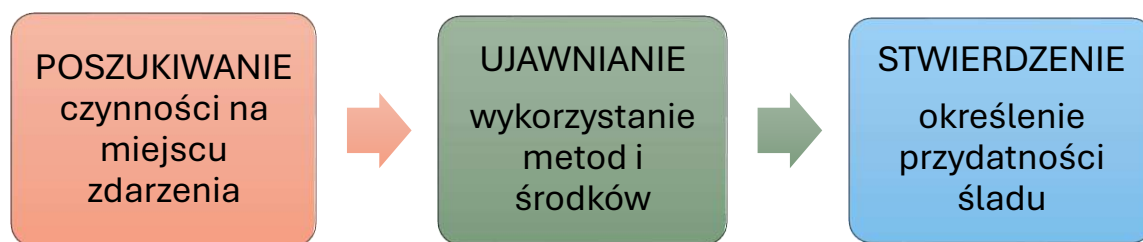
sprawca - ofiara) oraz jednostronnie (pyły lub mikrowłókna - mogą potwierdzić obecność w danym miejscu mającym mikroklimat, np. rejon kopalni węglowych)¹⁵¹.

Podczas ekspertyzy fizykochemicznej w celu identyfikacji badanej próbki, biegli stosują m.in., takie metody badań jak: chromatograficzne, spektroskopowe, mikroskopię elektronową, optyczną oraz metody łączone, m.in. chromatografię gazową sprzężoną ze spektrometrią masową (GC/MS). W przypadku niektórych metod długi jest czas przygotowania badanej próbki, natomiast sam pomiar, dzięki nowinkom technologicznym, trwa krótko. Uzyskane wyniki mogą zostać zaprezentowane w formie wykresu bądź zapisu cyfrowego. Do oceny i opracowania wyników wykorzystuje się metody matematyczne i statystyczne. Ekspertyza wykonywana na próbce badawczej jest niepowtarzalna. Ważne jest ustalenie czy ilość zabezpieczonej substancji wystarczy do wykonania wszystkich zarządzonych badań oraz część zostanie zachowana na wypadek, gdyby zaistniała konieczność ich powtórzenia.

W celu zobrazowania znaczenia badań fizykochemicznych należy podkreślić, że często zabezpieczony ślad występuje w bardzo małej ilości (czasem są to miligramy bądź mikrogramy substancji), które mogą zostać poddane poprawnej ekspertyzie i stanowić cenne źródło informacji o przebiegu zdarzenia¹⁵².

2.3. Metody ujawniania i zabezpieczania wybranych śladów kryminalistycznych

T. Hanausek określa **ujawnianie** jako jeden z etapów procesu wykrywczego, który dzieli się na poszukiwanie, ujawnianie i stwierdzanie¹⁵³. Elementy wskazanego procesu odnoszą się do każdego śladu kryminalistycznego (rys. 17).

Rysunek 17. Proces wykrywczy śladu.

Źródło: Opracowanie własne.

¹⁵¹A. Filewicz, W Krawczyk, A Musiał, *Ślady...*, op. cit., s. 366-370.

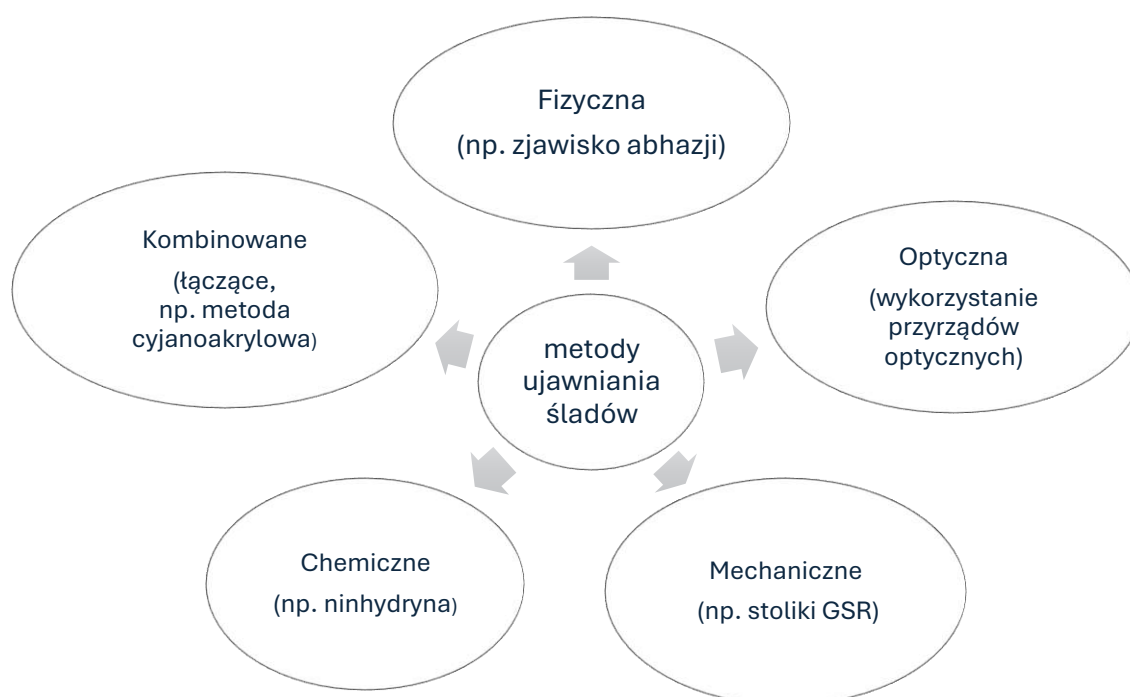
¹⁵²M. Zubańska, *Kryminalistyczne badania fizykochemiczne*, file:///C:/Users/ADMIN/Downloads/pdf-01.3001.0013.6102.pdf [dostęp: 20.07.2024].

¹⁵³T. Hanausek, *Zarys kryminalistycznej...*, op. cit., s. 43-47.

Według ogólnie przyjętej definicji ujawnianie to *zespół środków i metod stosowanych w procesie wykrywczym, polegający na poszukiwaniu śladów i ocenie ich związku z badanym zdarzeniem oraz przydatności do osiągniętych celów*¹⁵⁴.

W zależności od typu śladów metody ich ujawniania są różnorodne. Wszystkie metody mają jednak pewne cechy wspólne. Jedną z nich jest **obserwacja**, która dzieli się na *bezpośrednią* (czyli ujawnianie śladów bez stosowania dodatkowych środków) oraz *pośrednią* (przy użyciu środków technicznych).

W przypadku zastosowania obserwacji pośredniej wyróżniamy metody ze względu na rodzaj zastosowanej techniki (rys. 18):

Rysunek 18. Rodzaje zastosowanej techniki wykrywczej.

Źródło: Opracowanie własne.

Ujawnione na miejscu zdarzenia ślady, należy odpowiednio **zabezpieczyć** w celu dalszego wykorzystania **procesowo-badawczego**. Wszystkie ślady należy zabezpieczyć technicznie w sposób umożliwiający transport oraz zapewniający ochronę przed uszkodzeniem, kontaminacją i zniszczeniem. Z procesowego punktu widzenia kluczowe jest zabezpieczenie formalne, które nie pozwoli na wykluczenie śladu z przyczyn proceduralnych.

Zabezpieczenie formalno-procesowe to:

¹⁵⁴E. Gruza, M. Goc, J. Moszczyński, *Kryminalistyka*, ..., op. cit., s. 43.

1. Sporządzenie protokołu z czynności (np. przesłuchanie, przeszukanie itp.)¹⁵⁵.
2. Dokumentacja techniczna (szkice, plany itp.).
3. Dokumentacja fotograficzna.
4. Metryka śladowa.

Wszystkie ogólne informacje należy przedstawić w protokole oględzin w sposób opisujący ślad oraz łączący go ze zdarzeniem. Wymagane są przede wszystkim informacje umożliwiające odtworzenie lokalizacji śladu, określenie podstawowych właściwości śladu czy określenia czasu, w którym został zabezpieczony. Dodatkowe informacje pozwolą na późniejszą poprawną interpretację śladów, możliwości wykorzystania i ekspertyzy.

Równie istotnym jak zabezpieczenie formalno-procesowe, jest wspomniane już zabezpieczenie techniczne śladu. Istota tego zabezpieczenia polega na *utrwaleniu i ochronie tych wartości śladu, które mają decydujący wpływ na realizację jego funkcji informacyjnej i dowodowej w postępowaniu przygotowawczym*¹⁵⁶. Każdy ślad (w zależności od jego cech charakterystycznych) wymaga indywidualnego sposobu zabezpieczenia. W literaturze kryminalistycznej znajduje się najbardziej ogólna klasyfikacja dotycząca zabezpieczenia śladów polegająca na¹⁵⁷:

- zabezpieczenie w całości z podłożem,
- zabezpieczenie w całości bez podłoża,
- zabezpieczenie przez pobranie próbki,
- zabezpieczenie poprzez odwzorowanie.

Wszystkie te metody odnoszą się w różnym stopniu do możliwości zabezpieczenia poszczególnych rodzajów śladów. Poniżej zostaną przedstawione metody i przykłady zabezpieczenia i weryfikowania: śladów biologicznych, daktyloskopijnych, traseologicznych oraz fizykochemicznych;

Ślady biologiczne ujawniane są zarówno za pomocą metody *obserwacji bezpośredniej*, jak również *pośredniej* (za pomocą dostępnych środków chemicznych i specjalistycznych testów). Znaczna część śladów biologicznych na miejscu zdarzenia jest widoczna okiem nieuzbrojonym lub z pomocą dodatkowego oświetlenia¹⁵⁸.

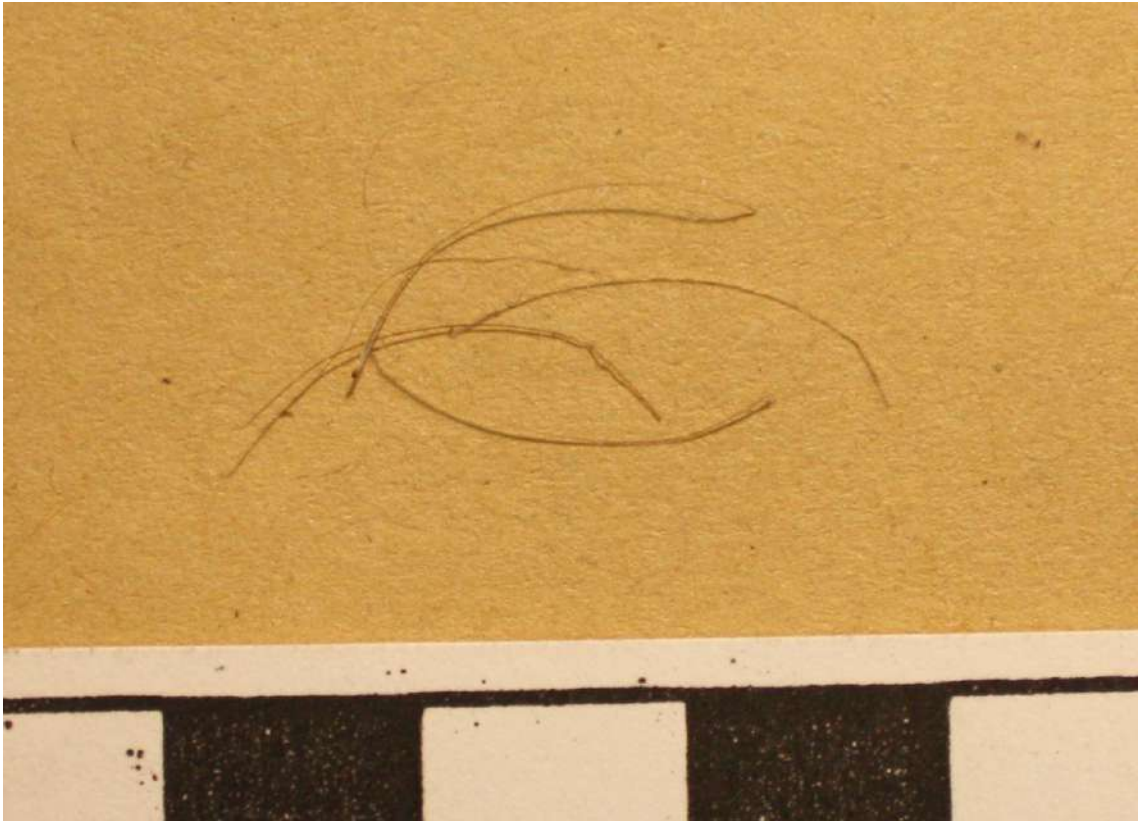
¹⁵⁵Szerzej w podrozdziale 3.1. Oględziny miejsca zdarzenia ...

¹⁵⁶E. Gruza, M. Goc, J. Moszczyński, *Kryminalistyka*, ..., op. cit., s. 47.

¹⁵⁷J. Mazepa (red.), *Vademecum technika*..., op. cit., s. 164.

¹⁵⁸*Ibidem*, s. 164.

Nie dotyczy to tylko krwi, ale również pozostałych wydzielin i wydaliny na miejscu zdarzenia (zdjęcia 1, 2, 3).

Zdjęcie 1. Ludzkie włosy.
Źródło: Materiały własne.

Zdjęcie 2. Ludzka ślina.
Źródło: Materiały własne.

Zdjęcie 3. Ludzka krew.

Źródło: Materiały własne.

Kolor i konsystencja ujawnionych plam krwi może być bardzo podobna do innych substancji. W celu weryfikacji wykorzystywane są liczne różne testy specyficzne do krwi ludzkiej (np. Hem-Chek, FOB)¹⁵⁹. Na miejscu zdarzenia znacznie częściej używane są testy niespecyficzne (np. Hemopharm, Hemastix czy Heglosticx.). Testy wykrywające obecność krwi działają na zasadzie reakcji chemicznej jednego ze składników krwi, najczęściej hemoglobiny, z odpowiednim odczynnikiem zawartym w pasku testowym. Mechanizm ten pozwala na szybkie i stosunkowo proste potwierdzenie lub wykluczenie obecności krwi w badanej próbce. Przykładem takiego testu jest pasek Hemopharm, który może zostać wykorzystany przez technika kryminalistyki w miejscu zdarzenia, gdzie ujawniono substancję o brunatnym zabarwieniu. Procedura analizy polega na przyłożeniu paska do badanej substancji i obserwacji reakcji chemicznej. Jeśli substancja nie zawiera krwi, pasek pozostanie bez zmian, co oznacza brak reakcji chemicznej (przykład na zdjęciu 4 – pasek nr 1). Natomiast w sytuacji, gdy substancja zawiera krew, odpowiedni fragment paska ulegnie zabarwieniu zgodnie z instrukcją podaną na opakowaniu (przykład na zdjęciu 4 – pasek nr 2).

¹⁵⁹Testy Hem-Chek/FOB - wyposażone są w płytki testowe oraz w płyn, w którym umieszcza się próbkę substancji typowanej jako krew. Następnie kilka kropel tak sporządzonego roztworu zakrapla się do odpowiedniego okienka na płytce testowej. W przypadku pozytywnego wyniku, po pewnym czasie pojawią się dwie kreski w kolejnych okienkach na płytce testowej. Gdy badana substancja nie jest krwią ludzką uzyskamy wynik w postaci tylko jednej kreski w miejscu oznaczonym jako „C” – kontrola.

Zdjęcie 4. Reakcja paska Hemopharm.

Źródło: Materiały własne.

W przypadku śladów krwi, które zostały zatarte lub są niewidoczne należy wykorzystać obserwację pośrednią i użyć związków chemicznych, które poprzez reakcje z żelazem (składnik krwi) pozwalają na jej ujawnienie. Luminol¹⁶⁰ w kontakcie z żelazem wytwarza właściwości fluoroscencyjne (zdjęcie 5), co w połączeniu z całkowitym zaciemnieniem miejsca zdarzenia prowadzi do ujawnienia śladów krwi w danym miejscu. Proces ten nazywamy chemiluminescencją.

Zdjęcie 5. Ujawnienie niewidocznych plam krwi za pomocą luminolu.

Źródło: Materiały własne.

Sperma jest jednym z śladów biologicznych bardzo trudnych do ujawnienia za pomocą obserwacji bezpośredniej na miejscu zdarzenia. Plemniki to niespełna 1 proc. składu nasienia, które konstrytuje w większości: woda, fruktoza, witamina C oraz B12,

¹⁶⁰Luminol – organiczny związek chemiczny, hydrazyd kwasu ftalowego z grupą aminową w pierścieniu aromatycznym. Jest to substancja wykazująca chemiluminescencję związaną z utlenianiem luminolu w środowisku alkalicznym, w obecności określonych utleniaczy i aktywatorów.

selen, putrescyna, cholesterol, lipidy, magnez, wapń czy różnego rodzaju enzymy¹⁶¹. Do weryfikacji obecności ludzkiej spermy, używamy kilku rodzajów testów. Test niespecyficzny - paskowy (np. Phosphatesmo), który reaguje na obecność enzymu kwaśnej fosforazy, będącej częścią składu spermy. Innym przykładem są testy specyficzne płytkowe, np. test PSA służące do wykrywania antygenu prostaty, wyniki testu nie są tożsame z wykryciem obecności nasienia, lecz należy je traktować jako wskazówkę dla dalszych badań w kierunku wykazania jego obecności¹⁶². W przypadkach trudności ze zlokalizowaniem plam nasienia, a także innych plam, takich jak ślina, krew czy mocz, możemy zastosować test fluorescencji w świetle. Po oświetleniu wiązką światła o określonej długości fali plamy emitują fluorescencję, która może zostać zaobserwowana i sfotografowana przy wykorzystaniu odpowiedniego sprzętu. W większości przypadków obserwowana fluorescencja przybiera różne odcienie bieli, a zaplamienia wykazują nierównomierny rozkład emisji, z wyraźnie zaznaczonymi granicami plamy. Test poprzez reakcję fluorescencyjną pozwoli na określenie i zabezpieczenie miejsca, w którym może się znajdować ślad biologiczny. Doświadczony specjalista jest w stanie rozróżnić plamy krwi, moczu i nasienia poprzez odpowiednią reakcję plam z alternatywnym źródłem światła.

Ślina w 99% składa się z wody i składników organicznych (białek i enzymów) oraz nieorganicznych (jonów wapnia, fluorkowych, fosforanowych, węglanowych, sodu, potasu, chlorkowych i innych)¹⁶³. Obecność śliny na danym przedmiocie możemy zweryfikować używając jednego ze specjalistycznych testów, np. test płytkowy RSID-Siliva, który niemal natychmiast potwierdzi obecność śliny, wchodząc w reakcję z antygenem amylazy.

Istotnym elementem w zdarzeniu kryminalnym może być informacja czy ujawniona krew jest krwią menstruacyjną. Taka krew charakteryzuje się występowaniem w składzie komórek endometrialnych i nabłonkowych pochwy, ich obecność można zaobserwować pod mikroskopem¹⁶⁴.

Wykrycie krwi płodu lub noworodka z zabezpieczonej na miejscu próbki jest możliwe w warunkach laboratoryjnych. W krwi płodu oraz noworodka występuje

¹⁶¹<https://pl.wikipedia.org/wiki/Sperma> [dostęp: 21.07.2024].

¹⁶²I. Bogusz, M. Bogusz, *Ślady...*, op. cit., s. 9.

¹⁶³<https://www.mp.pl/pacjent/stomatologia/higiena-i-zabiegi-estetyczne/122754,slina> [dostęp: 21.07.2024].

¹⁶⁴<https://www.poradnikzdrowie.pl/zdrowie/choroby-kobiece/miesiaczka-prawdy-i-mity-o-menstruacji-aa-XQqa-qYfJ-KHjo.html> [dostęp: 21.07.2024].

hemoglobina płodowa, która jest wypierana przez hemoglobinę występującą w organizmie przez całe życie człowieka. Badania potwierdzające obecność krwi menstruacyjnej lub krwi płodu nie będą wykonane na miejscu zdarzenia. Czynności te będą miały miejsce podczas ekspertyzy w laboratoriach medycznych lub kryminalistycznych.

Głównymi czynnikami niszczącymi wszystkie ślady biologiczne są¹⁶⁵:

- wilgotność,
- podwyższona temperatura,
- promienie UV,
- mikroorganizmy,
- metale ciężkie i ich związki,
- kwasy i zasady,
- barwniki i inne.

W celu poprawnego zabezpieczenia technicznego należy wziąć pod uwagę czynniki zagrażające śladom biologicznym. Materiał biologiczny musi być przechowywany w niskiej temperaturze po uprzednim wysuszeniu. Ślady muszą być umieszczone w przewiewnych opakowaniach (które zabezpieczą przed m.in. kontaminacją). Jest również możliwość zabezpieczenia ujawnionej substancji poprzez zamrożenie (-20° C lub niższa temperatura). Z przyczyn technicznych to rozwiązanie w praktyce jest stosowane rzadko.

Poprawne zabezpieczenie techniczne śladu biologicznego wymaga również poprawnego stroju ochronnego (zdjęcie 6), a przedmioty służące do pobierania śladów powinny być sterylne, nowe i jednorazowe.

W przypadku zabezpieczenia śladów biologicznych stosujemy następujące rozwiązania: zabezpieczenie w całości z podłożem (jeśli jest to możliwe) oraz pobranie próbki na specjalnie przygotowane sterylne przyrządy. Zabezpieczenie próbki w całości bez podłoża jest praktycznie niemożliwe, ponieważ zawsze pozostaną drobne fragmenty niezabezpieczone. Oznacza to, że również w przypadku pobrania dużej zaschniętej plamy nie możemy mówić o zabezpieczeniu całości bez podłoża - nadal będzie to próbka¹⁶⁶.

¹⁶⁵E. Gruza, M. Goc, J. Moszczyński, *Kryminalistyka*, ..., op. cit., s. 394.

¹⁶⁶W przypadku zabezpieczenia procesowo-formalnego należy zastosować wszystkie elementy wymienione w podpunkcie rozdziału 2.3. Zabezpieczenie procesowo-techniczne śladów.

Zdjęcie 6. Technik kryminalistyki w kombinezonie ochronnym.

Źródło: Materiały własne.

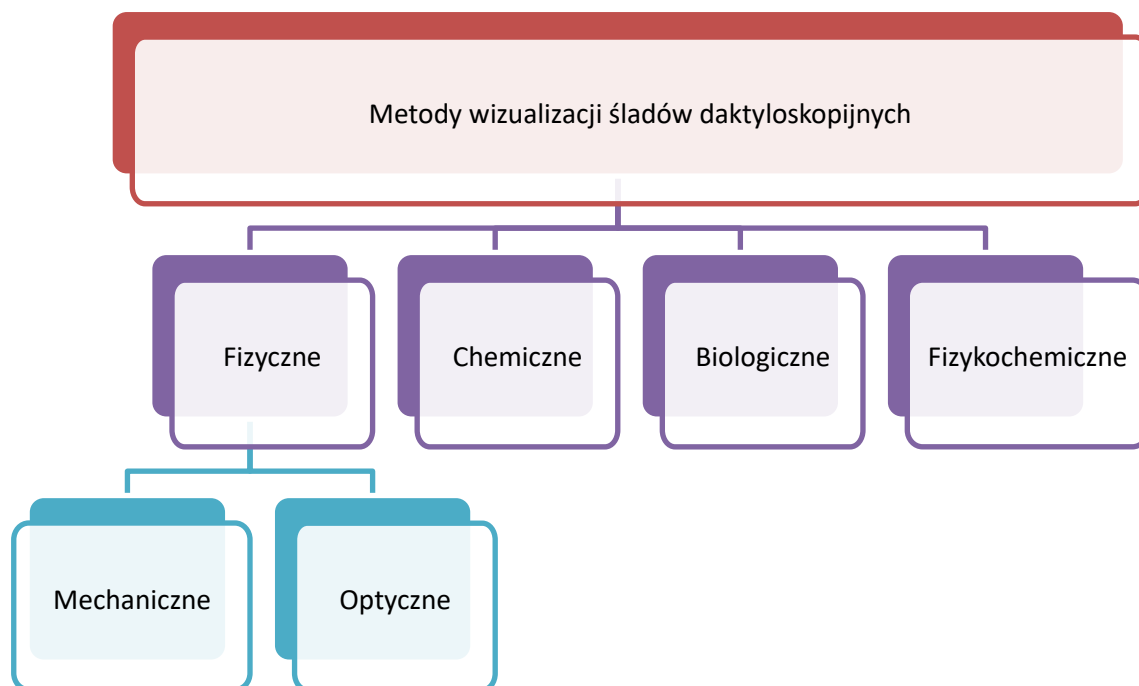
Należy podkreślić, że wspomniane w tej części pracy sposoby ujawnienia i zabezpieczenia są przykładowe i istnieje wiele innych metod umożliwiających ujawnienie i zabezpieczenie śladów biologicznych. Wiele zależy od kreatywności i posiadanego wyposażenia technika kryminalistyki znajdującego się na miejscu zdarzenia. W każdym przypadku muszą zostać dopilnowane procedury i zasady przedstawione powyżej, co zapewni prawidłowe zabezpieczenie procesowo-techniczne śladów biologicznych.

Gruczoły potowe i łojowe pokrywają nasze ciało. Występują również na wewnętrznej części dłoni cały czas powlekając swoją wydzieliną ich powierzchnie.

Wydzielina ta wraz z wszelkimi zabrudzeniami i substancjami występującymi w naszym codziennym otoczeniu sprawia, że na przedmiotach, które dotykamy pozostawiamy na jakiś czas swoją *pieczęć*, czyli ślad daktyloskopijny. Wyróżniamy następujące rodzaje śladów linii papilarnych:

- nawarstwione:
 - naniesione substancją potowo-tłuszczową (niewidoczne okiem nieuzbrojonym, wymagające obserwacji pośredniej),
 - naniesione innymi substancjami (zabrudzenia substancjami, np. krwią, smarem itp., ujawniane za pomocą obserwacji bezpośredniej),
- odwarstwione (grzbiety linii papilarnych zabierają częściowo znajdującą się na powierzchni substancję, a pozostała część substancji odwzorowuje linie papilarne),
- wgłębienia (powstają w wyniku kontaktu dłoni z miękkim podłożem, np. czekolada)¹⁶⁷.

Pozostawione ślady linii papilarnych mogą zostać ujawnione i zwizualizowane na wiele sposobów (rys. 19):

Rysunek 19. Metody wizualizacji śladów daktyloskopijnych.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie J. Mazepa, *Vademecum technika...*, op. cit., s. 136.

¹⁶⁷E. Gruza, M. Goc, J. Moszczyński, *Kryminalistyka*, ... op. cit., s. 332-333.

Metody fizyczne to podstawowe sposoby ujawniania śladów daktyloskopijnych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym. Optyczne ujawnienie śladów polega na wyszukaniu przy użyciu światła naturalnego lub dodatkowych oświetlaczy odwzorowań linii papilarnych. W przypadku braku powodzenia metody optycznej, ujawnianie można wspomóc metodą mechaniczną. Wykorzystywane zostaje zjawisko adhezji¹⁶⁸ cząsteczek proszków i zawiesin do substancji tworzącej ślad daktyloskopijny(zdj. 7).

Zdjęcie 7. Ślad odwzorowania fragmentu linii papilarnych ujawniony za pomocą adhezji proszku magnetycznego do wydzieliny potowo-tłuszczowej pozostawionej na kubku.

Źródło: Zdjęcie własne.

Metoda chemiczna polega na reakcji składników chemicznych w kontakcie ze składnikami substancji potowo-tłuszczowymi. Podczas wykorzystania tej metody otrzymujemy (w zależności od zastosowanego środka) zabarwienie lub luminescencję ujawnionego odwzorowania linii papilarnych. Przykładem takiej substancji wykorzystywanej w praktyce jest ninhydryna¹⁶⁹, której zastosowanie przedstawiono na zdjęciu nr 8.

¹⁶⁸Adhezja - zjawisko polegające na łączeniu się ze sobą powierzchniowych warstw ciał fizycznych lub faz.

¹⁶⁹Ninhydryna - organiczny związek chemiczny powszechnie używany jako niezwykle czuły wskaźnik chemiczny do wykrywania aminokwasów i amin pierwszorzędowych (tzw. odczynnik Abderhaldena).

Zdjęcie 8. Linie papilarne na papierze ujawnione za pomocą ninhydryny.

Źródło: K. Tomaszyci, T. Szczepański, T. Kulczyk, A Chyczewska, K. Klemczak, *Optymalizacja warunków obserwacji i rejestracji śladów linii papilarnych ujawnionych metodą ninhydrynową na podstawie spektralnych różnic promieniowania odbitego w zakresie widzialnym*, Problemy Kryminalistyki 272/2011, Wyd. CLK, s. 43.

W celu ujawnienia niewidocznych linii papilarnych można zastosować również metody fizykochemiczne, polegające na wykorzystaniu substancji chemicznych, które zgodnie z fizycznymi działaniami pozwolą na ujawnienie śladów daktyloskopijnych. Przykładem wykorzystania takiej substancji jest metoda cyjanoakrylowa. Stosowana w praktyce do wyszukiwania śladów w warunkach laboratoryjnych (komora cyjanoakrylowa). Przykład ujawnionego śladu przy pomocy tej metody został zobrazowany na zdjęciu nr 9.

Zdjęcie 9. Ślad daktyloskopijny ujawniony metodą cyjanoakrylową.

Źródło: Materiały własne.

Zabezpieczone przedmioty (w warunkach laboratoryjnych) mogą zostać poddane różnym metodom mającym na celu ujawnienie śladów daktyloskopijnych¹⁷⁰. W zależności od tego czy przedmiot jest powierzchnią chłonną lub niechłonną, a także czy jest w pełni wysuszony lub zawilgocony, ekspert wykorzysta znane metody, które mogą przynieść efekt pozytywny. Istotna jest również kolejność wykorzystywanych metod, ponieważ część rozwiązań może uszkodzić ślad lub uniemożliwić użycie innej metody. Specjalistyczna wiedza ekspertów w dziedzinie daktyloskopii w pełni pozwala na uzyskanie zadawalających wyników.

Zdjęcie 10. Zabezpieczony fragment odwzorowania linii papilarnych na kawałku przezroczystej folii żelatynowej.

Źródło: Materiały własne.

Zabezpieczenie techniczne śladu kryminalistycznego, ma za zadanie umożliwienie bezpiecznego transportu do ekspertyzy, uniemożliwienie zniszczenia, uszkodzenia i kontaminacji, a także zapewnienie warunków umożliwiających przechowywanie śladu przez wiele lat. W pierwszej kolejności, jeśli ślad ujawniony może zostać zabezpieczony z podłożem, należy odpowiednio zabezpieczyć przedmiot/fragment podłoża tak, aby nie

¹⁷⁰Istnieją liczne metody chemiczne, fizyczne i fizykochemiczne ujawniania śladów daktyloskopijnych, takie jak np. zastosowanie SPR, czerni sudanowej, fioletu krystalicznego, czerni amidowej, czerni węgierskiej, substancji RTX, jodu, PhD oraz wielu innych nowatorskich rozwiązań. Źródło: E. Gruza, M. Goc, J. Moszczyński, *Kryminalistyka*, ..., op. cit., s. 333-336.

ocierał o miejsce, w którym znajduje się ślad. Ponadto musi być przechowywany w warunkach uniemożliwiających zgnicie (wydzielina potowo-tłuszczowa jest substancją biologiczną i podlega wszystkim czynnikom uszkadzającym ślady biologiczne). Ważną kwestią jest również uniemożliwienie dostania się do wnętrza śladu przez osoby niepożądane. Niestety w wielu przypadkach nie ma możliwości zabezpieczenia śladu wraz z podłożem. Wówczas wykorzystywane są specjalistyczne środki umożliwiające odwzorowanie śladu na nowej powierzchni. W praktyce kryminalistycznej najczęściej wykorzystywane są specjalistyczne folie, takie jak np. żelatynowa (zabezpieczony ślad a folii żelatynowej został zaprezentowany na zdjęciu 10), folia winylowa itp. Możemy również wykorzystać odlewy sylikonowe, które również pozwolą na zabezpieczenie odwzorowania (zdjęcie 11).

Zdjęcie 11. Zabezpieczony fragment odwzorowania linii papilarnych (ujawniony proszkiem fluorescencyjnym) w masie silikonowej.

Źródło: Materiały własne.

Wszystkie przedstawione metody są stosowane w sposób analogiczny do pozostałych śladów dermatoskopijnych, które mogą zostać przetransportowane do badań w przypadku uzyskania materiału porównawczego.

Ślady traseologiczne w większości są **ujawniane** metodą *wzrokową* lub przy użyciu odpowiedniego *oświetlenia kąтового*. Oczywiście istnieje możliwość zabezpieczenia danego przedmiotu (np. dywan), na którym w sposób laboratoryjny można ujawnić ślady

przemieszczania się osób. Podobnie jak w przypadku śladów daktyloskopijnych, można wykorzystać różne metody, które wzmocnią wizualność śladu. Przykładem takich metod jest ponownie zjawisko adhezji cząsteczek proszku do zabrudzeń, z których utworzone jest odwzorowanie spodu obuwia.

Do podstawowych sposobów technicznego zabezpieczenia śladów traseologicznych należą¹⁷¹:

- zabezpieczenie fotograficzne,
- wykonanie odlewów,
- przenoszenie na folie,
- wykorzystanie metody elektrostatycznej,
- wraz z podłożem.

Zabezpieczenie fotograficzne śladu jest podstawową, a zarazem obligatoryjną formą. Będzie służyć zarówno zabezpieczeniu procesowemu, jak również umożliwia wykonanie ekspertyzy na podstawie wykonanego prawidłowo zdjęcia (z przymiarami w dwóch płaszczyznach, pod odpowiednim kątem, oświetleniem i ostrością). Przykładowe zabezpieczenie śladu traseologicznego formą fotograficzną zostało przedstawione na Zdjęciu nr 12.

Zdjęcie 12. Zabezpieczenie fotograficzne śladu traseologicznego.

Źródło: Materiały własne.

¹⁷¹E. Gruza, M. Goc, J. Moszczyński, *Kryminalistyka*, ..., op. cit., s. 641-644.

Ujawnione ślady w elastycznych powierzchniach (błoto, śnieg) można zabezpieczyć w postaci wykonania *odlewu gipsowego* (zdjęcie 13) lub mas sylikonowych. Sposób ten pozwala w ekspertyzie ujawnić również cechy charakterystyczne w trójwymiarze.

Zdjęcie 13. Odlew gipsowy śladu traseologicznego.

Źródło: I. Bogusz, M. Bogusz, *Ślady...*, op. cit., s. 22.

Przenoszenie na folię z płaskich powierzchni traseologii (płytki, gumolit, podłoga drewniana) jest analogiczne do zabezpieczenia na folię śladów daktyloskopijnych. Również w tym przypadku może dojść do wzmocnienia śladu proszkami daktyloskopijnymi. Poniżej na zdjęciu nr 14 przedstawiono przykładowo zabezpieczony ślad traseologiczny na folii żelatynowej.

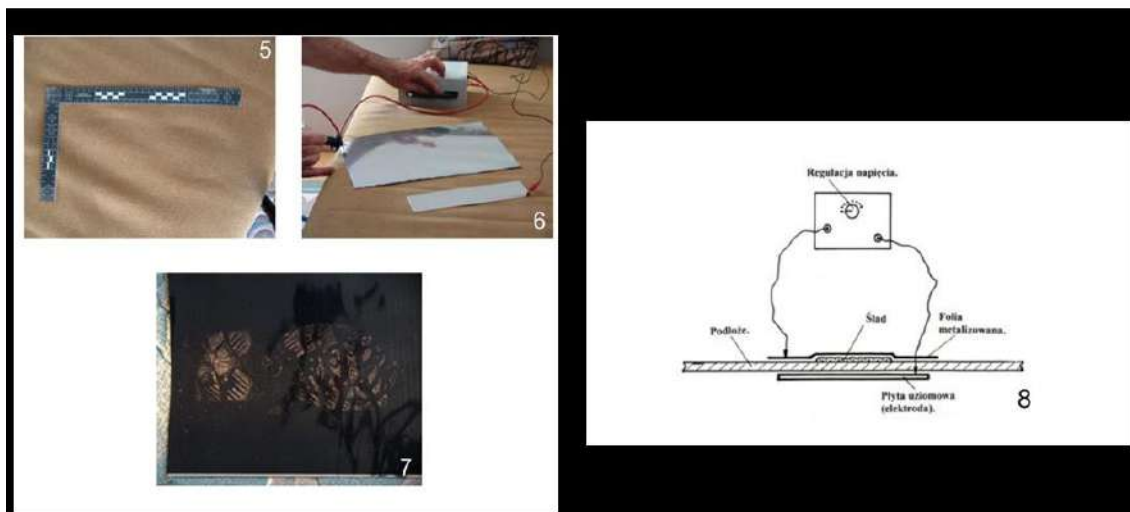

Zdjęcie 14. Ślad traseologiczny zabezpieczony na folii żelatynowej.

Źródło: Materiały własne.

Metoda elektrostatyczna pozwala na zabezpieczenie śladów traseologicznych z powierzchni, takich jak dywany, betonowe posadzki itp. Metoda ta polega na ułożeniu folii winylowej na podłodze, następnie nałożenie na nią folii aluminiowej, która pełni funkcję elektrody i jest ładowana za pomocą specjalnego urządzenia (MES) przez kilka sekund napięciem 15000 V. Wytworzone pole elektrostatyczne przyciąga pyłki do folii winylowej, tworząc obraz¹⁷² (działanie urządzenia MES zaprezentowano na zdjęciu 15).

Urządzenie MES

Zdjęcie 15. Zabezpieczanie śladu traseologicznego za pomocą urządzenia MES.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie <https://prezi.com/p/nnhgdsdz8wkzz/slady-traseologiczne/> [dostęp: 21.07.2024].

Zabezpieczając technicznie ślady należy uwzględnić możliwość uszkodzenia mechanicznego odlewu, folii czy podłoża, na którym znajduje się ślad. Nie można również dopuścić do ingerencji osób niepożądanych w zabezpieczone ślady traseologiczne.

Wskazane metody i sposoby zabezpieczenia mają również takie samo zastosowanie do pozostałych kategorii śladów traseologicznych, związanych z poruszaniem się pojazdów i zwierząt.

Ślady fizykochemiczne to zbiór różnych śladów mający wspólny mianownik w rodzaju wykonywanych badań. Podstawowe zasady dotyczące **zabezpieczenia śladów fizykochemicznych** są następujące¹⁷³:

¹⁷²L. Rodowicz, J. Moszczyński, *Elektrostatyczna metoda ujawniania śladów pyłowych*, pk 1988/181, s. 330-346.

¹⁷³E. Gruza, M. Goc, J. Moszczyński, *Kryminalistyka*, ..., op. cit., s. 666-667.

- substancje stałe, odzież oraz inne przedmioty umieszcza się w pakietach papierowych lub workach foliowych (w zależności od rodzaju badań),
- substancje płynne i półpłynne po odseparowaniu od podłoża, umieszcza się w szczelnych, szklanych lub z tworzywa sztucznego pojemnikach (preferowane są słoiki z zakrętkami typu twist),
- plamy na podłożu chłonnym lub otarcia substancjami stałymi obszywa się lub okleja folią z tworzywa sztucznego,
- substancje gazowe i para lotna cieczy zabezpieczana jest przy użyciu specjalistycznych przyrządów do zatężenia gazów metodą adsorpcji (z uwagi na znaczny stopień trudności w zabezpieczeniu tego typu śladów, preferowane są badania wykonywane na miejscu zdarzenia, np. za pomocą aparatu Drägera i rurek wskaźnikowych).
- mikroślady należy zabezpieczyć z podłożem lub na specjalistyczną folię do mikrośladów (zdjęcie 16).

Zdjęcie 16. Zabezpieczanie mikrośladów na specjalistyczną folię.

Źródło: I. Bogusz, M. Bogusz, *Ślady...*, op. cit., s. 10.

Mikroślady to najczęstsza grupa fizykochemiczna zabezpieczana na miejscu przestępstw. Większość mikrośladów jest zabezpieczana zgodnie z powyższymi wskazówkami. Są jednak takie rodzaje, których środki do zabezpieczenia i sposób przeprowadzania czynności muszą być zgodne z utworzonymi instrukcjami. Jednym z takich śladów są substancje *GSR*¹⁷⁴, których poprawne zabezpieczenie odgrywa kluczową rolę w udowodnieniu używania broni palnej przez osobę wskazaną. Do poprawnego zabezpieczenia wykorzystuje się przygotowane jednorazowe pakiety (zdjęcie 17) składające się ze stoliczków GSR oraz wszystkich odpowiednich

¹⁷⁴GSR - gunshot residues - mikrodrobiny metali generowane w wyniku odpalenia spłonki (podczas korzystania z broni palnej).

przedmiotów służących do poprawnego zabezpieczenia technicznego. Czynność ta jest wykonywana przez technika kryminalistyki zgodnie z instrukcją (załącznik 1) umieszczoną na odwrotnej stronie protokołu wypełnianego podczas zabezpieczenia śladów GSR.

Zdjęcie 17. Zestaw GSR.

Źródło: Materiały własne.

Prawidłowe zabezpieczenie śladów fizykochemicznych wymaga również na miejscu zdarzenia określonego kontekstu dalszych badań. Jeżeli istotnym elementem ekspertyzy będzie informacja o znajdującej się substancji na zabezpieczonym przedmiocie (substancja wybuchowa, ciecze palne, próbka spalenizny itp.), należy użyć szczelnego opakowania, które nie pozwoli na ulotnienie się substancji.

Nie można również zapominać, że w przypadku ekspertyzy porównawczej (czy dany fragment stanowi część danego przedmiotu/substancji), należy zabezpieczyć również próbkę kontrolną, do której będzie wykonywane porównanie, lub będzie stanowiło informację o podstawowym składzie (w przypadku zabrudzeń inną substancją badanego przedmiotu).

Należy zachować szczególną ostrożność w przypadku śladów substancji lub przedmiotów niebezpiecznych dla życia i zdrowia (np. trucizny, przedmioty radioaktywne, wybuchowe). W takiej sytuacji odstępuje się od wskazań

kryminalistycznych i zabezpieczenie oraz transport jest wykonywany zgodnie z instrukcjami dotyczącymi przechowywania i transportu niebezpiecznych substancji¹⁷⁵

2.4. Kontaminacja śladów kryminalistycznych

Kontaminacja¹⁷⁶ to słowo pochodzące z języka łacińskiego *contaminatio* – zetknięcie albo *splamienie*. Według encyklopedii PWN kontaminacja w analizie chem. *zanieczyszczenie próbki analitycznej podczas wykonywania analizy, powodujące systematyczny błąd wyniku; niebezpieczeństwo k. zmniejsza specjalna ostrożność i zachowanie warunków postępowania, wykonanie ślepej próby, stosowanie automatycznych aparatów*¹⁷⁷.

W literaturze kryminalistycznej kontaminacja jest terminologią związaną z ryzykiem błędu wynikającego z zanieczyszczenia śladów ujawnionych na miejscu zdarzenia elementami obcymi. Proces ten prowadzi do niekontrolowanego wymieszania składników o różnym pochodzeniu w nową całość, w konsekwencji doprowadzając do ryzyka zmiany wartości dowodowej. Kontaminantem będą więc czynniki biologiczne, chemiczne lub fizyczne prowadzące do zanieczyszczenia, skażenia¹⁷⁸.

Pierwotnie terminologia ta odnosiła się wyłącznie do śladów biologicznych, w kontekście ich zanieczyszczenia innym materiałem genetycznym w sposób uniemożliwiający prawidłowe przeprowadzenie badań. Według J. Babecka i I. Sołtyszewskiego źródłem kontaminacji są *osoby uczestniczące w oględzinach, narzędzia, którymi się posługują, pojemniki i odczynniki oraz mikroorganizmy degradujące ślady*¹⁷⁹. Analizując słowa autorów zauważamy, że kontaminacja jest związana z ujawnianiem i zabezpieczaniem śladów. Do kontaminacji może dojść również na dalszych etapach procesowych. Poprawnie zabezpieczony ślad może zostać *przypadkowo zanieczyszczony* podczas wykonywania ekspertyzy lub w trakcie transportu, a także w wyniku innych zdarzeń losowych. Obecnie wykorzystywane technologie, odpowiednie jednorazowe i sterylne środki do zabezpieczania śladów

¹⁷⁵Instrukcje pisemne zgodne z ADR .Źródło: https://unece.org/fileadmin/DAM/trans/danger/publi/adr/Instructions/Polish_2017.pdf [dostęp: 2.07.2024].

¹⁷⁶kontaminacja - W. Kopaliński, *Słownik wyrazów obcych i zwrotów obcojęzycznych*.

¹⁷⁷<https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/kontaminacja;3925325.html> [dostęp: 24.07.2024].

¹⁷⁸I. Bogusz, *Zagrożenie kontaminacją podczas czynności zabezpieczających miejsce zdarzenia*, Kwartalnik Policyjny nr 1(40), Wyd. CSP Legionowo, Legionowo 2017, s. 30.

¹⁷⁹J. Babecka, I. Sołtyszewski, *Technika kryminalistyczna*, Wyd. WSP, Szczecino 2006, s. 134.

biologicznych oraz ujednolicone metody ujawniania, zabezpieczania i badania śladów¹⁸⁰ (wykluczając zdarzenia losowe) ograniczają zjawisko do minimum. Problem kontaminacji jednak nadal istnieje.

Rozwijając główną definicję należy zwrócić uwagę na dwa sformułowania. Zetknięcie to według słownika języka polskiego: *zbliżanie dwóch przedmiotów tak, aby dotykały siebie*¹⁸¹. Wnioskujemy więc, że każde zetknięcie się dwóch różnych czynników i ich zmieszanie będzie prowadziło do zjawiska kontaminacji. Drugie sformułowanie to splamienie, czyli zabrudzenie pierwotnej substancji. Rozważania te prowadzą do jasnych wniosków, że każdy ślad pozostawiony na miejscu przestępstwa może zostać splamiony inną substancją lub zetknięty w sposób mechaniczny z innym przedmiotem. Przykładem mogą być pozostawione ślady traseologiczne, które zostały zadeptane przez osoby znajdujące się na miejscu, co doprowadzi do zmieszania się i utworzenia nowej całości (będą to rozmazy nieposiadające cech identyfikacyjnych), która nie będzie nadawała się do dalszych badań.

Ostatnim elementem definiującym kontaminację kryminalistyczną jest sformułowanie w wyniku błędu. Według definicji błąd to *nieumyślne działanie, które jest niezgodne z zasadami lub założeniami i przynosi złe skutki lub fałszywy wniosek z niepoprawnie przeprowadzonego rozumowania*¹⁸². Różnica między kontaminacją a niszczeniem lub zacieraniem będzie nieumyślność działań. Uczestnicy czynności procesowych mogą się dopuścić błędu proceduralnego lub niepoprawnie wnioskując na temat możliwości wykorzystania śladów, obiorą złą technikę zabezpieczania, dopuszczając się kontaminacji. Podobnie będzie z innymi uczestnikami będącymi na miejscu zdarzenia, którzy z braku świadomości i odpowiedniej wiedzy mogą dopuścić się kontaminacji śladów kryminalistycznych.

M. Grabowski w artykule *Kontaminacja kryminalistyczna. Koszmar wszystkich techników policyjnych*¹⁸³ wskazuje przykład zabójstwa gen. Marka Papały¹⁸⁴ jako apogeum kontaminacji. Miejsce zbrodni zostało zadeptane przez kilkadziesiąt osób,

¹⁸⁰Zadania Policji na miejscu zdarzenia zostały ściśle określone m.in. w Wytycznych nr 1 Komendanta Głównego Policji z dnia 23 lipca 2015 r. w sprawie wykonywania niektórych czynności dochodzeniowo-śledczych policjantów (Dz. Urz. KGP poz. 59).

¹⁸¹<https://sjp.pwn.pl/slowniki/zetknie%C4%99cie> [dostęp: 24.07.2024].

¹⁸²<https://pl.wikipedia.org/wiki/B%C5%82%C4%85d> [dostęp: 24.07.2024].

¹⁸³<https://i.pl/kontaminacja-kryminalistyczna-koszmar-wszystkich-technikow-policyjnych/ar/c15-16974301> [dostęp: 24.07.2024].

¹⁸⁴Generał Marek Papała został zastrzelony na parkingu przed swoim domem w nocy 25 czerwca 1998 r. Sprawców nie wykryto do dziś.

w tym kilku policjantów i polityków (kontaminacja śladów zapachowych - psy nie były w stanie podjąć tropu, kontaminacja śladów traseologicznych - brak możliwości wytypowania śladów sprawcy). Ślady DNA na masce samochodu zostały zamazane (kontaminacja śladów biologicznych), pocisk znajdujący się w oparciu fotela, również przez nieprawidłowe czynności nie przyniósł żadnych istotnych informacji (kontaminacja fizykochemiczna).

Kontaminacji nie dopuszczają się jedynie osoby uczestniczące w czynnościach na miejscu zdarzenia. Obecnie najczęściej występującym czynnikiem wpływającym na zanieczyszczenie lub zmianę śladów jest ***działanie osób poszkodowanych***, które po zorientowaniu się, że doszło do przestępczego działania, próbują np. ustalić wartość poniesionych strat¹⁸⁵. Do zjawiska może dojść również ***przez innych uczestników zdarzenia***: sprawca, świadek oraz osoby postronne (nieposiadające wiedzy, że znajdują się na miejscu zdarzenia). Dotyczy to również wszystkich ***osób wykonujących czynności ratunkowe***. Dotarcie do ofiary, może powodować zatarcie różnych śladów. Ratowanie życia i zdrowia jest powiązane z emocjami i presją czasu. Mając do wyboru ochronę śladów, a ratowanie osoby, wybór jest jednoznaczny. Zasadnym jest jednak pytanie czy można odpowiednio połączyć działania w sposób umożliwiający natychmiastowe ratowanie życia i zdrowia oraz ochronę podstawowych śladów¹⁸⁶.

Analiza definicji pojęcia kontaminacji oraz znając mechanizm powstawania śladów kryminalistycznych, można wyciągnąć wnioski, że wszystkie ślady mogą ulec procesowi kontaminacji. Są oczywiście ślady bardziej narażone na zanieczyszczenia, takie jak ślady biologiczne, traseologiczne, mikroślady, czy osmologiczne¹⁸⁷ (cztery z pięciu wskazanych kategorii śladów zostały poddane badaniom w dysertacji).

¹⁸⁵I. Bogusz, *Zagrożenie kontaminacją...*, op. cit., s. 30.

¹⁸⁶Szczegóły w podrozdziale 3.4. Wybrane przypadki nanoszenia, kontaminacji i niszczenia śladów kryminalistycznych przez służby ratunkowe.

¹⁸⁷I. Bogusz, *Zagrożenie kontaminacją...*, op. cit., s. 31.

2.5. Wnioski

Celem niniejszego rozdziału było rozwiązanie problemu badawczego, przedstawionego na wstępie rozdziału.

Według opinii Autora niniejszy problem **został rozwiązany**, wskazują na to m.in. przedstawione w rozdziale wyniki badań, które można podsumować w postaci poniższych wniosków.

Kryminalistyka na przestrzeni lat została poddana dynamicznemu rozwojowi, który w dalszym ciągu ewoluuje i odkrywa nowe możliwości. Wraz z rozrostem nauk w tym zakresie, kryminalistykę podzielono na trzy główne grupy: taktykę, technikę i strategię kryminalistyczną. Wśród tych grup technika kryminalistyczna zajmuje się metodami badania i ujawniania śladów kryminalistycznych.

Ślad, posiada liczne klasyfikacje w zależności od wybranych kryteriów. Jednym z nich jest kryterium wartości identyfikacyjnej: bezpośredniej, pośredniej indywidualnej oraz grupowej. Drugim wyselekcjonowanym podczas syntezy kryterium jest wiedza, z której metody badawcze zostaną wykorzystane w analizie (daktyloskopia, biologia, traseologia itp.). Autor poddał analizie dwie kategorie śladów. Pierwsza kategoria, w której mieszczą się ślady z dziedziny daktyloskopii i biologii, umożliwiającą określenie cech identyfikacji bezpośredniej. Druga z zakresu traseologii i fizykochemii z cechami identyfikacji pośredniej (zarówno traseologia, jak również fizykochemia dzięki rozwojowi badań i możliwości ekspertyz mają duży wpływ na ustalenie przebiegu zdarzenia oraz połączenia sprawcy z miejscem przestępstwa).

Ujawnianie śladów odbywa się za pomocą wielu metod i technicznych rozwiązań, wykorzystywanych w praktyce śledczej. W celu odpowiedniego zabezpieczenia śladów stosowane są różne opakowania i nowinki techniczne, wszystko jednak sprowadza się do wspólnego mianownika - zabezpieczenia technicznego i procesowego, które zapewni wykorzystanie procesowe śladu oraz doprowadzi do poprawnego zabezpieczenia przed kontaminacją, uszkodzeniem oraz umożliwi jego (ich) odpowiedni transport i przechowywanie.

Nierozłącznym problemem związanym ze śladami kryminalistycznymi jest możliwość ich kontaminacji (zetknięcie, splamienie). Wnikliwa analiza potwierdziła, że kontaminacji nigdy nie można wykluczyć, ponieważ, w różnym stopniu świadomości, dopuszcza się jej każda osoba obecna na miejscu zdarzenia: zarówno świadkowie, osoby postronne, jak również służby ratunkowe oraz uczestnicy czynności procesowych.

Wnikliwa analiza wskazuje, że zjawisko to nie dotyczy tylko wybranej kategorii śladów, ale może mieć wpływ na każdy fizyczny rodzaj śladu, który znajduje się na miejscu zdarzenia.

Analiza literatury oraz wieloletnie doświadczenie pozwoliły wskazać czynniki mające wpływ na kontaminację śladów kryminalistycznych. Wykorzystane przez Autora techniki badawcze doprowadziły również do **potwierdzenia** postawionej hipotezy.

3. CZYNNOŚCI WYBRANYCH SŁUŻB RATUNKOWYCH NA MIEJSCU ZDARZENIA O CHARAKTERZE PRZESTĘPCZYM

W niniejszym rozdziale przedstawione zostały czynności służb ratunkowych na miejscu czynu przestępczego oraz zobrazowano oględziny miejsca zdarzenia w aspekcie pierwszej i najważniejszej czynności procesowej. Ponadto wyeksponowano przykłady kontaminacji śladów kryminalistycznych powstałe w wyniku działania służb, zaakcentowane w literaturze oraz wytypowane przez doświadczonych ekspertów. Wieloletnie doświadczenie Autora związane z udziałem w dużej liczbie oględzin miejsca zdarzenia o charakterze przestępczym oraz przeprowadzone obserwacje, również przyczyniły się do dostrzeżenia powodów kontaminacji śladów kryminalistycznych. Przeprowadzone badania miały na celu rozwiązanie szczegółowego problemu badawczego zawartego w pytaniu: *W jaki sposób służby ratunkowe mogą wpływać na ślady kryminalistyczne podczas czynności na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym*, oraz zweryfikowanie przyjętych hipotez, które stanowią przypuszczenie, że *działania służb ratunkowych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym mogą mieć negatywny wpływ na możliwość ujawnienia i przydatność identyfikacyjną śladów kryminalistycznych poprzez:*

- *brak procedur wskazujących odpowiednie rozwiązania w zakresie zasad postępowania służb ratunkowych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym,*
- *niepoprawność przekazu informacji grupie dochodzeniowo śledczej, dotyczących czynności ratunkowych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym,*
- *niską świadomość przedstawicieli służb ratunkowych w zakresie kryminalistycznych czynności na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym.*

W celu rozwiązania przedstawionego problemu badawczego oraz weryfikacji sformułowanych hipotez w niniejszym rozdziale zastosowano następujące metody badawcze¹⁸⁸:

¹⁸⁸Szczegółowe objaśnienie poszczególnych metod badawczych ujęte zostało w rozdziale 1. Podstawy badań metodologicznych.

- **analizę** – stosowaną głównie w badaniu literatury przedmiotu,
- **syntezę** – wykorzystywaną podczas scalania produktów analizy w syntetyczną całość, w celu sformułowania ogólniejszych twierdzeń związanych z czynnościami służb na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym,
- **obserwacja** - podparta wieloletnim doświadczeniem Autora, mająca na celu wykazanie przykładów kontaminacji służb ratunkowych,
- **uogólnianie** – służące do łączenia faktów na zasadzie ich pewnych podobieństw, zwłaszcza w zakresie działania różnych służb ratunkowych na miejscu zdarzenia,
- **wnioskowanie** - w rozdziale zostanie zastosowane w celu określenia przyczyn kontaminacji śladów kryminalistycznych przez poszczególne służby,
- **badania sondażowe w postaci:**
 - **wywiadu eksperckiego** – umożliwia przedstawienie przykładów kontaminacji śladów kryminalistycznych przez służby ratunkowe,
 - **ankiety** - zastosowana w celu uzyskania informacji dotyczących wiedzy kryminalistycznej i sposobu pozyskiwania przedmiotowej wiedzy przez reprezentatywną grupę ankietowanych z poszczególnych służb ratunkowych.

Wszystkie te metody i narzędzia badawcze pozwoliły na prawidłowe zbadanie literatury w celu uzyskania odpowiedzi na szczegółowy problem badawczy oraz pozwoliły na potwierdzenie postawionej hipotezy.

3.1. Oględziny miejsca zdarzenia o charakterze przestępczym

Polscy oraz światowi eksperci z zakresu kryminalistyki są zgodni co do tego, że wszystkie czyny przestępcze na miejscu zdarzenia pozostawiają liczne zmiany w rzeczywistości zwane śladami. Należy więc założyć, że każdorazowo będzie istniała możliwość ich identyfikacji. Czynnością, w toku której bada się rodzaj, treść oraz skutki omawianych wyżej zmian, są **ogłędziny miejsca zdarzenia**¹⁸⁹. S. Flasiński i T. Stępiński podkreślają, że tylko nazwa *ogłędziny miejsca zdarzenia*, jest adekwatna do wykonywanych na miejscu czynności. Używanie nazwy *ogłędziny miejsca*

¹⁸⁹S. Flasiński, T. Stępiński, *Z problematyki ogłędzin miejsca przestępstwa*, Problemy Kryminalistyki nr 169, Wyd. Zakład Kryminalistyki KG MO, Warszawa 1985, s. 392.

przestępstwa sugeruje a priori popełnienie czynu przestępczego, którego bardzo często w toku czynności w wielu przypadkach nie potwierdzono¹⁹⁰.

Według definicji oględziny to *czynność procesowo-kryminalistyczna, w trakcie której organ prowadzący oględziny po szczegółowym zapoznaniu się z ich przedmiotem, którym może być miejsce, osoba, rzecz lub zwłoki, podejmuje działania polegające na wykrywaniu, zabezpieczaniu i wstępnym zbadaniu szeroko rozumianych śladów kryminalistycznych w celu wyjaśnienia charakteru i okoliczności zaistniałego zdarzenia oraz ustalenia jego sprawcy*¹⁹¹. Definicja ta jasno wskazuje, iż oględziny dostarczają materiał dowodowy, wykorzystywany w dalszych czynnościach procesowych. Oględziny nie zastąpią całego procesu śledczego, są jednak ważnym elementem procesowym, jak wskazuje praktyka, decydują bardzo często o wynikach postępowania karnego. Poprawne przeprowadzenie oględzin umożliwi późniejsze wnioskowanie czy doszło do popełnienia przestępstwa, a w przypadku czynu zabronionego, przyczyni się do wyjaśnienia sprawy oraz może pomóc w wykryciu sprawcy.

Zgodnie z Art. 207. § 1. KPK w razie potrzeby dokonuje się oględzin: miejsca, osoby lub rzeczy¹⁹². Istnieje jeszcze jeden rodzaj oględzin, o którym mówi Art. 209. § 1. KPK. Jeżeli zachodzi podejrzenie przestępnego spowodowania śmierci, przeprowadza się oględziny i otwarcie zwłok¹⁹³. Analizując aspekty prawne możemy stwierdzić, że wyróżniamy cztery przedmioty oględzin (rys. 20). W ramach niniejszych rozważań analizie i opisowi poddane zostaną oględziny miejsca zdarzenia.

Aspekty prawne oględzin, w tym fakultatywność lub obligatoryjność czynności, udział organów procesowych, dokumentowanie czynności i inne ogólne regulacje prawne zapisane są w *Kodeksie postępowania karnego*¹⁹⁴. W praktyce oględziny najczęściej zostają przeprowadzone na podstawie Art. 308. § 1., który precyzuje, że *w granicach koniecznych dla zabezpieczenia śladów (...) prokurator albo Policja może w każdej sprawie, w wypadkach niecierpiących zwłoki (...) przeprowadzić w niezbędnym zakresie*

¹⁹⁰*Ibidem*, s. 392.

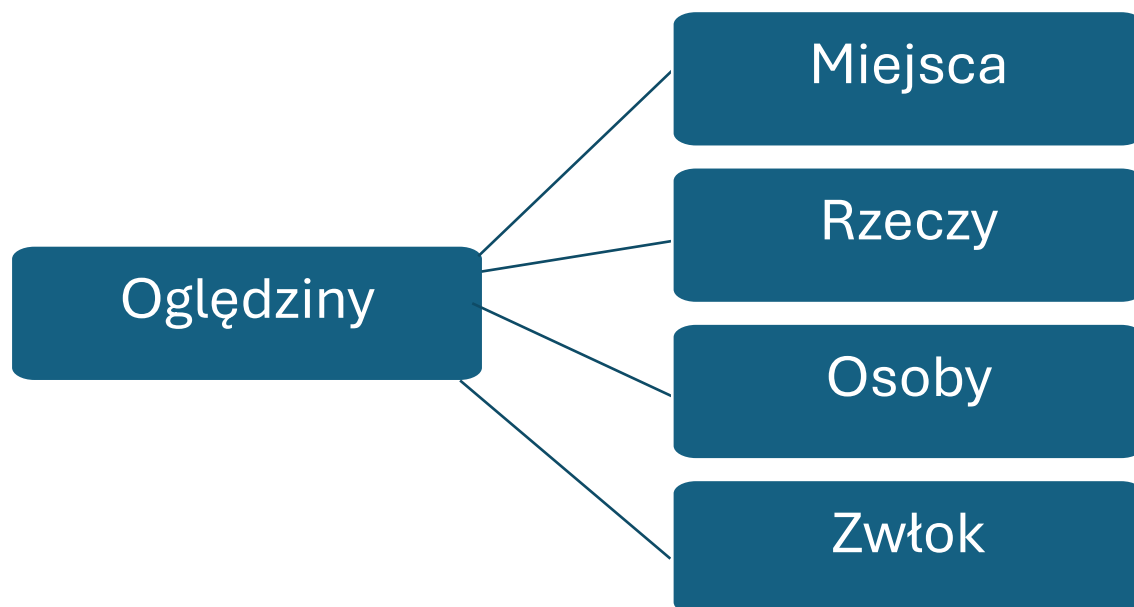
¹⁹¹M. Goc, M. Pękała, *Ślady kryminalistyczne. Ujawnianie, zabezpieczanie, wykorzystywanie*, Wyd. Difin, Warszawa 2006, s. 440.

¹⁹²Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 2017 r. poz. 1904, z późn.zm.).

¹⁹³*Ibidem*.

¹⁹⁴*Ibidem*, Art. 74. § 2., Art. 143. § 1., Art. 147. § 1., 3-5., Art. 150. § 1-2., Art. 186. § 2., Art. 192. § 1., 4., Art. 205. § 1., Art. 207. § 1., Art. 208., 209. § 1-5., Art. 210., 212., 228., 308. § 1., Art. 335. § 1., Art. 393. § 1., Art. 396. § 1., Art. 585., 587., 618. § 1., KPK.

czynności procesowe, a zwłaszcza dokonać oględzin (...) ¹⁹⁵. Szczegółowe kwestie techniczne, metodyczne oraz taktyczne związane z prowadzeniem oględzin regulują przepisy wewnętrzne. W przypadku Policji są to wytyczne i zarządzenia Komendanta

Rysunek 20. Przedmioty oględzin.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r., K.P.K.

Głównego Policji oraz odpowiednie procedury i metodyka oględzin ¹⁹⁶.

Czynność oględzin prowadzi do uzyskania następujących celów ¹⁹⁷:

- wyjaśnienie charakteru i okoliczności zdarzenia,
- ustalenie sprawcy zdarzenia,
- zabezpieczenie materiału dowodowego ujawnionego podczas oględzin.

Oględziny dzieli się na trzy etapy ¹⁹⁸ (rys. 21):

- I Etap przygotowawczy
- II Etap zasadniczy
- III Etap końcowy

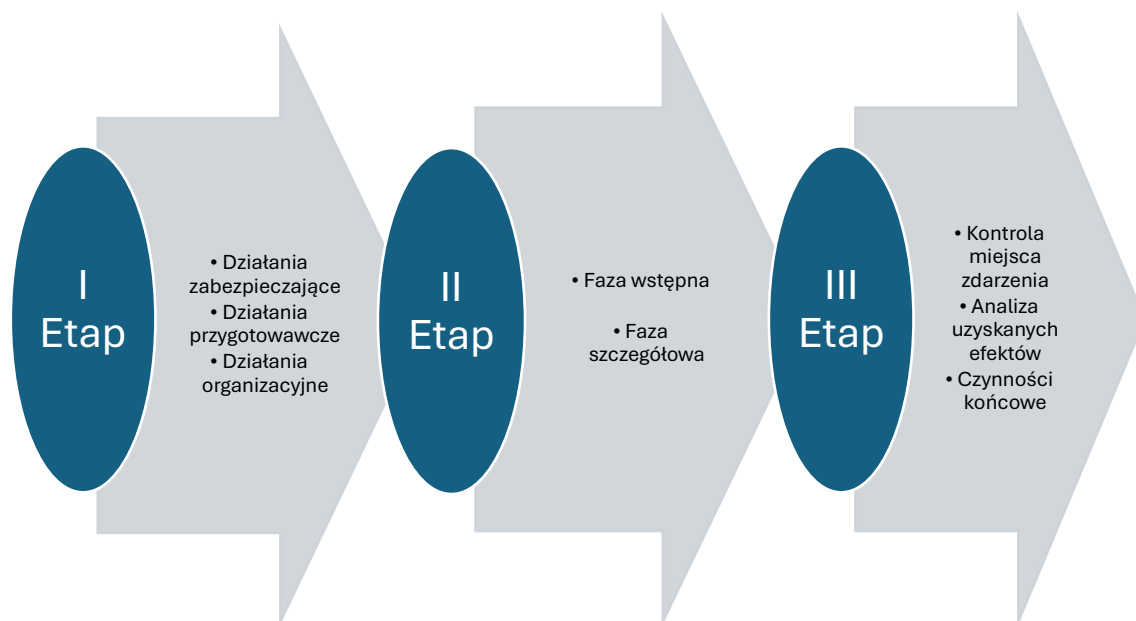
¹⁹⁵*Ibidem*.

¹⁹⁶Wytyczne nr 3 KGP z dnia 30. 08.2017 r w sprawie wykonywania niektórych czynności dochodzeniowo-śledczych przez policjantów, (Dz. Urz. KGP poz. 59 ze zm.). Zarządzenie nr 4 KGP z 9.02.2017 r. w sprawie niektórych form organizacji i ewidencji czynności dochodzeniowo-śledczych Policji oraz przechowywania przez Policję dowodów rzeczowych uzyskanych w postępowaniu karnym, (Dz. Urz. KGP poz. 9 ze zm.). Procedury postępowania Policji podczas przeprowadzania i organizowania oględzin miejsca przestępstwa - załącznik do pisma KGP z dnia 7.08.2001 r. Ad-1078/2001, *Metodyka oględzin miejsc przestępstw o charakterze terrorystycznym i katastrof* z czerwca 2019 r.

¹⁹⁷E. Gruza, M. Goc, J. Moszczyński, *Kryminalistyka...*, op. cit., s. 257-258.

¹⁹⁸*Ibidem*, s. 264-268.

I Etap przygotowawczy powiązany jest z działaniami przed rozpoczęciem czynności procesowych. Miejsce zdarzenia powinno zostać odpowiednio zabezpieczone do czasu rozpoczęcia procesu oględzin. Etap ten rozpoczyna się w momencie pojawienia się patrolu policji na miejscu zdarzenia.

Rysunek 21. Etapy oględzin.

Źródło: Opracowanie własne.

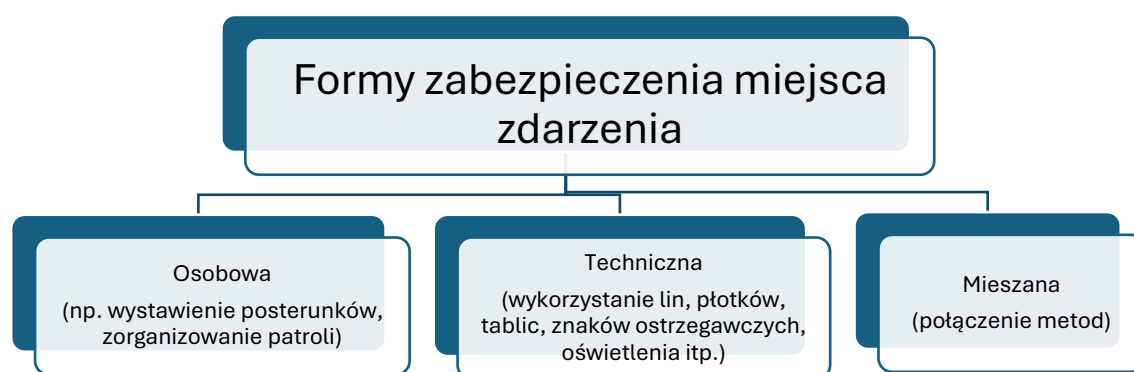
Po uzyskaniu wstępnych danych o zdarzeniu, które może posiadać charakter naruszający prawo, dyżurny najbliższej terytorialnie jednostki policji zadysponuje do interwencji funkcjonariuszy policji pełniących służbę patrolowo-interwencyjną (będą to zazwyczaj funkcjonariusze wydziału prewencji). Po przybyciu na miejsce i wstępnym rozpoznaniu rodzaju zdarzenia policjanci mają za zadanie¹⁹⁹:

- udzielić lub spowodować udzielenie pierwszej pomocy osobom, których życiu lub zdrowiu zagraża niebezpieczeństwo, a w razie potrzeby zapewnić wezwanie kwalifikowanej pierwszej pomocy lub podmiotów świadczących medyczne czynności ratunkowe,
- uniemożliwić sprawcy kontynuowanie działań naruszających porządek prawny i w miarę możliwości zatrzymać sprawcę,
- podjąć pościg za sprawcą wydarzenia, jeżeli istnieją ku temu warunki,
- zabezpieczyć miejsce wydarzenia przed zatarciem śladów i innych dowodów,

¹⁹⁹Zarządzenie Komendanta Głównego Policji z dnia 14 sierpnia 2007 r. w sprawie form i metod wykonywania zadań przez policjantów pełniących służbę patrolową oraz koordynacji działań o charakterze prewencyjnym, (Dz. U. z 2007 r. poz. 108).

- zebrać najwięcej informacji o wydarzeniu i jego sprawcach oraz ustalić świadków.

Spośród wszystkich punktów zadaniowych na szczególną uwagę pod względem dalszych czynności dochodzeniowo śledczych, zasługuje zabezpieczenie miejsca zdarzenia oraz zebranie informacji o wydarzeniu. Zabezpieczenie miejsca zdarzenia to czynności zmierzające do ochrony miejsca zdarzenia, wyrażają się w podejmowaniu odpowiednich przedsięwzięć organizacyjnych oraz stosowaniu różnorodnych form i sposobów zabezpieczenia miejsca zdarzenia. Wykorzystuje się do tego celu dostępne środki techniczne w zależności od rodzaju zdarzenia, miejsca jego położenia, możliwości określonej jednostki Policji oraz inwencji osób zabezpieczających²⁰⁰. W ramach czynności zabezpieczenia miejsca zdarzenia stosowane są różnorodne ich formy, przedstawione one zostały na rysunku nr 22.

Rysunek 22. Formy zabezpieczenia miejsca zdarzenia.

Źródło: Opracowanie własne.

W praktyce najczęściej, w zależności od posiadanych sił i środków, stosowane są metody mieszane wyżej przedstawionych form.

W ramach szkolenia zawodowego - podstawowego policjantów przekazywana jest wiedza dotycząca zagadnień z tematyki ustalenia okoliczności zdarzeń

²⁰⁰Praca zbiorcza pod red. G. Szot, *Podręcznik dla słuchacza szkolenia zawodowego podstawowego*, Wyd. Szkoła Policji w Słupsku, Słupsk 2017, s. 134.

i zabezpieczenia ich miejsca²⁰¹. Część godzin dydaktycznych dotyczy zasad postępowania od momentu przybycia na miejsce zdarzenia do chwili oględzin, przedstawiany jest tu ogólny katalog czynności, które mają zostać wykonane przez patrol policji po zapewnieniu bezpieczeństwa sobie i innym osobom biorącym udział w czynnościach zabezpieczenia miejsca zdarzenia. Należą do nich²⁰²:

- podjęcie działań mających na celu ratowanie życia i zdrowia ludzi oraz ograniczenie ewentualnych zagrożeń dla otoczenia,
- poinformowanie służby dyżurnej Policji o najistotniejszych ustaleniach, a także o potrzebie wsparcia i o ewentualnych zagrożeniach,
- dążenie do ograniczenia negatywnych skutków warunków mogących mieć wpływ na zniszczenie, zmianę cech identyfikacyjnych lub wartości dowodowej, mogących wystąpić śladów kryminalistycznych oraz ocena ryzyka naniesienia zanieczyszczeń na miejsce zdarzenia; jeżeli takie zagrożenie istnieje, należy szczegółowo udokumentować źródło zanieczyszczeń,
- wyznaczenie i zabezpieczenie obszaru, na którym mogą wystąpić ślady kryminalistyczne, zwanego dalej *obszarem oględzin*,
- dążenie, aby przedstawiciele organów państwowych lub samorządowych, innych służb, inspekcji lub instytucji i mediów oraz jakiegokolwiek inne osoby, poza prowadzącymi akcję ratowniczą, nie wchodziły na obszar oględzin,
- spisanie danych osobowych (imię, nazwisko, adres miejsca zamieszkania, ewentualnie numer telefonu) osób zastanych na obszarze oględzin lub wchodzących na ten obszar, ze wskazaniem czasu i przyczyny obecności albo celu przybycia oraz czasu opuszczenia obszaru, przy czym od osób prowadzących akcję ratowniczą odbiera się dane ustnie, a w przypadku, gdyby utrudniało to prowadzoną przez nich akcję, można ograniczyć się do spisania rodzaju i numerów rejestracyjnych albo taktycznych pojazdów, którymi przybyli.

W ramach wykonywania powyższych czynności bardzo ważna jest wiedza kryminalistyczna policjantów zabezpieczających miejsce zdarzenia. Niestety wiedza ta jest przekazywana w okrojonej formie podczas szkolenia podstawowego (skrócony kurs podstawowy do 6 miesięcy ogranicza możliwości jej przekazania)

²⁰¹Program szkolenia zawodowego podstawowego, Załącznik do decyzji nr 405 Komendanta Głównego Policji z dnia 22 grudnia 2016 r., (Dz. U. z 2016 r. poz. 77).

²⁰²Wytyczne nr 1 Komendanta Głównego Policji z dnia 23 lipca 2015 r. w sprawie wykonywania niektórych czynności dochodzeniowo-śledczych przez policjantów, § 47.

i zostaje uzupełniana wraz z doświadczeniem. Ważna jest też operatywność, pomysłowość, inicjatywa funkcjonariusza, która pozwoli na uzyskanie licznych informacji. Poza wytycznymi oznaczonymi w pkt. 6 oraz wskazówkami przedstawionymi w podręcznikach²⁰³ nie ma uregulowanej kwestii informacji, które powinny być przekazane policjantom prowadzącym czynności dochodzeniowo-śledcze. Taki stan rzeczy oznacza, że to kreatywność i dociekliwość policjanta może zapewnić więcej lub mniej odpowiednich informacji wykorzystanych w toku dalszych działań. Niestety brak standardów i odpowiednich wskazówek w praktyce prowadzi do licznych zaniedbań.

Oględziny powinny być wykonane niezwłocznie po zdarzeniu, jednak praktyka wskazuje, że od momentu przybycia patrolu policji do przekazania informacji o zdarzeniu zorganizowanej grupie dochodzeniowo-śledczej²⁰⁴ mija dużo czasu. Również częste działania służb ratunkowych na miejscu wydarzeń, znacznie opóźniają rozpoczęcie czynności procesowych. Problemy te wymagają położenia dużego nacisku na poprawność i sumienność podczas zabezpieczenia miejsca zdarzenia i gromadzenia informacji. To również jedyny moment na zauważenie lub uzyskanie wiedzy o ewentualnych zmianach powstałych w wyniku czynności ratunkowych. Funkcjonariusze Policji powinni przy tym kierować się założeniem, że w obrębie zdarzenia ważne jest wszystko. Nie należy zakładać a priori, że określone przedmioty, ich ustawienie, wygląd nie są związane z popełnionym przestępstwem.

Bardzo często na etapie postępowania sądowego, uwidocznione zostają szczegóły, które miały znaczenie, a pominięto je podczas zabezpieczenia miejsca zdarzenia i ostatecznie nie objęto ich odpowiednim zbadaniem. Niestety na tym etapie prawidłowa konwalidacja jest już niemożliwa.

Czynności wstępne kończą się wraz z pojawieniem się na miejscu grupy dochodzeniowo-śledczej. Policjant kierujący do tej pory zabezpieczeniem obszaru

²⁰³Każda szkoła Policji prowadząca kurs podstawowy, przygotowuje w formie skryptów i opracowań materiały szkoleniowe, na bazie których prowadzi kurs podstawowy. Przykładem mogą być Materiały Dydaktyczne Centrum Szkolenia Policji Legionowo sporządzone w formie skryptów od 1 do 220 dostępne na stronie internetowej: <https://csp.edu.pl/csp/e-biblioteka/1184,Materiały-Dydaktyczne.html> [dostęp: 11.11.2024].

²⁰⁴W licznych publikacjach przedstawiono różnorodne nazewnictwo uczestników oględzin. Pojawiają się określenia grupa oględzinowa, zespół oględzinowy, grupa procesowa, grupa operacyjno-rozpoznawcza, grupa dochodzeniowo-śledcza. W celu ujednolicenia nazewnictwa w niniejszej pracy zespół osób uczestniczących w oględzinach będzie nazywany grupą dochodzeniowo-śledczą. Jest to również nazwa powszechnie używana w praktyce przez policjantów.

ogłędzin, zdaje relację z dotychczasowych ustaleń i przebiegu zabezpieczenia tego miejsca, fakt ten odnotowując w notatce urzędowej²⁰⁵ z podaniem czasu przekazania miejsca oględzin oraz osoby, której miejsce przekazał. W dalszej kolejności, gdy kierujący czynnościami uzna to za konieczne, patrol pozostaje do jego dyspozycji lub udaje się do dalszego pełnienia służby i dyspozycji dyżurnego jednostki Policji.

W *II etapie, tzw. zasadniczym*, zauważalny jest podział na dwie istotne fazy. W *fazie wstępnej* podejmuje się czynności związane z rozpoznaniem miejsca zdarzenia, uściśleniem granic, zlokalizowaniem widocznych śladów kryminalistycznych i dowodów rzeczowych, podjęcie decyzji dotyczących kolejności zabezpieczania śladów oraz wymaganego sprzętu (np. zabezpieczenie w pierwszej kolejności śladów zapachowych). W fazie tej dokonuje się wstępnej *rekonstrukcji* zdarzenia oraz analizuje już uzyskane informacje związane z etapem przygotowawczym, np. ustalenie pochodzenia zmian na miejscu zdarzenia. Ostatnim elementem fazy wstępnej będzie zaplanowanie oględzin, przyjęcie odpowiednich metod badań szczegółowych, dokumentacja fotograficzna, video zastanej sytuacji, wstępne sporządzenie szkiców oraz zapewnienie bezpieczeństwa wszystkim uczestnikom wykonującym czynności.

Druga faza etapu zasadniczego oględzin to *faza szczegółowa*. W fazie tej realizowane są wszystkie czynności techniczno-taktyczno-kryminalistyczne, których celem jest odtworzenie przebiegu zdarzenia oraz badanie szczegółowe ujawnionych śladów kryminalistycznych. Faza ta dzieli się na *stadium statyczne i dynamiczne*. W stadium statycznym wykonywane są następujące czynności²⁰⁶:

- ujawnianie wzrokowe śladów kryminalistycznych,
- utrwalanie cyfrowe zastanego obrazu miejsca zdarzenia,
- dokonywanie dokładnych pomiarów odległości śladów kryminalistycznych od stałych linii odniesienia (SLO²⁰⁷) lub stałych punktów odniesienia (SPO²⁰⁸).

²⁰⁵Patrol policji nie sporządza na miejscu żadnej dokumentacji przekazywanej grupie dochodzeniowo-śledczej. Notatka urzędowa jest sporządzana po czynnościach (często na koniec całej służby) i przekazana w ramach rozliczenia dyżurnemu lub nadzorującemu, który kończy działania patrolu.

²⁰⁶Zob. I. Bogusz, M. Bogusz, *Oględziny miejsca zdarzenia*, Kwartalnik Policyjny 3/2018, wyd. CSP Legionowo 2018, s. 61.

²⁰⁷SLO (stała linia odniesienia) - nazywamy linie występujące na miejscu zdarzenia, które wykorzystamy jako układ linii współrzędnych. Do prawidłowego zwymiarowania powinniśmy obrać co najmniej dwie linie współrzędne. Jako SLO możemy posłużyć się, np. krawędzią jezdni, budynków czy linii wyznaczonych od stałych punktów odniesienia. Należy jednak pamiętać by linie, od których mamy dokonywać pomiarów przecinały się w pod kątem prostym oraz by wymiarowanie śladów i przedmiotów do SLO również dokonywać pod kątem prostym.

²⁰⁸SPO (stały punkt odniesienia) - jak sama nazwa wskazuje jest punkt/przedmiot, którego nie można w łatwy sposób usunąć lub przemieścić. Przy posługiwaniu się tym pojęciem przyjmuje się skrót SPO.

Wszystkie czynności wykonywane w tej fazie polegają na ograniczeniu do niezmienniania stanu znajdującego się na miejscu zdarzenia. W stadium dynamicznym, działania zmierzają do zabezpieczania śladów i przedmiotów oraz aktywnego działania na miejscu zdarzenia.

W *fazie szczegółowej* (zarówno w części statycznej, jak i dynamicznej) należy mieć na uwadze próbę odpowiedzi na siedem złotych pytań kryminalistycznych: ***Co? Gdzie? Kiedy? W jaki sposób? Czym? Dlaczego? Kto?***. Kwestią najbardziej istotną jest uzyskanie odpowiedzi na ostatnie z nich, czyli pytanie *Kto?*, ponieważ wszystkie informacje uzyskane w trakcie czynności powinny pozwolić na wnioskowanie, co do osoby popełniającej czyn przestępczy.

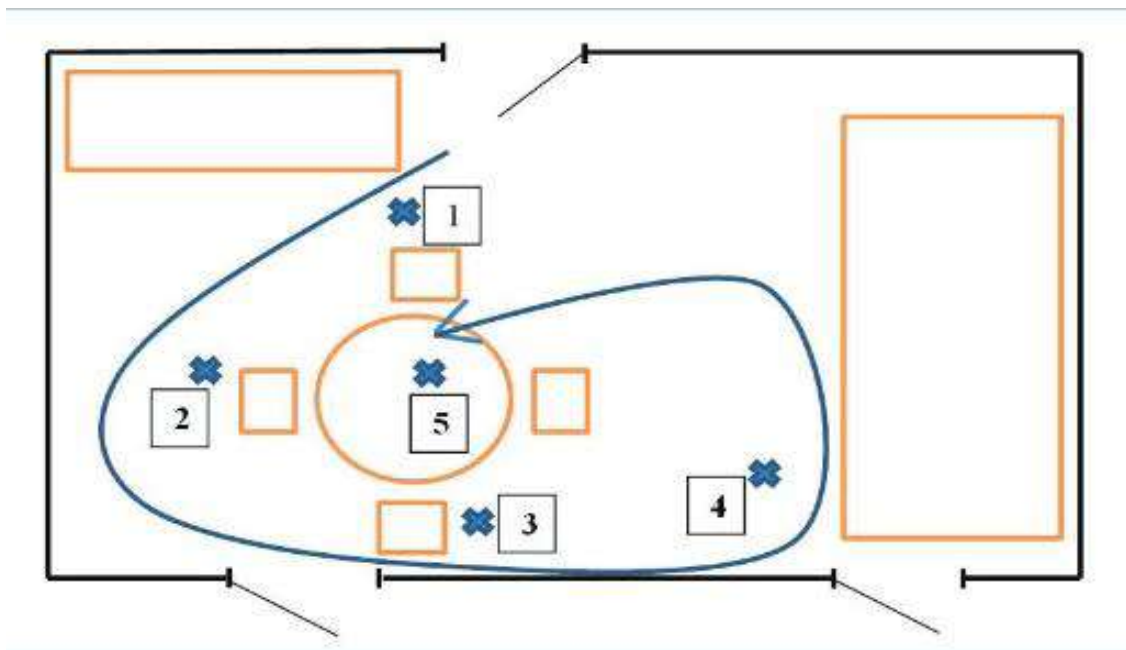
W trakcie drugiego etapu oględzin wykonuje się szereg czynności na miejscu zdarzenia. Istotną kwestią jest poruszanie się i metodyka wykonywania oględzin w sposób zapewniający dokładne sprawdzenie całego miejsca zdarzenia. Skupiając uwagę na metodyce wykonywania oględzin zauważamy przede wszystkim dwie metody prowadzenia czynności.

Jedną z nich jest tzw. metoda obiektywna, polegająca na systematycznym badaniu całego miejsca zdarzenia w sposób chronologiczny, która jest stosowana w przypadku braku wystarczających informacji pozwalających określić wstępną wersję przebiegu zdarzenia. Inaczej wygląda sytuacja w przypadku znacznej wiedzy na temat zdarzenia (np. miejsca ujawnienia zwłok). Preferowana podczas takich zdarzeń jest tzw. metoda subiektywna, która pozwoli na szybkie zdobycie informacji o zdarzeniu i uczestnikach, oraz umożliwi rozpoczęcie działań pościgowych za sprawcą. W przypadku tej metody oględziny rozpoczyna się od głównego miejsca, a za ślady kryminalistyczne uważa się wyłącznie te elementy, których związek z badanym zdarzeniem jest oczywisty.

Poruszając się po miejscu zdarzenia, należy przyjąć metodyczne schematy umożliwiające prawidłowe wykonanie czynności, zapewnienie przebadania całego obszaru oraz zabezpieczenie wszystkich śladów znajdujących się na miejscu zdarzenia.

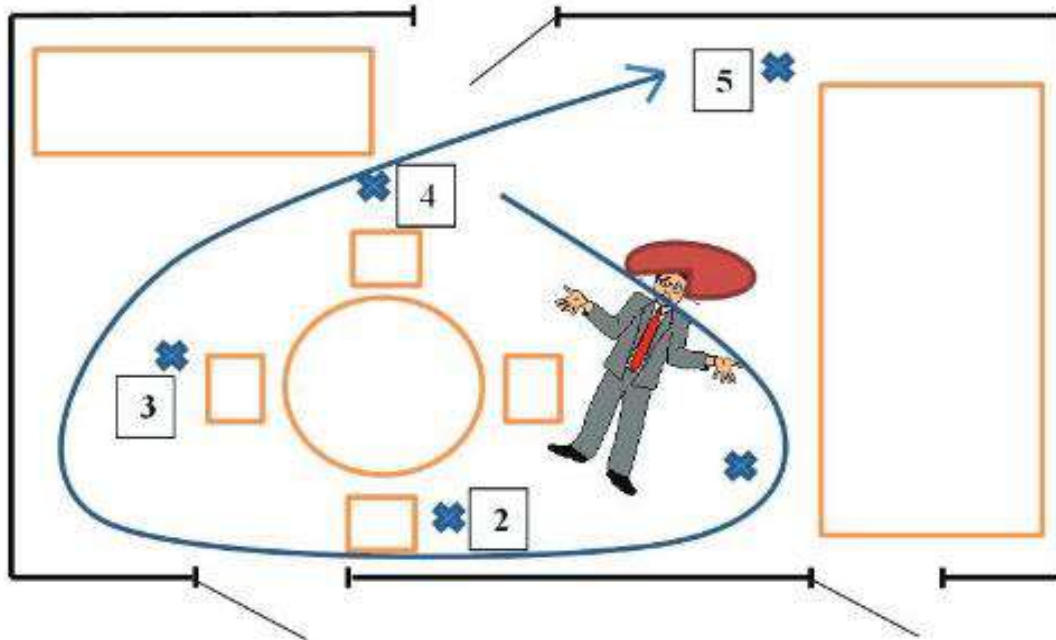
Przykładowo na stały punkt odniesienia można obrać słupek hektometryczny ustawiony w pasie drogi, słup energetyczny, czy też element większej całości, jak narożnik budynku. Jako SPO nie powinno być wybierane drzewo, chyba że jest nim pomnik przyrody. Opisując odległość śladu od SPO należy podać kierunek, w którym dokonaliśmy pomiarów, dzięki czemu unikniemy tzw. efektu lustrzanego odbicia.

Z wieloletniego doświadczenia Autora wynika, że wykorzystywane są głównie dwie podstawowe metody poruszania się: dośrodkowa²⁰⁹ (rys. 23) i odśrodkowa²¹⁰ (rys. 24).

Rysunek 23. Metoda dośrodkowa poruszania się na miejscu zdarzenia.

Źródło: I. Bogusz, M. Bogusz, *Oględziny miejsca zdarzenia*, Kwartalnik Policyjny 3/2018, wyd. CSP Legionowo 2018, s. 60.

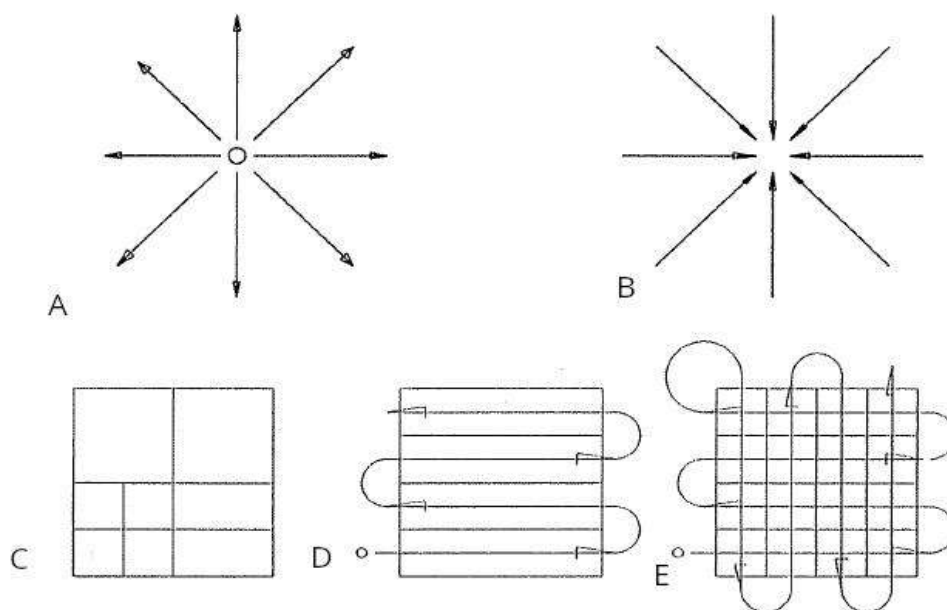
Rysunek 24. Metoda odśrodkowa poruszania się na miejscu zdarzenia.

Źródło: I. Bogusz, M. Bogusz, *Oględziny miejsca zdarzenia*, Kwartalnik Policyjny 3/2018, op. cit., s. 60.

²⁰⁹Sposób ten jest stosowany w przypadku małej wiedzy o zdarzeniu i prowadzeniu oględzin metodą obiektywną.

²¹⁰Powiązana z metodą subiektywną.

W literaturze przedstawione są również inne metody poruszania się na miejscu zdarzenia, których w praktyce dochodzeniowo-śledczej rzadko używa się podczas oględzin. Metody te zostały przedstawione na rysunku 25.

Rysunek 25. Metody prowadzenia oględzin: A - promieniście dośrodkowa, B - promieniście odśrodkowa, C - strefowo, D - warstwowo, E – krzyżowo.

Źródło: E. Gruza, M. Goc, J. Moszczyński, *Kryminalistyka...*, op. cit., s. 264.

Poprawnie przeprowadzone czynności w części zasadniczej, płynnie przenoszą uczestników oględzin do ich **III etapu końcowego**. W ramach tej ostatniej części wykonywane są następujące działania²¹¹:

- sprawdzenie kontrolne całego obszaru objętego czynnościami,
- sprawdzenie dokumentacji sporządzonej na miejscu zdarzenia, pod kątem poprawności i zgodności z opisywanym miejscem,
- usunięcie odpadów, środków i materiałów zastosowanych podczas zabezpieczania śladów kryminalistycznych,
- ustalenie dalszej taktyki wykorzystania zabezpieczonego materiału dowodowego,
- zapoznanie z efektami pracy poszczególnych członków grupy dochodzeniowo-śledczej,

²¹¹Zob. E. Gruza, M. Goc, J. Moszczyński, *Kryminalistyka...*, op. cit., s. 268 oraz I. Bogusz, M. Bogusz, *Oględziny...*, op. cit. s. 62.

- próba rekonstrukcji przebiegu zdarzenia na podstawie uzyskanych informacji podczas czynności oględzin,
- rozplanowanie dalszych czynności wynikających bezpośrednio z efektów oględzin, np. eksperyment procesowy,

Etap końcowy oględzin jest podsumowaniem czynności, zebraniem wyników pracy, kontrolą zgromadzonych materiałów oraz zamknięciem tej czynności procesowej.

Wszystkie wykonane na miejscu oględzin czynności, oraz udokumentowanie stanu faktycznego wymagają wykonania odpowiedniej dokumentacji. Obligatoryjnym dokumentem jest **protokół oględzin** (miejsca, rzeczy, osoby). Sporządzanie wskazanego dokumentu wymaga sprecyzowania wielu informacji, które, powinny zostać sformułowane w zwięzłe zdania, umożliwiające odtworzenie miejsca zdarzenia na każdym etapie czynności dochodzeniowo– śledczych oraz późniejszego procesu. Wszystkie ustalenia i wstępne czynności, takie jak np.: czas oględzin, zmiany związane z działaniem osób po zdarzeniu, określenie granic oględzin itp., wymagają odpowiedniego odnotowania w protokole (wzór protokołu załącznik 2). Nie inaczej czynność ta wygląda w związku z ujawnionym śladem kryminalistycznym na miejscu zdarzenia. W celu dalszych możliwości wykorzystania procesowego muszą zostać spełnione liczne warunki dotyczące technicznego zabezpieczenia oraz odpowiednich czynności procesowych, takich jak opisanie wszystkich ważnych elementów związanych ze śladem (rys. 26), a także wypełnienie i trwałe połączenie metryczki (zdjęcie 18) z zabezpieczonym śladem.

Protokół oględzin jest podstawowym, a zarazem najważniejszym dokumentem procesowym czynności oględzin. Wszystkie działania na miejscu zdarzenia muszą zostać zapisane w ramach tego dokumentu. Sporządzany jest zgodnie z regułami, które zostały zapisane w wytycznych nr 3 Komendanta Głównego Policji²¹². Każdy zabezpieczony podczas oględzin materiał dowodowy (ślad, przedmiot), pomimo dokładnego opisu w protokole, musi posiadać obligatoryjnie sporządzaną metrykę, która w sposób nierozzerwalny zostanie przytwierdzona do materiału dowodowego.

²¹²Wytyczne nr 3 KGP..., op. cit., s. 8.

Rysunek 26. Podstawowe informacje, dotyczące ujawnionych śladów, umieszczane w protokole oględzin.

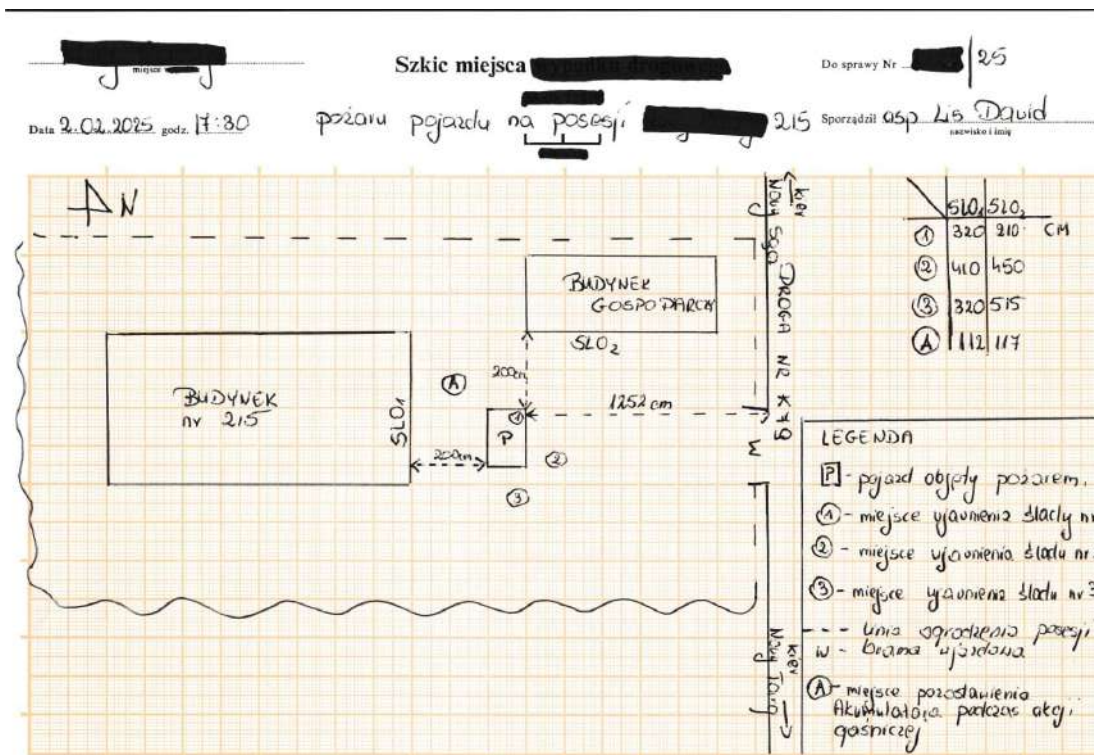
Źródło: Opracowanie własne.

SWD (ID)*											
L. dz.*						RSD*					
IDSP											
ŚLAD / PRZEDMIOT* Nr											
W postaci											
(rodzaj śladu/przedmiotu*)											
Ujawniony w trakcie											
(rodzaj i przedmiot czynności procesowej, miejsce prowadzenia i data)											
Miejsce ujawnienia											
(umiejscowienie śladu/przedmiotu*, charakterystyka podłoża)											
Sposób ujawnienia											
(środek/metoda ujawnienia śladu/przedmiotu*)											
Sposób zabezpieczenia											
(metoda utrwalenia śladu/przedmiotu*)											
(imię i nazwisko, podpis osoby zabezpieczającej ślad/przedmiot*, jednostka Policji)											
											Oznaczenie kodowe
* niepotrzebne skreślić											

Zdjęcie 18. Metryka śladowa.

Źródło: <https://policja.pl/pol/kgp/biuro-kryminalne/dokumenty/zagadnienia-procesu-kar/formularze-procesowe/113426,Metryczka-dowodu-rzeczowego.html> [13.02.2025 r].

W ramach dokumentacji z miejsca zdarzenia, można fakultatywnie wykonać dokumentację pomocniczą, w postaci *szkicu ogólnego* (zdjęcie 19) lub *szczegółowego* oraz *planów*.

Zdjęcie 19. Szkic ogólny miejsca zdarzenia.

Źródło: Materiały własne.

Szkice i plany można wykonać, np. w przypadku dużej liczby wymiarów i trudnego opisu położenia śladów, który poprzez zwizualizowanie przedstawi sytuację na miejscu zdarzenia.

Istotnym elementem dokumentacji pomocniczej do protokołu oględzin jest wykonanie dokumentacji fotograficznej. W myśl powszechnie znanego powiedzenia obraz wart jest tysiąc słów, dokumentacja fotograficzna pozwala na zwizualizowanie miejsca zdarzenia na każdym etapie przygotowawczym oraz procesowym.

Podczas wykonywania **fotografii kryminalistycznej** należy przestrzegać następujących zasad. Po pierwsze nie wolno tworzyć perspektywy - zdjęcia powinny być wykonane w sposób umożliwiający zobrazowanie miejsca bez zniekształceń mogących mieć wpływ na dalszy tok postępowania. Nie należy dokonywać żadnych ingerencji w fotografię. Ponadto należy wykonywać fotografie starannie z odpowiednio ustawionymi parametrami, zarówno ostrości, jak również prawidłowego ustawienia ekspozycji oraz czasu naświetlania²¹³. Nie należy pomijać żadnych elementów miejsca zdarzenia.

²¹³S. Ronowicz, *Fotografia Kryminalistyczna. Przewodnik do prac praktycznych*, Wyd. CSP Legionowo, Legionowo 2014, s. 7-8.

Pozornie nieistotne fragmenty w toku dalszego postępowania mogą stać się kluczowe, a ich dokumentacja może być pomocna w postępowaniu.

Na miejscu zdarzenia wykonujemy następujące rodzaje zdjęć²¹⁴:

- zdjęcie ogólnie-orientacyjne,
- zdjęcie sytuacyjne,
- zdjęcie szczegółowe.

Zdjęcia *ogólnie-orientacyjne* (zdjęcie 20) mają na celu przedstawienie całego miejsca zdarzenia. Na fotografiach powinno się znajdować jak najwięcej szczegółów lokalizacyjnych, oraz zobrazowanie przestrzeni, jaka została wyselekcjonowana w ramach oględzin.

Zdjęcie 20. Przykładowa fotografia ogólnie-orientacyjna.

Źródło: Materiały własne.

Zdjęcie *sytuacyjne* (zdjęcie nr 21) ma na celu przedstawienie wycinka, części miejsca oględzin. Celem zdjęcia sytuacyjnego jest zobrazowanie szczególnych miejsc mogących mieć związek ze zdarzeniem. Podczas wykonywania tej części fotografii można wskazać usytuowanie ujawnionych śladów względem pomieszczenia oraz oznaczyć je odpowiednimi numerami.

²¹⁴*Ibidem*, s. 32.

Zdjęcie 21. Przykładowa fotografia sytuacyjna.

Źródło: Materiały własne.

Zdjęcie *szczegółowe* (zdjęcie 22) to dokumentowanie szczegółów miejsca zdarzenia. Bardzo często zdjęcia szczegółowe są wykonywane śladom i przedmiotom. Podczas wykonywania takiej dokumentacji wykorzystuje się skalówki, oznaczenia oraz wskaźniki umożliwiające uwypuklenie i dokładne zobrazowanie fotografowanego przedmiotu. Dokumentacja taka, w przypadku braku innych możliwości, może również służyć jako jedyne zabezpieczenie danego śladu. Przykładem takiego zdjęcia może być, np. zdjęcie odwzorowania bieżnika opon, którego z uwagi na warunki atmosferyczne w danej chwili nie można zabezpieczyć w inny sposób.

Zdjęcie 22. Przykładowa fotografia szczegółowa.

Źródło: Materiały własne.

Wszystkie przedstawione w tej części dysertacji czynności są podstawowymi działaniami Policji na miejscu zdarzenia, które mają na celu ujawnienie i zabezpieczenie śladów kryminalistycznych. Stanowią podwaliny do dalszych czynności w postępowaniu przygotowawczym oraz pozwalają na odtworzenie miejsca zdarzenia na każdym etapie czynności dochodzeniowo-śledczych i procesowych.

Liczne wytyczne, zarządzenia oraz odpowiednie procedury i metodyka oględzin, a także wiele szkoleń z zakresu kryminalistyki na każdym etapie służby, zapewniają zminimalizowanie zjawiska kontaminacji śladów kryminalistycznych przez funkcjonariuszy Policji.

W ramach szkoleń dla techników kryminalistyki poruszane są kwestie używania odzieży ochronnej, sposobu zabezpieczania śladów oraz duży nacisk kładziony jest na przestrzeganie odpowiednich procedur. Należy również zauważyć, że obecne przepisy regulują przekazanie przez policjantów wykonujących czynności procesowe materiału DNA oraz kart daktyloskopijnych do odpowiednich baz danych. Dzięki tym działaniom, można wyeliminować własne ślady przypadkowo zabezpieczone na miejscu zdarzenia i nie dopuszczać do znajdowania się w bazach śladów n.n.²¹⁵, które w praktyce mogą należeć do funkcjonariuszy.

3.2. Czynności funkcjonariuszy Straży Pożarnej

Autor w celu poprawnej analizy czynności straży pożarnej na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym, wymaga zwrócenia uwagi na trzy ważne aspekty związane ze strukturalnym funkcjonowaniem Straży Pożarnej: Państwowa Straż Pożarna, Ochotnicza Straż Pożarna oraz Krajowy System Ratowniczo-Gaśniczy.

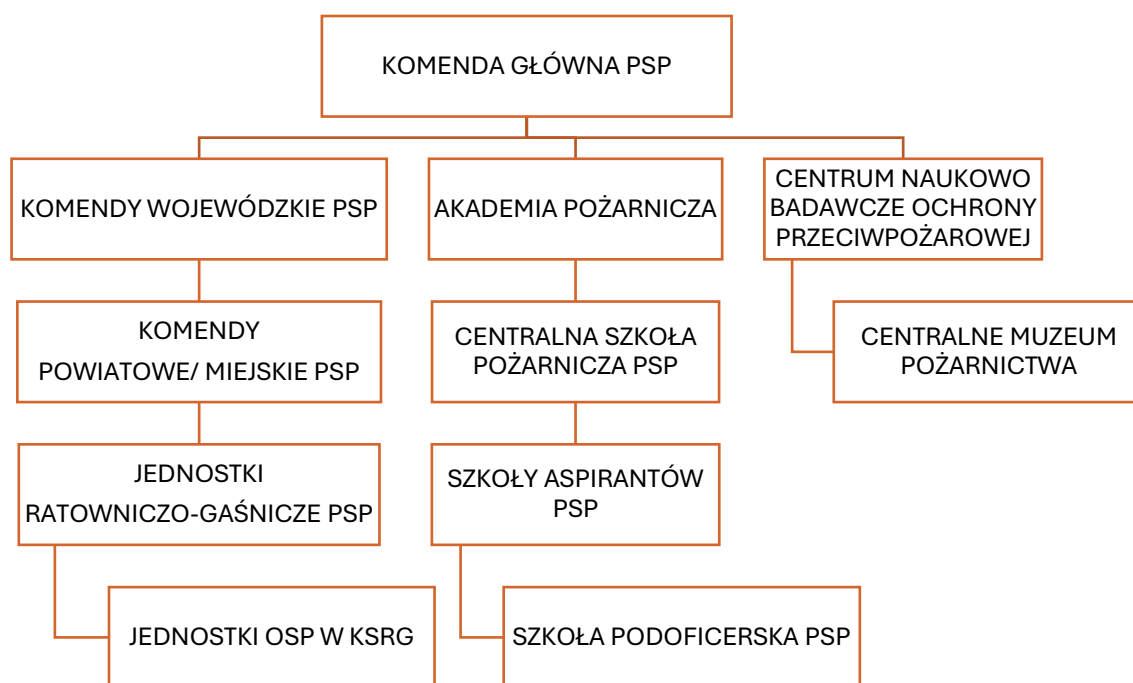
Państwowa Straż Pożarna (PSP) to zawodowa, umundurowana i wyposażona w specjalistyczny sprzęt formacja, przeznaczona do walki z pożarami, klęskami żywiołowymi i innymi miejscowymi zagrożeniami²¹⁶. Głównym organem zarządzającym PSP jest Komendant Główny, który podlega bezpośrednio ministrowi MSWiA. W wyniku przekształceń istniejących struktur ochrony przeciwpożarowej w Państwowej

²¹⁵N.N. [łac.], skrót (od *nomen nescio* ‘imienia nie znam’) używany na oznaczenie kogoś nieznanego.

²¹⁶Zob. Art. 1.1. Ustawa z dnia 24 sierpnia 1991 r. o Państwowej Straży Pożarnej, (Dz. U. z 2022 r. poz. 1969).

Straży Pożarnej²¹⁷ wprowadzono jednolity podział organizacyjny przedstawiony na rys. nr 27.

Podział strukturalny wskazuje, że jednostki Państwowej Straży Pożarnej pełnią gotowość do działań przede wszystkim w strukturze powiatowej (Komendy Powiatowe i Miejskie, których obecnie jest 335). W każdym mieście na prawach powiatu jest co najmniej jedna jednostka PSP (w większych miastach znajduje się kilka jednostek), co daje łączną liczbę 504 Jednostek Ratowniczo-Gaśniczych (JRG), w których pełniony jest 24-godzinny dyżur 7 dni w tygodniu w gotowości do natychmiastowych działań.

Rysunek 27. Podział struktury organizacyjnej w PSP.

Źródło: Opracowanie własne.

Państwowa Straż Pożarna, będąca jednym z podmiotów systemu bezpieczeństwa państwa realizuje następujące zadania²¹⁸:

- organizacja i prowadzenie akcji ratowniczych w czasie pożarów, klęsk żywiołowych lub likwidacji miejscowych zagrożeń,

²¹⁷Obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 17 maja 2006 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy o Państwowej Straży Pożarnej, (Dz. U. z 2006 r. nr 96, poz 667, z późn. zm.).

²¹⁸Ustawa z dnia 24 sierpnia 1991 r. o Państwowej..., op. cit., art. 10 ust. 2 pkt 1-9.

- wykonywanie pomocniczych specjalistycznych czynności ratowniczych w czasie klęsk żywiołowych lub likwidacji miejscowych zagrożeń przez inne służby ratownicze,
- szkolenie kadr na potrzeby Państwowej Straży Pożarnej i innych jednostek ochrony przeciwpożarowej oraz powszechnego systemu ochrony ludności,
- nadzór nad przestrzeganiem przepisów przeciwpożarowych,
- prowadzenie prac naukowo-badawczych w zakresie ochrony przeciwpożarowej oraz ochrony ludności,
- współpraca z szefem Krajowego Centrum Informacji Kryminalnych w zakresie niezbędnym do realizacji jego zadań ustawowych,
- współdziałanie ze strażami pożarnymi i służbami ratowniczymi innych państw oraz ich organizacjami międzynarodowymi na podstawie wiążących Rzeczpospolitą Polską umów międzynarodowych oraz odrębnych przepisów,
- realizacja innych zadań wynikających z wiążących Rzeczpospolitą Polską umów międzynarodowych na zasadach i w zakresie w nich określonych.

PSP odgrywa kluczową rolę na etapie neutralizacji skutków pożarów, klęsk żywiołowych lub likwidacji miejscowych zagrożeń. Wszelkie działania ratownicze w czasie zagrożenia oparte są na zachowaniu priorytetu ratowania życia i zdrowia oraz technologii działań służących minimalizacji skutków zdarzenia²¹⁹. W niektórych sytuacjach, stanowiska kierowania PSP mogą zadysponować do działań również jednostki Ochotniczej Straży Pożarnej w celu udzielenia wsparcia strażakom Państwowej Straży Pożarnej²²⁰.

Ochotnicza Straż Pożarna (OSP) to jednostki ochrony przeciwpożarowej będące jednocześnie stowarzyszeniami²²¹ *umundurowanymi, wyposażonymi w specjalistyczny sprzęt, przeznaczonymi do walki z pożarami, klęskami żywiołowymi lub innymi miejscowymi zagrożeniami, w tym prowadzącymi działania w zakresie ratownictwa*

²¹⁹<https://www.gov.pl/web/mswia/panstwowa-straz-pozarna> [dostęp: 15.08.2024].

²²⁰Zob. Ramowe wytyczne KG PSP z dnia 15.02.2012 r. *do opracowania zasad dysponowania sił jednostek ochrony przeciwpożarowej oraz doraźnego zabezpieczenia operacyjnego terenu powiatu po zadysponowaniu zasobów ratowniczych*.

²²¹Stowarzyszenie jest dobrowolnym, samorządnym, trwałym zrzeszeniem o celach niezarobkowych. Stowarzyszenie samodzielnie określa swoje cele, programy działania i struktury organizacyjne oraz uchwała akty wewnętrzne dotyczące jego działalności. Stowarzyszenie opiera działalność na pracy społecznej swoich członków. Do prowadzenia swych praw stowarzyszenie może zatrudniać pracowników, w tym swoich członków. Źródło: Ustawa z dnia 7 kwietnia 1989 r. *Prawo o stowarzyszeniach*, (Dz. U. 1989 Nr 20 poz. 104).

*specjalistycznego, jednostkami ochrony przeciwpożarowej*²²². Obecnie w Polsce zarejestrowanych jest 15 973 jednostki OSP²²³. Wszystkie te jednostki współpracują z PSP oraz innymi podmiotami w celu zapewnienia bezpieczeństwa w obszarze swojego działania lub w ramach odpowiednich umów i uzgodnień również na sąsiednich obszarach.

Do głównych zadań Ochotniczej Straży Pożarnej należy podejmowanie działań w celu ochrony życia, zdrowia, mienia lub środowiska poprzez²²⁴:

- prowadzenie działań ratowniczych, udział w działaniach ratowniczych oraz akcjach ratowniczych, a także udział w działaniach prowadzonych przez inne służby, inspekcje i straże,
- udział w działaniach ratowniczych i akcjach ratowniczych poza granicami kraju na podstawie umów międzynarodowych,
- udział w alarmowaniu i ostrzeganiu ludności o zagrożeniach,
- udział w ochronie ludności,
- udzielanie kwalifikowanej pierwszej pomocy,
- organizowanie ćwiczeń oraz udział w szkoleniach, ćwiczeniach i zawodach sportowo-pożarniczych organizowanych przez Państwową Straż Pożarną, gminę lub inne uprawnione podmioty,
- zabezpieczanie obszaru chronionego właściwej jednostki ratowniczo-gaśniczej Państwowej Straży Pożarnej, określonego w powiatowym (miejskim) planie ratowniczym,
- propagowanie zasad i dobrych praktyk w zakresie ochrony przeciwpożarowej budynków, innych obiektów budowlanych i terenów,
- organizowanie przedsięwzięć służących krzewieniu sportu i kultury fizycznej,
- organizowanie przedsięwzięć oświatowo-kulturalnych propagujących wiedzę i umiejętności w zakresie ochrony przeciwpożarowej,
- upowszechnianie i wspieranie współdziałania między lokalnymi partnerami społecznymi i gospodarczymi z zakresu ochrony przeciwpożarowej,
- propagowanie zasad udzielania pierwszej pomocy,

²²²Ustawa z dnia 17 grudnia 2021 r. *o ochotniczych strażach pożarnych*, (Dz. U. 2021 poz. 2490) - Art. 1.2.

²²³Dane na dzień 31 grudnia 2023 r. Źródło: <https://www.gov.pl/web/mswia/ochotnicze-straze-pozarne> [dostęp: 15.08.2024].

²²⁴*Ibidem*, art. 3.

- wspieranie gminy w realizacji pomocy na rzecz społeczności lokalnej,
- integrowanie społeczności lokalnej,
- udział we współpracy międzynarodowej gminy.

W zależności od podległości terenowej komendant miejski lub powiatowy ma za zadanie prowadzenie ewidencji sił i środków OSP, które można zadysponować w razie potrzeby do działań ratowniczych (we współpracy z właściwym wójtem, burmistrzem, prezydentem miasta oraz starostą).

Służba w straży pożarnej to trudna, odpowiedzialna i niebezpieczna praca. Kandydat na strażaka zarówno w przypadkach PSP, jak również OSP musi wykazać się wiedzą pożarniczą oraz posiadać odpowiednią sprawność fizyczną.

Kandydaci do Państwowej Straży Pożarnej mogą skorzystać z dwóch możliwości rekrutacyjnych. Pierwszą możliwością jest ukończenie służby kandydackiej w jednej ze szkół PSP kształcących w systemie dziennym. Są to tzw. Szkoły Aspiranckie (Kraków, Poznań, Częstochowa) oraz Akademia Pożarnicza (oficerska) w Warszawie. Drugą możliwością jest odbycie służby przygotowawczej w jednej z jednostek organizacyjnych Państwowej Straży Pożarnej (np. Jednostce Ratowniczo-Gaśniczej, do której ogłoszony jest nabór, tzw. „nabór z ulicy”)²²⁵.

Kandydat na strażaka OSP, po zdaniu testów sprawnościowych i dołączeniu do wybranej jednostki, musi przejść szkolenie podstawowe. Jest ono realizowane przez Państwową Straż Pożarną i składa się z 38 tematów opracowywanych w 133 godzin (64 godzin teorii i 69 godzin zajęć praktycznych). Po przejściu szkolenia kandydat przystępuje do egzaminu składającego się z części teoretycznej oraz praktycznej, jak i sprawdzającej wiedzę z zakresu BHP. Po otrzymaniu pozytywnego wyniku może uczestniczyć w akcjach strażackich²²⁶. Regionalnie jednostki Państwowej Straży Pożarnej organizują dodatkowo liczne szkolenia i ćwiczenia dla wybranych jednostek OSP, z zakresu działań w różnych akcjach pożarowych.

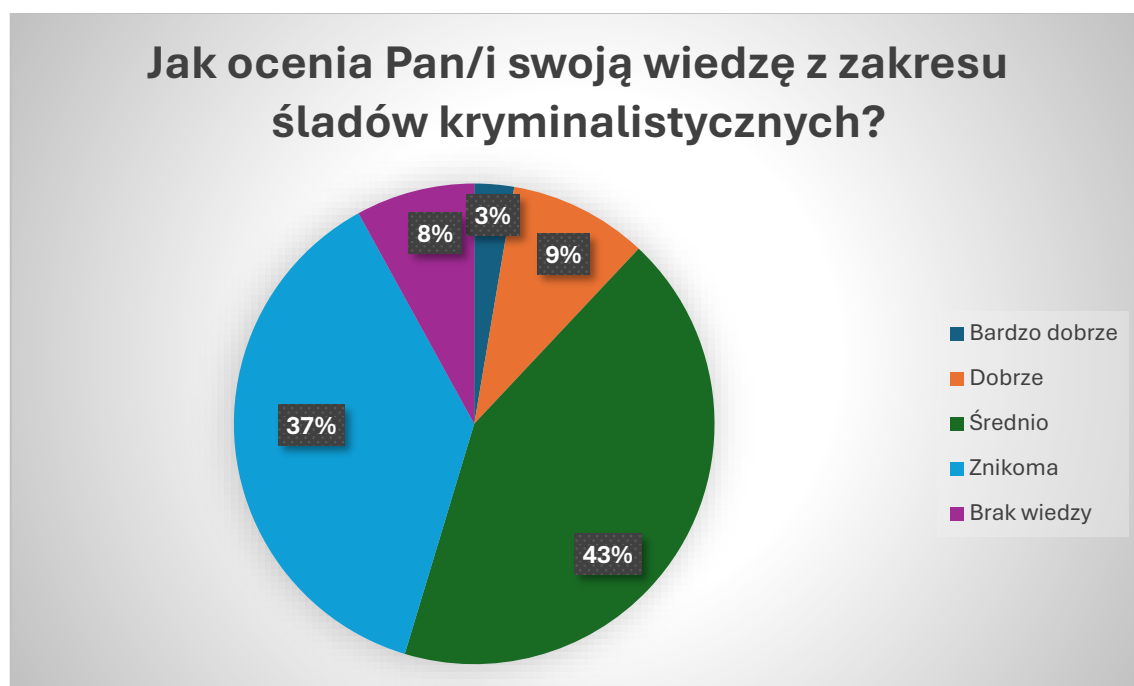
Niestety, jak wykazują przeprowadzone analizy, zarówno w kształceniu strażak PSP, jak i strażaka OSP w programie nauczania nie jest przewidziana tematyka związana z zachowaniem na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym oraz z tematami związanymi z poszerzeniem wiedzy z zakresu kontaminacji śladów kryminalistycznych.

²²⁵<https://www.drogaratownika.pl/jak-zostac-strazakiem/#aspirantow> [dostęp: 20.09.2024].

²²⁶<https://www.c-and-a.com/pl/pl/shop/ochotnicza-straz-pozarna> [dostęp: 20.09.2024].

Wyniki badań przeprowadzonych wśród reprezentatywnej grupy strażaków PSP i OSP (będących w systemie KSRG) z województwa małopolskiego potwierdziły, że wiedza z zakresu śladów kryminalistycznych (wykres nr 5.) jest w ich ocenie niewystarczająca.

37% ankietowanych strażaków ocenia swoją wiedzę z zakresu śladów kryminalistycznych na poziomie znikomym, a 43% oświadcza, że posiada wiedzę na zaledwie średnim poziomie. Brak wiedzy podkreśliło 8 % ankietowanych. Na dobrym poziomie swoją wiedzę o śladach kryminalistycznych posiada 9% ankietowanych, a 3% twierdzi że ślady kryminalistyczne zna bardzo dobrze.

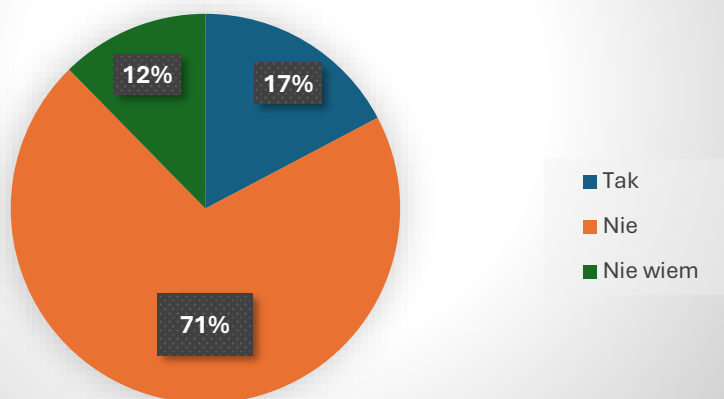

Wykres 5. Wyniki badań wśród ankietowanych strażaków dotyczących oceny wiedzy z zakresu śladów kryminalistycznych.

Źródło: Opracowanie własne.

Ankietowani wypowiedzieli się jednoznacznie na temat braku szkoleń z zakresu śladów kryminalistycznych podczas studiów lub wewnętrznych kursów zawodowych (wykres 6). 71% badanych uważa, że nie spotkała się z taką wiedzą podczas edukacji zawodowej, przy czym 12% nie posiada wiedzy w tym zakresie. 17 % respondentów potwierdziło przekazywaną wiedzę z zakresu śladów kryminalistycznych na poziomie uzyskiwanego wykształcenia.

**Czy w ramach szkoleń wewnętrznych/
kursów/ studiów zawodowych przekazywana
była Panu/i wiedza
z zakresu śladów kryminalistycznych?**

Wykres 6. Wyniki badań wśród ankietowanych strażaków dotyczące przekazywania wiedzy z zakresu śladów kryminalistycznych w ramach szkoleń wewnętrznych/kursów/studiów zawodowych.

Źródło: Opracowanie własne.

Wyniki badania dotyczące źródeł wiedzy ankietowanych na temat kryminalistyki budzą niepokój, zwłaszcza w kontekście rzetelności i jakości pozyskiwanych informacji. Jak wynika z analizy (wykres 7), aż 41% respondentów wskazało, że całą swoją wiedzę w tym zakresie czerpie głównie z mediów społecznościowych, Internetu i telewizji. Może to rodzić obawy o powierzchowność oraz potencjalną dezinformację, ponieważ źródła te często przedstawiają kryminalistykę w sposób uproszczony, sensacyjny lub niezgodny z rzeczywistością. Z kolei jedynie 17% ankietowanych zadeklarowało, że zdobyło wiedzę na temat kryminalistyki w ramach edukacji zawodowej. Pewnym uzupełnieniem tej luki mogą być prywatne szkolenia, z których korzysta 19% badanych, jednak ich poziom i rzetelność mogą się znacząco różnić w zależności od organizatora. Warto również zwrócić uwagę na fakt, że 22% respondentów przyznaje, iż nie posiada żadnej wiedzy na temat kryminalistyki. Nieliczna grupa (1%) wskazała inne, niesprecyzowane źródła informacji.

Wykres 7. Wyniki badań wśród ankietowanych strażaków dotyczące źródła wiedzy kryminalistycznej.

Źródło: Opracowanie własne.

Utrzymanie na najwyższym poziomie gotowości bojowej zarówno PSP, jak również OSP jest bardzo trudne. Istnieje wiele dysproporcji w doświadczeniu, szkoleniu oraz wyposażeniu poszczególnych zastępów, zwłaszcza ochotniczej straży pożarnej. Jednostki ochotnicze dążą do osiągnięcia standardów umożliwiających dołączenie do **Krajowego Systemu Gaśniczego**.

Krajowy System Ratowniczo-Gaśniczy stanowi integralną część bezpieczeństwa wewnętrznego państwa, obejmującego cały obszar kraju, w tym wszystkie podmioty ratownicze w celu zachowania bezpieczeństwa pożarowego, technicznego, ekologicznego, chemicznego bez względu na miejsce, rodzaj i charakter ewentualnie prowadzonych działań²²⁷.

Na mocy ustawy o ochronie przeciwpożarowej w 1991 roku powołano Krajowy System Ratowniczo-Gaśniczy, który stał się elementem organizacji krajowego bezpieczeństwa. Jako podstawowy cel KSRG określono ratowanie życia, zdrowia, mienia lub środowiska poprzez prognozowanie, rozpoznawanie i zwalczanie pożarów, klęsk żywiołowych lub innych miejscowych zagrożeń²²⁸. Rozporządzenie z dnia

²²⁷Z. Radny, *Rozważania wokół Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego*, Przegląd Pożarniczy nr 10, Wyd. PSP Warszawa, Warszawa 1995, s. 9-10.

²²⁸<https://www.gov.pl/web/kgpsp/ksrg> [dostęp: 16.08.2024].

22 września 2021 r. w sprawie szczegółowych zasad organizacji KSRG określa następujące podstawowe zadania²²⁹:

- walka z pożarami lub innymi klęskami żywiołowymi,
- ratownictwo techniczne,
- ratownictwo chemiczne,
- ratownictwo ekologiczne,
- ratownictwo medyczne,
- współpraca z jednostkami systemu Państwowego Ratownictwa Medycznego oraz systemem powiadamiania ratunkowego,
- współpraca z właściwymi organami i podmiotami podczas zdarzeń nadzwyczajnych wywołanych zagrożeniem czynnikiem biologicznym,
- likwidacja zagrożenia, w tym w działaniach ratowniczych, w przypadku wystąpienia zdarzenia radiacyjnego.

Podstawowym elementem potencjału KSRG jest Państwowa Straż Pożarna, zapewniająca zaplecze logistyczne, sprzętowe a także część kadrową. Kolejnym dużym fragmentem KSRG są wybrane jednostki Ochotniczej Straży Pożarnej. Całość dopełniają jednostki ochrony przeciwpożarowej w postaci: wojskowe straże pożarne, zakładowe straże pożarne, lotniskowe służby ratowniczo-gaśnicze oraz zakładowe służby ratunkowe. Na dzień 31.12.2023 r. stan KSRG obejmował następujące podmioty²³⁰:

- 504 jednostki ratowniczo-gaśnicze PSP (funkcjonujące w strukturze 335 Komend Powiatowych/Miejskich PSP),
- 5 085 jednostek OSP włączonych do KSRG,
- 3 zakładowe straże pożarne,
- 1 zakładowa służba ratownicza,
- 2 lotniskowe służby ratowniczo-gaśnicze,
- 24 jednostki Wojskowych Straży Pożarnych.

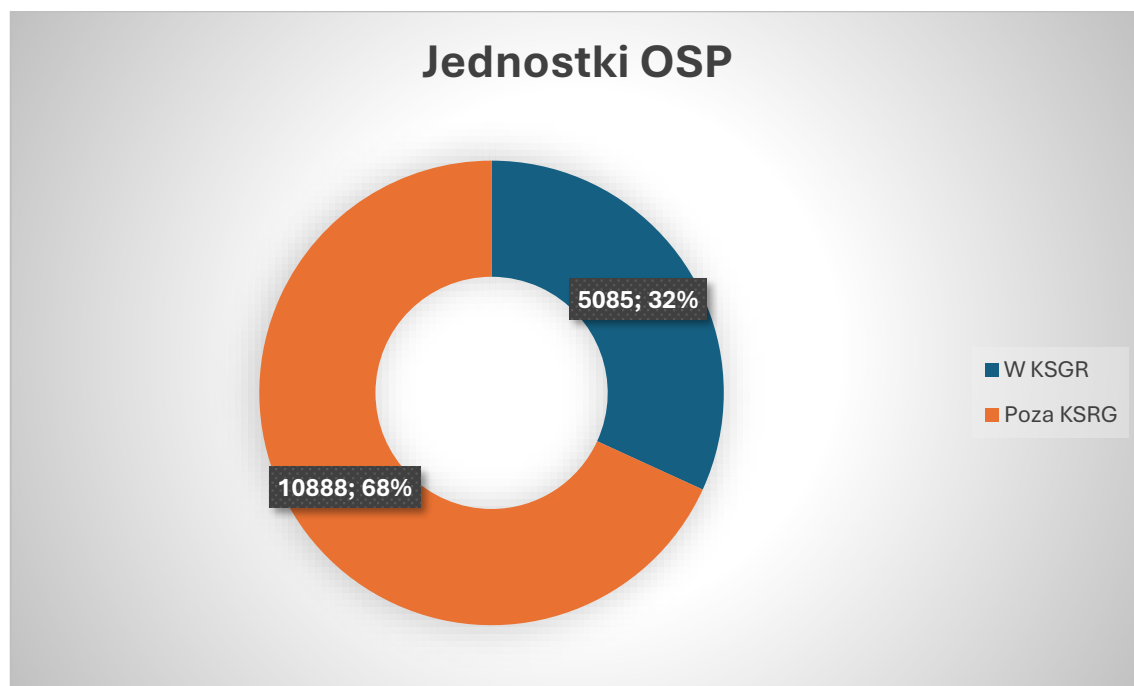
Dostępne informacje o dobowym stanie gotowości KSRG do działań ratowniczo-gaśniczych wskazują, że w strukturze komend powiatowych i miejskich zapewnia się 5 tys. strażaków i 5,4 tys. samochodów ratowniczo-gaśniczych. 120 tys. strażaków

²²⁹Zob. Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 22 września 2021 r. w sprawie szczegółowych zasad organizacji ksrg, (Dz. U. nr 140, poz. 799).

²³⁰<https://www.gov.pl/web/kgpsp/ksrg> [dostęp: 16.08.2024].

to dobowy potencjał jednostek OSP, które do działań ratowniczych mogą wykorzystać 12 tysięcy pojazdów specjalistycznych²³¹.

Z 15973 jednostek OSP zaledwie 5085 spełnia warunki umożliwiające włączenie ich do Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego (wykres 8). Oznacza to, że 32% jednostek osiągnęło wymagane wyposażenie i wyszkolenie, które zostało określone w rozporządzeniu²³², pozwalające na samodzielną realizację działań ratowniczych.

Wykres 8. Podział Jednostek OSP w systemie KSGR i poza.

Źródło: Opracowanie własne.

Spełnienie poszczególnych warunków umożliwia zawarcie porozumienia pomiędzy właściwym miejscowo komendantem powiatowym (miejskim) Państwowej Straży Pożarnej, a wójtem gminy, burmistrzem lub prezydentem, na terenie którego znajduje się OSP. Porozumienie to zapewnia (na określony czas)²³³:

- deklarowaną gotowość operacyjną, w tym siły i środki jednostki przewidziane do wykorzystania w systemie,
- zadania ratownicze przewidziane dla jednostki w ramach systemu,
- wymaganą liczbę i wymagany poziom wyszkolenia ratowników w jednostce,
- sposób utrzymania stanu gotowości jednostki do działań ratowniczych,

²³¹*Ibidem.*

²³²Rozporządzenie MSWiA z dnia 15 września 2014 r. w sprawie zakresu, szczegółowych warunków i trybu włączania jednostek ochrony przeciwpożarowej do krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego, (Dz.U. z 2014 r., poz. 1317).

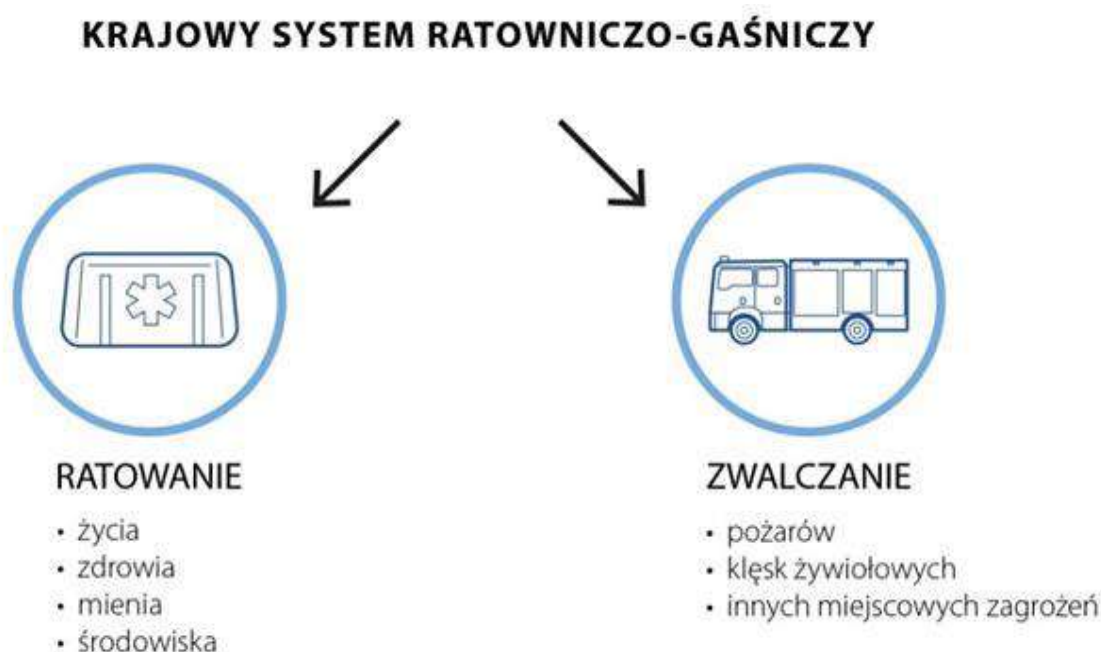
²³³*Ibidem.*

- sposoby alarmowania jednostki,
- okres obowiązywania porozumienia,
- warunki rozwiązania porozumienia.

Obecność w systemie KSRG pozwala założyć, że dana jednostka OSP poprawnie wyposażona, posiada wiedzę umiejętności porównywalne do państwowych jednostek gaśniczych.

Czynności na miejscu zdarzenia strażaków ochotników, jak również tych służących w Państwowej Straży Pożarnej (zwłaszcza funkcjonujących w KSRG), są nastawione na ratowanie lub zwalczanie w zależności od występującego zjawiska (rys. 28).

Podczas wykonywania działań na miejscu dysponowania zastępu strażacy-ratownicy realizują zadania zgodnie z *taktyką działań*.

Rysunek 28. Działania strażaków w Krajowym Systemie Ratowniczo-Gaśniczym.

Źródło: <https://www.nik.gov.pl/aktualnosci/system-ratowniczo-gasniczy.html>

[dostęp: 15.08.2024].

Taktyka działań na miejscu akcji ratowniczych jest ściśle określona i usystematyzowana dla wszystkich jednostek ratowniczo-gaśniczych w Polsce. Ratownictwo w ramach działań straży pożarnej jest działaniem zespołowym, często z uczestnictwem dużej liczby strażaków. Zazwyczaj dynamika akcji ratunkowej jest duża, dlatego wszystkie osoby mają sprecyzowany (przećwiczony) podział obowiązków i odpowiedzialności za poszczególne zadania. Obowiązki są przyporządkowane w zależności od rodzaju zdarzenia i koordynowane przez

wyszkolonego dowódcę. Wszystkie te elementy pozwalają na wprowadzenie porządku w działaniach i zaplanowanie postępujących po sobie technik umożliwiających osiągnięcie celu.

W czasie akcji ratowniczej dochodzi do pewnych niezmiennych etapów, którymi są²³⁴:

- dojazd na miejsce zdarzenia i odpowiednie ustawienie pojazdów ratowniczych,
- zabezpieczenie miejsca działań dostępnym sprzętem,
- rozpoznanie wszelkiego typu i rodzaju zagrożenia,
- podział terenu akcji ratowniczej,
- dezaktywacja i/lub zabezpieczenie systemów bezpieczeństwa biernego oraz zagrożeń ze strony źródeł zasilania,
- zabezpieczenie przeciwpożarowe,
- kwalifikowana pierwsza pomoc, czynne uczestnictwo w ewakuacji osoby/osób poszkodowanych,
- stabilizacja, uzyskiwanie dostępu i przygotowanie kierunków ewakuacji osoby/osób poszkodowanych.

Dojazd na miejsce zdarzenia i odpowiednie ustawienie pojazdu jest ważnym elementem bezpieczeństwa strażaków-ratowników. Prawidłowe pozostawienie samochodów bojowych tworzy swoistą barierę ochronną, która zabezpiecza ratowników i osoby poszkodowane przed zagrożeniem zaistnienia wypadku wtórnego²³⁵ (np. wjechanie kolejnych pojazdów w strefę działań).

Zabezpieczenie miejsca działań dostępnym sprzętem polega nie tylko na odgrodzeniu zagrożenia pojazdem, ale również wykorzystanie odpowiednich oznaczeń i dysponowanego sprzętu w celu odgrodzenia terenu objętego działaniami ratunkowymi od osób postronnych. W przypadku miejsc zdarzenia w rejonie dróg komunikacyjnych, strażacy posiadają odpowiednie uprawnienia i wykształcenie do całkowitego zablokowania lub bezpiecznego kierowania ruchem. W zależności od rodzaju zdarzenia będą podejmowane dalsze czynności, dlatego istotna jest wiedza i doświadczenie strażaków-ratowników, którzy poprzez rozpoznanie – wszelkiego typu i rodzaju zdarzenia będą mogli dopasować siły i środki do planowanej akcji ratunkowej.

²³⁴Skrypty ratownicze do szkolenia realizowanego przez ksrg w zakresie podstawowym z zakresu Taktyka działań, s. 130. Źródło: <https://www.gov.pl/web/kppsp-wyszkow/skrypty-ratownicze> [dostęp: 17.08.2024].

²³⁵*Ibidem*, s. 132.

Podczas każdej akcji ratowniczo-gaśniczej dokonuje się *rozpoznania*. Jest to standard, pewna część wspólna dla każdego działania, bez względu na jego charakter.

W ramach rozpoznania wyróżnia się²³⁶:

- rozpoznanie wstępne – przeprowadzane jest zaraz po przyjeździe zespołu ratowniczego na miejsce zdarzenia. W wyniku rozpoznania wstępnego należy pozyskać ogólną informację o zdarzeniu – o jego rozmiarze, przebiegu, rozwoju, zagrożeniu dla ludzi. Rozpoznanie wstępne powinno być przeprowadzone w takim stopniu, aby na jego podstawie można było podjąć decyzję o głównym kierunku działań, rozmieszczeniu sił i środków, zadysponowaniu dodatkowych sił i środków. Jednocześnie szybkość i ogólność jego przeprowadzenia jest na tyle duża, że często nie dostrzega się na tym etapie rzeczy mogących istotnie wpłynąć na prawidłowość doboru technik ratownictwa,
- rozpoznanie szczegółowe – jest rozwinięciem rozpoznania wstępnego. W jego wyniku na bieżąco ustala się szczegóły zdarzenia i skuteczność zastosowanych technik. Prowadzone jest ono w sposób ciągły przez wszystkich ratowników.

W literaturze przedmiotu znajduje się wiele rodzajów rozpoznań, m.in., ogniowe, wodne, budowlane, terenowe, sytuacji atmosferycznej, ratownicze. Istnieje wiele innych rozpoznań, które powiązane są z rodzajem działań i specyfiką terenu objętego akcją ratunkowo-gaśniczą.

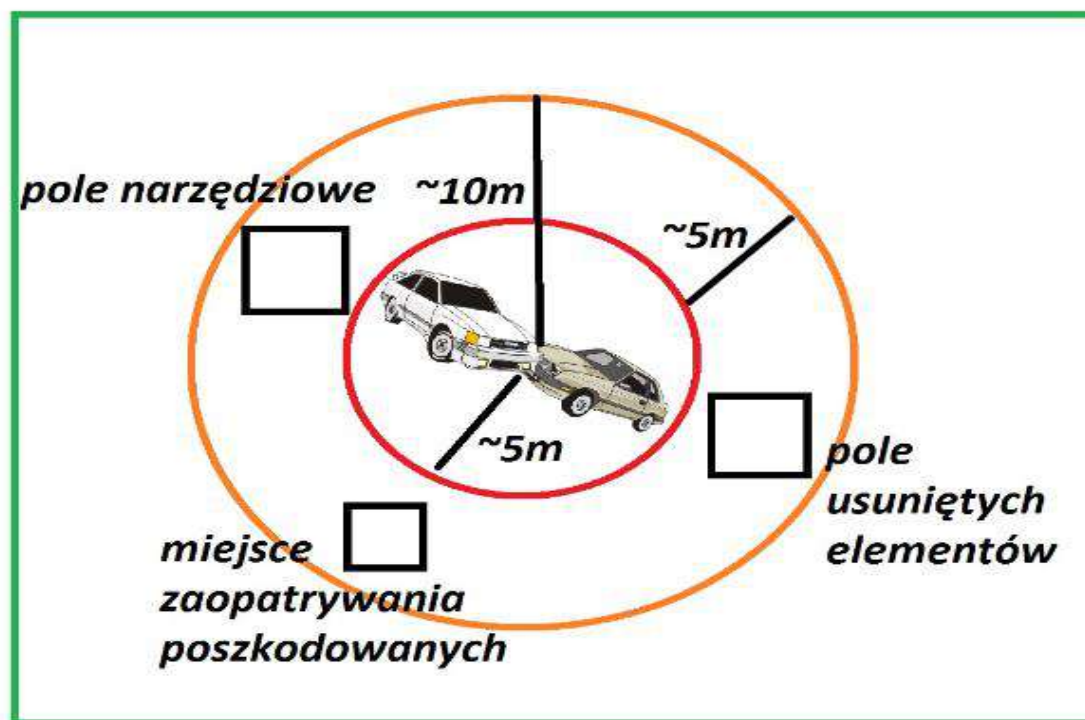
Podział terenu akcji ratowniczej w przestrzeni otwartej jest ustandaryzowany. Polega na wyznaczeniu trzech stref (rys. 29) mających zapobiec chaosowi działań.

Pierwsza strefa zwana *czerwoną* jest przeznaczona do działań ratowniczych uczestniczących w akcji (np. w części tej strażacy wykonują dostęp za pomocą narzędzi hydraulicznych do pojazdu). Ratownik po wykonaniu zadania natychmiast opuszcza strefę, robiąc miejsce następnym funkcjonariuszom.

Strefa druga - żółta, której promień wynosi około 10 metrów, przeznaczona jest dla ratowników niewykonujących zadań lub oczekujących na miejsce w strefie pierwszej. W tej części działań wyznaczone są odpowiednie pola mające ułatwić

²³⁶*Ibidem*, s. 145.

działania, takie jak np. pole narzędziowe, zaopatrywania poszkodowanych czy usunięcia elementów przeszkadzających w działaniach ratunkowych.

Rysunek 29. Schemat podziału akcji ratowniczej.

Źródło: Skrypt do szkolenia z ratownictwa technicznego realizowanego przez KSRG w zakresie podstawowym, Wyd. KGPSP, Warszawa 2018, s. 139.

Trzecia strefa - zielona, to strefa zewnętrzna pomiędzy strefą drugą a częścią nieobjętą działaniami. Jej granice zewnętrzne określa uprzednie zabezpieczenie terenu. W strefie tej mogą znajdować się pojazdy innych służb oraz przygotowywane są dalsze czynności związane z działaniami. Do strefy tej również nie mogą dostać się osoby postronne.

Dezaktywacja i/lub zabezpieczenie systemów bezpieczeństwa biernego oraz zagrożeń ze strony źródeł zasilania oraz zabezpieczenie przeciwpożarowe to kolejne nieodzowne punkty każdego działania jednostek straży pożarnej. Mają one na celu zapewnienie bezpieczeństwa osobom objętym zdarzeniem i samym służbom ratunkowym. W tej części odłączane są niebezpieczne źródła energii, usuwane przedmioty mogące ulec autodestrukcji oraz zapobieganie powstania ognia z innych źródeł znajdujących się na miejscu działań ratunkowych.

Zakres *ratownictwa medycznego* realizowanego w ramach KSRG jest określony na podstawie ustawy o Państwowym Ratownictwie Medycznym²³⁷ oraz rozporządzeniu w sprawie szczegółowej organizacji krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego²³⁸. Przepisy te obejmują wykonywanie przez ratowników czynności z zakresu medycznych działań ratowniczych.

Pod pojęciem ratownictwa medycznego w KSRG należy rozumieć *wykonywanie, w trybie pilnym, medycznych działań ratowniczych (MDR²³⁹) wobec osób znajdujących się w stanie nagłego zagrożenia zdrowotnego, a także działania organizacyjne, kadrowe, logistyczne i szkoleniowe mające na celu zapewnienie gotowości do wykonywania MDR²⁴⁰.*

Wykonywane czynności ratowniczo-medyczne zorganizowane w KSGR odbywają się na dwóch poziomach (rysunek nr 30): podstawowym i zaawansowanym. Zakres podstawowych czynności medycznych może zostać wykonany przez wszystkie jednostki posiadające zdolność do realizacji zadań i wyszkolenia w ramach kursu kwalifikowanej pierwszej pomocy²⁴¹. Zaawansowana pierwsza pomoc może zostać wykonana przez te jednostki, które posiadają możliwości organizacyjno-sprzętowe i wyszkolenie z zakresu świadczeń zdrowotnych innych niż medyczne czynności ratunkowe²⁴².

²³⁷Ustawa z dnia 8 września 2006 roku o Państwowym Ratownictwie Medycznym, (Dz.U. z 2020 r. poz. 882).

²³⁸Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 17 września 2021 r. w sprawie szczegółowej organizacji krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego, (Dz. U. z 2021 r. poz. 869).

²³⁹MDR - Medyczne Działania Ratunkowe.

²⁴⁰Zasady Organizacji Ratownictwa Medycznego w KSRG, Warszawa, 30 czerwca 2021 r., s. 4.

²⁴¹W celu zapewnienia realizacji MDR w zakresie KPP:

a) w PSP – wszyscy strażacy muszą posiadać uprawnienia ratownika,
b) w OSP w KSRG – co najmniej 8 druhów powinno posiadać uprawnienia ratownika dla zapewnienia w składzie zastępu podejmującego interwencję co najmniej 2 ratowników.

²⁴²W celu zapewnienia realizacji MDR na poziomie zaawansowanym:

a) w PSP – min. 1 strażak na zmianie służbowej powinien posiadać prawo do wykonywania zadań zawodowych ratownika medycznego, w tym świadczeń zdrowotnych innych niż medyczne czynności ratunkowe,
b) w OSP w KSRG – co najmniej 8 druhów powinno posiadać uprawnienia ratownika dla zapewnienia w składzie zastępu podejmującego interwencję co najmniej 2 ratowników, w tym min. 1 powinien posiadać prawo do wykonywania zadań zawodowych ratownika medycznego, w tym świadczeń zdrowotnych innych niż medyczne czynności ratunkowe.

Rysunek 30. Organizacja ratownictwa medycznego w KSRG.

Źródło: Zasady organizacji Ratownictwa Medycznego w KSRG, Wyd. KG PSP, Warszawa 2021, s. 5.

Działania zarówno w zakresie podstawowym, jak również na awansowanym są prowadzone do przekazania wykwalifikowanym jednostkom ochrony zdrowia lub w ramach odstępiania od wykonywanych działań ratowniczych. W celu zapewnienia standaryzacji działań ratowniczych w całym kraju przez jednostki PSP i OSP wchodzące w skład KSGR, na mocy rozporządzenia²⁴³ wprowadzono zakres minimalnego wyposażenia oraz odpowiedniego przeszkolenia umożliwiającego wykonywanie działań ratowniczych w zakresie podstawowym i zaawansowanym.

Podczas działań ratowniczych w zakresie podstawowym strażak może podjąć czynności²⁴⁴:

- resuscytację krążeniowo-oddechową, bezprzyrządową i przyrządową z podaniem tlenu oraz zastosowaniem według wskazań defibrylatora zautomatyzowanego,
- zastosowanie defibrylacji poszkodowanego metodą półautomatyczną i automatyczną,
- tamowanie krwotoków zewnętrznych i opatrywanie ran,
- unieruchomienie złamań i podejrzeń złamań kości oraz zwichnięć,

²⁴³Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 3 lipca 2017 r. w sprawie szczegółowej organizacji krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego (Dz. U. z 2017 r. poz. 1319 z późn. zm.).

²⁴⁴Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 5 marca 2021 r. w sprawie kursu w zakresie kwalifikowanej pierwszej pomocy (Dz. U. z 2021 r. poz. 411).

- ochronę przed wychłodzeniem lub przegrzaniem,
- prowadzenie wstępnego postępowania przeciwwstrząsowego poprzez właściwe ułożenie osób w stanie nagłego zagrożenia zdrowotnego, ochronę termiczną osób w stanie nagłego zagrożenia zdrowotnego,
- wdrożenie stosownej procedury w innych stanach nagłych (drgawki, cukrzyca, zawał mięśnia sercowego, udar mózgowy, zatrucia, podtopienie),
- działania zgodne z procedurami podczas oparzeń termicznych, odmrożeń, oparzeń chemicznych oraz przeprowadzenie dekontaminacji wstępnej oparzonego substancją chemiczną,
- stosowanie tlenoterapii biernej,
- ewakuację z miejsca zdarzenia osób w stanie nagłego zagrożenia zdrowotnego,
- wsparcie psychiczne osób w stanie nagłego zagrożenia zdrowotnego.

MDR na poziomie zaawansowanym realizowane są w zależności od rozpoznania miejsca zdarzenia i stanu poszkodowanego zgodnie z treścią rozporządzenia²⁴⁵, z zastosowaniem sprzętu będącego na wyposażeniu podmiotów następujące czynności:

- ocena stanu pacjenta,
- układanie pacjenta w pozycji właściwej dla jego stanu lub odniesionych obrażeń,
- podjęcie i prowadzenie podstawowej i zaawansowanej resuscytacji krążeniowo-oddechowej zgodnie z aktualną wiedzą medyczną,
- bezprzyrządowe przywracanie drożności dróg oddechowych,
- przyrządowe przywracanie i zabezpieczanie drożności dróg oddechowych, z zastosowaniem w szczególności:
 - rurki ustno-gardłowej
 - rurki nosowo-gardłowej
 - przyrządów nad głośniowych
 - konikopunkcji
- odsysanie dróg oddechowych,

²⁴⁵Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 6 marca 2019 r. w sprawie wykazu świadczeń zdrowotnych, które mogą być udzielane przez ratownika medycznego w ramach zadań Policji, Służby Ochrony Państwa, Straży Granicznej oraz Państwowej Straży Pożarnej (Dz. U. z 2019 r. poz. 472).

- podjęcie tlenoterapii czynnej lub wspomagania oddechu lub sztucznej wentylacji płuc metodami bezprzrządowymi i przrządowymi, z użyciem tlenu lub powietrza, w tym z użyciem respiratora,
- wykonanie intubacji dotchawiczej i prowadzenie wentylacji nieinwazyjnej w nagłym zatrzymaniu krążenia,
- wykonanie defibrylacji manualnej na podstawie EKG lub zapisu kardiomonitora,
- wykonanie defibrylacji zautomatyzowanej,
- wykonanie przezskórnej elektrostymulacji serca w bradyarytmiiach, w przypadku pacjentów niestabilnych hemodynamicznie,
- wykonanie kardiowersji w tachyarytmiiach, w przypadku pacjentów niestabilnych hemodynamicznie,
- wykonanie i ocena zapisu EKG,
- monitorowanie czynności układu oddechowego,
- monitorowanie czynności układu krążenia metodami nieinwazyjnymi,
- wykonanie kaniulacji żył obwodowych oraz żyły szyjnej zewnętrznej,
- wykonanie dojścia doszpikowego przy użyciu gotowego zestawu,
- podawanie leków drogą dożylną, domięśniową, podskórną, doustną, podjęzykową, wziewną, dotchawiczą, doodbytniczą oraz doszpikową,
- odbarczenie odmy prężnej drogą nakłucia jamy opłucnowej,
- oznaczanie parametrów krytycznych z użyciem dostępnego sprzętu,
- opatrywanie ran,
- tamowanie krwawień zewnętrznych,
- unieruchamianie złamań, zwichnięć i skręceń,
- unieruchamianie kręgosłupa ze szczególnym uwzględnieniem odcinka szyjnego,
- przyjęcie porodu,
- wykonanie segregacji medycznej pierwotnej i wtórnej,
- przygotowanie pacjenta do transportu i opieka medyczna podczas transportu,
- wykonanie pomiaru temperatury głębokiej,
- podawanie koncentratów czynników krzepnięcia oraz desmopresyny w stanach nagłych zagrożenia zdrowotnego, z zasobów własnych chorego.

W ramach tych działań możliwe jest również zastosowanie leków określonych stosownym rozporządzeniem²⁴⁶. Czynności te są zbliżone do wykonywanych przez ratowników medycznych²⁴⁷.

Istotnym z punktu widzenia kryminalistycznych czynności jest, czy ratownik podjął działania mające na celu ratowanie życia. W przypadku ujawnienia zwłok kluczowe dla czynności procesowych jest jak najmniejsza ingerencja związana z denatem. Strażak (również przeszkolony z zakresu działań medycznych) nie może w myśl przepisów prawnych jednoznacznie stwierdzić zgonu. Art. 43 ustawy²⁴⁸ określa jasno: *Lekarz może stwierdzić zgon na podstawie osobiście wykonanych badań i ustaleń*. Obecne przepisy pozwalają w określonych przypadkach stwierdzić zgon również ratownikowi medycznemu, który znajduje się na miejscu zdarzenia w ramach Państwowego Ratownictwa Medycznego²⁴⁹ (oznacza to, że osoba, która na co dzień pracuje jako ratownik medyczny, ale podczas działań na miejscu zdarzenia uczestniczy w akcji jako strażak, np. w ramach KSRG OSP, nie może stwierdzić zgonu).

Strażak-ratownik w uzasadnionych przypadkach może jednak odstąpić od działań ratunkowych, gdy na miejscu zdarzenia rozpozna²⁵⁰:

- dekapitację (oddzielenie głowy od reszty ciała),
- rozległe zniszczenie czaszki i mózgu,
- rozkawałkowanie ciała lub podobnie masywne obrażenie (zmiażdżenie klatki piersiowej),
- plamy opadowe lub stężenie pośmiertne lub rozkład gnilny ciała,
- w wywiadzie, przebywanie pod wodą przez czas dłuższy niż 120 min.,
- rozległe zwęglenie ciała,
- macerację płodu (rozkład płodu),
- konieczność wcześniejszej ewakuacji poszkodowanego z miejsca uniemożliwiającego przeprowadzenie resuscytacji.

Działania strażaków-ratowników ustaną również po przekazaniu poszkodowanego wykwalifikowanemu zespołowi ratownictwa medycznego.

²⁴⁶*Ibidem*, Załącznik 1.

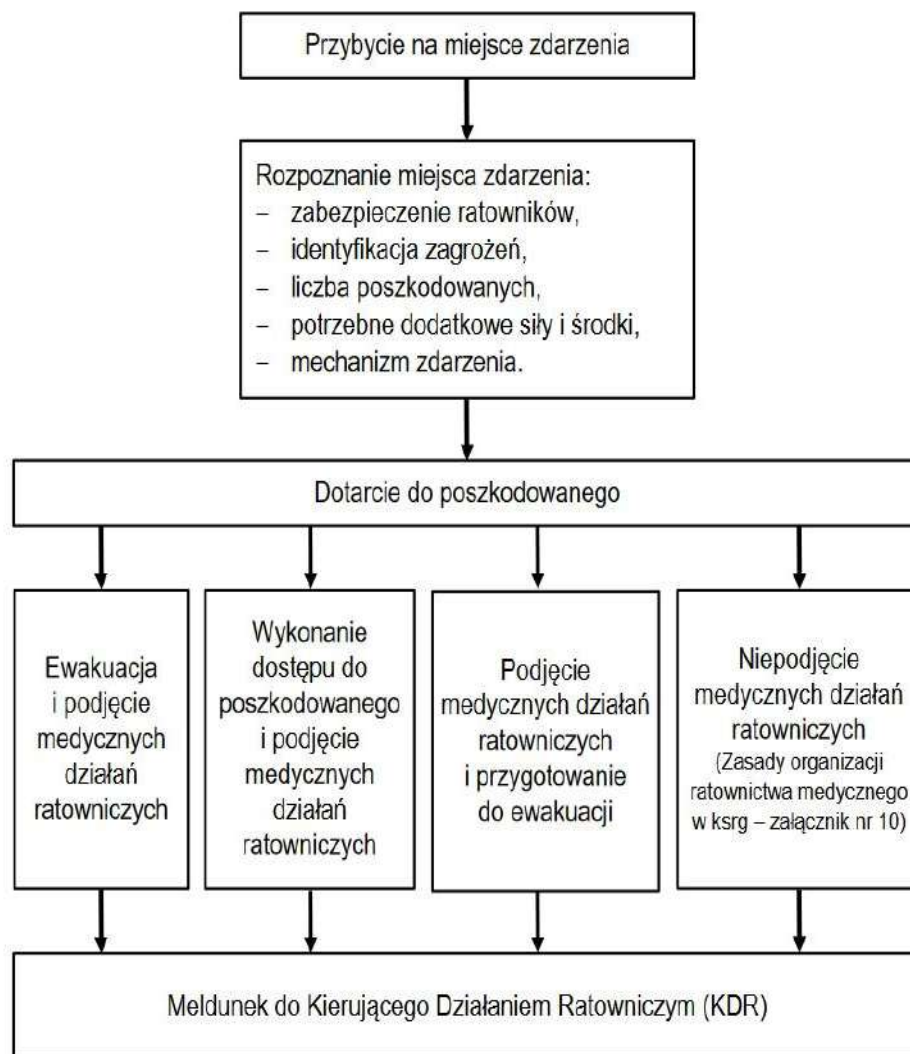
²⁴⁷Szczegóły w podrozdziale 3.3. Czynności ratowników medycznych.

²⁴⁸Ustawa z dnia 7 lipca 2023 r o zawodach lekarza i lekarza dentysty (Dz.U.2023.1516).

²⁴⁹Szczegóły w podrozdziale 3.3. Czynności ratowników medycznych.

²⁵⁰Art. 11. ust. 3 pkt. 7 ustawy o Państwowym Ratownictwie Medycznym...

Czynności strażaka-ratownika medycznego związane z udzieleniem pomocy są zróżnicowane w zależności od stanu i dolegliwości poszkodowanego. Wszystkie czynności są jednak powiązane z dwoma podstawowymi schematami działania. Pierwszy związany z sekwencją założeń taktycznych w ratownictwie medycznym (rys. 31)²⁵¹ oraz drugi związany z sekwencją medycznych działań ratunkowych (rys. 32)²⁵².

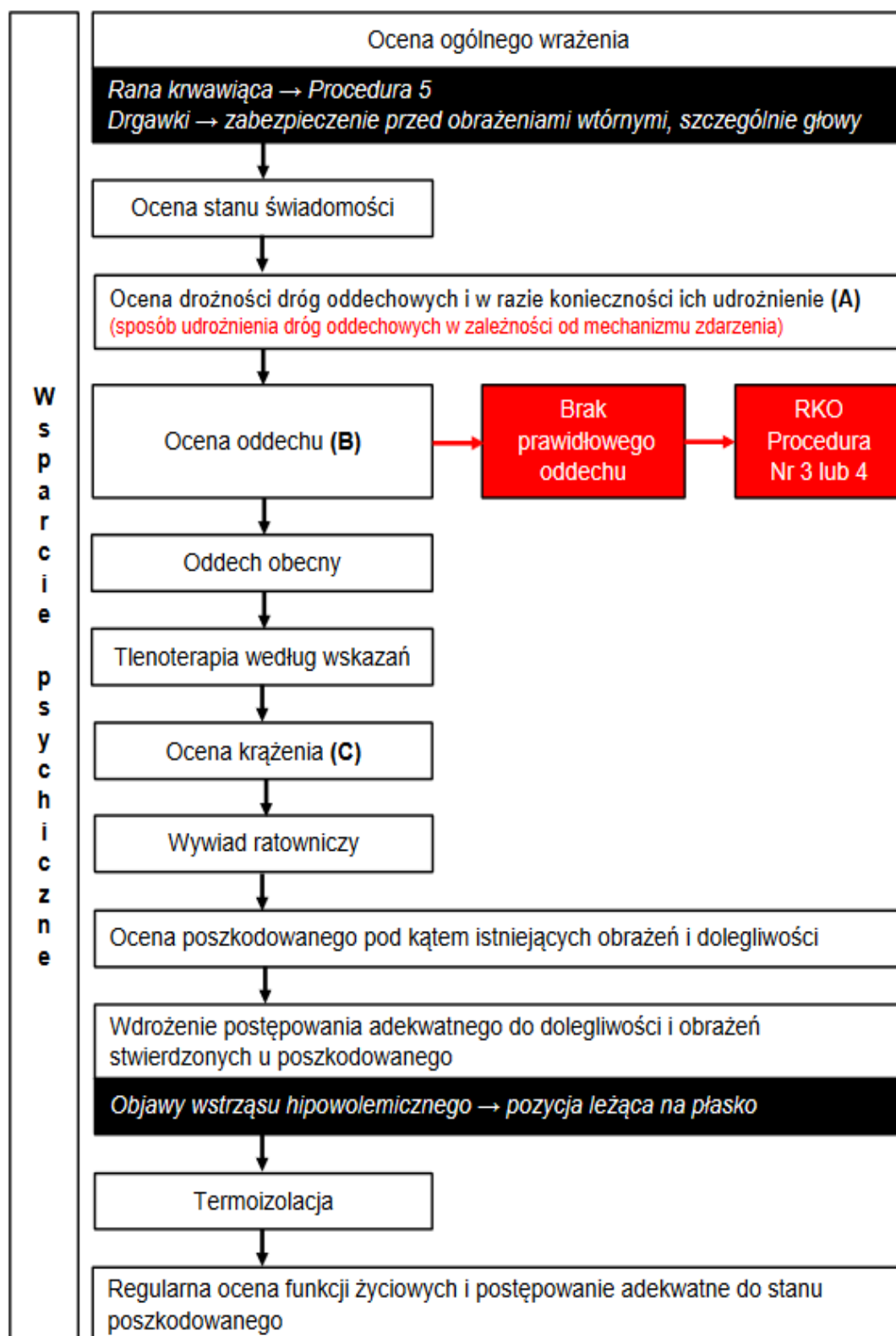
Rysunek 31. Sekwencja założeń taktycznych w ratownictwie medycznym.

Źródło: Załącznik nr 1. do *Zasady organizacji ratownictwa medycznego w KSRG*.

²⁵¹Załącznik nr 1 procedury ratownicze z zakresu kwalifikowanej pierwszej pomocy. Do *Zasady organizacji ratownictwa medycznego w ksrg*.

²⁵²*Ibidem*, Załącznik 2.

Sekwencja medycznych działań ratowniczych

Rysunek 32. Sekwencja medycznych działań ratowniczych.

Źródło: Procedura nr 2 *Procedury ratownicze z zakresu kwalifikowanej pierwszej pomocy*, Warszawa

2021, s. 3.

Po odpowiednim przeprowadzeniu sekwencji założeń taktycznych oraz sekwencji medycznych działań ratunkowych, strażak przystępuje do dalszych działań zgodnych z przygotowanymi procedurami. Procedury działań są ściśle powiązane z rozpoznaniem stanu osoby poszkodowanej w przypadkach ²⁵³:

- zatrzymanie krążenia u dorosłych (RKO),
- zatrzymanie krążenia u dzieci, niemowląt, noworodków (RKO),
- rany,
- amputacja urazowa,
- obrażenia i podejrzenie obrażeń głowy,
- obrażenia i podejrzenie obrażeń kręgosłup,
- obrażenia i podejrzenie obrażeń klatki piersiowej,
- obrażenia i podejrzenie obrażeń brzucha,
- obrażenia i podejrzenie obrażeń miednicy,
- obrażenia i podejrzenie obrażeń narządu ruchu,
- oparzenie termiczne,
- oparzenie chemiczne,
- zatrucie wziewne,
- tonięcie,
- wychłodzenie,
- zaburzenia krążeniowo–oddechowe w stanach nieurazowych,
- kobieta w widocznej ciąży w stanie zagrożenia życia/zdrowia.

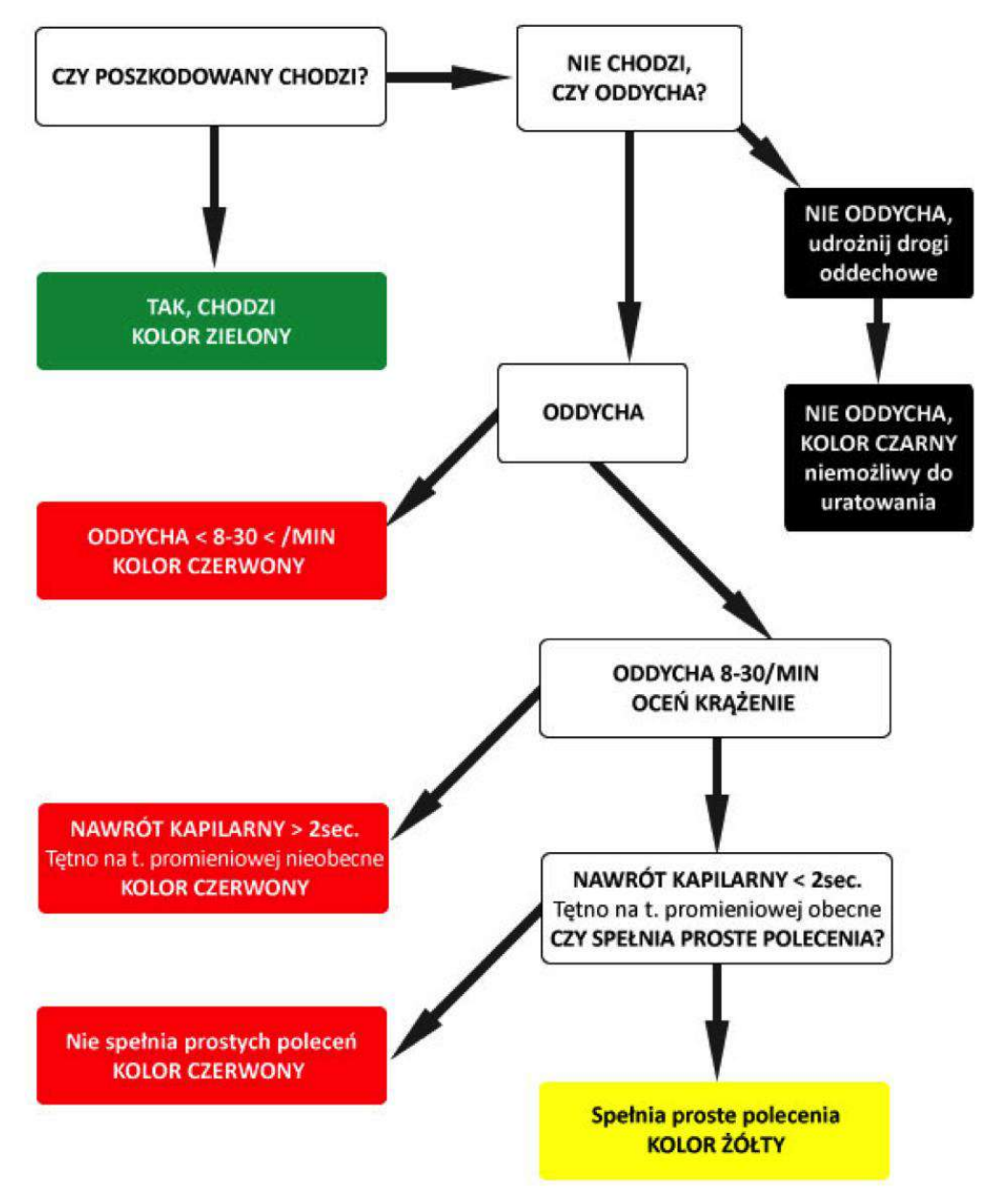
Powyższe oznacza, że strażak-ratownik każdorazowo podejmuje ciąg zdarzeń w wyniku, którego będzie się nachylał, dotykał i wykonywał w niezbędnym zakresie czynności zarówno z ranną ofiarą przestępstwa lub rannym sprawcą. Działania te są nieuniknione i niezbędne, mogą jednak mieć wpływ na ślady znajdujące się na ciele poszkodowanych.

Poza działaniami związanymi z udzielaniem pierwszej pomocy, dla policjantów prowadzących badania późniejszego miejsca zdarzenia, istotne będą również czynności związane z segregacją i przemieszczaniem rannych na miejscu działań ratunkowych.

Segregacja ma na celu wskazanie priorytetów do udzielania pomocy oraz transportu. Pozwala również na pełne wykorzystanie personelu medycznego oraz optymalne

²⁵³Załączniki do: *Procedury ratownicze z zakresu kwalifikowanej pierwszej pomocy*.

wykorzystanie odpowiedniego sprzętu. W Polsce rozpowszechniony jest system segregacji START (Simple Triage And Rapid Treatment – prosta segregacja i szybkie leczenie²⁵⁴), algorytm postępowania przyjęty w tym systemie został przedstawiony na rysunku nr 33.

Rysunek 33. System segregacji START.

Źródło: <https://triage.pl/zasady-segregacji-poszkodowanych-w-wypadku-masowym>
[dostęp: 17.08.2024]

²⁵⁴<https://triage.pl/zasady-segregacji-poszkodowanych-w-wypadku-masowym> [dostęp: 17.08.2024].

W systemie segregacji ocenia się²⁵⁵:

- możliwość samodzielnego chodzenia,
- częstotliwość oddechów (B),
- drożność dróg oddechowych (A),
- nawrót kapilarny lub obecność tętna na tętnicy promieniowej (C),
- stan przytomności: zdolność poszkodowanego do spełniania prostych poleceń,
- oddziaływanie czynników CBRNE²⁵⁶ a w szczególności toksyczność.

Niewątpliwie są to działania istotne medycznie i niepodważalne w swoim zastosowaniu, mają one jednak znaczący wpływ na przemieszczanie się osób po miejscu zdarzenia i mogą spowodować kontaminację śladów związanych ze zdarzeniem o charakterze przestępczym.

Stabilizacja, uzyskiwanie dostępu i przygotowanie kierunków ewakuacji osoby/osób poszkodowanych to ostatni element dynamicznych działań akcji ratunkowej. W tym etapie wykonywane są schematyczne działania mające na celu odpowiednie ustabilizowanie obszaru objętego działaniami w celu bezpiecznego opuszczenia miejsca zdarzenia przez uczestników. Oznaczać to może wykonanie licznych zmian w zastanej rzeczywistości w porównaniu z okresem popełnienia przestępstwa (przykład zdj.nr 23). Wszystkie te działania w procesie dochodzeniowo-śledczym będą analizowane i powinny zostać odpowiednio wyeliminowane przez grupę dochodzeniowo śledczą.

Ostatnim elementem związanym z działaniami funkcjonariuszy straży pożarnej na miejscu zdarzenia jest analiza sporządzanej dokumentacji. Rozporządzenie w sprawie szczegółowych zasad organizacji krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego²⁵⁷, jasno określa jakie dokumenty (w zależności od rodzaju przeprowadzonych czynności oraz następstw działań) powinny zostać sporządzone. Należą do nich²⁵⁸:

- karta zdarzenia,
- zestawienie dobowe zdarzeń,
- kartę udzielonej kwalifikowanej pierwszej pomocy,
- kartę indywidualną ratownika medycznego,

²⁵⁵Załącznik 2 do *Zasady organizacji ratownictwa medycznego w ksrg.*

²⁵⁶CBRNE - zagrożenia chemiczne, biologiczne, radiacyjne nuklearne oraz związane z eksplozją

²⁵⁷Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 29 grudnia 1999 roku w sprawie szczegółowych zasad organizacji krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego (Dz. U. Nr 111, poz. 1311 z 1999 r.).

²⁵⁸*Ibidem.*

- informację ze zdarzenia,
- informację o działaniach ratowniczych przeprowadzonych przez oddział lub pododdział odwodu operacyjnego,
- meldunek o wypadku lekkim ratownika,
- meldunek o wypadkach śmiertelnych, ciężkich i zbiorowych ratowników,
- meldunek o wypadku lub kolizji pojazdu podmiotu ksrg,
- potwierdzenie udziału w działaniu ratowniczym,
- potwierdzenie przekazania terenu, obiektu lub mienia objętego działaniem ratowniczym.

Zdjęcie 23. Działania ratownicze zmieniające miejsce zdarzenia.

Źródło: Skrypt do szkolenia z ratownictwa technicznego realizowanego przez KSRG.
w zakresie podstawowym, s. 159.

Wymienione dokumenty posiadają wzory dołączone do rozporządzenia, a na ich podstawie zostają wypełniane w sposób jednakowy przez wszystkie jednostki działające w systemie KSRG.

Część dokumentacji jest wykonywana na potrzeby wewnętrzne, np. w związku ze zdarzeniem, podczas którego ucierpeli ratownicy lub sprzęt (meldunek o wypadku lekkim ratownika, meldunek o wypadkach śmiertelnych, ciężkich i zbiorowych ratowników, meldunek o wypadku lub kolizji pojazdu podmiotu KSRG). Inne dokumenty, takie jak np. *Zestawienie dobowe zdarzeń, czy Karta zdarzenia* sporządzane są w celach statystycznych jednostek ratunkowych. Dokument zatytułowany *Potwierdzenie udziału w działaniu ratowniczym* wydawany jest na życzenie stron zdarzenia, może zostać przekazany zarówno stronie postępowania, jak również organom procesowym i nie zalicza się do dokumentów obligatoryjnych sporządzanych bezpośrednio po działaniach. *Kartę udzielonej kwalifikowanej pierwszej pomocy*²⁵⁹, *Kartę indywidualną ratownika medycznego - informację ze zdarzenia, Informację o działaniach ratowniczych przeprowadzonych przez oddział lub do odwołu operacyjnego* sporządza się w zależności od przeprowadzanych działań i dokumenty te pozostają w dyspozycji jednostki prowadzącej czynności (zazwyczaj jednostka nadrzędna PSP w danym rejonie działań). Ilość informacji wymagana w formularzach jest znaczna i może mieć zarówno duże znaczenie statystyczne, jak również w szczególnych przypadkach pozwoli na ustalenie zmian i działań mających wpływ na miejsce zdarzenia, ślady znajdujące się na osobie, wobec której podjęto czynności, dokonane przez służby ratunkowe. Niestety dokumentacja ta nie pozostaje na miejscu zdarzenia i nie może zostać wykorzystana podczas czynności dochodzeniowo-śledczych bezpośrednio po działaniach ratunkowych. W celu uzyskania szczegółowej dokumentacji sporządzanej po zdarzeniu, organy ścigania mogą złożyć pisemny wniosek do jednostki PSP, na podstawie którego kopia dokumentacji zostanie przekazana do akt z możliwością dalszego wykorzystania procesowego.

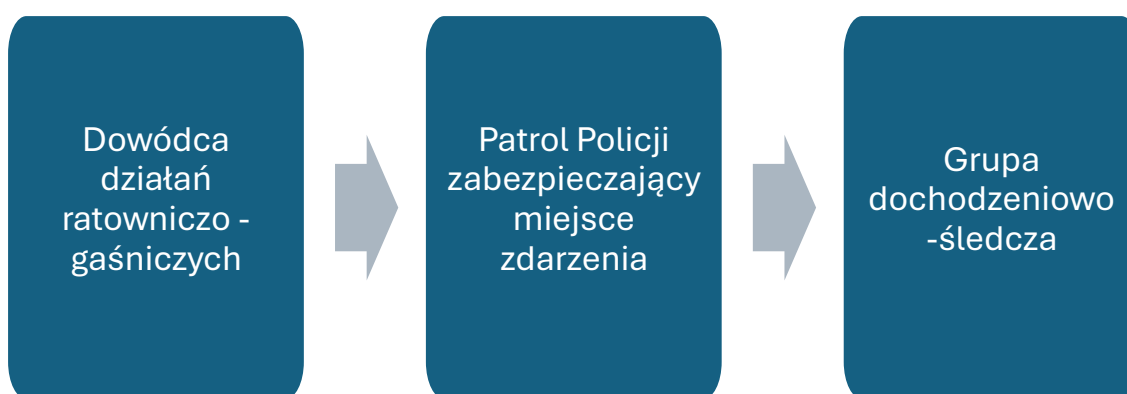
Jedynym pozostawionym na miejscu zdarzenia dokumentem jest *Potwierdzenie przekazania terenu, obiektu lub mienia objętego działaniem ratowniczym* (zał. 3). Jest to jednak dokument, który nie musi zostać przekazany będącym na miejscu

²⁵⁹*Kartę kwalifikowanej pierwszej pomocy sporządza się w trzech egzemplarzach - oryginał zostaje przekazany wraz z poszkodowanym do Zespołu Ratownictwa Medycznego, kopia zostaje przekazana koordynatorowi miejskiego/powiatowego ratownictwa medycznego w PSP, natomiast druga kopia pozostaje w podmiocie, który udzielał KPP.*

funkcjonariuszom policji, których zadaniem jest zabezpieczenie miejsca zdarzenia oraz uzyskanie szczegółowych informacji wstępnych. Potwierdzenie to w wielu przypadkach przekazane jest właścicielowi, użytkownikowi danego miejsca. Dokument ten określa datę i godzinę, w której obszar/mienie/obiekt przestaje być pod nadzorem funkcjonariuszy Straży Pożarnej i zobowiązuje do nadzoru i zabezpieczenia mienia objętego zdarzeniem. W dokumencie poza rubryką *uwagi szczególne* nie ma miejsca, w którym można zamieścić informacje ważne z punktu procesowych czynności dochodzeniowo-śledczych. W praktyce jednak w tej części dokumentu zapisywane są wskazówki i informacje szczególne związane z dalszym wykorzystaniem lub zabezpieczeniem przekazanego przez straż pożarną mienia, dotyczyć to może, np. zakazu uruchamiania zasilania przed kontrolą odpowiednich urządzeń energetycznych.

Działania ratowniczo-gaśnicze kończą się zazwyczaj wcześniej niż pojawienie się na miejscu zdarzenia grupy dochodzeniowo-śledczej. Prowadzi to do braku weryfikacji działań ratunkowych i zmian powstałych po zdarzeniu przestępczym.

Obecnie praktykowane jest przekazanie informacji z działań straży pożarnej przez dowódcę w formie ustnej, będącemu na miejscu patrolowi policji, który ma za zadanie m.in. zebranie informacji i zabezpieczenie miejsca zdarzenia do czasu przybycia grupy dochodzeniowo-śledczej. Policjanci patrolu zabezpieczającego przekazują uzyskane informacje w formie ustnej kierownikowi zespołu przed rozpoczęciem działań procesowych. Przepływ informacji związanych z akcją ratunkową na miejscu zdarzenia przedstawia rysunek nr 34.

Rysunek 34. Przepływ informacji związanych z akcją ratunkową na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym.

Źródło: Opracowanie własne.

Niestety taka praktyka może prowadzić do wielu uchybień. Po pierwsze analiza przepisów wskazała, że nie ma standardowego wzoru przekazywanych informacji. Oznacza to, że w zależności od wiedzy i świadomości kryminalistycznej dowódca działań ratowniczych może przekazać więcej lub mniej informacji istotnych procesowo. Ważne jest również doświadczenie i zakres wiedzy policjantów, którzy poprzez dopytanie mogą uzyskać więcej istotnych informacji. Po drugie działanie to nie jest obligatoryjne. Po trzecie liniowe przekazanie informacji, może doprowadzić do nieumyślnego niepełnego przekazu lub zniekształcenia pierwotnych ustaleń.

3.3. Czynności ratowników medycznych

Nieprzewidywalne sytuacje doprowadzające do licznych urazów oraz stanów zagrażających życiu towarzyszą ludzkości od początku istnienia. Rozwój cywilizacyjny oraz usystematyzowane normy społeczne, przeniosły obowiązek prawny rozwiązań systemowych, adekwatnych do zaistniałych zagrożeń, na administrację publiczną. Ustawa o Państwowym Ratownictwie Medycznym precyzuje, że w celu realizacji zadań państwa polegających na zapewnieniu pomocy każdej osobie znajdującej się w stanie nagłego zagrożenia zdrowotnego, tworzy się system Państwowe Ratownictwo Medyczne²⁶⁰.

Według D. Ślęzaka najważniejszym zadaniem państwa w stosunku do obywateli jest podejmowanie działań medycznych wobec osób w stanie nagłego zagrożenia zdrowotnego, natomiast głównym podmiotem odpowiadającym za pomoc przedszpitalną stał się System Państwowego Ratownictwa Medycznego²⁶¹.

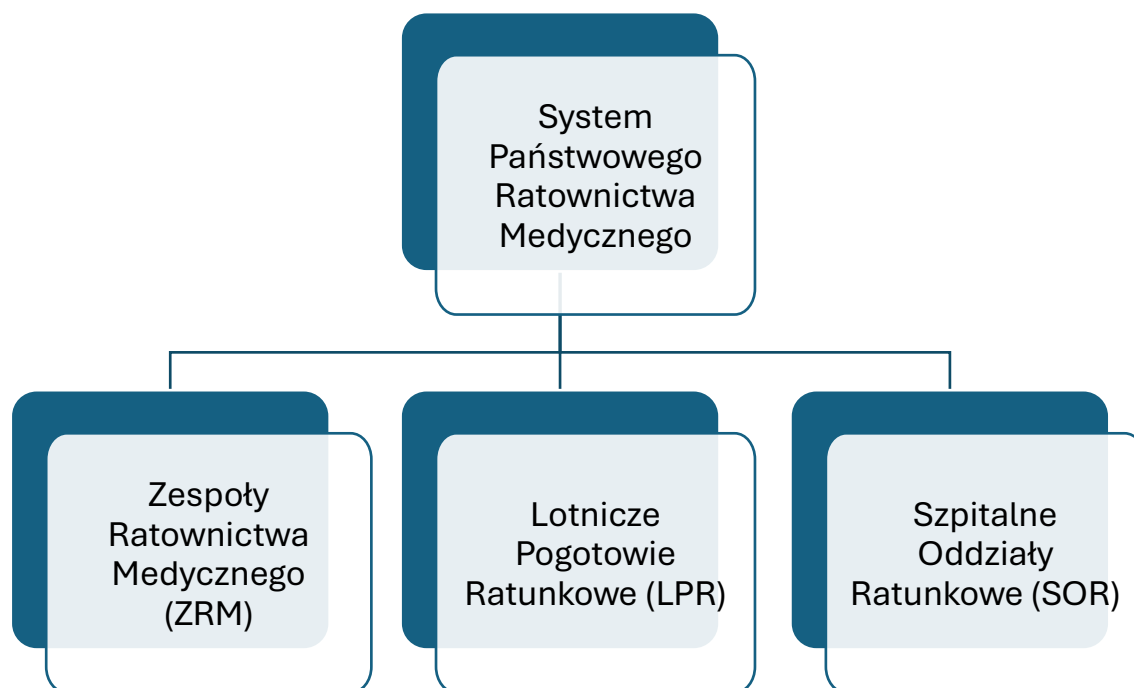
System Państwowego Ratownictwa Medycznego (PRM) w Polsce powstał w procesie etapowym. Wzorując się na krajach zachodnich, koncepcje obecnego systemu zostały przedstawione w latach 90-tych ubiegłego wieku. Przełomowym wydarzeniem w tworzeniu tego systemu była wprowadzona w 2001 roku Ustawa o Państwowym Ratownictwie Medycznym²⁶², która mimo swej ogólności uregulowała wiele kwestii prowadzących do rozwoju dzisiejszego PRM. Niestety ustawa pozostawiła liczne nierozwiązane kwestie prowadzące do dysfunkcyjności systemu. Prowadziło to do

²⁶⁰Ustawa z dnia 8 września 2006 r. o Państwowym Ratownictwie Medycznym (Dz. U. 2024 r. poz. 652).

²⁶¹D. Ślęzak, *System Państwowego Ratownictwa Medycznego w Polsce*, Zeszyty Naukowe SGSP 2016, Nr 60/4/2016, Wyd. PSP, Warszawa 2016, s. 168.

²⁶²Ustawa z dnia 25 lipca 2001 r. o Państwowym Ratownictwie Medycznym (Dz.U. z 2001 r. Nr 113, poz. 1207).

dalszych prac nowelizacyjnych w celu utworzenie nowych rozwiązań. Obecnie obowiązuje ustawa z dnia 8 września 2006 r. o Państwowym Ratownictwie Medycznym, która wprowadziła podział systemu na lądowe **Zespoły Ratownictwa Medycznego (ZRM)**, **Lotnicze Pogotowie Ratunkowe (LPR)** oraz **Szpitalne Oddziały Ratunkowe (SOR)**²⁶³. Aktualną strukturę PRM przedstawia rysunek nr 35.

Rysunek 35. Podział systemu Państwowego Ratownictwa Medycznego.

Źródło: Opracowanie własne.

Praca wszystkich elementów systemu będzie miała duży wpływ na późniejsze czynności kryminalistyczne. Zespoły Ratownictwa Medycznego oraz Lotnicze Pogotowie Ratunkowe podejmują czynności na bezpośrednim miejscu zdarzenia wobec poszkodowanych osób biorących udział w czynie przestępczym (sprawca, ofiara, świadek). Należy również zwrócić uwagę na rolę Szpitalnych Oddziałów Ratunkowych (SOR) w kwestii późniejszych działań dochodzeniowo-śledczych. Właśnie w ramach trzeciego elementu systemu, udzielana będzie pomoc przetransportowanych osób związanych ze zdarzeniem. Będą podejmowane dalsze czynności ratunkowo-stabilizacyjne, ale również zostanie zdjęta i zabezpieczona odzież oraz przedmioty osobiste, które mogą być nośnikami śladów lub będą miały znaczenie w tworzonej wersji zdarzenia.

²⁶³D. Ślęzak, *System Państwowego...*, op. cit., s. 171.

Zespoły ratownictwa medycznego (ZRM) to jednostki systemu PRM, które mają służyć do udzielania pomocy osobom w stanie nagłego zagrożenia zdrowia poza szpitalem. Zespoły ratownictwa medycznego są wyposażone w specjalistyczny środek transportu sanitarnego, spełniający cechy techniczne i jakościowe określone w Polskiej Normie²⁶⁴, przenoszące europejskie normy zharmonizowane²⁶⁵. Minimalny sprzęt, w który wyposażone zostały zespoły ratownictwa medycznego, w celu standaryzacji, został określony w formie załącznika do zarządzenia Prezesa Narodowego Funduszu Zdrowia nr 13/2004.

Zespoły Ratownictwa Medycznego podzielone są na dwa rodzaje²⁶⁶:

- zespół „S” – zespół specjalistyczny, w skład którego wchodzi, co najmniej trzy osoby uprawnione do wykonywania medycznych czynności ratunkowych, takie jak: lekarz systemu oraz pielęgniarka systemu lub ratownik medyczny,
- zespół „P” – zespół podstawowy, w skład którego wchodzi dwie osoby o kwalifikacjach umożliwiających wykonywanie medycznych czynności ratowniczych.

Ustawa o Państwowym Ratownictwie Medycznym określa również czas dotarcia na miejsce zdarzenia dla ZRM od chwili przyjęcia zgłoszenia przez dyspozytora medycznego²⁶⁷:

- mediana czasu dotarcia – w skali każdego miesiąca – jest nie większa niż 8 minut w mieście powyżej 10 tysięcy mieszkańców i 15 minut poza miastem powyżej 10 tysięcy mieszkańców,
- trzeci kwartył czasu dotarcia – w skali każdego miesiąca – jest nie większy niż 12 minut w mieście powyżej 10 tysięcy mieszkańców i 20 minut poza miastem powyżej 10 tysięcy mieszkańców,
- maksymalny czas dotarcia nie może być dłuższy niż 15 minut w mieście powyżej 10 tysięcy mieszkańców i 20 minut poza miastem powyżej 10 tysięcy mieszkańców.

Natychmiastowe przybycie ZRM do poszkodowanego, ale w wielu przypadkach zapewnią pierwszeństwo obecności ratowników na miejscu zdarzenia o charakterze

²⁶⁴Polska Norma przenosząca europejskie normy zharmonizowane PN-EN 1789+A1:2011 zatwierdzona w styczniu 2011 r.

²⁶⁵Art. 36. Ustawa z dnia 8 września 2006 r. o Państwowym Ratownictwie Med.(Dz. U. 2024 r. poz. 652).

²⁶⁶D. Ślęzak, *System Państwowego...*, op. cit., s. 173-174.

²⁶⁷Ustawa z dnia 8 września 2006 r. o Państwowym Ratownictwie Medycznym, op. cit., art. 24.

przestępczym. **Lotnicze Pogotowie Ratunkowe (LPR)** to jednostka systemu PRM, która poza działaniami ratunkowymi w ramach obowiązków wykonuje transport poszkodowanych drogą lotniczą. Obecnie w Polsce LPR dysponuje 21 bazami stałymi i jedną czasową²⁶⁸. W skład załogi każdego helikoptera ratunkowego wchodzi co najmniej trzy osoby, tj. pilot zawodowy, lekarz systemu i ratownik medyczny lub pielęgniarka systemu²⁶⁹. LPR wykorzystywane jest przede wszystkim w przypadkach niesienia pomocy na obszarach niedostępnych dla naziemnych służb medycznych²⁷⁰ oraz natychmiastowego transportu do placówki medycznej znacznie oddalonej od miejsca zdarzenia.

Szpitalny Oddział Ratunkowy (SOR) jest miejscem kolejnej diagnostyki i początkiem leczenia poszkodowanych przewiezionych i odebranych od ZRM lub LPR. W szpitalnych oddziałach ratunkowych poszkodowany poddawany jest diagnozie i wstępnemu leczeniu w niezbędnym zakresie. W SOR realizowane są m.in. następujące działania²⁷¹:

- segregacja medyczna (TRIAGE),
- działania resuscytacyjno-zabiegowe,
- wstępna intensywna terapia,
- terapia natychmiastowa,
- obserwacja pacjenta,
- konsultacja,
- działania zaplecza administracyjno-gospodarczego.

W skład minimalnego stanu zatrudnienia SOR wchodzi²⁷²:

- ordynator oddziału (lekarz kierujący oddziałem),
- pielęgniarka oddziałowa, będąca pielęgniarką systemu,
- lekarze w liczbie niezbędnej do zabezpieczenia prawidłowego funkcjonowania oddziału, w tym co najmniej jeden lekarz systemu przebywający stale w oddziale,
- pielęgniarki lub ratownicy medyczni w liczbie niezbędnej do zabezpieczenia prawidłowego funkcjonowania oddziału.

²⁶⁸<https://web.archive.org/web/20160707101823/http://www.lpr.com.pl/pl/dla-dyspozytorow.html#s209> [dostęp: 24.08.2024].

²⁶⁹D. Słezak, *System Państwowego...*, op. cit., s. 175.

²⁷⁰*Ibidem*.

²⁷¹*Ibidem*, s. 176.

²⁷²*Ibidem*, s. 176-177.

Ratownik medyczny wchodzący w skład każdego elementu systemu PRM musi posiadać nie tylko odpowiednie predyspozycje i cechy charakteru, ale również kierunkowe wykształcenie.

Ustawa o Ratownictwie Medycznym²⁷³ określa, że ratownikiem medycznym może zostać osoba, która ukończyła 3-letnie studia wyższe I stopnia na kierunku ratownictwo medyczne²⁷⁴. W ramach rozporządzenia Ministra Edukacji i Nauki²⁷⁵, określono jednolite standardy kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu ratownika medycznego²⁷⁶. Rozporządzenie to określiło minimalną liczbę godzin zajęć zorganizowanych dla wszystkich uczelni w Polsce (tabela 3).

Tabela 3.

Program studiów konstruuje się tak, aby możliwe było przypisanie grupom zajęć powtarzalnej wartości punktowej wyrażonej w ECTS.

Grupy zajęć, w ramach których osiąga się szczegółowe efekty uczenia się	Liczba godzin	Liczba punktów ECTS
A. Nauki podstawowe	250	16
B. Nauki behawioralne i społeczne	475	32
C. Nauki kliniczne	1690	81
D. Praktyki zawodowe	960	36
Razem	3375	165

Źródło: Załącznik nr 8 Rozporządzenia s. 215.

Analiza programu nauczania studiów z zakresu Ratownictwa Medycznego wykazała, że grupa zajęć B. *Nauki behawioralne i społeczne*, zawiera tematykę wykładów, które mają związek z działaniami na miejscu przestępstwa, należą do nich²⁷⁷:

- B.W5. formy przemocy, modele wyjaśniające przemoc w rodzinie i w wybranych

²⁷³Ustawa z dnia 25 lipca 2001 r. o Państwowym Ratownictwie Medycznym, art. 10.

²⁷⁴Zawód ratownika może również wykonywać osoba, która rozpoczęła przed dniem 1 marca 2013 r. naukę w publicznej szkole policealnej lub niepublicznej szkole policealnej o uprawnieniach szkoły publicznej i uzyskała dyplom potwierdzający uzyskanie tytułu zawodowego ratownika medycznego albo dyplom potwierdzający kwalifikacje zawodowe w zawodzie ratownik medyczny.

²⁷⁵Rozporządzenie Ministra Edukacji i Nauki z dnia 29 września 2023 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie standardów kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu lekarza, lekarza denty, farmaceuty, pielęgniarki, położnej, diagnosty laboratoryjnego, fizjoterapeuty i ratownika medycznego, (Dz. U. 2023 r. poz. 742).

²⁷⁶Rozporządzenie Ministra Edukacji i Nauki z dnia 29 września 2023 r. zmieniające..., Załącznik 8).

²⁷⁷*Ibidem*, s. 223-225.

instytucjach oraz społeczne uwarunkowania różnych form przemocy,

- B.W43. rodzaje zagrożeń terrorystycznych oraz zasady przeciwstawiania się atakom terrorystycznym i bioterrorystycznym, a także prawne uwarunkowania zarządzania kryzysowego.

W ramach wyselekcjonowanych założeń dydaktycznych ratownik medyczny ma uzyskać następujące umiejętności²⁷⁸:

- B.U3. dbać o bezpieczeństwo własne, pacjentów, otoczenia i środowiska, przestrzegając zasad bezpieczeństwa i higieny pracy oraz przepisów i zasad regulujących postępowanie w przypadku różnych rodzajów zagrożeń,
- B.U4. udzielać informacji o podstawowych zabiegach i czynnościach dotyczących pacjenta oraz informacji na temat jego stanu zdrowia,
- B.U9. identyfikować czynniki ryzyka wystąpienia przemocy, rozpoznawać przemoc i odpowiednio na nią reagować.

Jak wynika z powyższych zapisów, w tematyce kształcenia brak zagadnień z zakresu kryminalistyki, śladów kryminalistycznych oraz postępowania na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym. Oczywiście uczelnie kształcące ratowników mają pewną dowolność i możliwość rozszerzenia zakresu dydaktycznego. Mogą w ramach wykazanych bloków nauczania poruszyć tematykę kryminalistyczną, jednak będzie to działanie jednostkowe i nie jest usystematyzowane na poziomie krajowym.

Ustawa o Ratownictwie Medycznym zobowiązuje wszystkich ratowników do ustawicznego rozwoju zawodowego przez aktualizację wiedzy i umiejętności zawodowych²⁷⁹. Aktywność edukacyjna jest dzielona na pięcioletnie okresy kształcenia, podczas których każdy ratownik ma obowiązek uzyskania dodatkowej wiedzy i dodatkowych umiejętności przez uczestnictwo w ramach kształcenia podyplomowego w szkoleniu specjalizacyjnym oraz kursach kwalifikacyjnych²⁸⁰.

Programy kursów kwalifikacyjnych są opracowywane przez zespoły ekspertów powoływanych przez dyrektora Centrum Medycznego Kształcenia Podyplomowego (CMKP). Idea kształcenia cyklicznego ma na celu zapewnienie wiedzy i umiejętności medycznych zgodnych z najnowszymi możliwościami technicznymi, rozwojem medycyny oraz odpowiednimi regulacjami prawnymi. Rozporządzenie Ministra Zdrowia

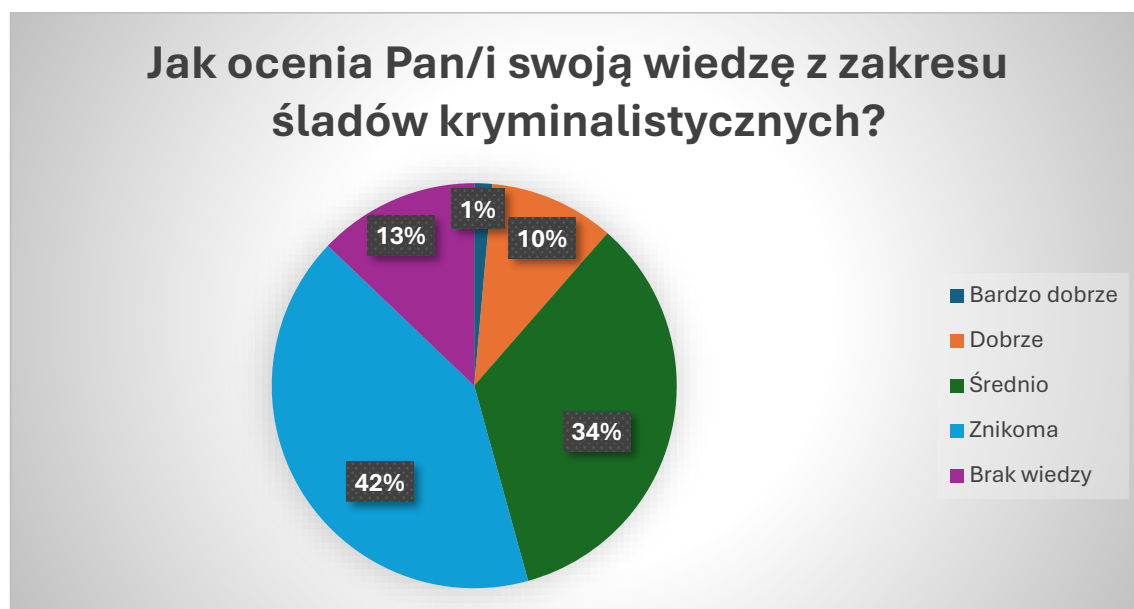
²⁷⁸*Ibidem*, s. 225-226.

²⁷⁹Ustawa z dnia 1 grudnia 2022 r. o zawodzie ratownika medycznego oraz samorządzie ratowników medycznych (Dz. U. z 2022 r. poz. 2705), Art. 74.

²⁸⁰Zob. *Ibidem*, Art. 84.

w sprawie ustawicznego rozwoju zawodowego ratowników medycznych²⁸¹ określa dokładnie, jakie wymagania muszą być spełnione w celu uzyskania odpowiedniej liczby punktów ECTS²⁸² (200 w 5 letnim okresie). Zakres edukacyjny nie wspomina jednak o tematyce związanej z kryminalistycznymi aspektami pracy ratowników medycznych.

Wyniki badań przeprowadzonych wśród reprezentatywnej grupy ratowników medycznych z województwa małopolskiego potwierdziły, że wiedza z zakresu śladów kryminalistycznych jest niewystarczająca. 42% ratowników ocenia swoją wiedzę ze śladów kryminalistycznych na poziomie znikomym, 13% nie posiada żadnej wiedzy w tym zakresie, 1% ankietowanych ratowników medycznych uważa, że wiedza z zakresu śladów kryminalistycznych jest na poziomie bardzo dobrym, 10 % na poziomie dobrym, 34% respondentów oświadczyło, że posiada średnią wiedzę z zakresu śladów kryminalistycznych (wykres 9).

Wykres 9. Wyniki badań ankietowany wśród ratowników medycznych dotyczące oceny wiedzy z zakresu śladów kryminalistycznych.

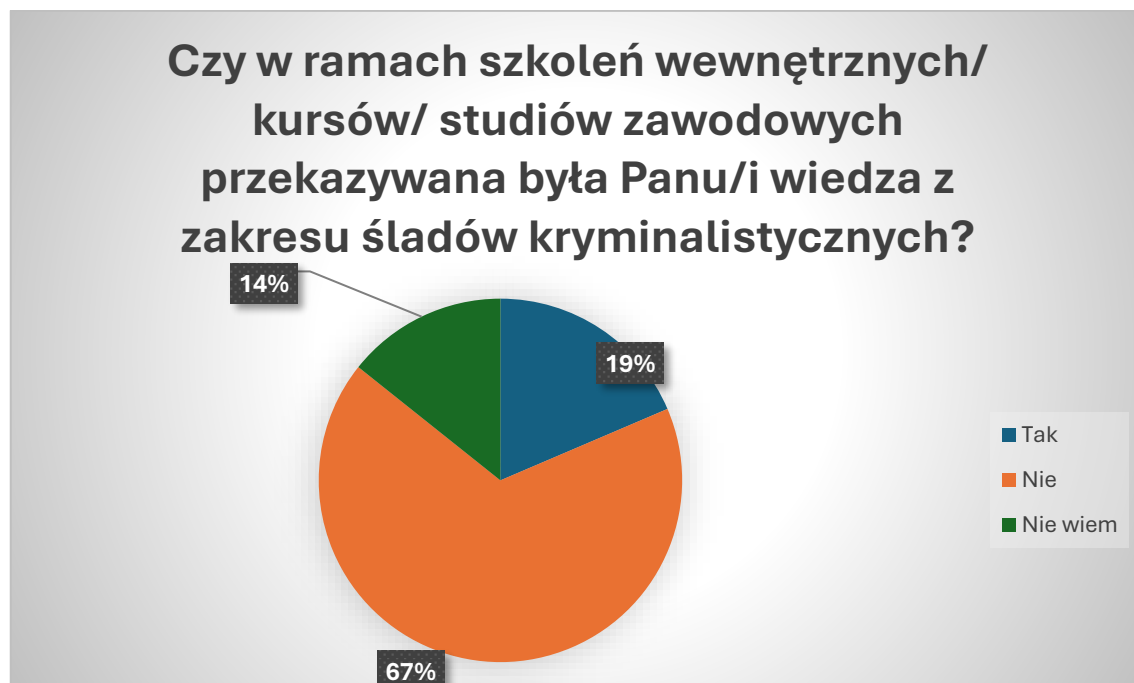
Źródło: Opracowanie własne.

Ankietowani potwierdzili również przypuszczenia dotyczące szkoleń z zakresu śladów kryminalistycznych podczas studiów lub wewnętrznych kursów zawodowych.

²⁸¹Zob. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 18 sierpnia 2023 r. w sprawie ustawicznego rozwoju zawodowego ratowników medycznych, (Dz. U. 2023 r. poz. 1800).

²⁸²ECTS - Europejski system transferu i akumulacji punktów (ang. European Credit Transfer and Accumulation System – ECTS) jest elementem europejskiego obszaru szkolnictwa wyższego służącym porównywaniu programów studiów. System umożliwia uznawanie kwalifikacji akademickich uzyskanych za granicą i okresów nauki za granicą. ECTS umożliwia zaliczenie na poczet programu studiów na jednej uczelni punktów uzyskanych na innej uczelni. System punktów zaliczeniowych ECTS opiera się na konkretnych wynikach nauczania i określonych zajęciach realizowanych w ramach studiów.

67% badanych uważa, że nie spotkała się z takimi informacjami podczas edukacji zawodowej, 19% ankietowanych uzyskało wiedzę na temat śladów kryminalistycznych podczas całej edukacji zawodowej. Należy również dodać, iż 14 % respondentów nie wie, czy taka wiedza była przekazana (wykres 10).

Wykres 10. Wyniki badań ankietowanych wśród ratowników medycznych dotyczące przekazywania wiedzy z zakresu śladów kryminalistycznych w ramach szkoleń wewnętrznych/ kursów/studiów zawodowych.

Źródło: Opracowanie własne.

Badania wykazały, że zaledwie 10% ankietowanych uważa, że posiadaną wiedzę z zakresu śladów kryminalistycznych uzyskała w ramach edukacji zawodowej, 13% badanych wskazuje, że wiedzę uzyskało podczas prywatnych szkoleń i kursów, 13% zapytanych wskazało odpowiedź inne źródła jako główną formę uzyskiwania badanych informacji, 24% respondentów podkreśla, że nie posiada wiedzy z zakresu śladów kryminalistycznych (zob. wykres nr 11). Na uwagę zasługuje również fakt, że większość ratowników medycznych kryminalistyczną wiedzę czerpie z mediów społecznościowych, Internetu oraz telewizji, taką odpowiedź wskazało 40 % badanych.

Wykres 11. Wyniki badań ankietowanych wśród ratowników medycznych dotyczące źródła wiedzy kryminalistycznej.

Źródło: Opracowanie własne.

W ramach zdobytego wykształcenia medycznego ratownik jest zobowiązany do wykonywania, takich czynności jak²⁸³:

- zabezpieczenie osób znajdujących się w miejscu zdarzenia, a także podejmowanie działań zapobiegających zwiększeniu liczby poszkodowanych i degradacji środowiska,
- dokonanie oceny stanu zdrowia osób w stanie nagłego zagrożenia zdrowotnego oraz podejmowanie medycznych czynności ratunkowych,
- transportowanie poszkodowanych,
- komunikowanie się z poszkodowanym i udzielanie wsparcia psychicznego w sytuacji powodującej stan nagłego zagrożenia zdrowotnego,
- organizowanie i prowadzenie zajęć z zakresu pierwszej pomocy, kwalifikowanej pierwszej pomocy oraz medycznych czynności ratunkowych.

W celu poprawnego wykluczenia śladów pozostawionych podczas czynności ratunkowych, istotna jest wiedza dotycząca czynności medycznych wykonywanych przez ratownika medycznego, samodzielnie lub na polecenie lekarza oraz rodzaju

²⁸³D. Ślęzak, *System Państwowego...*, op. cit., s. 179.

medycznych środków używanych w ramach pomocy, których pozostałości mogą znajdować się na miejscu zdarzenia.

Rozporządzeniem ministra w sprawie medycznych czynności ratunkowych i świadczeń zdrowotnych innych niż medyczne czynności ratunkowe, które mogą być udzielane przez ratownika medycznego²⁸⁴ określono, jakie czynności może wykonywać ratownik medyczny w zakresie²⁸⁵:

- medycznych czynności ratunkowych, które mogą być udzielane przez ratownika medycznego samodzielnie lub na zlecenie lekarza,
- świadczeń zdrowotnych innych niż medyczne czynności ratunkowe, które mogą być udzielane przez ratownika medycznego samodzielnie lub na zlecenie lekarza.

Medyczne czynności ratunkowe, które mogą być udzielone samodzielnie przez ratownika medycznego to²⁸⁶:

- ocena stanu pacjenta,
- układanie pacjenta w pozycji właściwej dla stanu pacjenta lub odniesionych obrażeń,
- podjęcie i prowadzenie podstawowej i zaawansowanej resuscytacji krążeniowo-oddechowej zgodnie z aktualną wiedzą medyczną,
- bezprzyrządowe przywracanie drożności dróg oddechowych,
- przyrządowe przywracanie i zabezpieczanie drożności dróg oddechowych z zastosowaniem w szczególności:
 - rurki ustno-gardłowej,
 - rurki nosowo-gardłowej,
 - przyrządów nagłośniowych,
 - konikopunkcji,
- odsysanie treści z dróg oddechowych,
- podjęcie tlenoterapii czynnej lub wspomagania oddechu lub sztucznej wentylacji płuc metodami bezprzyrządowymi i przyrządowymi, z użyciem tlenu lub powietrza, w tym z użyciem respiratora,
- wykonanie intubacji dotchawiczej w nagłym zatrzymaniu krążenia,

²⁸⁴Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 22 czerwca 2023 r. w sprawie medycznych czynności ratunkowych i świadczeń zdrowotnych innych niż medyczne czynności ratunkowe, które mogą być udzielane przez ratownika medycznego, (Dz.U.2023.1180).

²⁸⁵*Ibidem*, Art. 1.

²⁸⁶*Ibidem*, Załącznik nr 1.

- wykonanie defibrylacji manualnej na podstawie oceny zapisu EKG lub oceny zapisu kardiomonitora, wykonanie defibrylacji zautomatyzowanej,
- wykonanie przezskórnej elektrostymulacji serca w bradyarytmii w przypadku pacjentów niestabilnych hemodynamicznie,
- wykonanie kardiowersji w tachyarytmii w przypadku pacjentów niestabilnych hemodynamicznie,
- wykonanie i ocena zapisu EKG,
- monitorowanie czynności układu oddechowego,
- monitorowanie czynności układu krążenia metodami nieinwazyjnymi,
- wykonanie kaniulacji żył obwodowych oraz żyły szyjnej zewnętrznej,
- wykonanie dojścia do szpikowego przy użyciu gotowego zestawu,
- podawanie produktów leczniczych drogą dożylną, domięśniową, podskórną, doustną, podjęzykową, wziewną, dotchawiczą, doodbytniczą oraz do szpikową,
- odbarczenie odmy przeźnej drogą nakłucia jamy opłucnowej,
- oznaczanie parametrów krytycznych z użyciem dostępnego sprzętu,
- opatrywanie ran,
- tamowanie krwawień zewnętrznych,
- unieruchamianie złamań, zwichnięć i skręceń,
- unieruchamianie kręgosłupa ze szczególnym uwzględnieniem odcinka szyjnego,
- przyjęcie porodu,
- wykonanie segregacji medycznej pierwotnej i wtórnej,
- przygotowanie pacjenta do transportu i opieka medyczna podczas transportu,
- wykonanie pomiaru temperatury głębokiej.

Medyczne czynności ratunkowe które mogą być udzielane przez ratownika na zlecenie lekarza to²⁸⁷:

- medyczne czynności ratunkowe wymienione w załączniku 1 do rozporządzenia,
- wykonanie intubacji dotchawiczej z użyciem środków zwiotczających,
- cewnikowanie pęcherza moczowego,
- zakładanie sondy żołądkowej i płukanie żołądka, po zabezpieczeniu drożności dróg oddechowych,

²⁸⁷*Ibidem*, Załącznik nr 2.

- asystowanie przy innych medycznych czynnościach ratunkowych,
- podawanie produktów leczniczych.

W ramach swoich obowiązków ratownik może również samodzielnie²⁸⁸:

- układanie pacjenta w pozycji właściwej dla stanu pacjenta lub odniesionych obrażeń,
- podjęcie i prowadzenie podstawowej i zaawansowanej resuscytacji krążeniowo-oddechowej zgodnie z aktualną wiedzą medyczną,
- bezprzyrządowe przywracanie drożności dróg oddechowych,
- przyrządowe przywracanie i zabezpieczanie drożności dróg oddechowych z zastosowaniem w szczególności:
 - rurki ustno-gardłowej;
 - rurki nosowo-gardłowej;
 - przyrządów nad głosniowych;
 - konikopunkcji.
- odsysanie treści z dróg oddechowych,
- podjęcie tlenoterapii czynnej lub wspomagania oddechu lub sztucznej wentylacji płuc metodami bez przyrządowymi i przyrządowymi, z użyciem tlenu lub powietrza, w tym z użyciem respiratora,
- wykonanie intubacji dotchawiczej w nagłym zatrzymaniu krążenia,
- wykonanie defibrylacji manualnej na podstawie oceny zapisu EKG lub oceny zapisu kardiomonitora,
- wykonanie defibrylacji zautomatyzowanej,
- wykonanie i ocena zapisu EKG,
- monitorowanie czynności układu oddechowego,
- monitorowanie czynności układu krążenia metodami nieinwazyjnymi,
- wykonanie kaniulacji żył obwodowych oraz żyły szyjnej zewnętrznej,
- wykonanie dojścia do szpikowego przy użyciu gotowego zestawu,
- podawanie produktów leczniczych drogą dożylną, domięśniową, podskórną, doustną, podjęzykową, wziewną, dotchawiczą, doodbytniczą i wziewną oraz do szpikową,
- odbarczenie odmy prężnej drogą nakłucia jamy opłucnowej,

²⁸⁸ *Ibidem*, Załącznik nr 3.

- oznaczanie parametrów krytycznych z użyciem dostępnego sprzętu,
- pobieranie krwi żyłnej i włosniczkowej do badań diagnostycznych,
- opatrywanie ran,
- tamowanie krwawień zewnętrznych,
- unieruchamianie złamań, zwichnięć i skręceń,
- unieruchamianie kręgosłupa ze szczególnym uwzględnieniem odcinka szyjnego,
- przyjęcie porodu,
- wykonanie segregacji medycznej pierwotnej i wtórnej,
- przygotowanie pacjenta do transportu i opieka medyczna podczas transportu,
- wykonanie pomiaru temperatury głębokiej,
- cewnikowanie pęcherza moczowego.

Ratownik również może podawać określone leki (tabela 4, tabela 5), pod których *wpływem mogą znajdować się osoby mające związek ze zdarzeniem* (podejrzany, świadek, ofiara), pozostałości tych leków mogą również znajdować się na miejscu zdarzenia.

Tabela 4.

Tabela leków podawanych przez ratownika medycznego.

Lp.	Nazwa międzynarodowa produktu leczniczego	Postać
1	Acidum acetylsalicylicum	Tabletki
2	Adenosinum	roztwór do wstrzykiwań
3	Amiodaroni hydrochloridum	roztwór do wstrzykiwań
4	Atropini sulfas	roztwór do wstrzykiwań
5	Isosorbidi mononitras	Tabletki
6	Budesonidum	zawiesina do nebulizacji
7	Captoprilum	Tabletki
8	Clemastinum	roztwór do wstrzykiwań
9	Clonazepamum	roztwór do wstrzykiwań
10	Clopidogrelum (po teletransmisji EKG i konsultacji z lekarzem oceniają- cym zapis EKG)	Tabletki
11	Dexamethasoni phosphas	roztwór do wstrzykiwań
12	Diazepamum	tabletki, roztwór do wstrzykiwań, wlewka doodbytnicza
13	Drotaverini hydrochloridum	roztwór do wstrzykiwań
14	Epinephrinum	roztwór do wstrzykiwań
15	Fentanylum	roztwór do wstrzykiwań

16	Flumazenilum	roztwór do wstrzykiwań
17	Furosemidum	roztwór do wstrzykiwań
18	Glyceroli trinitras	tabletki, aerozol
19	Glucagoni hydrochloridum	roztwór do wstrzykiwań
20	Glucosum 5%	roztwór do wlewu dożylnego
21	Glucosum 20%	roztwór do wstrzykiwań
22	Heparinum natricum	roztwór do wstrzykiwań
23	Hydrocortisonum	roztwór do wstrzykiwań
24	Hydroxyzinum	tabletki, roztwór do wstrzykiwań
25	Ibuprofenum	tabletki
26	Ketoprofenum	tabletki, roztwór do wstrzykiwań
27	Lidocaini hydrochloridum	roztwór do wstrzykiwań, żel
28	Magnesii sulfas	roztwór do wstrzykiwań
29	Mannitolum – 15%	roztwór do wlewu dożylnego
30	Metamizolum natricum	roztwór do wstrzykiwań
31	Metoclopramidum	roztwór do wstrzykiwań
32	Metoprololi tartras	roztwór do wstrzykiwań
33	Midazolamum	roztwór do wstrzykiwań
34	Morphini sulfas	roztwór do wstrzykiwań
35	Naloxoni hydrochloridum	roztwór do wstrzykiwań
36	Natrii chloridum 0,9%	roztwór do wlewu dożylnego
37	Natrii hydrogenocarbonas 8,4%	roztwór do wstrzykiwań
38	Papaverini hydrochloridum	roztwór do wstrzykiwań
39	Paracetamolum	czopki, tabletki, roztwór do wstrzykiwań
40	Płyn fizjologiczny wieloelektrolitowy izotoniczny	roztwór do wlewu dożylnego
41	Płyny koloidowe	roztwór do wlewu dożylnego
42	Salbutamolum	roztwór do wstrzykiwań, roztwór do nebulizacji
43	Solutio Ringeri/zbilansowany roztwór elektrolitowy	roztwór do wlewu dożylnego
44	Thiethylperazinum	czopki, roztwór do wstrzykiwań
45	Ticagrelor (po teletransmisji EKG i konsultacji z lekarzem oceniającym zapis EKG)	tabletki
46	Tlen medyczny	Gaz
47	Urapidilum	roztwór do wstrzykiwań

Źródło: Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 22 czerwca 2023 r. w sprawie medycznych czynności ratunkowych i świadczeń zdrowotnych innych niż medyczne czynności ratunkowe, które mogą być udzielane przez ratownika medycznego (Dz.U.2023.1180), Załącznik nr 1.

Tabela 5.

Tabela leków podawanych przez ratownika medycznego

37a	Noradrenalinum	roztwór do wstrzykiwań
41a	Prasugrel (po teletransmisji EKG i konsultacji z lekarzem oceniającym zapis EKG)	Tabletki
46a	Tranexamic acid	roztwór do wstrzykiwań

Źródło: Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 22 czerwca 2023 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie medycznych czynności ratunkowych i świadczeń zdrowotnych innych niż medyczne czynności ratunkowe, które mogą być udzielane przez ratownika medycznego

Ratownicy medyczni w systemie PRM pracują również w Szpitalnych Oddziałach Ratunkowych (SOR). Pacjenci na SOR trafiają nie tylko poprzez przewiezienie karetkami pogotowia, ale również poprzez osobiste zgłoszenie z następującymi informacjami²⁸⁹:

- doznany urazem lub po ulegnięciu wypadkowi,
- nagle złe samopoczucie (podejrzenie zawału udaru, problemów z krążeniem),
- przychodnia, w której powinna zostać zapewniona pomoc jest nieczynna, a stan pacjenta wskazuje na natychmiastowe podjęcie działań medycznych.

W ramach działań opieki medycznej SOR zostają wykonywane świadczenia, które wymagają szybkiej diagnostyki i leczenia. Lekarz SOR kieruje wyłącznie na badania i konsultacje niezbędne ze względu na stan nagłego zagrożenia życia lub zdrowia. W razie potrzeby SOR kieruje pacjenta na leczenie szpitalne lub zapewnia transport do innej specjalistycznej placówki²⁹⁰.

Podczas wykonywanych obowiązków, w zależności od zapotrzebowania danego oddziału SOR, ratownik medyczny może wykonywać następujące zadania:

- pomoc w zadaniach na sali wstrząsowej (reanimacyjnej),
- pomoc w zadaniach na sali obserwacyjnej,
- segregacja wstępna TRIAGE,
- pomoc w zadaniach w gabinetach specjalistycznych, np. chirurgiczny/ortopedyczny,
- zespół wyjazdowy (w ramach wewnętrznego transportu medycznego),
- inne zadania zlecone przez lekarza związane z funkcjonowaniem oddziału.

²⁸⁹<https://pacjent.gov.pl/szpitalny-oddzial-ratunkowy-sor> [dostęp: 30.08.2024].

²⁹⁰*Ibidem*.

Poddając analizie zadania ratowników medycznych należy zwrócić uwagę na segregację wstępną TRIAGE²⁹¹, podczas której ratownik medyczny (lub pielęgniarka) segreguje pacjentów w zależności od stanu zdrowia. W szpitalnym oddziale ratunkowym nie udziela się pomocy na podstawie kolejności zgłoszeń przybycia. To ratownik medyczny (lub pielęgniarka) po odpowiednim przeprowadzeniu rozpoznania decyduje komu udzielić pomocy w pierwszej kolejności. Pacjent po wywiadzie zostaje zakwalifikowany do grupy oznaczonej kolorem²⁹²:

- *czerwony* – bezpośrednie zagrożenie życia lub zdrowia – pomoc musi być udzielona natychmiast,
- *żółty* – przypadek pilny – pacjent powinien być przyjęty jak najszybciej,
- *zielony* – przypadek stabilny – nie ma zagrożenia życia lub poważnego uszczerbku na zdrowiu – pacjent zostanie przyjęty po pacjentach z kodem czerwonym i żółtym.

Obecnie wszystkie Szpitalne Oddziały Ratunkowe w Polsce mają obowiązek pracować w systemie TOP SOR²⁹³, który w Triage dopuszcza również kolor *niebieski* (niebieski - pacjent wyczekujący - nie ma zagrożenia życia lub poważnego uszczerbku na zdrowiu - pacjent zostanie przyjęty w ostatniej kolejności). System ten przekazuje liczne informacje zarówno pracownikom szpitala, jak również oczekującemu pacjentowi (rys. 36).

Wszystkie powyższe kwestie mogą być również istotne z punktu widzenia kryminalistycznego. Nie zawsze ratownik medyczny, zarówno w terenie, jak i wykonując obowiązki w ramach opieki SOR, będzie posiadał informacje, że podejmuje czynności wobec osoby związanej ze zdarzeniem o charakterze przestępczym (ofiara, sprawca, świadek), często informacja ta może zostać uzyskana w trakcie rutynowych czynności z poszkodowanym lub Triażu osoby, która zgłosiła się na SOR.

Przyjęty na oddział SOR pacjent może zostać poddany czynnościom ratunkowym, w wyniku których zostanie zdjęta odzież i zabezpieczone zostaną znajdujące się przy nim przedmioty osobiste, które mogą mieć związek z popełnionym przestępstwem.

²⁹¹Triage (Triaż) - jest systemem zarządzania ryzykiem medycznym towarzyszącym pracy oddziałów ratunkowych, służącym bezpiecznemu podziałowi i przepływowi pacjentów w sytuacji przepełnienia oddziału.

²⁹²<https://pacjent.gov.pl/szpitalny-oddzial-ratunkowy-sor> [dostęp na dzień 30.08.2024 r.]

²⁹³TOP SOR - System zarządzający Trybami Obsługi Pacjenta w Szpitalnym Oddziale Ratunkowym (TOPSOR) jest narzędziem wymagany w pracy każdego SOR. Umożliwia bieżące informowanie pacjentów o przewidywanym czasie oczekiwania na udzielenie im pomocy medycznej przez lekarza udzielającego świadczeń w SOR.

Zgodnie z obowiązującymi przepisami na Szpitalnych Oddziałach Ratunkowych po zdjęciu odzieży i sprawdzeniu przedmiotów sporządza się dokument karty depozytowej (załącznik nr 4). Czynność ta została określona na mocy Rozporządzenia Ministra Zdrowia w sprawie prowadzenia depozytu w stacjonarnym zakładzie opieki zdrowotnej²⁹⁴. Depozyt może zostać wydany pacjentowi, rodzinie lub osobie upoważnionej, a także w przypadkach związanych z podejrzeniem przestępstwa, funkcjonariuszom policji (w formie protokołu zatrzymania rzeczy).

Rysunek 36. Informacje podawane przez system TOP SOR.

Źródło: DEPARTAMENT KONTROLI System TOPSOR jako obowiązkowe narzędzie w pracy Szpitalnego Oddziału Ratunkowego 2/2023/DK, s. 10.

Niestety praktyka wykazuje, że przedmioty i odzież zazwyczaj zabezpieczane są w foliowych workach i szczelnie zamykane. Działania te, zwłaszcza w dłuższym okresie zamknięcia mogą prowadzić do znacznego zatarcia i zniszczenia śladów istotnych z punktu widzenia dalszego śledztwa.

Ratownicy medyczni z podjętych i przeprowadzonych czynności sporządzają odpowiednią dokumentację. Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Zdrowia w sprawie

²⁹⁴Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 30 lipca 2009 r. w sprawie prowadzenia depozytu w stacjonarnym zakładzie opieki zdrowotnej, (Dz.U. 2009 nr 129 poz. 1068).

rodzajów, zakresu i wzorów dokumentacji medycznej oraz sposobu jej przetwarzania²⁹⁵, główną dokumentacją medyczną wypełnianą na miejscu czynności ratunkowych jest *Karta medycznych czynności ratunkowych* (załącznik 5) lub w przypadku ratowników medycznych LPR *Karta medyczna Lotniczego Zastępu Ratownictwa Medycznego*. W dokumentach tych zapisywane są wszystkie czynności medyczne oraz informacje dotyczące stanu obrażeń pacjenta oraz leków, które zostały podane podczas akcji ratunkowej. Niestety prawne regulacje niejasno określają możliwości pozostawienia tej karty na miejscu zdarzenia i wglądu przez policjantów prowadzących czynności dochodzeniowo-śledcze. Zgodnie z rozporządzeniem²⁹⁶ karty te mają zostać wydane pacjentowi lub jego przedstawicielowi ustawowemu, a w przypadku przewiezienia pacjenta do podmiotu leczniczego – temu podmiotowi leczniczemu. Forma elektroniczna kart jest przesłana do systemu SWD PRM²⁹⁷. Zapis ten można interpretować, że prowadzący postępowanie²⁹⁸, może złożyć wniosek o wydanie karty i zostanie on rozpatrzony pozytywnie poprzez przekazanie w terminie ustawowym, dokumentacji do akt sprawy. Czynności te nie będą jednak wykonane bezpośrednio po zdarzeniu i uniemożliwiają uzyskanie karty w celu wykorzystania informacji w niej zawartych podczas oględzin.

Brak jasnych określeń prawnych prowadzi do rozbieżności w postępowaniu ratowników medycznych ze sporządzoną kartą czynności medycznych. Część zespołów na terenie Polski przekazuje sporządzoną kartę patrolowi policji zabezpieczającemu miejsce zdarzenia, karta następnie zostanie dołączona do akt sprawy w formie załącznika do notatki służbowej sporządzonej przez patrol lub poprzez przekazanie w formie załącznika do protokołu oględzin miejsca zdarzenia. Część zespołów ratownictwa sporządza nieoficjalną dokumentację nazwaną *Karta informacyjna do wyjazdu* (druk na potrzeby wewnętrzne dysponenta), w której zamieszcza dane osoby, której została udzielona pomoc, rozpoznanie, rodzaj udzielonej pomocy oraz zalecenia. Jest to jednak działanie fakultatywne, zależne od regionalnego podejścia Zespołów Ratownictwa Medycznego.

²⁹⁵Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 6 kwietnia 2020 r. w sprawie rodzajów, zakresu i wzorów dokumentacji medycznej oraz sposobu jej przetwarzania, (Dz. U. z 2024 r. poz. 581).

²⁹⁶*Ibidem*, Art. 46. ust. 2.

²⁹⁷SWD PRM - System Wspomagania Dowodzenia Państwowego Ratownictwa Medycznego.

²⁹⁸Częścią postępowania mogą być informacje znajdujące się w karcie z działań medycznych.

Zarówno *Karta medycznych czynności ratunkowych*, *Karta medyczna Lotniczego Zastępu Ratownictwa Medycznego* oraz *Karta informacyjna do wyjazdu*, pozwalają na uzyskanie tylko części ważnych z kryminalistycznego punktu widzenia wiadomości. Piktogramy oraz odpowiednie rubryki przedstawiają dane osobowe pacjenta, jego stan, rozpoznanie chorobowe oraz wykonane czynności ratunkowe. Wzory dokumentów nie przewidują dodatkowych informacji związanych z miejscem zdarzenia, zastanym ułożeniem pacjenta oraz innymi okolicznościami i wpływem służb ratunkowych na stan miejsca zdarzenia.

Od 2023 roku nadano ratownikom medycznym również uprawnienia do stwierdzania zgonu pacjenta²⁹⁹. Oznacza to, że jeżeli do zgonu dojdzie w trakcie akcji medycznej, kierownik ZRM po odpowiednim rozpoznaniu wypisuje *Kartę zgonu*. Z poprawnie wypełnionej *Karty zgonu* można uzyskać wiele informacji dotyczących przyczyny zgonu oraz okoliczności, w jakich doszło do śmierci. Należy jednak pamiętać, że jeśli pojawiają się podejrzenia dotyczące kryminalnego przebiegu zdarzenia, karta zgonu nie zostanie wystawiona, a ciało pozostanie na miejscu zdarzenia do czasu przeprowadzenia oględzin, następnie na podstawie postanowienia prokuratora zostanie zabezpieczone do dalszych badań sekcyjnych, które po wyjaśnieniu wszystkich niejasności pozwolą na wydanie ciała przez prokuratora do pochówku.

W celu poprawnej analizy działań wszystkich służb ratunkowych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym należy zwrócić uwagę na jeszcze jeden aspekt związany z przepływem informacji, dotyczący zgłoszenia oraz wstępnego rozpoznania. Z dniem 1 stycznia 2014 roku na mocy Ustawy o systemie powiadamiania ratunkowego³⁰⁰ utworzono Centrum Powiadamiania Ratunkowego (CPR), które poprzez jednolity system obsługi zgłoszeń alarmowych (z prawie wszystkich nr alarmowych 112, 997, 998,) umożliwia po rozpoznaniu przekazanie zgłoszenia właściwym służbom ratunkowym. System ten polega na obsłudze wpływających zgłoszeń alarmowych przez przeszkolonych operatorów, którzy po uzyskaniu informacji przekazują drogą elektroniczną komunikat do odpowiednich służb (Policja, Straż Pożarna, Zespoły Ratownictwa Medycznego), gdzie poszczególni dysponenci wysyłają posiadane wolne zasoby ratownicze (rys. 37).

²⁹⁹Zostało to zawarte w nowelizacji ustawy o Ratownictwie Medycznym.

³⁰⁰Ustawa z dnia 22 listopada 2013 r. o systemie powiadamiania ratunkowego, (Dz. U. z 2023 r. poz. 748).

Rysunek 37. Przepływ informacji alarmowych przez CPR.

Źródło: <https://www.ratownik-med.pl/aktualnosci/9525-bialystok-powazne-i-zabawne-telefony-na-nr-112-centrum-powiadamiania-ratunkowego-ma-rok.html> [dostęp: 01.09.2024].

Obecnie w Polsce utworzonych jest 17 centrów powiadamiania ratunkowego, po jednym dla każdego miasta wojewódzkiego (oraz dodatkowo w Radomiu). Warto przypomnieć, iż w Polsce nadal funkcjonuje nr alarmowy 999. Każde połączenie wykonane na numer alarmowy 999 oraz zgłoszenia przekazane przez operatorów numeru alarmowego 112 obsługiwane są w SWD PRM (System Wspomagania Dowodzenia Państwowego Ratownictwa Medycznego)³⁰¹. Obecnie SWD PRM funkcjonuje we wszystkich 1610 zespołach ratownictwa medycznego (ZRM), miejscach stacjonowania ZRM, w 23 dyspozytorniach medycznych (w tym na 226 stanowiskach dyspozytorskich) oraz na 16 stanowiskach wojewódzkich koordynatorów ratownictwa medycznego³⁰².

Istotne jest przede wszystkim poprawne rozpoznanie przez operatora/dyspozytora zdarzenia oraz odpowiedni przekaz informacji, który poinformuje służby o prawdopodobieństwie zdarzenia kryminalnego oraz zadysponuje do działań także funkcjonariuszy policji. Pozwoli to uniknąć sytuacji, w której służby ratunkowe na miejscu zdarzenia mogą nie wiedzieć o zagrożeniu ich życia i zdrowia oraz, poprzez brak świadomości, mogą doprowadzić do kontaminacji śladów kryminalistycznych.

³⁰¹SWD PRM - to jednolity w skali całego kraju system teleinformatyczny umożliwiający przyjmowanie zgłoszeń alarmowych, powiadomień o zdarzeniach, dysponowanie zespołami ratownictwa medycznego, rejestrowanie zdarzeń medycznych, prezentację położenia geograficznego miejsca zdarzenia, pozycjonowanie w czasie bieżącym zespołami ratownictwa medycznego oraz wsparcie realizacji zadań przez zespoły ratownictwa medycznego i wojewódzkiego koordynatora ratownictwa medycznego.

³⁰²<https://www.kcmrm.pl/swdprm/> [dostęp: 22.09.2024].

3.4. Wybrane przypadki nanoszenia, kontaminacji i niszczenia śladów kryminalistycznych przez służby ratunkowe

Niszczenie i celowe zacieranie śladów są w praktyce kryminalistycznej bardzo powszechnym i powtarzalnym zjawiskiem. Kontaminacja jednak cechuje się przede wszystkim brakiem celowości oraz niepoprawności wnioskowania na temat zdarzenia, a także może być wynikiem braku wiedzy i doświadczenia³⁰³.

Na miejscu zdarzenia do kontaminacji może doprowadzić każdy uczestnik, zarówno sprawca, poszkodowany, jak również świadek, w bezmyślny sposób dopuszczający się czynów powodujących nieodwracalne w skutkach zniszczenie lub zmieszanie się śladów kryminalistycznych. Wielokrotnie dochodzi do sytuacji, kiedy rodzina ujawniająca osobę zmarłą, nie wiedząc jak będzie wyglądać dalszy tok postępowania, podejmuje czynności mające na celu poprawić wizerunkowo stan zwłok oraz kierując się ułożeniem zwyczajowym i tradycjami religijnymi, doprowadza do całkowitej zmiany pierwotnego miejsca zdarzenia (zdjęcie 24).

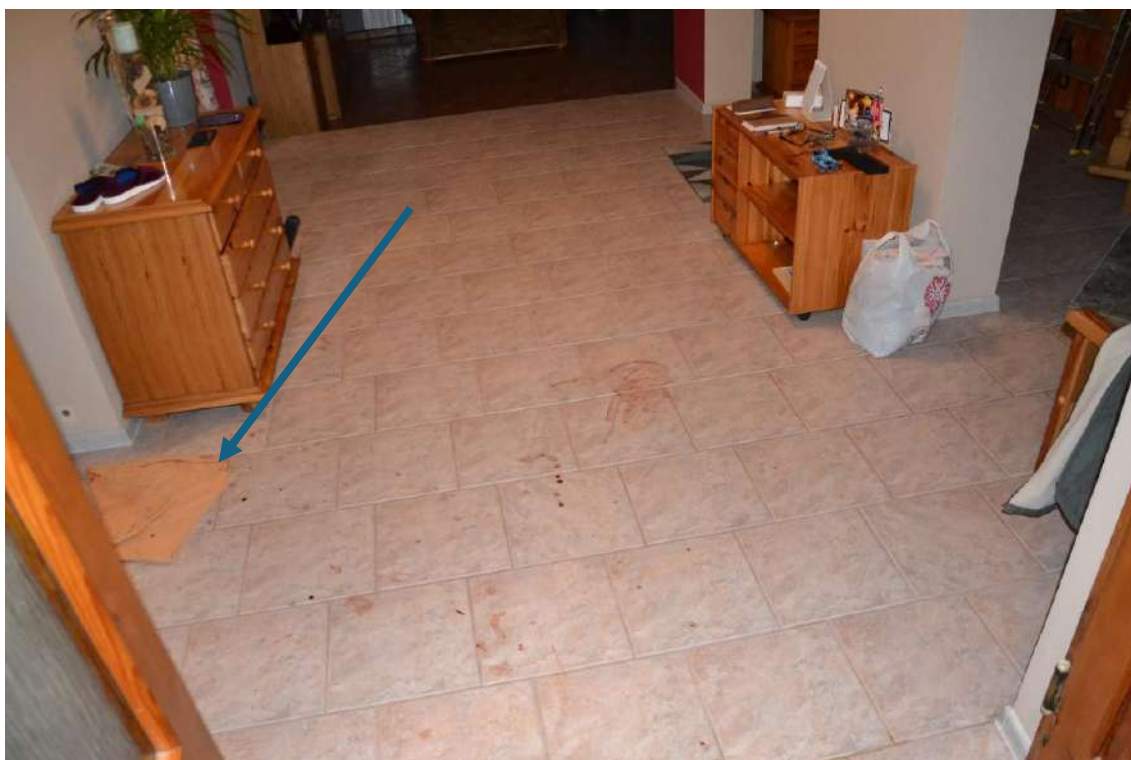
Stres związany z uczestnictwem w zdarzeniu (nawet w charakterze świadka), prowadzi do wielu nieracjonalnych działań mających wpływ na miejsce zdarzenia. Pokrzywdzeni i świadkowie próbują posprzątać miejsce zdarzenia, kierując się stanem wizualnym pomieszczenia. Działanie to w przekonaniu sprzątających nie ma na celu zatarcia śladów, lecz w wyniku stresu, poprzez myślenie nieracjonalne ma poprawić wygląd pomieszczenia przed przyjazdem odpowiednich służb. Przykładem może być miejsce usiłowania zabójstwa, w wyniku którego liczne plamy krwi znajdowały się na podłodze w korytarzu, a matka sprawcy i żona poszkodowanego w silnym stresie, wysprzątały pomieszczenie, tłumacząc działanie obawą o ubrudzenie się funkcjonariuszy policji, którzy mieli się pojawić w budynku (zdjęcie 25), inne pomieszczenia w budynku nie zostały posprzątane, mimo licznych plam krwi.

³⁰³Szerzej o definicji kontaminacji w podrozdziale: 2.4. Kontaminacja śladów kryminalistycznych.

Zdjęcie 24. Zwłoki kobiety przebrane, przemieszczone przed przyjazdem Policji do innego pomieszczenia, ułożone z różańcem zgodnie z tradycjami religijnymi.

Źródło: Materiały własne.

Zdjęcie 25. Częściowo wysprzątany korytarz w miejscu usiłowania zabójstwa (materiał służący do wytarcia podłogi znajduje się po lewej stronie zdjęcia).

Źródło: Materiały własne.

I. Bogusz wskazuje, że najczęściej występującym czynnikiem wpływającym na zanieczyszczenie lub zmianę śladów jest działanie osób poszkodowanych, które po zorientowaniu się, że doszło do przestępczego działania, próbują ustalić, np. wartość poniesionych strat. Takie osoby, penetrując miejsce zdarzenia, często nieświadomie zacierają pozostawione przez sprawcę ślady³⁰⁴. Praktyka wskazuje, że często będące na miejscu służby ratunkowe oraz zabezpieczające, dają nieme przyzwolenie poszkodowanym na sprawdzenie zawartości pomieszczeń w celu uzyskania informacji o zdarzeniu.

Sytuacje, w których osoby związane ze zdarzeniem dopuszczają się kontaminacji, mimo nieodwracalnych skutków, są jednak częściowo zrozumiałe. Uczestnicy zdarzeń, nie posiadają bowiem wiedzy z zakresu kryminalistyki i bardzo często po raz pierwszy zetknęły się z przestępstwem, które spowodowało silny stres. Jedyne, co można w tej sytuacji zrobić, to uzyskanie jak najwięcej informacji od osoby poszkodowanej oraz pobranie od niej materiału do eliminacji³⁰⁵.

Obserwacje Autora oraz opinie ekspertów wskazują, że ***kontaminacji dopuszczają się również służby ratunkowe***, które prowadzą dynamiczne czynności na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym.

Eksperci wskazali na następujące przyczyny kontaminacji w wyniku działań Straży Pożarnej³⁰⁶:

- brak wiedzy w zakresie roli śladów kryminalistycznych, w tym ich znaczenia w dalszym postępowaniu przygotowawczym z uwzględnieniem wartości dowodowej,
- niekontrolowana ewakuacja przedmiotów na zewnątrz obiektów w trakcie prac służb ratowniczych (usuwane są wszelkie przedmioty niezależnie od stopnia potrzeby prowadzenia takich czynności) (zdjęcia 26 i 27),

³⁰⁴I. Bogusz, *Zagrożenia kontaminacją podczas czynności zabezpieczenia miejsca zdarzenia*, Kwartalnik Policyjny 1/2017, Wyd. CSP Legionowo, Legionowo 2017, s. 30.

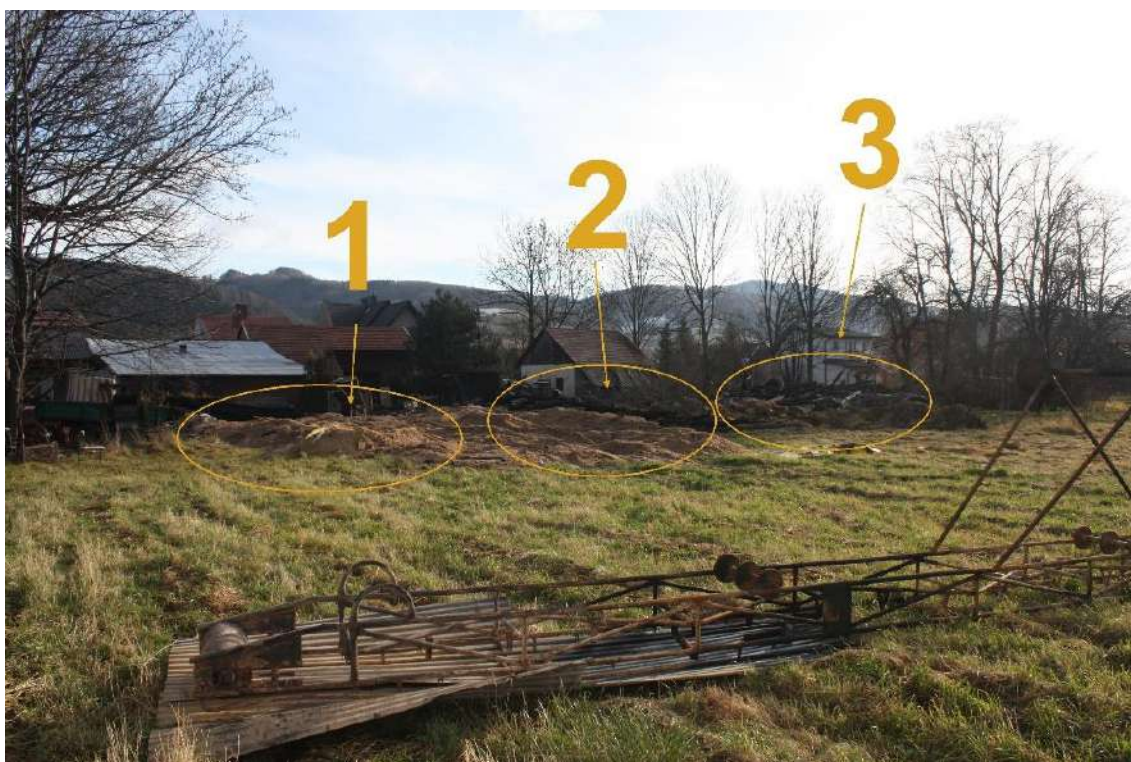
³⁰⁵*Ibidem*.

³⁰⁶ Załącznik 10. Sprawozdanie z wywiadu ekspertów.

Zdjęcie 26. Widok powierzchni, na której znajdował się budynek gospodarczy po zakończeniu działań ratowniczo-gaśniczych.

Źródło: Materiały przekazane przez eksperta podczas wywiadu.

Zdjęcie 27. Całkowite przemieszczenie podczas akcji gaśniczej, za pomocą koparki, elementów konstrukcyjnych trzech płonących budynków w sposób uniemożliwiający ustalenie rozmiarów, ułożenia i granic poszczególnych budynków.

Źródło: Materiały własne.

- prowadzenie prac porządkowych w miejscu objętym działaniem ratowniczym, niezależnie od stopnia potrzeby prowadzenia takich czynności (zdjęcie 28 i 29),
- prowadzenie czynności zabezpieczenia miejsca objętego działaniem ratowniczym w sposób, który może niszczyć ślady kryminalistyczne,
- używanie środków gaśniczych w tym roztworów pianotwórczych, które mogą niszczyć ślady,
- prowadzenie czynności w zakresie poszukiwań zarzewi ognia lub innych zagrożeń związanych z funkcją bezpieczeństwa - niszczenie konstrukcji, przemieszczanie, prowadzenie prac wyburzeniowych,
- niekontrolowane przemieszczanie się ratowników w miejscu, gdzie występują ślady kryminalistyczne,

Zdjęcie 28. Widok wnętrza pomieszczenia po zakończeniu działań ratowniczo-gaśniczych, w którym miały zostać przeprowadzone oględziny pod kątem ustalenia przyczyn i okoliczności pożaru. Pomieszczenie po przeprowadzeniu zarówno prac rozbiórkowych dla okładziny ściennej, ewakuacji wszelkich przedmiotów z wnętrza, jak również po czynnościach porządkowych na podłodze pomieszczenia - podłoga została pozamiatana.

Źródło: Materiały przekazane przez eksperta podczas wywiadu.

Zdjęcie 29. Widok na wnętrze salonu, gdzie doszło do zainicjowania pożaru.

W widocznej przestrzeni przeprowadzone w sposób całkowity prace rozbiórkowe podłogi, sufitu, ścian, usunięte też całkowicie wyposażenie przed rozpoczęciem oględzin.

Źródło: Materiały przekazane przez eksperta podczas wywiadu.

- niekontrolowane przemieszczanie się pojazdów po miejscu, gdzie występują ślady kryminalistyczne,
- prowadzenie czynności konserwacyjnych sprzętu używanego w czasie działań przez służby ratownicze, w tym uzupełnianie paliwa i płynów eksploatacyjnych w miejscu, gdzie występują ślady kryminalistyczne.

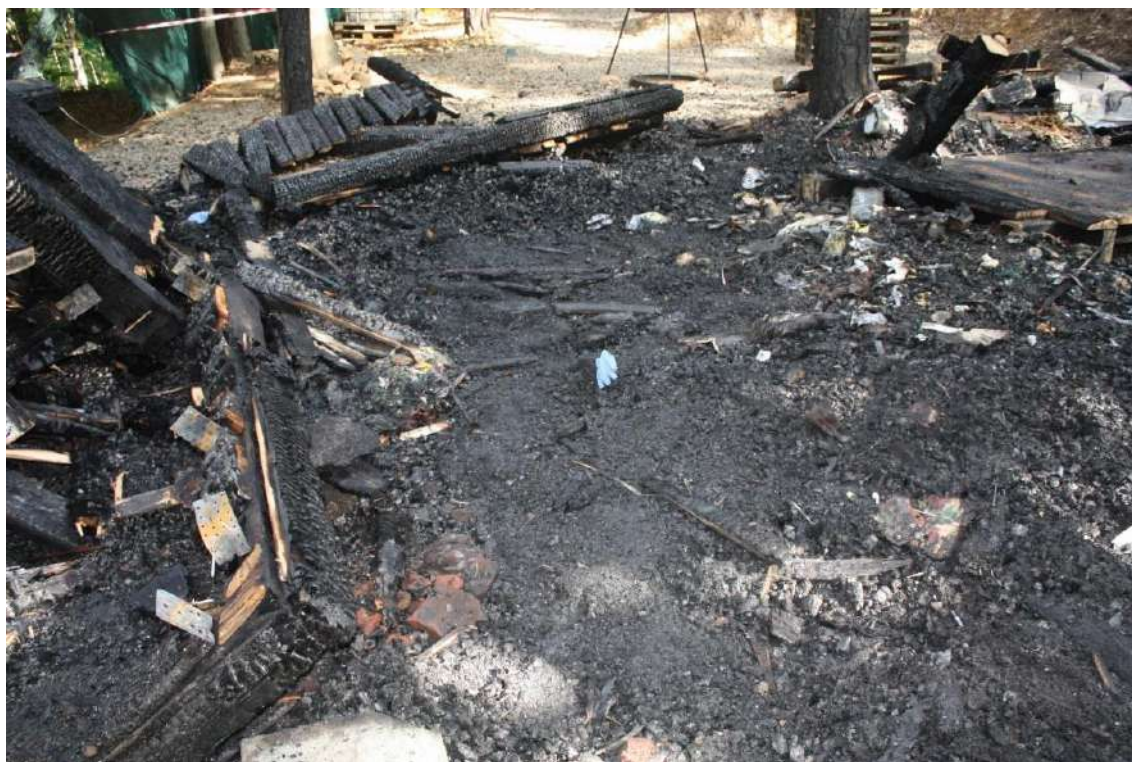
Jak oceniają eksperci³⁰⁷, istotnym czynnikiem wpływającym na kontaminację w działaniach wszystkich służb ratunkowych, jest również stres i dynamika działań ratunkowych. Strażacy (zarówno PSP, jak również OSP), ratownicy medyczni pojawiają się na miejscu zdarzenia jako jedni z pierwszych i w dużej mierze oceniają charakter zdarzenia.

Działania wobec osób nieprzytomnych, niewykazujących widocznych czynności życiowych sprawia, że strażacy/ratownicy medyczni przystępują do sprawdzenia stanu poszkodowanego poprzez dotyk, pozostawiając liczne własne ślady na odzieży i ciele ofiary. W przypadku ujawnienia osoby, która popełniła samobójstwo poprzez powieszenie, służby ratunkowe, docierające jako pierwsze do osoby poszkodowanej,

³⁰⁷*Ibidem.*

jeśli nie zostali przeszkoleni w temacie kontaminacji śladów kryminalistycznych, są zdeterminowani do ratowania człowieka za wszelką cenę, odcinają linę jak najszybciej, opuszczają osobę na podłoże celem prowadzenia resuscytacji krążeniowo-oddechowej. Bardzo często chwilę potem, okazuje się, iż na ratowanie życia przed rozpoczęciem czynności było już za późno, ponieważ występują niewątpliwe, pewne znamiona śmierci. Działania w tym przypadku powinny ograniczyć się do zabezpieczenia miejsca zdarzenia przed dostępem osób postronnych ponieważ czynności ratownicze niewątpliwie utrudniają pracę technikowi kryminalistyki.

W ramach wykonywanych czynności przez ratowników i strażaków, na miejscu zdarzenia mogą *pozostać liczne opakowania i pozostałości specjalistycznego sprzętu medycznego*. Nieświadomie w dynamice działań, służby ratunkowe gubią również rękawiczki, papierosy, długopisy i inne przedmioty, które posiadają w swojej odzieży (zdjęcie nr.30).

Zdjęcie 30. Rękawiczki znajdujące się na pogorzelisku pozostawione podczas akcji ratunkowo-gaśniczej.

Źródło: Materiały własne.

Odpadki środków medycznych, wykorzystywanych do ratowania życia i zdrowia również są pozostawiane na miejscu zdarzenia. Dynamika działań nie pozwala na posprzątanie tych odpadków (zdjęcie 31). Niestety nie posiadają one żadnego oznaczenia oraz nikt nie odkłada ich w wyznaczonym jednym miejscu, co pozwalałoby

na odróżnienie od ewentualnych odpadków medycznych, które mogą być powiązane z miejscem przestępstwa.

Zdjęcie 31. Oznaczone pozostałości po akcji ratunkowej na miejscu usiłowania zabójstwa.

Źródło: Materiały własne.

W ramach działań mających na celu oswobodzenie osób z pojazdów, strażacy mogą pozostawić swoje ślady, np. na elementach pojazdu, a przede wszystkim poprzez odcinanie elementów karoserii w sposób umożliwiający oswobodzenie poszkodowanych, zmieniają całkowicie wygląd pojazdu, zacierając uszkodzenia powstałe w wyniku zdarzenia (zdjęcie 32).

W czasie oczekiwania na przyjazd policji, miejsce zdarzenia przez znaczny okres zabezpieczane jest przez strażaków (zarówno PSP, jak również OSP). Podczas tych działań dochodzi do nadmiernej aktywności na miejscu zdarzenia, powodującej zdeptanie śladów lub przyzwolenie na obecność osób niepożądanych w wyznaczonym terenie.

Zdjęcie 32. Odcięte fragmenty karoserii pojazdu podczas akcji ratunkowej, umożliwiające dostanie się do zakleszczonych w pojeździe ofiar.

Źródło: Materiały własne.

W rozważaniach nie sposób pominąć wezwań do zdarzeń z użyciem broni palnej lub narzędzi typu noże, tasaki itp., kiedy ze względu na występujące znaczne krwawienie, ratownicy nie są w stanie zadbać o ślady znajdujące się na miejscu zdarzenia, a uwagę poświęcają zatamowaniu krwawienia, celem uratowania życia. Najczęściej w takim przypadku, odzież poszkodowanego umieszczana jest pośpiesznie w koszu lub zostaje spakowana do worka foliowego w karetce pogotowia (zdjęcie 33).

Zdjęcie 33. Wilgotna odzież pozostawiona w worku foliowym.

Źródło: Materiały własne.

Podobnie sytuacja przedstawia się w SOR, który przyjmując pacjenta w stanie nagłego zagrożenia zdrowia, zabezpiecza jego odzież w depozycie, przechowując rzeczy

w worku foliowym . Jeśli pomieszczenie depozytowe narażone jest na wilgoć lub zmiany temperatury, ślady narażone są na niszczenie, co niejednokrotnie powoduje nieodwracalną ich utratę.

Eksperci z zakresu pożarnictwa³⁰⁸, zauważają, że nie tylko strażacy, ale również wykorzystywane w akcjach ratunkowych psy służbowe mogą być przyczyną kontaminacji śladów. (zob. zdj. 34). Jednym z zastosowań psów specjalistycznych są poszukiwania osób zaginionych. Przy założeniu, że poszukiwane są osoby żywe, używane są psy ratownicze, które oznaczają na kilka sposobów odnalezione osoby.

Zdjęcie 34. Nieprawidłowa odległość podczas oznaczania i kontakt z pozorantem psa poszukującego.

Źródło: Materiały własne.

Dobrze wyszkolony pies powinien zachować dystans około 1 metra podczas oznaczania poszukiwanego. Niestety praktyka wskazuje, że często dochodzi do sytuacji, w której zwierzę naruszy ciało lub odzież osoby odnalezionej przez pociągnięcie za odzież, podrapanie pazurem, pozostawienie wydzieliny śliny oraz sierści.

³⁰⁸*Ibidem.*

Prowadzone w czasie oględzin miejsc o charakterze przestępczym obserwacje Autora niejednokrotnie wykazały przykłady kontaminacji śladów kryminalistycznych przez służby ratunkowe. Do zjawiska tego dochodzi zarówno w działaniach na miejscu zdarzenia, jak również podczas szkoleń³⁰⁹.

Podczas obserwacji czynności straży pożarnej na miejscu ujawnienia zwłok³¹⁰ zauważono działania, w wyniku których doszło do kontaminacji. Strażacy, pomimo przeciwwskazań związanych z licznymi zmianami pośmiertnymi (bładość, plamy opadowe, zagnieżdżenia larw), podjęli działania ratunkowe. W ramach tych działań odcięli linę, na której powieszono było ciało i ułożyli denata na podłożu, tym samym uniemożliwiając pełne odtworzenie miejsca zdarzenia i usytuowanie zwłok. Ponadto podczas odcinania strażacy OSP trzymali denata za różne części garderoby, co mogło się przyczynić do zatarcia istniejących oraz naniesienia nowych mikrośladów na jego odzież. Na uwagę zasługuje również sposób przecięcia liny (zdjęcie nr 35), która została przerwana w bardzo bliskiej odległości od węzła pętli wisielczej, co może w przypadku podejrzenia osób trzecich o zadzierzgnięcie denata, doprowadzić do zniszczenia śladów sprawcy w tej części sznura.

W ramach czynności oględzin w niedalekiej odległości od zwłok ujawniono paczkę papierosów wraz z zapalniczką (zdjęcie nr 36, 37), które z dużym prawdopodobieństwem należały do strażaka podejmującego czynności na miejscu przed przyjazdem funkcjonariuszy policji (denat był osobą niepalącą, papierosy znajdowały się w znacznej odległości od pozostałych przedmiotów mających związek ze zdarzeniem).

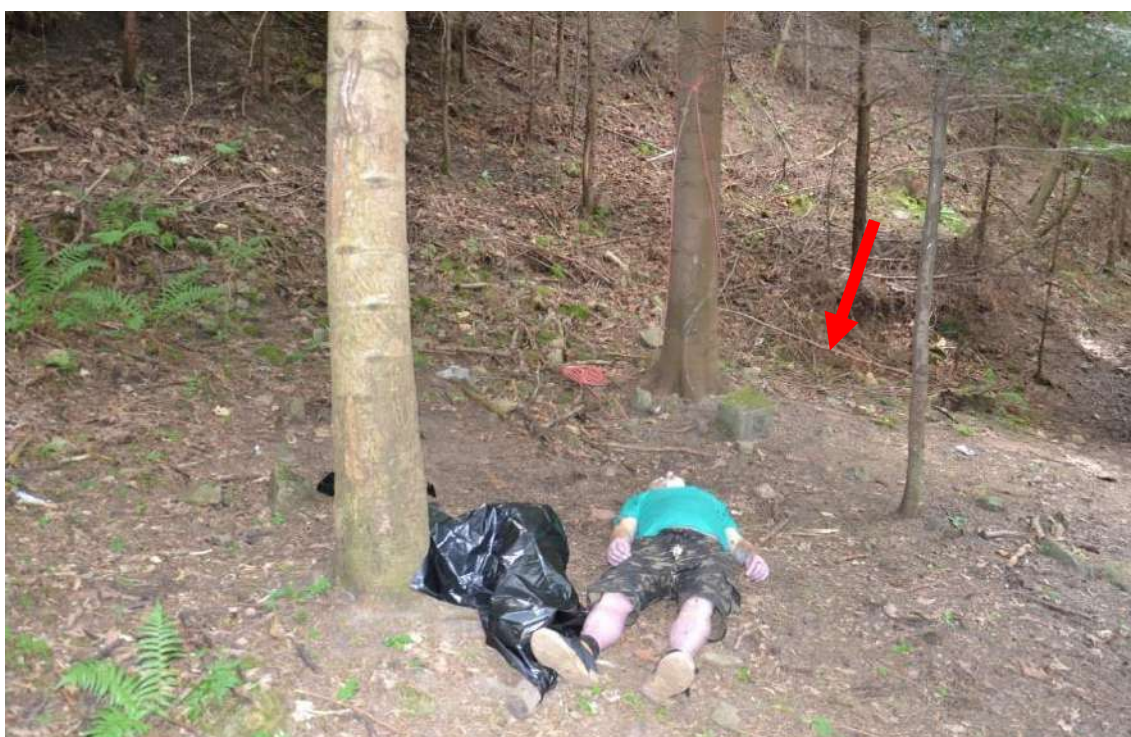
³⁰⁹Obserwacji poddane zostały wspólne szkolenia strażaków PSP z żołnierzami 11 Małopolskiej Brygady Obrony Terytorialnej (11 MBOT) z działań poszukiwawczych i ratunkowych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym, zob. Załącznik 6- Arkusz standaryzowanej obserwacji uczestniczącej ćwiczenia poszukiwawczo ratunkowe.

³¹⁰Załącznik 8- Arkusz standaryzowanej obserwacji uczestniczącej oględziny miejsca ujawnienia zwłok.

Zdjęcie 35. Lina odcięta w nieznaczej odległości od pętli wisielczej.

Źródło: Materiały własne.

Zdjęcie 36. Ujawnienie pustej paczki papierosów i zapalniczki w obrębie miejsca zdarzenia.

Źródło: Materiały własne.

Zdjęcie 37. Puste opakowanie po papierosach wraz z zapalniczką.

Źródło: Materiały własne.

Przypadki kontaminacji śladów kryminalistycznych pojawiają się również w warunkach szkoleniowych, które przez Autora zostały poddane obserwacji. W trakcie działań ratunkowych strażacy wraz z żołnierzami 11 MBOT, udzielający pomocy pozorantowi (próba samobójcza) doprowadzili do kontaminacji poprzez³¹¹:

- jeden z ratowników podczas akcji używał własnych rękawic wielokrotnego użytku,
- zarówno dojście, jak i poruszanie się po miejscu zdarzenia było nieskoordynowane i odbywało się licznymi drogami,
- zdeptane zostały plamy substancji koloru brązowego, w obrębie pozoranta,
- wielokrotne nadeptanie na uprzednio oznaczony ślad w postaci bluzy koloru czerwonego, która znajdowała się w niedalekiej odległości od pozoranta,
- podczas czynności ratowniczych ujawnili wbity w ziemię nóż zabrudzony substancją brązową, który wielokrotnie trzymali w dłoniach i przemieszczali (pierwotnie ustawili w sposób zagrażający bezpieczeństwu ratowników - pomiędzy ratownikiem a poszkodowanym. Następnie przemieszczono w obszar

³¹¹Załącznik 7- Arkusz standaryzowanej obserwacji ćwiczenia poszukiwawczo ratunkowe.

za ratowników, aby końcowo przenieść w rejonie uznanym za bezpieczny do dalszych działań).

Innym aspektem zauważonym podczas szkolenia był fakt, że strażacy kilkakrotnie w ramach poszukiwań osoby zaginionej nie informowali lub bagatelizowali znalezienie różnego rodzaju przedmiotów w sektorach poszukiwań. Sytuacja ta może prowadzić do niezabezpieczenia istotnych dowodów w dalszych czynnościach procesowych. Należy podkreślić, że podczas pozoracji szkoleniowych strażacy i żołnierze nie borykali się z presją czasu. Warunki szkoleniowe są również nieporównywalne w kwestii poziomu stresu, z jakim muszą się uporać strażacy podczas realnych działań.

Podczas działań ratunkowych należy brać pod uwagę, tzw. *kontaminację nieuniknioną*, która z oczywistych względów będzie pojawiać się na miejscu zdarzenia i jest ona dobrze znanym zjawiskiem wśród służb dochodzeniowo-śledczych.

Jak podkreślają eksperci do kontaminacji nieuniknionej dochodzi przede wszystkim w sytuacjach, kiedy osoba poszkodowana jest w stanie zagrożenia życia lub zdrowia. Nie zważając na możliwość zatarcia śladów powstających w czasie przestępstwa, służby ratunkowe przedkładając ratowanie życia nad kontaminację śladów, udzielają niezbędnej pomocy poszkodowanym. Jednakże akcje medyczne rozpatrywane są każdorazowo w indywidualny sposób, a postępowanie w każdej z nich jest inne³¹² i nie może to prowadzić do ogólnego usprawiedliwienia kontaminacji śladów przez służby ratunkowe. Eksperti są zgodni, że działania ratujące życie i zdrowie to oczywiście absolutny priorytet, ale można je przeprowadzać w sposób, który zminimalizuje zacieranie i kontaminację śladów kryminalistycznych, nie wpływając na szybkość i jakość niesionej pomocy.

Przed kontaminacją nie ustrzegają się również sami funkcjonariusze policji. I. Bogusz podkreśla, że niebezpieczeństwem, niosącym ryzyko kontaminacji, są wykonywane przez Policję czynności na miejscu zdarzenia. Możemy je podzielić na dwa etapy.

Pierwszy stanowią wszystkie czynności wykonywane do chwili oględzin i drugi - oględziny miejsca zdarzenia. W ramach drugiego etapu do kontaminacji dochodzi najrzadziej, co wynika między innymi z odpowiedniego przeszkolenia, jakim dysponuje

³¹² Załącznik 10 - Sprawozdanie z wywiadu eksperckiego.

technik kryminalistyki oraz z posiadania specjalistycznego sprzętu, jaki jest w jego dyspozycji³¹³.

W pierwszej fazie działań podczas zabezpieczenia miejsca zdarzenia kontaminacja niestety pojawia się znacznie częściej. Policjanci w ramach tych czynności, wykonując swe ustawowe zadania, są zmuszeni do bezpośredniej ingerencji w miejsce zdarzenia, a tym samym przyczyniają się do wzrostu ryzyka zmieszania i utraty śladów³¹⁴. Należy jednak podkreślić, że dochodzi tutaj również do kontaminacji nieuniknionej.

Analizując podstawowe czynności policji na miejscu zdarzenia, należy zwrócić uwagę na kwestie ratowania życia i zdrowia osób oraz uwolnienia i ewakuacji z zagrożonego rejonu. Policjant, który chce się dostać do ofiary przestępstwa, by udzielić jej pierwszej pomocy, często nie mając wyboru, jest zmuszony do pokonania jedynej możliwej drogi dojścia, a tym samym przyczynia się do zanieczyszczenia miejsca zdarzenia (zdjęcie 38). Bywa, że dotarcie do ofiary niejednokrotnie wiąże się z zdeptaniem śladów traseologicznych czy też plam krwawych, których kształt i ułożenie mogłyby pozwolić na wysnucie wniosków dotyczących przebiegu zdarzenia³¹⁵.

Niestety bardzo często policjanci, pomimo iż istnieją inne drogi dojścia, bez ryzyka straty czasu, wybierają tę, na której znajdują się liczne ślady kryminalistyczne. Takie działanie należy nazwać wprost jako błędne, ponieważ niczym nie da się usprawiedliwić bezmyślnego wejścia na miejsce zdarzenia bez spojrzenia na to, co się znajduje pod naszymi nogami³¹⁶.

Policjant zabezpieczający miejsce zdarzenia powinien do minimum ograniczyć kontakt ze śladami. Nieuzasadnione dotykane przedmiotów i śladów (zwłaszcza bez rękawiczek) jest niedopuszczalne. Zapach pozostawiony na różnych rzeczach przez sprawców, ofiarę lub świadków może być przedmiotem badań. Psy wytresowane do tego celu zidentyfikują osobę, od której ów zapach pochodził. Niewłaściwe działanie policjanta podczas czynności zabezpieczania miejsca zdarzenia (zbędne dotykane przedmiotów) może się przyczynić do naniesienia jego zapachu na przedmioty i miejsca, które staną się w przyszłości obiektem badań osmologicznych³¹⁷.

³¹³I. Bogusz, *Zagrożenia kontaminacją...*, op. cit., s. 30.

³¹⁴*Ibidem*.

³¹⁵*Ibidem*.

³¹⁶*Ibidem*.

³¹⁷*Ibidem*, s. 31.

Zdjęcie 38. Uszkodzone drzwi przez policję w trakcie pomocy ofierze przemocy domowej.

Źródło: <https://slaska.policja.gov.pl/kat/informacje/wiadomosci/287048,Zeby-wejsc-do-mieszkania-w-ktorym-mezczyzna-bil-partnerke-policjanci-musieli-wyw.html> [dostęp: 29.09.2024].

Policjanci, a także inne służby ratunkowe muszą się kierować ważną zasadą kryminalistyczną: jeśli czegoś nie widzimy na jakimś przedmiocie lub miejscu, to nie zakładamy, że niczego tam nie ma³¹⁸. Zarówno eksperci, jak również obserwacje Autora wskazują, że służby ratunkowe i zabezpieczające często mniejszą wagę przywiązują do przedmiotów znajdujących się na miejscu zdarzenia, nie utożsamiając ich z nośnikami śladów kryminalistycznych.

Kolejnym z istotnych punktów podczas wstępnych czynności policjantów jest przekaz informacji dyżurnemu jednostki dotyczących opisu zdarzenia oraz ustalonych strat i kwalifikacji czynu. Podczas dążenia do uzyskania wszystkich

³¹⁸*Ibidem*, s. 32

informacji bardzo często policjanci dokonują penetracji miejsca. Niestety podczas tych czynności wielokrotnie nadużywany jest okres poruszania się po miejscu zdarzenia. Problem poszerza się o jeszcze jeden istotny aspekt. J. Gurgul twierdzi, że bezduszny, powierzchowny stosunek do pierwszej informacji osłabia lub nawet eliminuje szanse wykrycia i udokumentowania, zwłaszcza śladów zanikających, niezbędnych do wyjaśnienia sytuacji jak było³¹⁹. Funkcjonariusze policji, potwierdzając wstępną hipotezę nie zwracają uwagi na mniej widoczne ślady dokonując ich nieumyślnego zniszczenia.

Policjanci zabezpieczający miejsce zdarzenia przede wszystkim muszą wyznaczyć izolowaną strefę, której będą strzec do przyjazdu grupy dochodzeniowo-śledczej. I. Bogusz podkreśla: jeśli policjant wydzieli zbyt mały obszar, wówczas nieświadomie przyczyni się do zniszczenia i zanieczyszczenia ewentualnych śladów kryminalistycznych, których nie potrafi dostrzec, a które znalazły się poza wyznaczonymi przez niego granicami³²⁰. Zadanie to wymaga jednak doświadczenia i wiedzy kryminalistycznej związanej z występowaniem śladów. Poprawne wyznaczenie strefy musi być powiązane z izolacją osób postronnych i zapobieganiem wtargnięcia w wyznaczony obszar. Wszystkie nieuniknione wejścia w zabezpieczaną strefę powinny być odpowiednio odnotowane, a następnie przekazane grupie dochodzeniowo-śledczej.

Długotrwałe zabezpieczenie miejsca zdarzenia może również prowadzić do znużenia i zmniejszenia uwagi policjantów. W obrębie zdarzenia mogą znajdować się również liczne ślady niewidoczne, w tym biologiczne, które bardzo łatwo jest zanieczyścić. Policjanci muszą ograniczyć do niezbędnego minimum wszelkie odruchy typu: drapanie się, kaszel, kichanie, a nawet mówienie i, co najważniejsze, pomimo założonych rękawiczek, pod żadnym pozorem nie należy dotykać przedmiotów, na których mogą się znajdować ślady kryminalistyczne³²¹. Niedopuszczalne jest również pozostawianie jakichkolwiek śmieci, a zwłaszcza zawierających ślady biologiczne, takie jak gumy do żucia czy niedopałki papierosów w obrębie miejsca zdarzenia.

Przedstawione w podrozdziale przykłady i powody kontaminacji śladów kryminalistycznych przez służby są tylko pewnego rodzaju wybranym, najczęstszym wycinkiem zbioru, który jest w dalszym ciągu katalogiem otwartym. Kontaminacja

³¹⁹J. Gurgul, *Najważniejsze błędy we wstępnej fazie postępowania w sprawach o zabójstwo*, Problemy Kryminalistyki nr 231, Wyd. CLKP, Warszawa 2003, s. 28.

³²⁰I. Bogusz, *Zagrożenia kontaminacją...*, op. cit., s. 33.

³²¹*Ibidem*, s. 34.

śladów będzie zachodzić bardziej lub mniej w zależności od rodzaju zdarzenia oraz świadomości kryminalistycznej poszczególnych służb biorących udział w zdarzeniu.

3.4. Wnioski

Celem niniejszego rozdziału było opracowanie rozwiązania szczegółowego problemu badawczego przedstawionego we wstępie. Według opinii Autora niniejszy **problem został rozwiązany**. Wskazują na to m.in. przedstawione w rozdziale wyniki badań, które można podsumować w postaci następujących wniosków.

Oględziny miejsca zdarzenia są podstawową i zarazem najważniejszą czynnością procesową, rzutującą na dalszy tok postępowania karnego. Czynność ta wykonywana jest przede wszystkim w celu ujawnienia i zabezpieczenia technicznego i procesowego, wszystkich śladów mających związek ze zdarzeniem. Praktyka wykazuje, że oględziny wykonuje się po ustaniu czynności ratunkowych i stabilizujących obszar działań. Ze względów technicznych grupa dochodzeniowo śledcza nie ma kontaktu z uczestnikami działań ratunkowych, którzy po wykonaniu niezbędnych czynności opuścili miejsce zdarzenia.

Rozwój medycyny ratunkowej oraz działań ratowniczo-gaśniczych pozwolił wprowadzić liczne rozwiązania i udoskonalenia umożliwiające szybkie udzielenie pomocy. Niestety działania te w różnym stopniu prowadzą do zmian w obiektywnej rzeczywistości oraz kontaminacji już istniejących śladów kryminalistycznych, które z punktu widzenia późniejszych czynności dochodzeniowo śledczych mogą być kluczowe w dalszym postępowaniu.

Analiza aktów prawnych oraz procedur wykorzystywanych w działaniach zarówno ratowniczych, jak również ratowniczo-gaśniczych wykazała brak wzmianek dotyczących postępowania na miejscu zdarzenia o charakterze kryminalnym. Nieprezentowane są wskazówki związane ze sposobem postępowania w miejscu występowania śladów kryminalistycznych oraz sposobu czasowego zabezpieczenia widocznych śladów i nośników śladów, które w wyniku działań mogą zostać utracone lub zanieczyszczone. Proces szkolenia służb ratowniczych nie zawiera informacji, które pozwoliłyby na zwiększenie świadomości kryminalistycznej.

Przedstawiciele służb ratowniczych zwracają uwagę na braki w zakresie wiedzy kryminalistycznej. Podkreślają również, że głównym źródłem uzyskania informacji

w tym zakresie nie jest miejsce pracy, lecz przede wszystkim media społecznościowe, Internet i telewizja.

Służby ratownicze z przeprowadzonych na miejscu zdarzenia czynności sporządzają odpowiednią dokumentację. Są to jednak specjalistyczne dokumenty, które w niewielkim stopniu zapisują istotne kryminalistycznie informacje. Dodatkowym utrudnieniem jest fakt, iż grupa dochodzeniowo-śledcza nie ma podczas oględzin bezpośredniego wglądu w dokumenty służb ratunkowych, co nie pozwala na weryfikowanie zmian powstałych podczas udzielania pomocy. Jedyne informacje, które mogą trafić do grupy dochodzeniowo śledczej są związane z fakultatywnym przekazaniem przebiegu działań pomiędzy dowódcą akcji/ ratownikiem medycznym a patrolem policji, wykonującym wstępne czynności rozpoznawcze i zabezpieczające na miejscu zdarzenia. Informacja ta następnie w formie ustnej zostanie przekazana pomiędzy patrolem zabezpieczającym a grupą dochodzeniowo-śledczą. W sposobie tym jest jednak wiele nieprawidłowości. Po pierwsze przepływ informacji jest pozbawiony narzucanych form i szablonów informacji, które powinny zostać ustalone, zapisane i przekazane. Po drugie, dokładność uzyskanych danych jest zależna od doświadczenia, kreatywności i zaangażowania policjantów zabezpieczających miejsce zdarzenia. Po trzecie, istnieje ryzyko błędnej interpretacji lub niedokładnego przekazu treści na linii służby ratunkowe - patrol zabezpieczający - grupa dochodzeniowo-śledcza.

Prowadzone obserwacje oraz przeprowadzone wywiady wskazują jednoznacznie, że na miejscu zdarzenia dochodzi do wielu czynności, które niosą ryzyko kontaminacji śladów kryminalistycznych. Prowadzi to do licznych trudności związanych z dalszymi czynnościami procesowymi. Przykłady niepoprawności działań, lekkomyślności i braku wiedzy kryminalistycznej są przyczyną kontaminacji oraz nanoszenia innych śladów kryminalistycznych, które nie będą tożsame ze zdarzeniem. Część kontaminacji jest jednak nieunikniona, ważna jest przede wszystkim kwestia przekazu odpowiednich informacji, które umożliwią wykluczenie przydatności śladu lub pozwolą na zabezpieczenie odpowiedniego materiału kontrolnego. Brak tych informacji może powodować zarówno mylną interpretację miejsca zdarzenia, jak również doprowadzi do włączenia w postępowanie oraz umieszczenie w bazach danych śladów, które pozostawili ratownicy, strażacy oraz policjanci. Stanie się także przyczółkiem do nieprawdziwych wniosków i dalszego niepoprawnego planowania działań dochodzeniowo-śledczych.

Czynności ratujące życie i zdrowie to oczywiście absolutny priorytet, ale można je przeprowadzać w sposób, który zminimalizuje zacieranie i kontaminację śladów kryminalistycznych, nie wpływając na szybkość i jakość niesionej pomocy.

Biorąc pod uwagę powyższe wnioski oraz na podstawie przedstawionych w rozdziale wyników badań, można przyjąć założenie, że przyjęta na wstępie badań **hipoteza robocza** sformułowana w postaci przypuszczenia, że *działania służb ratunkowych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym mogą mieć negatywny wpływ na możliwość ujawnienia i przydatność identyfikacyjną śladów kryminalistycznych poprzez:*

- *brak procedur wskazujących odpowiednie rozwiązania w zakresie zasad postępowania służb ratunkowych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym,*
- *niepoprawność przekazu informacji grupie dochodzeniowo śledczej, dotyczących czynności ratunkowych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym,*
- *niską świadomość przedstawicieli służb ratunkowych w zakresie kryminalistycznych czynności na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym, została potwierdzona.*

4. PROPOZYCJA SZKOLENIA I PROCEDUR DLA SŁUŻB RATUNKOWYCH W ZAKRESIE REALIZACJI DZIAŁAŃ NA MIEJSCU ZDARZENIA O CHARAKTERZE PRZESTĘPCZYM

W niniejszym rozdziale przedstawione zostały wyniki przeprowadzonych badań empirycznych. Analizie poddano rezultaty wywiadów eksperckich, obserwacji oraz sondażu ankietowego. Ponadto w rozdziale tym zaproponowano *procedurę* zasad postępowania służb ratunkowych wraz z *kwestionariuszem* z wykonanych przez nie czynności na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym. Uzupełnieniem proponowanych rozwiązań jest przedstawiony w rozdziale *projekt szkolenia* służb ratunkowych dotyczący zapobiegania kontaminacji śladów kryminalistycznych podczas wykonywania czynności na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym.

Prowadzone poszukiwania badawcze miały na celu rozwiązanie szczegółowego problemu badawczego zawartego w pytaniu: *Jakich zmian należy dokonać w działaniach służb ratunkowych w celu zminimalizowania kontaminacji śladów na miejscu zdarzenia o charakterze kryminalnym?* oraz zweryfikowanie przyjętej hipotezy, która stanowiła przypuszczenie, że *opracowanie stosownych procedur postępowania służb ratunkowych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym i realizacja odpowiednio ukierunkowanych szkoleń pozwoli na:*

- *zwiększenie wśród służb ratunkowych świadomości związanej z działaniami na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym,*
- *ograniczenie kontaminacji śladów kryminalistycznych,*
- *przyspieszenie czynności procesowych na miejscu zdarzenia kryminalnego,*
- *ułatwienie późniejszych działań dochodzeniowo-śledczych,*
- *prawidłowe wykluczenie z dalszych czynności procesowych śladów pozostawionych przez służby ratunkowe,*
- *zwiększenie bezpieczeństwa służb ratunkowych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym,*
- *ujednolicenie zasad postępowania służb ratunkowych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym.*

W celu rozwiązania przedstawionego powyżej problemu badawczego oraz weryfikacji sformułowanej hipotezy, w niniejszym rozdziale zastosowano następujące metody badawcze³²²:

- **obserwacja uczestnicząca** - poparta wieloletnim doświadczeniem Autora, mająca na celu wykazanie istotnych rozwiązań związanych z badaną problematyką,
- **uogólnianie** - służące do łączenia faktów na zasadzie ich pewnych podobieństw, zwłaszcza podczas analiz badań empirycznych,
- **wnioskowanie** - zastosowane do weryfikacji wyników badań oraz opracowania procedury w sprawie zasad postępowania służb ratunkowych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym,
- **badania sondażowe w postaci:**
 - **wywiadu eksperckiego** - umożliwił wskazanie rozwiązań, które następnie zostały zastosowane podczas konstruowania procedur w sprawie zasad postępowania służb ratunkowych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym,
 - **ankiety** - zastosowana w celu uzyskania informacji dotyczących wiedzy kryminalistycznej służb ratunkowych i sposobu jej pozyskiwania oraz informacji dotyczących preferowanych założeń, które znalazły swe zastosowanie w zaproponowanej w rozdziale procedurze.

4.1. Analiza wyników badań

W celu weryfikacji przyjętych na wstępie hipotez podjęto określone czynności, które pozwoliły uzyskać optymalne wyniki badań. Czynnościami tymi były odpowiednio dobrane metody badań, techniki i narzędzia badawcze. W ramach badań empirycznych zastosowano **metodę sondażu diagnostycznego** w postaci **sondażu ankietowego** oraz **wywiadów eksperckich**, wykorzystano również **metodę obserwacji**.

Sondaż ankietowy przeprowadzono na wybranej grupie respondentów spośród służb ratunkowych, tj. straży pożarnej i ratowników medycznych oraz funkcjonariuszy Policji³²³. W zastosowanym arkuszu ankietowym (zob. zał. 15), znalazło się 20 pytań. 18 pytań jednokrotnego lub wielokrotnego wyboru oraz dwa pytania opisowe. Ankieta

³²²Szczegółowe objaśnienie poszczególnych metod badawczych ujęte zostało w rozdziale 1. Podstawy badań metodologicznych.

³²³Więcej w rozdziale 1.5. Organizacja badań i charakterystyka próby badawczej.

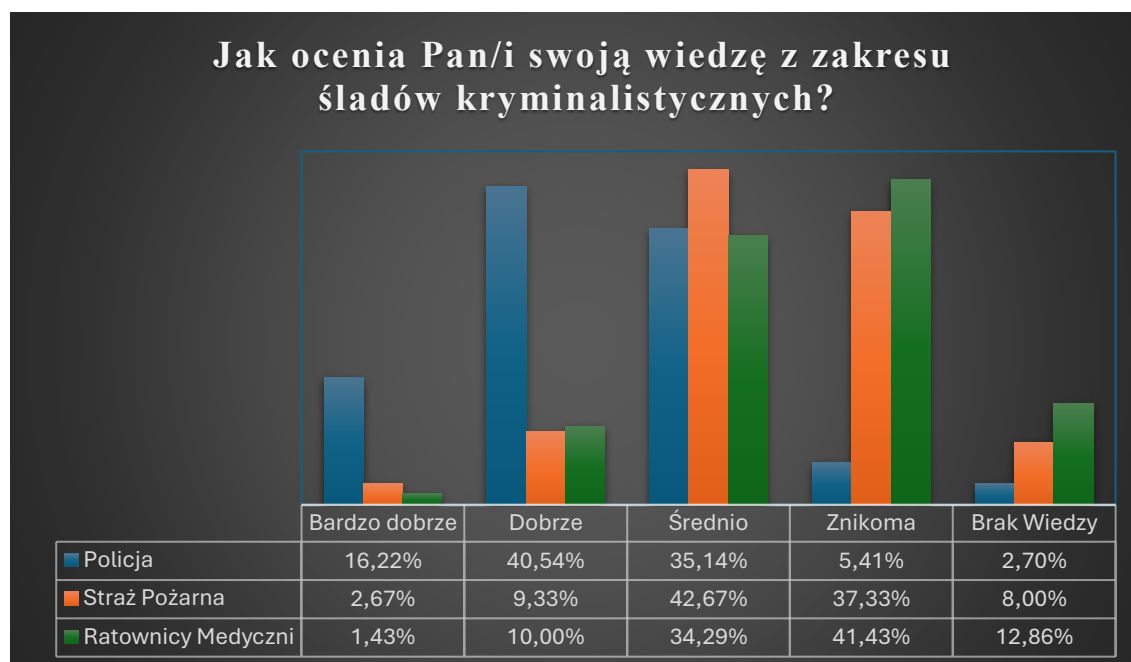
została podzielona na trzy części. W pierwszej znajdowały się pytania metrykalne, które pozwoliły na opisanie grupy badawczej³²⁴. Pytania od 1 do 16 przeznaczone były dla wszystkich ankietowanych przedstawicieli służb, z kolei pytania od 17 do 20 dedykowane zostały wyłącznie dla funkcjonariuszy Policji.

W części przeznaczonej dla wszystkich służb zadano następujące pytania:

1. Jak ocenia Pan/i swoją wiedzę z zakresu śladów kryminalistycznych?

Respondentów poproszono o ocenę swojej wiedzy na temat śladów kryminalistycznych, wybierając jedną z odpowiedzi: *Bardzo dobrze*, *Dobrze*, *Średnio*, *Znikoma* oraz *Brak wiedzy*.

Zaledwie 1,43% ankietowanych ratowników medycznych oceniło swoją wiedzę na poziomie „bardzo dobrym”, 10% uznało ją za „średnią”, a 34,29% oceniło ją jako „znikomą”. Ponadto 12,86% respondentów zadeklarowało brak wiedzy w tym zakresie. Zbliżone wyniki uzyskano wśród ankietowanych strażaków (bardzo dobrze - 2,67%, dobrze - 9,33%, średnio - 42,67%, znikoma - 37,33%, brak wiedzy - 12,86%), (wykres 12).

Wykres 12. Jak ocenia Pan/i swoją wiedzę z zakresu śladów kryminalistycznych?

Źródło: Opracowanie własne.

Nieco inaczej przedstawiają się wyniki ankiety wśród rozpytanych policjantów. Wiedzę na poziomie „bardzo dobrym” zadeklarowało 16,22% badanych, 40,54% oceniło

³²⁴Wyniki części metrykalnej znajdują się w podrozdziale 1.5. Organizacja badań i charakterystyka próby badawczej.

swoją wiedzę jako „dobrą”, a 35,14% jako „średnią”. Wiedzę na poziomie „znikomym” wskazało 5,41%, a 2,70% badanych przyznało, że nie posiada wiedzy w tym zakresie.

Jak wykazały przeprowadzone analizy, rozbieżności wyników badań powiązane są przede wszystkim z treścią programów szkoleniowych poszczególnych służb. Funkcjonariusze Policji, w ramach przygotowania do zawodu, realizują przedmioty związane z techniką kryminalistyki i analizą śladów kryminalistycznych. Natomiast w przypadku innych służb ratunkowych, programy szkolenia rzadko obejmują szczegółowe zagadnienia związane z kryminalistyką czy śladami kryminalistycznymi.

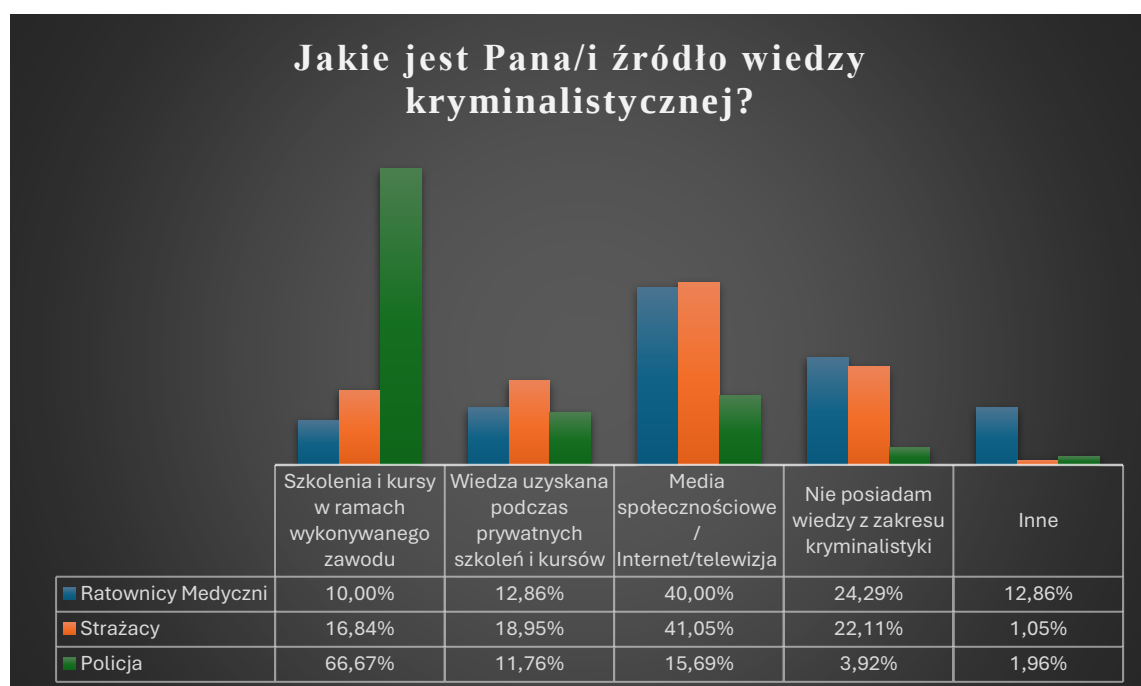
Niezbędne jest jednolite szkolenie pozwalające zwiększyć wiedzę z zakresu śladów kryminalistycznych. Propozycja szkolenia została przedstawiona w podrozdziale 4.3. Projekt tematyki szkolenia dla służb ratunkowych w zakresie procedur postępowania na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym.

2. Jak jest Pan/i źródło wiedzy kryminalistycznej?

W ramach odpowiedzi na to pytanie respondenci mogli wskazać jedno z poniższych źródeł wiedzy: *Szkolenia i kursy w ramach wykonywanego zawodu; wiedza uzyskana podczas prywatnych szkoleń i kursów; media społecznościowe/Internet/telewizja; nie posiadam wiedzy z zakresu kryminalistyki oraz inne* (w tym przypadku ankietowani mogli dopisać źródło wiedzy).

Ratownicy medyczni za główne źródło wiedzy kryminalistycznej uważają media społecznościowe, Internet i telewizję, taką odpowiedź wskazało 40% respondentów. Wiedzę uzyskaną w ramach kursów i szkoleń zawodowych zadeklarowało 10% ankietowanych, a 12,86% wskazało na prywatne kursy poza miejscem pracy. Brak wiedzy w tym zakresie deklaruje 24,29%, a 12,86% badanych podało *inne źródła* (dodając literaturę kryminalistyczną, jako swoje źródło wiedzy). Również strażacy, jako główne źródło wiedzy w tym zakresie wskazali media społecznościowe Internet i telewizję (41,05%). Wiedzę z zakresu kryminalistyki uzyskali w ramach szkoleń zawodowych – 16,84% badanych, a 18,95% zadeklarowało, że zdobyło ją na prywatnych kursach. Niepokoi jednak wysoki odsetek strażaków, którzy przyznali, że nie posiadają wiedzy z tego zakresu (22,11%). Zaledwie 1,05% respondentów wskazało inne źródła wiedzy. Funkcjonariusze Policji w przeważającym stopniu wskazali uzyskanie wiedzy kryminalistycznej z kursów i szkoleń w ramach wykonywanego zawodu (66,67% badanych). Kursy prywatne wskazało 11,76% badanych policjantów, a media społecznościowe, Internet i telewizję za źródło wiedzy uznaje 15,69% badanych.

Na uwagę zasługuje niewielki odsetek (3,92%) badanych funkcjonariuszy nieposiadających wiedzy z kryminalistyki oraz niespełna 2%, którzy wskazują inne źródła kryminalistyczne, nie określając jednak dodatkowego źródła (zob. wykres nr 13).

Wykres 13. Jak jest Pana/i źródło wiedzy kryminalistycznej?

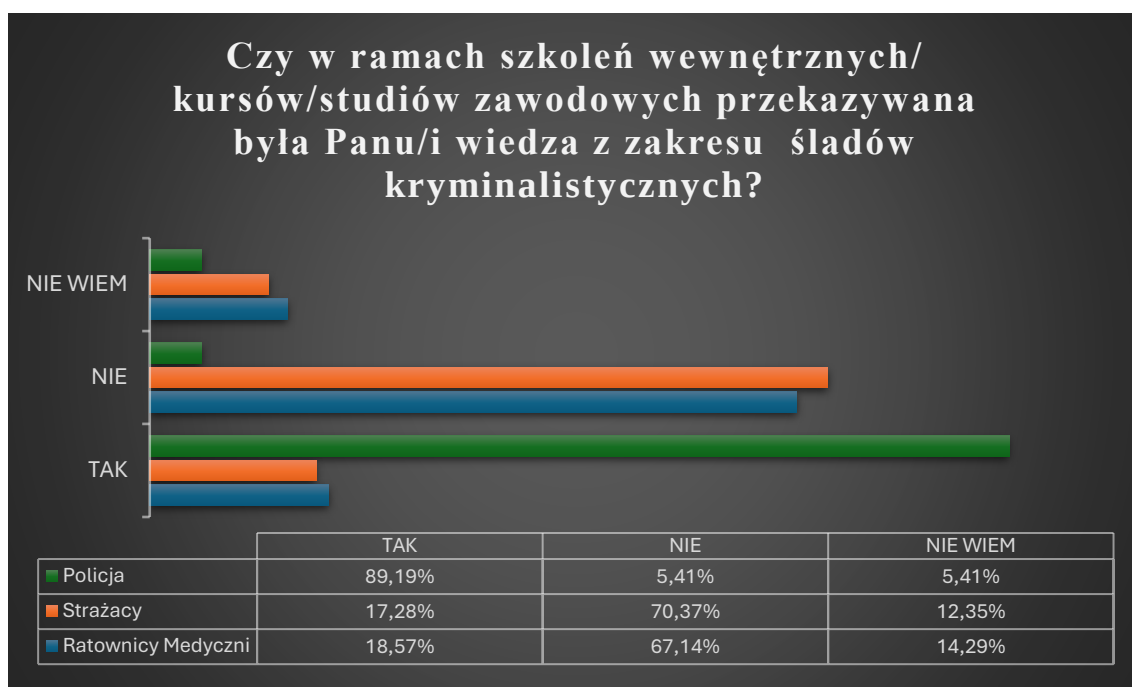
Źródło: Opracowanie własne.

Wyniki te jasno wskazują na potrzebę stworzenia szkolenia, które w sposób jednolity pozwoli przyswoić niezbędną wiedzę z zakresu kryminalistyki wszystkim rodzajom służb uczestniczących w działaniach na miejscu przestępstwa. Propozycja szkolenia została przedstawiona w podrozdziale 4.3. zatytułowanym *Projekt tematyki szkolenia dla służb ratunkowych w zakresie procedur postępowania na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym*.

3.Czy w ramach szkoleń wewnętrznych/ kursów/studiów zawodowych przekazywana była Panu/i wiedza z zakresu śladów kryminalistycznych?

Pytanie nr 3 było kontynuacją wcześniejszych zagadnień i miało na celu określenie, czy w ramach szkoleń, kursów lub studiów zawodowych przedstawiciele poszczególnych służb napotykali tematykę dotyczącą śladów kryminalistycznych. Respondenci mogli udzielić jednej z następujących odpowiedzi: *tak*, *nie* lub *nie wiem*.

Podobnie jak w poprzednich pytaniach, najczęściej odpowiedzi *tak* udzielali policjanci (89,19%) podczas gdy tylko 17,28% strażaków i 19% ratowników medycznych wskazało, że taka wiedza była im przekazana. Brak wiedzy w tym zakresie zadeklarowało 5,41% policjantów, 12,35% strażaków i 14,29% ratowników medycznych (wykres 14).

Wykres 14. Czy w ramach szkoleń wewnętrznych/ kursów/studiów zawodowych przekazywana była Panu/i wiedza z zakresu śladów kryminalistycznych?

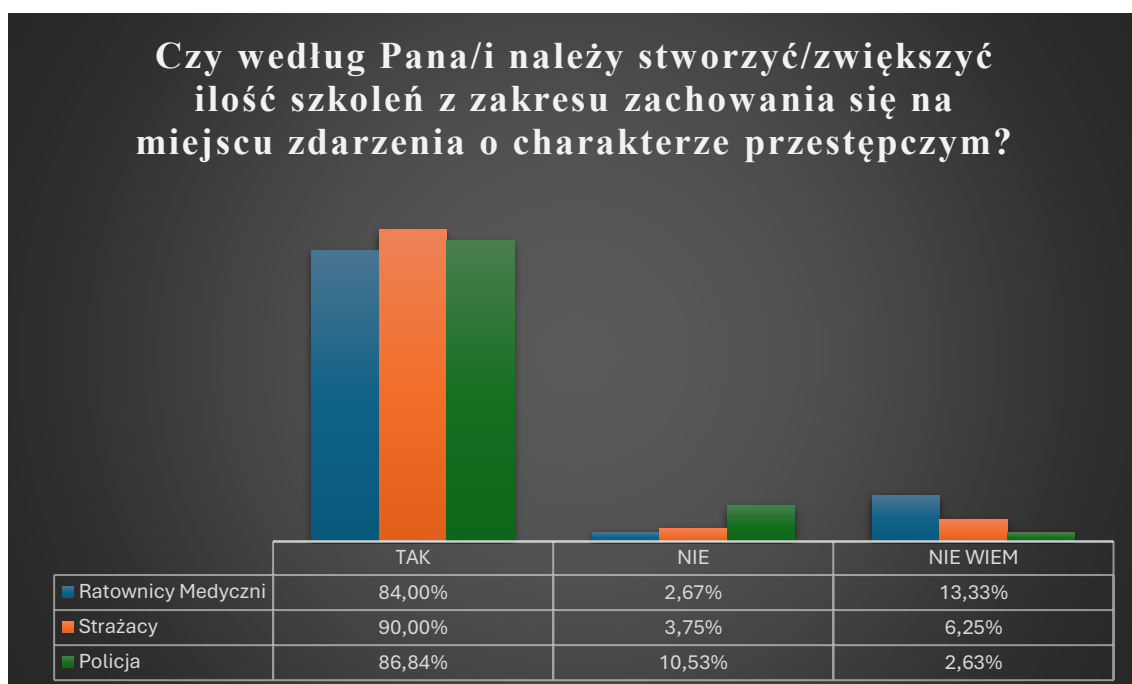
Źródło: Opracowanie własne.

Odpowiedzi ankietowanych utwierdzają w niezbędności opracowania jednolitego szkolenia kryminalistycznego, skierowanego przede wszystkim do przedstawicieli służb ratunkowych w celu standaryzacji posiadanej wiedzy.

4. Czy według Pana/i należy stworzyć/zwiększyć ilość szkoleń z zakresu zachowania się na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym?

Respondenci na powyższe pytanie mogli zaznaczyć jedną z trzech zaproponowanych odpowiedzi: *tak*, *nie*, *nie wiem*.

Większość przedstawicieli wszystkich badanych służb niemal jednogłośnie opowiedziała się za zwiększeniem lub stworzeniem dodatkowych szkoleń dotyczących czynności na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym. Odpowiedź *tak* zadeklarowało 86,84% policjantów, 90% strażaków oraz 84% ratowników medycznych. Ponad 10% badanych funkcjonariuszy Policji nie uważa, że należy zwiększyć liczby szkoleń, podobnie uważa 3,75% strażaków i zaledwie 2,67% badanych ratowników medycznych. Najwięcej osób niezdecydowanych odnotowano wśród ratowników medycznych – 13,33%, a także wśród strażaków (6,25%) i policjantów (2,63%) (wykres 15).

Wykres 15. Czy według Pana/i należy stworzyć/zwiększyć ilość szkoleń z zakresu zachowania się na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym?

Źródło: Opracowanie własne.

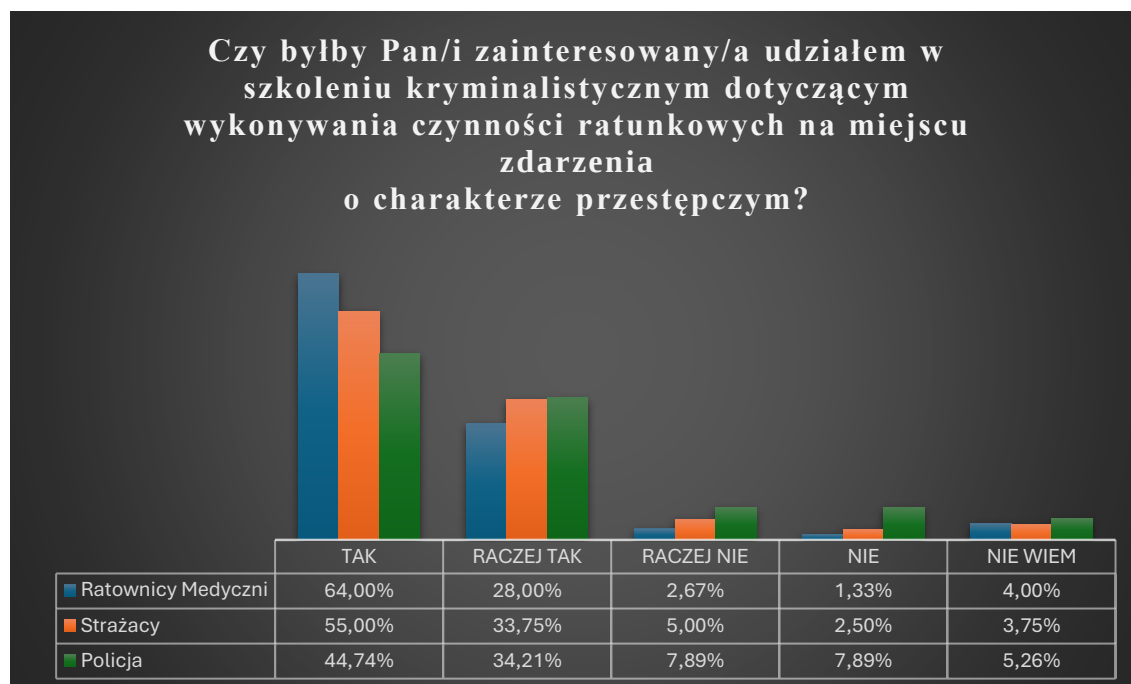
Jednoznaczna twierdząca wypowiedź respondentów utwierdza w przekonaniu o dużym zainteresowaniu służb ratunkowych szkoleniem z zakresu zachowania się na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym.

5.Czy byłby Pan/i zainteresowany/a udziałem w szkoleniu kryminalistycznym dotyczącym wykonywania czynności ratunkowych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym?

W kontekście oczekiwań dotyczących szkoleń, ważnym elementem jest poziom zainteresowania badanych ich udziałem. Respondenci mogli wybierać spośród opcji, obejmujących odpowiedzi: *tak*, *raczej tak*, *raczej nie*, *nie* oraz *nie wiem* dla osób niezdecydowanych.

Większość ankietowanych z każdej z analizowanych służb wyraziła zainteresowanie uczestnictwem w szkoleniu. Zdecydowaną chęć udziału zadeklarowało 44,74% policjantów, 55% strażaków i 64% ratowników medycznych. Odpowiedź *raczej tak* wybrało 34,21% policjantów, 33,75% strażaków oraz 28% ratowników medycznych. Najwięcej niezdecydowanych było wśród policjantów (7,89%), podczas gdy wśród strażaków i ratowników medycznych takie stanowisko zadeklarowało odpowiednio 5% i 2,67% badanych. Odpowiedź *nie* wybrało 7,89% policjantów, 2,50% strażaków oraz 1,33% ratowników medycznych. Natomiast brak wiedzy na temat szkoleń

zadeklarowało 5,26% policjantów, 3,75% strażaków i 4% ratowników medycznych (wykres 16).

Wykres 16. Czy byłby Pan/i zainteresowany/a udziałem w szkoleniu kryminalistycznym dotyczącym wykonywania czynności ratunkowych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym?

Źródło: Opracowanie własne.

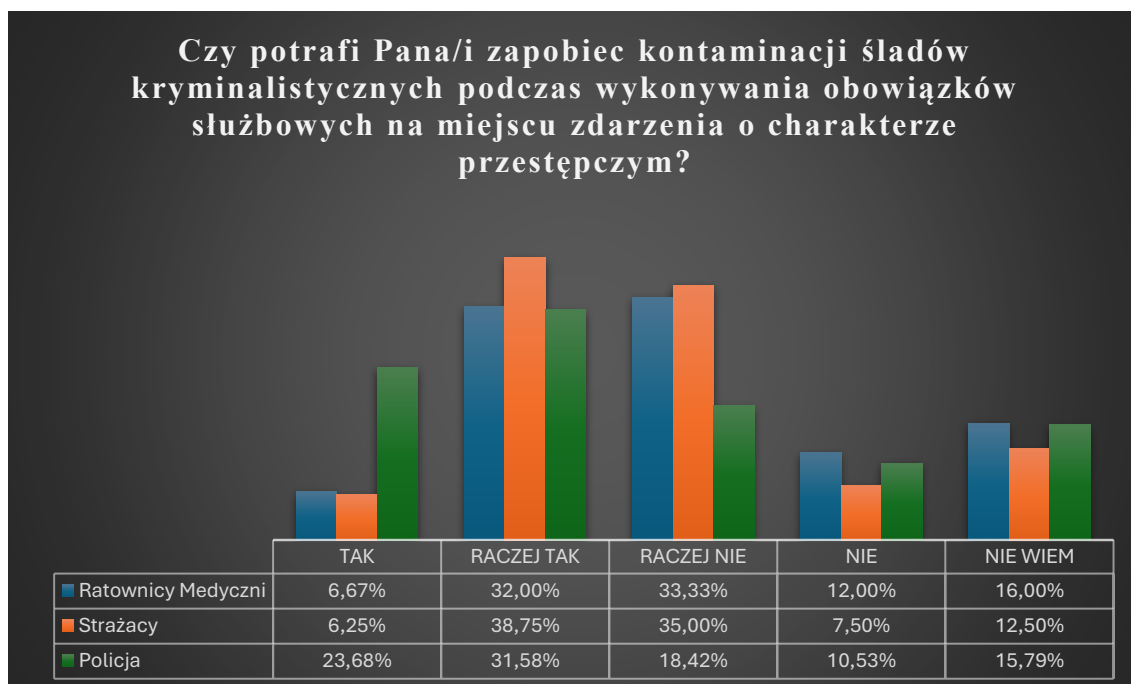
Przedstawiciele służb ratunkowych są świadomi swoich braków wiedzy z zakresu kryminalistyki i wyrażają chęć jej uzupełnienia. Jest to jednoznaczny sygnał podkreślający wagę realizacji przedsięwzięć szkoleniowych w tym zakresie.

6.Czy potrafi Pan/i zapobiec kontaminacji śladów kryminalistycznych podczas wykonywania obowiązków służbowych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym?

Kontaminacja śladów jest kluczowym zagadnieniem opisywanym w niniejszej dysertacji, dlatego ważnym elementem badań było uzyskanie odpowiedzi na pytanie dotyczące umiejętności zapobiegania kontaminacji śladów kryminalistycznych przez przedstawicieli badanych służb podczas wykonywania czynności na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym. Respondenci mieli do wyboru odpowiedzi w formie gradacji: *tak*, *raczej tak*, *raczej nie*, *nie* oraz *nie wiem*.

Pewność, co do swoich umiejętności w zapobieganiu kontaminacji zadeklarowało niespełna ¼ badanych policjantów (23,68%). W przypadku innych służb odpowiedź *tak* wybrało 6,25% strażaków i 6,67% ratowników medycznych. Odpowiedź *raczej tak*

wybrało 31,58% policjantów, 38,75% strażaków oraz 32% ratowników medycznych. Odpowiedź *raczej nie* wskazało 35% strażaków i 33,33% ratowników medycznych oraz jedynie 18,42% policjantów. Brak umiejętności zapobiegania kontaminacji zadeklarowało 10,53% policjantów, 7,50% strażaków oraz 12% ratowników medycznych. Zbliżony odsetek respondentów we wszystkich grupach przyznał, że nie posiada wiedzy w tym zakresie, było to odpowiednio: 15,79% policjantów, 12,50% strażaków i 16% ratowników medycznych (wykres 17).

Wykres 17. Czy potrafi Pan/i zapobiec kontaminacji śladów kryminalistycznych podczas wykonywania obowiązków służbowych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym?

Źródło: Opracowanie własne.

Badania wskazują, że zapobieganie kontaminacji śladów kryminalistycznych na miejscu zdarzenia stanowi istotne wyzwanie dla wszystkich służb. Kluczowym rozwiązaniem tego problemu może być opracowanie i wdrożenie odpowiednich procedur działania dla służb ratunkowych na miejscach zdarzeń o charakterze przestępczym, które m.in:

- zwiększą wśród służb ratunkowych świadomość związaną z działaniami na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym,
- ograniczą kontaminację śladów kryminalistycznych.

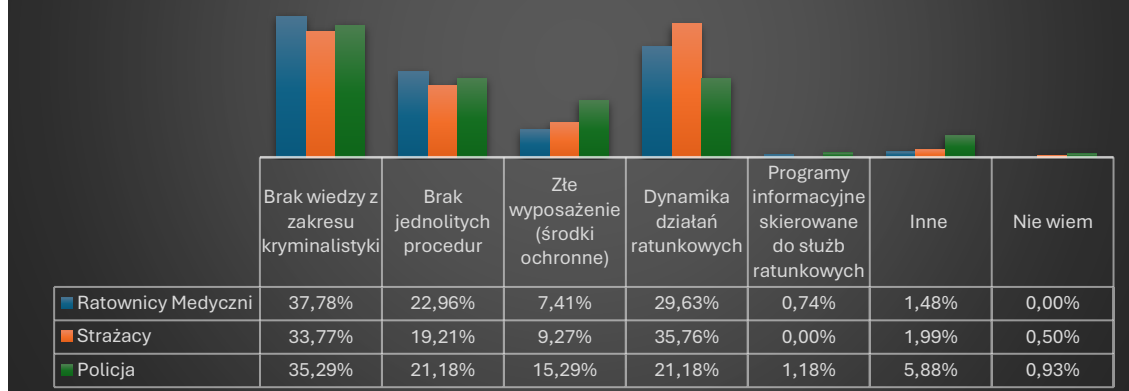
Rozwiązania w tym zakresie zostały przedstawione w podrozdziale 4.2. *Propozycja procedur postępowania służb ratunkowych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym.*

7.Co według Pana/i wpływa na kontaminację śladów kryminalistycznych przez służby ratunkowe na miejscu zdarzenia?

Respondenci na powyższe pytanie mieli możliwość wielokrotnego wyboru spośród zaproponowanych o odpowiedzi: *brak wiedzy z zakresu kryminalistyki, brak jednolitych procedur, złe wyposażenie (środki ochronne), dynamika działań ratunkowych, inne* (z możliwością wskazania problemu) oraz *nie wiem*.

Badania wykazały trzy główne przyczyny kontaminacji śladów kryminalistycznych, które wskazali respondenci ze wszystkich służb. Najwięcej osób uznało, że głównym powodem jest brak wiedzy kryminalistycznej, w tym 33,29% policjantów, 33,77% strażaków i 37,78% ratowników medycznych. Drugim istotnym elementem kontaminacji była ogólnikowo przyjęta dynamika działań ratunkowych, którą zadeklarowało 21,18% badanych policjantów, 35,76% strażaków i 29,63% ratowników. Niemal identyczne wyniki uzyskał trzeci najczęstszy powód kontaminacji: brak jednolitych procedur, które wskazali: 21,18% policjantów, 19,21% strażaków oraz 22,96% ratowników medycznych. Mniej istotnym powodem powodującym zacieranie lub zabrudzanie śladów kryminalistycznych było złe wyposażenie służb. Taką odpowiedź zadeklarowało 15,29% policjantów, 9,27% strażaków oraz 7,41% ratowników medycznych. Tylko niewielki odsetek badanych wskazał, że problemem jest brak programów informacyjnych skierowanych do służb, co zadeklarowało 1,18% policjantów oraz 0,74% ratowników medycznych. Inne przyczyny kontaminacji wskazało 5,88% policjantów, w tym część respondentów dodała, że problemem są błędy popełniane podczas dowodzenia czynnościami na miejscu zdarzenia. Taką odpowiedź wybrało 1,99% strażaków i 1,48% ratowników medycznych. Niespełna 1% policjantów i 0,5% strażaków zadeklarowało brak wiedzy w tym zakresie (wykres 18).

Co według Pana/i wpływa na kontaminację śladów kryminalistycznych przez służby ratunkowe na miejscu zdarzenia?

Wykres 18. Co według Pana/i wpływa na kontaminację śladów kryminalistycznych przez służby ratunkowe na miejscu zdarzenia?

Źródło: Opracowanie własne.

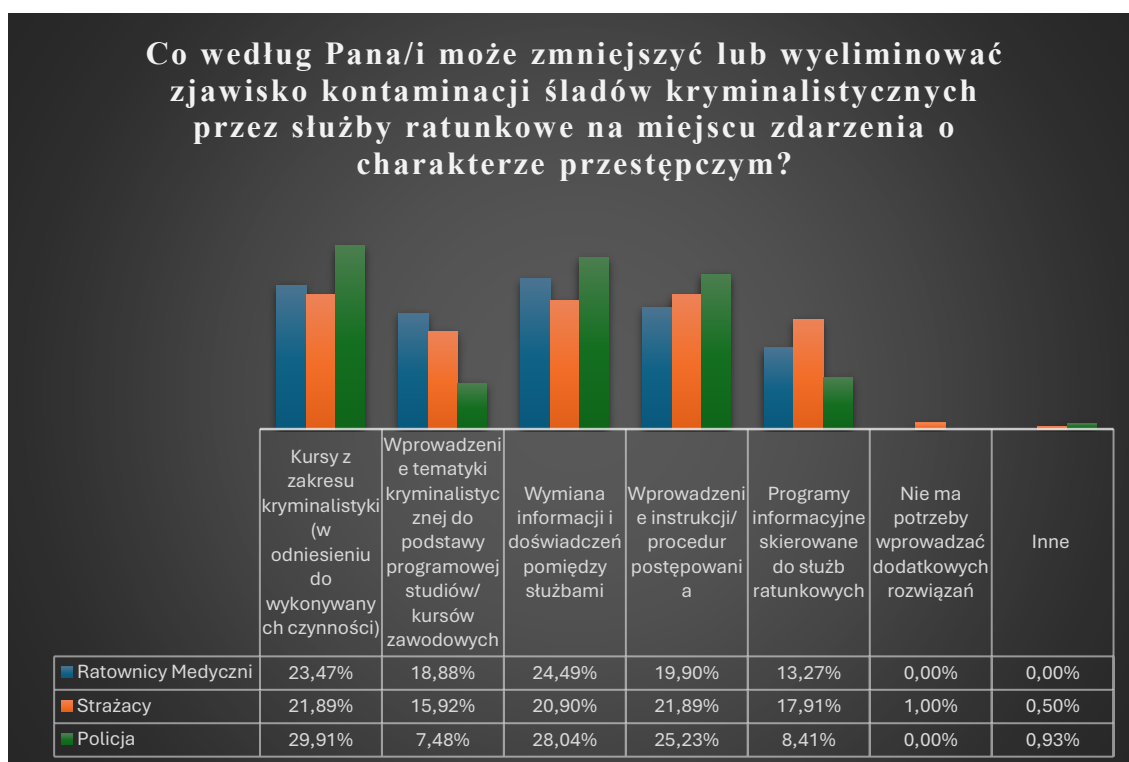
Brak jednolitych procedur i wiedzy z zakresu kryminalistyki, to według badanych dwie z trzech najistotniejszych przyczyn kontaminacji śladów kryminalistycznych. Zastosowanie jednolitych procedur umożliwi wprowadzenie zasad postępowania służb ratunkowych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym.

8.Co według Pana/i może zmniejszyć lub wyeliminować zjawisko kontaminacji śladów kryminalistycznych przez służby ratunkowe na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym?

Istotą tego pytania było uzupełnienie tematyki poruszanej w poprzedniej części ankiety dotyczącej przyczyn oraz rozwiązań związanych z kontaminacją śladów kryminalistycznych. Respondenci mogli wskazać kilka rozwiązań z zaproponowanych odpowiedzi: *kursy z zakresu kryminalistyki, wprowadzenie tematyki kryminalistycznej do podstaw programowych kursów i szkoleń, wymiana informacji i doświadczeń pomiędzy służbami, wprowadzenie odpowiedniej instrukcji/procedur postępowania, programy informacyjne skierowane do służb ratunkowych, nie ma potrzeby wprowadzać dodatkowych rozwiązań oraz inne* (w tym ankietowani mogli proponować swoje rozwiązania).

Podobnie jak w poprzednim pytaniu, wszystkie służby wskazują trzy główne rozwiązania problemów kontaminacji śladów kryminalistycznych. Kursy i szkolenia

z zakresu kryminalistyki zostały wybrane przez 29,91% policjantów, 21,89% strażaków i 23,47% ratowników medycznych. Wymianę informacji pomiędzy służbami wskazało 28,23% policjantów, 20,90% strażaków i 24,49% ratowników medycznych. Procedury, podobnie jak w poprzednim pytaniu, były częstym wyborem wśród rozwiązań, uzyskując odpowiedzi od 25,23% policjantów, 21,89% strażaków i 19,90% ratowników medycznych. Niewielka liczba badanych doszukuje się rozwiązania problemu w wprowadzeniu opisanej tematyki do podstaw programowych studiów/kursów zawodowych. Taką odpowiedź zadeklarowało zaledwie 7,48% policjantów, 15,92% strażaków i 18,88% ratowników medycznych. Zaledwie 1% przedstawicieli straży pożarnej uważa, że nie ma potrzeby wprowadzania dodatkowych rozwiązań. Propozycje innych rozwiązań uzyskały mniej niż 1% wskazań wśród respondentów Policji i 0,50% strażaków, jednak osoby te nie podały konkretnych sugestii (wykres 19).

Wykres 19. Co według Pan/i może zmniejszyć lub wyeliminować zjawisko kontaminacji śladów kryminalistycznych przez służby ratunkowe na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym?

Źródło: Opracowanie własne.

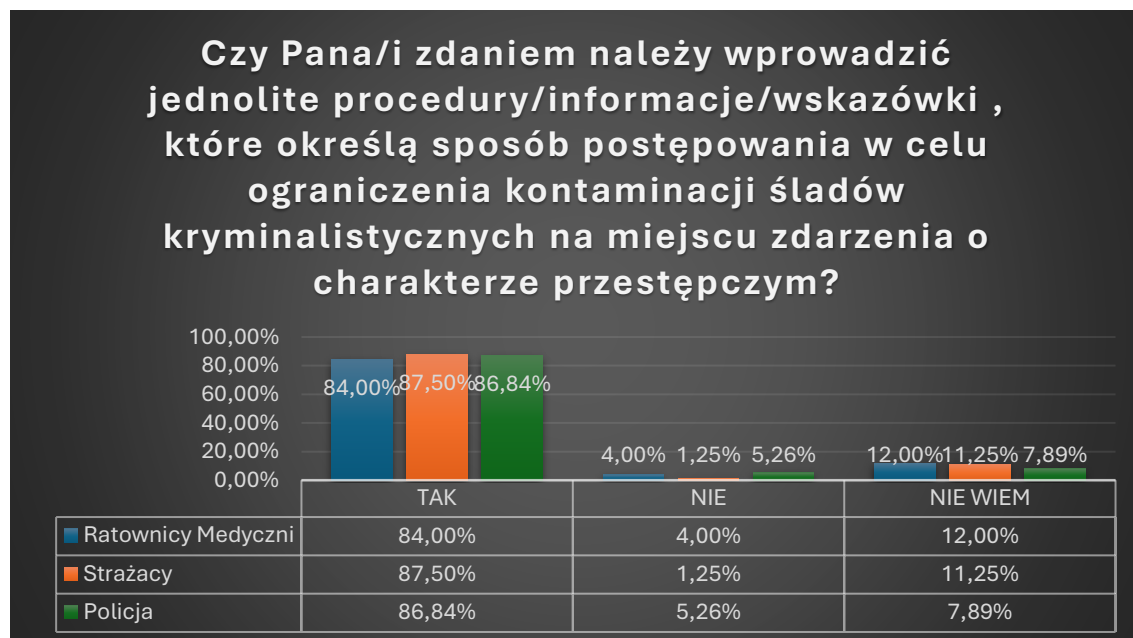
Analizując trzy główne aspekty wskazane przez respondentów jako podstawowe formy zminimalizowania kontaminacji śladów kryminalistycznych, należy rozważyć wprowadzenie zakresu badanej tematyki w ramach programu nauczania podczas studiów

lub kursów zawodowych w ramach każdej ze służb (rozbieżności związane z odpowiedziami policjantów mogą wynikać z faktu, że w programie nauczania Policji tematyka ta już jest uwzględniona). Niemal co czwarty ankietowany podkreśla potrzebę szkoleń w tym zakresie oraz zauważa potrzebę wprowadzenia odpowiednich procedur, które ujednolicią zasady postępowania służb ratunkowych w celu ograniczenia zjawiska kontaminacji śladów kryminalistycznych.

9.Czy Pana/i zdaniem należy wprowadzić jednolite procedury/ informacje/ wskazówki, które określą sposób postępowania w celu ograniczenia kontaminacji śladów kryminalistycznych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym?

Jednym z proponowanych rozwiązań w zakresie problematyki kontaminacji śladów kryminalistycznych jest wprowadzenie jednolitych procedur/wskazówek/informacji. W ramach badań ankietowych, respondenci mieli możliwość udzielenia odpowiedzi *tak*, *nie* lub *nie wiem*, co pozwoliło ocenić zainteresowanie takim rozwiązaniem wśród przedstawicieli służb.

Zdecydowana większość respondentów wyraziła zainteresowanie tym rozwiązaniem: 86,84% badanych policjantów, 87,50% strażaków i 84% ratowników medycznych. Przeciw inicjatywie opowiedziało się: 5,26% ankietowanych policjantów, 1,25% strażaków i 11,25% ratowników medycznych. Brak zdania w tej kwestii deklaruje 7,89% policjantów, 11,25% strażaków i 12% ratowników medycznych (wykres 20).

Wykres 20. Czy Pana/i zdaniem należy wprowadzić jednolite procedury/informacje, które określą sposób postępowania w celu ograniczenia kontaminacji śladów ?

Źródło: Opracowanie własne.

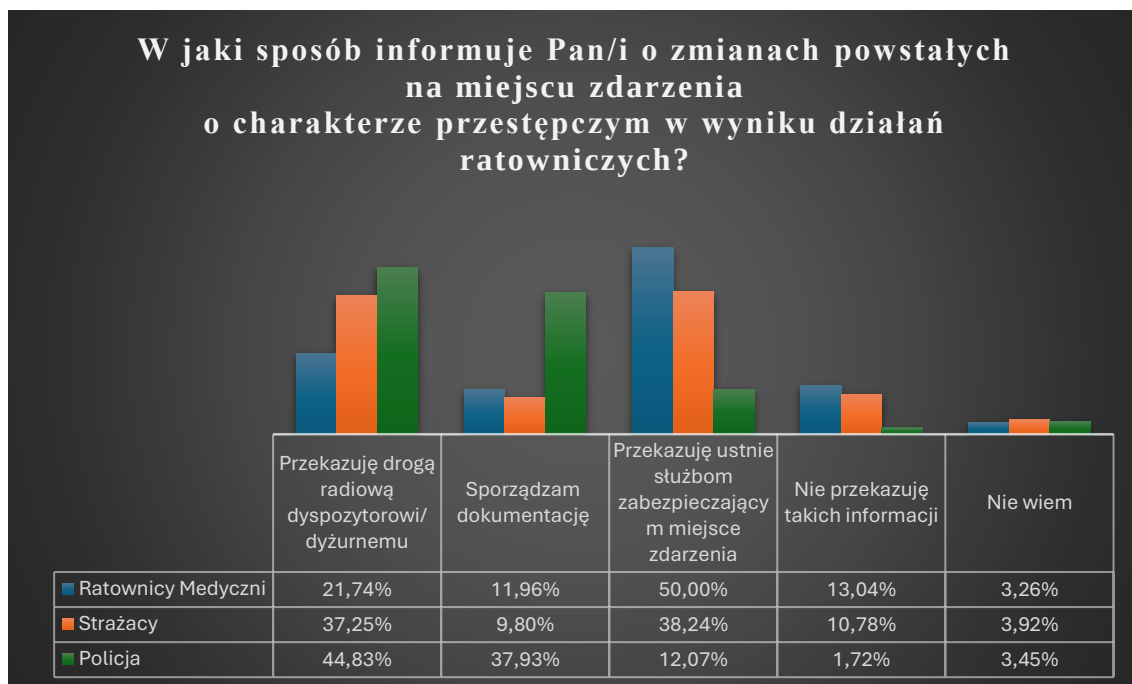
Jak wskazują wyniki badań, służby niemal jednogłośnie oczekują wprowadzenia jednolitych procedur, które określą sposób postępowania, mogący ograniczyć kontaminację śladów kryminalistycznych.

10. W jaki sposób informuje Pan/i o zmianach powstałych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym w wyniku działań ratowniczych?

Celem tego pytania było poznanie dotychczasowych form przekazywania informacji o zmianach na miejscu zdarzenia powstałych podczas działań ratunkowych. Respondenci mieli do wyboru następujące odpowiedzi: *przekazuję drogą radiową dyspozytorowi/dyżurnemu, sporządzam dokumentację* (ankietowani mogli wskazać rodzaj sporządzanej dokumentacji, w której zawierali takie informacje), *przekazuję ustnie służbom zabezpieczającym miejsce zdarzenia, nie przekazuję takich informacji oraz nie wiem*.

Analiza odpowiedzi wykazała, że drogą radiową te informacje przekazuje 44,83% policjantów, 37,25% strażaków i 21,74% ratowników medycznych. Dokumentację sporządza 37,93% policjantów (umieszcza takie informacje w notatce urzędowej), 9,80% strażaków, (bez podania konkretnej dokumentacji) oraz 11,96% ratowników medycznych (zamieszcza wpis w KMCR³²⁵). W formie ustnej zmiany na miejscu zdarzenia przekazuje 12,07% policjantów, 38,24% strażaków i 50% ratowników medycznych. Zaledwie 1,72% policjantów, 10,78% strażaków i 13,04% ratowników medycznych twierdzi, że nie przekazuje takich informacji. Brak wiedzy w tym zakresie oświadczyło 3,45% badanych policjantów, 3,92% strażaków i 3,26% ratowników medycznych (wykres 21).

³²⁵Więcej o Karcie KMCR w podrozdziale 3.3. Czynności ratowników medycznych.

Wykres 21. W jaki sposób informuje Pan/i o zmianach powstałych na miejscu zdarzenia w wyniku działań ratowniczych?

Źródło: Opracowanie własne.

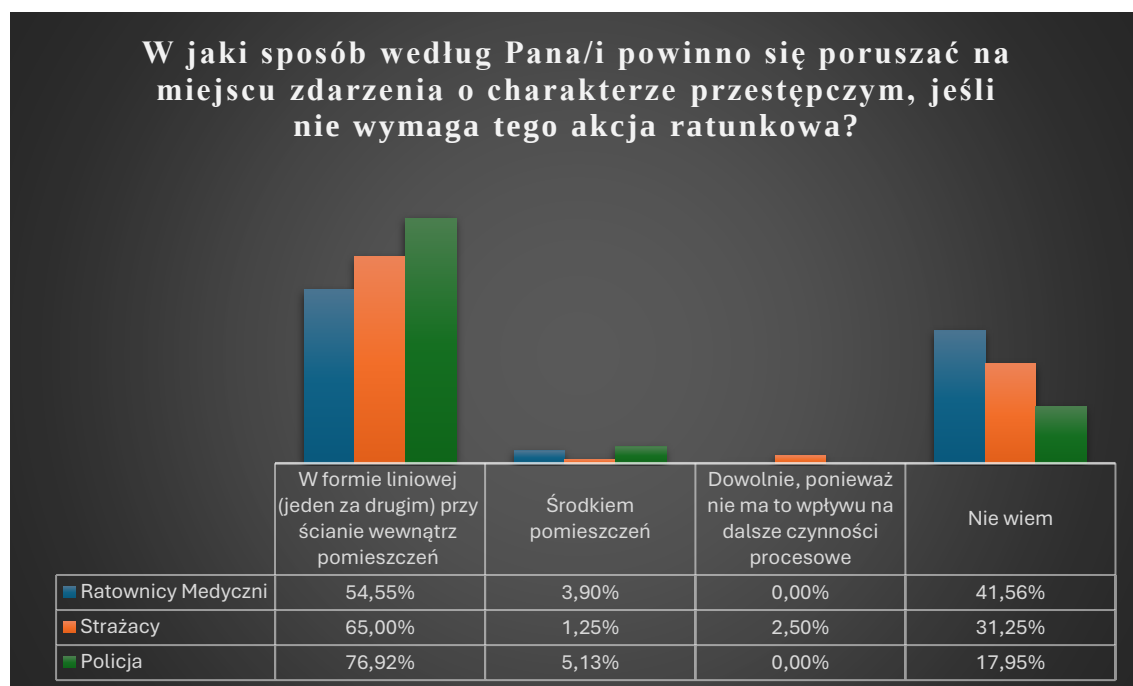
Analiza odpowiedzi respondentów ujawniła zaskakującą różnorodność sposobów przekazywania informacji. Według ankietowanych, brak jednolitej formy przekazu informacji na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym znacznie utrudnia przepływ istotnych danych, prowadząc do opóźnień w czynnościach dochodzeniowo-śledczych. Przedstawione w podrozdziale 4.2. procedury wraz z załączonym kwestionariuszem wykonywanych czynności służb ratunkowych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym, pozwolą m.in.:

- przyspieszyć czynności na miejscu zdarzenia kryminalnego poprzez uzyskanie wszystkich niezbędnych informacji,
- ujednolicić sposób przekazu informacji.

11. W jaki sposób według Pana/i powinno się poruszać na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym, jeśli nie wymaga tego akcja ratunkowa?

Kolejną kwestią poddaną badaniom sondażowym był sposób poruszania się na miejscu zdarzenia przez służby ratunkowe. Respondentom do wyboru zaproponowano następujące odpowiedzi: *w formie liniowej (jeden za drugim), środkiem pomieszczenia, dowolnie, ponieważ nie ma to wpływu na dalsze czynności procesowe oraz nie wiem*. Warto dodać, że pytanie dotyczyło poruszania się w pomieszczeniu, o ile akcja ratunkowa nie wymaga innego sposobu poruszania się.

Przedstawiciele wszystkich służb w większości wskazali formę poruszania się liniowego przy ścianie jako najbezpieczniejszą, ograniczającą kontaminację śladów kryminalistycznych. Taką odpowiedź zadeklarowało 76,92% policjantów, 65% strażaków i 54,55% ratowników medycznych. Warto zauważyć, że dość duży odsetek respondentów stwierdził, że nie ma wiedzy w tym zakresie, aż 41,56% ratowników medycznych, 31,25% strażaków i znacznie mniej, bo zaledwie 17,95% badanych policjantów. Poruszanie się środkiem pomieszczeń wskazało 5,13% policjantów, 1,25% strażaków i 3,90% ratowników medycznych. Tylko 2,50% strażaków uznało, że sposób poruszania się nie ma wpływu na kontaminację śladów kryminalistycznych (wykres 22).

Wykres 22. W jaki sposób według Pana/i powinno się poruszać na miejsca zdarzenia o charakterze przestępczym, jeśli nie wymaga tego akcja ratunkowa?

Źródło: Opracowanie własne.

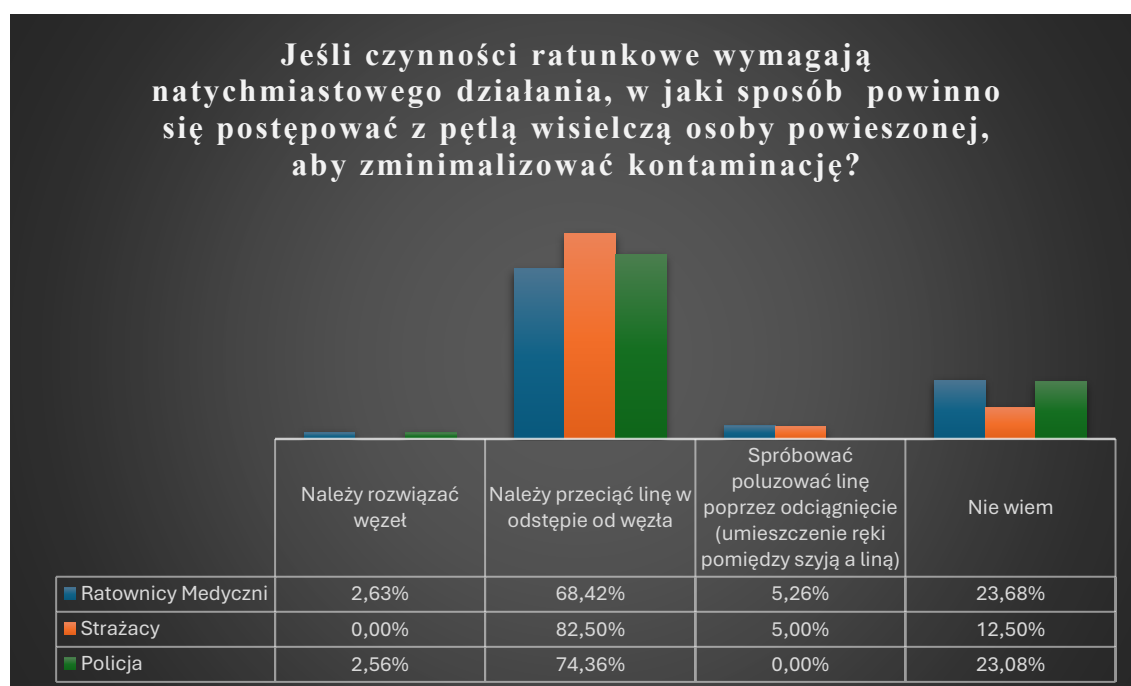
Określenie zasady standardowego poruszania się służb ratunkowych na miejscu zdarzenia o charakterze kryminalnym pozwoli ograniczyć lub wykluczyć ślady kryminalistyczne pozostawione przez te służby i przyspieszy późniejsze działania dochodzeniowo-śledcze.

Uogólnienie zasad i sposobu poruszania służb ratunkowych zostało przedstawione w procedurach znajdujących się w podrozdziale 4.2. zatytułowanym *Propozycja procedur postępowania służb ratunkowych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym*.

12. Jeśli czynności ratunkowe wymagają natychmiastowego działania, w jaki sposób powinno się postępować z pętlą wisielczą osoby powieszanej, aby zminimalizować kontaminację?

Wszystkie badane służby mogą jako pierwsze pojawić się na miejscu próby samobójczej poprzez powieszenie, co często wymaga podjęcia szybkich i radykalnych działań. Respondentów poproszono o wskazanie najczęściej stosowanego rozwiązania z kilku zaproponowanych opcji: *należy rozwiązać węzeł*, *należy przeciąć linę w odstępie od węzła*, *spróbować poluzować linę poprzez odciągnięcie* (umieszczenie ręki pomiędzy szyją a liną) oraz *nie wiem*.

Najczęściej wybraną odpowiedzią było przecięcie liny w odstępie od węzła. Tę metodę wskazało 74,36% policjantów, 82,50% strażaków i 68,42% ratowników medycznych. Dość duży odsetek ankietowanych stwierdził, że nie posiada wiedzy w tym zakresie, co oświadczyło 23,08% policjantów, 12,50% strażaków i 23,68% ratowników medycznych. Pozostałe odpowiedzi były wybierane rzadko. Zaledwie 2,56% policjantów i 2,63% ratowników medycznych zaznaczyło, że należy rozwiązać węzeł, a poluzowanie liny poprzez odciągnięcie wskazało 5% strażaków oraz 5,25% ratowników medycznych (wykres 23).

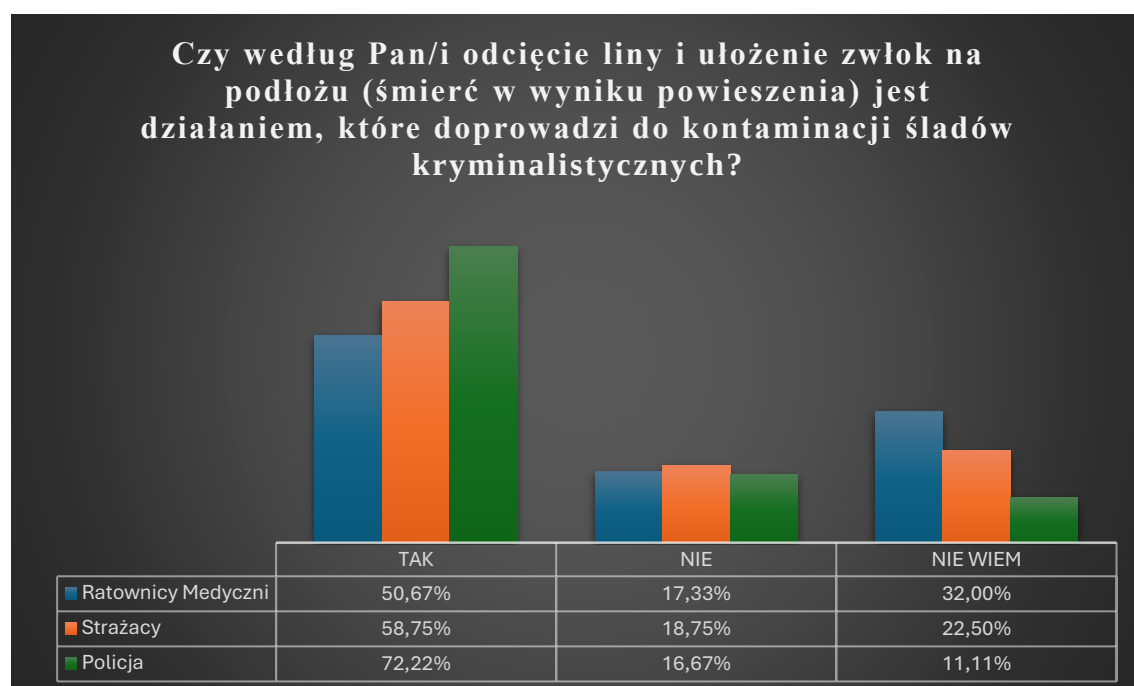
Wykres 23. Jeśli czynności ratunkowe wymagają natychmiastowego działania, w jaki sposób powinno się postępować z pętlą wisielczą osoby powieszanej?

Źródło: Opracowanie własne.

Niespełna 75% wszystkich zamachów samobójczych w Polsce jest dokonywana poprzez powieszenie się³²⁶. To znacznie zawęży rodzaje zdarzeń dotyczących podejrzenia samobójstwa, do których wysłane zostaną służby ratunkowe. Podkreśla to istotę jednolitego postępowania z pętlą wisielczą, która jest nośnikiem wielu śladów kryminalistycznych. Propozycja poprawnego postępowanie została przedstawiona w procedurach zaprezentowanych w podrozdziale 4.2.

13. Czy według Pan/i odcięcie liny i ułożenie zwłok na podłożu (śmierć w wyniku powieszenia) jest działaniem, które doprowadzi do kontaminacji śladów kryminalistycznych?

W uzupełnieniu pytania dotyczącego postępowania z pętlą wisielczą, w pytaniu nr 13 sprawdzono świadomość ankietowanych na temat możliwości kontaminacji podczas przecięcia liny i układania zwłok na podłożu. Respondenci mogli wybrać jedną z trzech odpowiedzi: *tak*, *nie* lub *nie wiem*. Świadomość kontaminacji w trakcie przecięcia liny i ułożenia zwłok na podłożu potwierdziło 72,22% policjantów, 58,75% strażaków i 50,67% ratowników medycznych. (szczegóły wykres 24).

Wykres 24. Czy według Pan/i odcięcie liny i ułożenie zwłok na podłożu jest działaniem, które doprowadzi do kontaminacji śladów kryminalistycznych?

Źródło: Opracowanie własne.

³²⁶Statystyki Komendy Głównej Policji za rok 2023. Źródło: <https://statystyka.policja.pl/st/wybrane-statystyki/zamachy-samobojcze/63803,Zamachy-samobojcze-od-2017-roku.html> [dostęp: 12.01.2025].

Przekonanie o braku możliwości kontaminacji podczas wskazanych czynności zadeklarowało 16,67% policjantów, 18,75% strażaków i 17,33% ratowników medycznych. Najwięcej, bo aż 32% ratowników medycznych nie posiada wiedzy w tym zakresie. Taką samą odpowiedź zaznaczyło 11,11% policjantów i 22,50% strażaków.

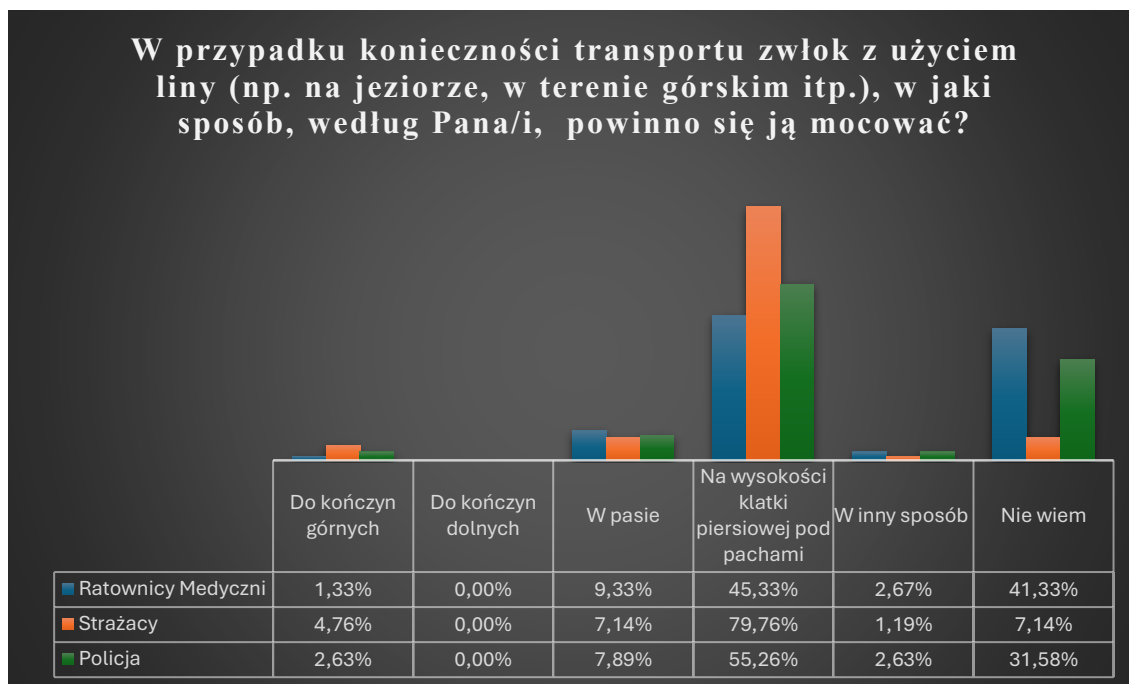
Według opinii Autora, jako pozytywny aspekt wyników badań należy wskazać wysoką świadomość respondentów na temat ryzyka kontaminacji śladów kryminalistycznych, do której może dojść poprzez odcięcie liny i ułożenie zwłok na podłożu. Kluczowe znaczenie ma podejmowanie prawidłowych decyzji dotyczących odstąpienia od czynności ratunkowych w określonych sytuacjach³²⁷. Wybór ten znacznie przyspieszy późniejsze czynności procesowe i ułatwi działania dochodzeniowo-śledcze, ustrzeże również służby ratunkowe od pozostawienia własnych lub kontaminacji istniejących już śladów na miejscu zdarzenia.

14. W przypadku konieczności transportu zwłok z użyciem liny (np. na jeziorze, w terenie górskim itp.) w jaki sposób, według Pana/i powinno się ją mocować?

W pytaniu 14 przedstawiciele służb wskazali najbezpieczniejszy sposób transportu zwłok z użyciem liny spośród zaproponowanych metod mocowania. Do wyboru badani mieli następujące opcje: *mocowania do kończyn górnych, do kończyn dolnych, w pasie, na wysokości klatki piersiowej, w inny sposób* (ankietowani mogli proponować własne rozwiązanie) oraz *nie wiem*.

Najpopularniejszym sposobem według ankietowanych jest mocowanie na wysokości klatki piersiowej pod pachami, taką odpowiedź zadeklarowało 55,26% policjantów, 79,76% strażaków, 45,33% ratowników medycznych. Znaczna część badanych policjantów (31,58%) oraz ratowników medycznych (41,33%) nie posiada wiedzy w tym zakresie, taką odpowiedź wskazało zaledwie 7,14% strażaków. Do kończyn górnych przymocowałyby linę 2,63% policjantów, 4,76% strażaków i 1,33% ratowników medycznych. Mocowanie w pasie za poprawne uważa 7,89% policjantów, 7,14% strażaków i 9,33% ratowników medycznych. W inny sposób zaznaczyło 2,63% policjantów, 1,19% strażaków, 2,67% ratowników. W ramach odpowiedzi „inny sposób” pojawiły się dwa rozwiązania, respondenci ze straży pożarnej podkreślili, że zamiast liny w każdym przypadku powinno się stosować deskę medyczną lub szelki do transportu zwłok (wykres 25).

³²⁷Wybrane przypadki zostały przedstawione w rozdziale 3. Czynności wybranych służb ratunkowych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym.

Wykres 25. W przypadku konieczności transportu zwłok z użyciem liny (np. na jeziorze, w terenie górskim itp.), w jaki sposób, według Pana/i powinno się ją mocować?

Źródło: Opracowanie własne.

Użycie liny do transportu zwłok w trudnym terenie jest zwykle jedyną możliwością działania. Miejsce mocowania liny powinno być wskazane jednoznacznie. Nietrudno bowiem wyobrazić sobie utrudnienia w dalszym procesie dochodzeniowo-śledczym, wynikające z montażu liny do obrębu zwłok, który może być powiązany z przyczyną zgonu. Prawidłowe mocowanie zwłok w czasie ich transportu z wykorzystaniem liny zostało opisane w podrozdziale 4.2.

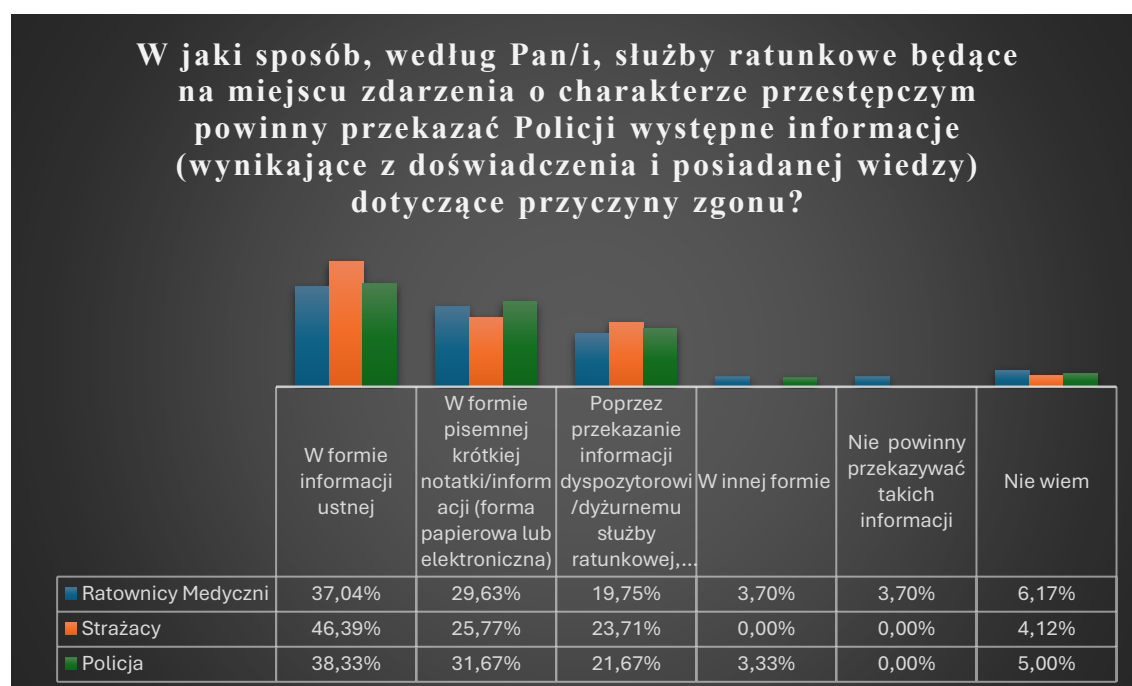
15. W jaki sposób, według Pan/i, służby ratunkowe będące na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym powinny przekazać Policji wstępne informacje (wynikające z doświadczenia i posiadanej wiedzy) dotyczące przyczyny zgonu?

Czynność stwierdzenia zgonu, zgodnie z przepisami, jest przeznaczona dla lekarzy, a w wyjątkowych przypadkach – dla ratowników medycznych³²⁸. Niemniej jednak, służby wykonujące czynności ratunkowe na miejscu zdarzenia mogą posiadać wiedzę na temat okoliczności i prawdopodobnych przyczyn zgonu. Poproszono respondentów o wskazanie, która forma przekazania takiej informacji jest najbardziej przystępna. Zaproponowano następujące opcje: *w formie informacji ustnej, formie pisemnej krótkiej notatki/informacji* (forma papierowa lub elektroniczna), *poprzez przekazanie informacji*

³²⁸Szczegóły w podrozdziale 3.2. Czynności Straży Pożarnej.

dyspozytorowi/dyżurnemu służby ratunkowej, który przekaze ustalenia dyżurnemu jednostki Policji, w innej formie (z możliwością zaproponowania formy), *nie powinny przekazywać takich informacji oraz nie wiem.*

Większość respondentów wskazała dwa zasadnicze sposoby przekazywania informacji. Pierwszą formą było przekazanie wiadomości ustnej, wskazana ona została przez 38,33% policjantów, 46,39% strażaków, 37,04% ratowników medycznych. Drugą formę, pisemną wskazało 31,67% policjantów, 25,77% strażaków i 29,63% ratowników medycznych. Według 21,67% policjantów, 23,71% strażaków i 19,75% ratowników medycznych informacje powinny być przekazane dyspozytorowi/dyżurnemu służb ratunkowych. O tym, że nie należy przekazywać informacji twierdziło zaledwie 3,70% badanych ratowników medycznych. 5% policjantów, 4,12% strażaków i 6,17% ratowników medycznych nie miało wiedzy w tym zakresie. (wykres 26).

Wykres 26. W jaki sposób, według Pan/i służby, ratunkowe będące na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym powinny przekazać Policji występne informacje (wynikające z doświadczenia i posiadanej wiedzy) dotyczące przyczyny zgonu?

Źródło: Opracowanie własne.

Inne rozwiązanie zaproponowało 3,33% policjantów i 3,70% ratowników medycznych, którzy twierdzą, że ważne informacje powinny się znaleźć w karcie KRCM³²⁹.

³²⁹Przeprowadzone analizy wykazały, że KMCR nie może pozostać każdorazowo na miejscu zdarzenia i nie zawsze służby dochodzeniowo-śledcze będą miały natychmiastowy wgląd do tej formy dokumentacji. Więcej na ten temat w podrozdziale 3.3. Czynności ratowników medycznych.

Niemal równy rozkład metod przekazu istotnych informacji na trzy grupy (bezpośrednio informacja ustna, forma dokumentacji pisemnej, przekaz dyżurnemu dyspozytorowi), wskazuje na brak jednolitej opinii respondentów na ten temat. W celu zapobieżenia tym rozbieżnościom Autor zaproponował wzór kwestionariusza wykonanych czynności służb ratunkowych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym, zawierający wymagane informacje i uwagi istotne w kontekście dalszych czynności procesowych (kwestionariusz jako załącznik procedury przedstawionej w podrozdziale 4.2.)

16. Informacje dotyczące jakich czynności powinny, według Pana/i, znaleźć się w jednolitych procedurach, dotyczących zasad zachowania się służb ratunkowych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym?

Pytanie 16 miało formę otwartą. Ankietowanych poproszono w nim o wskazanie najważniejszych czynności, które mogą ograniczyć zjawisko kontaminacji spowodowanej działaniami służb ratunkowych na miejscu zdarzenia. Respondenci wskazali następujące kwestie:

- sposób poruszania się po miejscu zdarzenia,
- wykonywanie podstawowych czynności podczas ujawnienia zwłok w przypadkach nagłej śmierci w sposób, który nie zatarłby śladów,
- postępowanie z ujawnionymi śladami,
- reakcja na zachowania innych osób, które mogą prowadzić do niszczenia śladów,
- zasady dokumentacji (wzór notatki), którą należy przekazać służbom dochodzeniowym,
- postępowanie z ofiarą przestępstwa oraz szczególna uwaga na aspekty podczas udzielania pomocy,
- zakaz udzielania informacji mediom,
- ograniczenie rozmów na miejscu zdarzenia,
- uregulowanie kwestii zabezpieczenia miejsca zdarzenia,
- propozycja jednolitego sposobu przekazywania informacji służbom dochodzeniowo-śledczym,
- sposób i miejsce opisywania wszystkich informacji (zmiany miejsca, uszkodzenia przedmiotów itp.) na miejscu ujawnienia zwłok,
- określenie, komu należy przekazać wszystkie zebrane informacje.

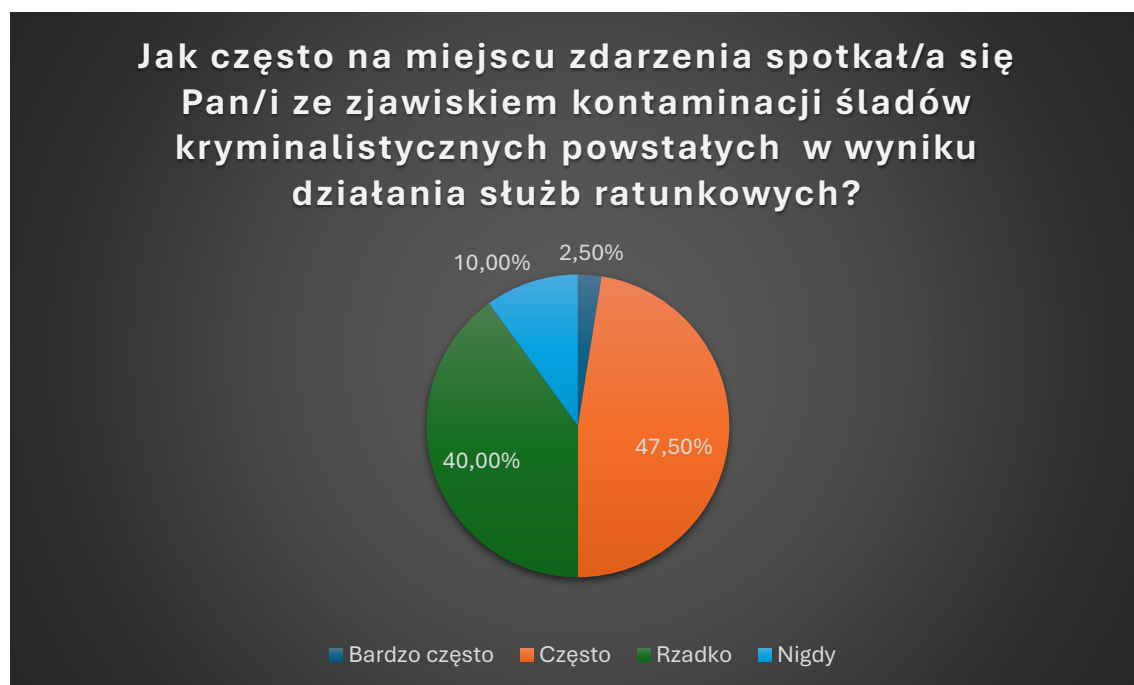
Przedstawione przez respondentów propozycje, które powinny zostać usystematyzowane i opisane w jednolitych procedurach dotyczących postępowania służb ratunkowych na miejscu zdarzenia, są nieocenioną wskazówką umożliwiającą wyjście naprzeciw oczekiwaniom służbom ratunkowym w Polsce. Autor odniósł się do wszystkich wskazanych kwestii i ujął je w proponowanych procedurach opisanych w podrozdziale 4.2.

Jak już wcześniej wspomniano, pytania od 17 do 20 skierowane były do funkcjonariuszy Policji. W tym przypadku uzyskano następujące wyniki badań.

17. Jak często na miejscu zdarzenia spotkał/a się Pan/i ze zjawiskiem kontaminacji śladów kryminalistycznych powstałych w wyniku działania służb ratunkowych?

Respondenci zostali poproszeni o wskazanie, jak często, według ich opinii, występuje kontaminacja śladów kryminalistycznych wynikająca z działań służb ratunkowych na miejscu zdarzenia. Do wyboru były następujące warianty częstotliwości: *bardzo często, często, rzadko, nigdy*.

Ankietowani policjanci w większości wskazali, że do zjawiska dochodzi *często* wskazało 47,50%, *bardzo często* zadeklarowało 2,50% badanych, a 40% stwierdziło, że jest to zjawisko *rzadkie*. Zaledwie 10% badanych nie spotkało się z takim zjawiskiem podczas swojej służby (wykres 27).

Wykres 27. Jak często na miejscu zdarzenia spotkał/a się Pan/i ze zjawiskiem kontaminacji śladów kryminalistycznych powstałych w wyniku działania służb ratunkowych?

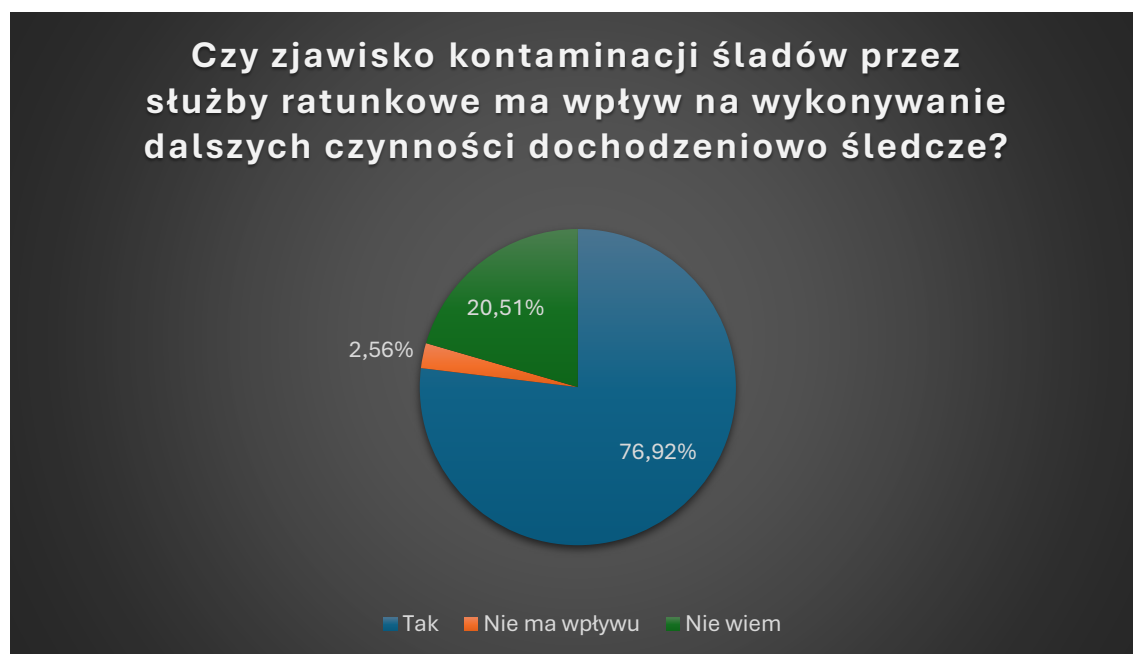
Źródło: Opracowanie własne.

Opinia funkcjonariuszy Policji, dotycząca zjawiska kontaminacji śladów kryminalistycznych, jest bardzo istotna w kontekście prowadzonych badań. To funkcjonariusze Policji są narzędziem wykonawczym prokuratury w czynnościach procesowych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym i to oni są odbiorcami wszystkich istotnych informacji związanych z tym zdarzeniem. Zdecydowana większość funkcjonariuszy podkreśla, że zjawisko kontaminacji śladów kryminalistycznych przez służby ratunkowe jest powszechne. Świadomość tego motywuje do pracy nad przygotowaniem stosownych procedur postępowania służb ratunkowych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym i odpowiednio ukierunkowanych szkoleń w tym zakresie. Wszystkie te kwestie zostały ujęte i przedstawione w podrozdziałach 4.2. i 4.3.

18. Czy zjawisko kontaminacji śladów przez służby ratunkowe ma wpływ na wykonywanie dalszych czynności dochodzeniowo-śledczych?

Funkcjonariusze wypowiedzieli się również na temat wpływu kontaminacji śladów przez służby ratunkowe na dalsze czynności dochodzeniowo-śledcze. Respondenci mogli wybrać jedną z następujących odpowiedzi: *tak* (ma znaczenie), *nie*, *nie wiem*.

Aż 76,92% badanych stwierdziło, że zjawisko to ma wpływ na dalsze czynności procesowe, 2,56% uznało, że nie ma wpływu, a 20,51% nie posiada wiedzy w tym zakresie (wykres 28).

Wykres 27. Czy zjawisko kontaminacji śladów przez służby ratunkowe ma wpływ na wykonywanie dalszych czynności dochodzeniowo-śledczych?

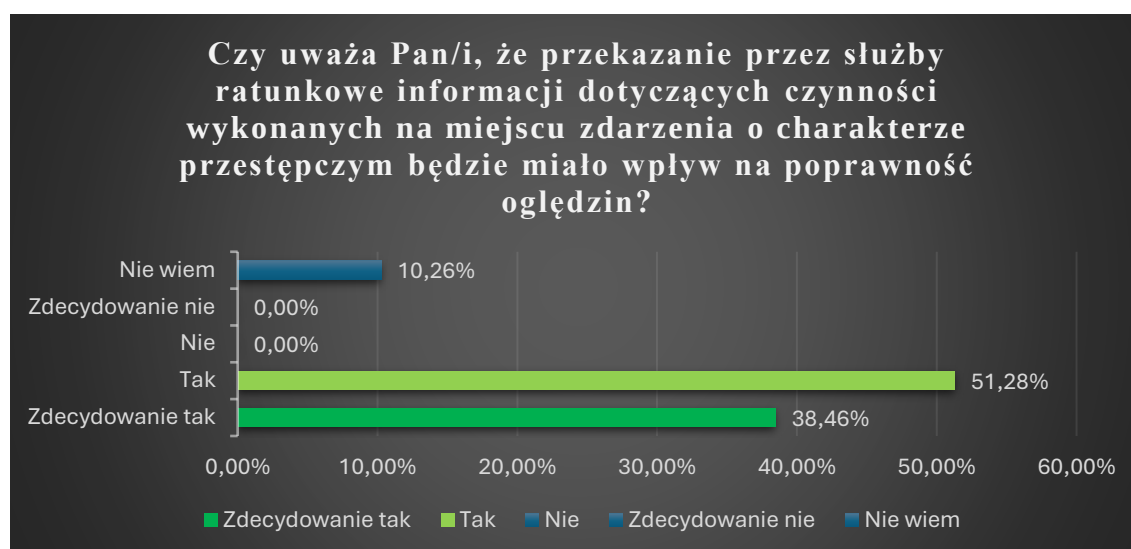
Źródło: Opracowanie własne.

Jednoznaczne wskazanie na istotę zjawiska kontaminacji śladów kryminalistycznych przez służby ratunkowe w kontekście prowadzonych czynności procesowych podkreśla konieczność wprowadzenia odpowiednich rozwiązań w tym względzie. Opracowanie stosownych procedur, zapewniających zmniejszenie zjawiska kontaminacji, pozwoli przyspieszyć czynności procesowe, ułatwi działania funkcjonariuszy Policji na miejscu zdarzenia oraz przyczyni się do prawidłowego wykluczenia śladów pozostawionych przez służby ratunkowe. Stosowne w tej kwestii propozycje zostały wskazane w podrozdziałach 4.2. i 4.3.

19. Czy uważa Pan/i, że przekazanie przez służby ratunkowe informacji dotyczących czynności wykonanych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym będzie miało wpływ na poprawność oględzin?

Policjanci wypowiedzieli się także na temat wpływu przekazywania informacji związanych z czynnościami służb ratunkowych na miejscu zdarzenia do grupy dochodzeniowo-śledczej oraz ich dalszym wpływem na proces wykrywczy. Respondenci, oceniając przydatność takich informacji, mogli wybrać jedną z następujących odpowiedzi: *zdecydowanie tak, tak, nie, zdecydowanie nie, nie wiem*.

Większość badanych policjantów uznała, że przekazywanie takich informacji będzie istotne w procesie wykrywczym. *Zdecydowanie tak* wybrało 38,46% badanych, a *tak* wskazało 51,28%. Brak wiedzy w tym zakresie zadeklarowało 10,26% badanych. Żaden z respondentów nie wskazał odpowiedzi *nie* i *zdecydowanie nie* (wykres 29).

Wykres 29. Czy uważa Pan/i, że przekazanie przez służby ratunkowe informacji dotyczących czynności wykonanych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym będzie miało wpływ na poprawność oględzin?

Źródło: Opracowanie własne.

Jednoznaczne podkreślenie przez ankietowanych wagi informacji przekazywanych przez służby ratunkowe na prawidłowy przebieg oględzin, uwydatnia potrzebę opracowania jednolitego i czytelnego sposobu komunikacji pomiędzy służbami ratunkowymi. Zaproponowany w podrozdziale 4.2. kwestionariusz wykonanych czynności służb ratunkowych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym stanowi próbę uporządkowania tego aspektu w kontekście różnorodności metod i treści przekazu informacji.

20. Jakiego typu informacje, dotyczące czynności wykonanych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym, powinny być przekazane przez służby ratunkowe w celu ułatwienia działania grupy dochodzeniowo-śledczej?

Ostatnie pytanie dotyczyło wskazania, w formie otwartej, jakiego rodzaju informacje powinny być przekazane przez służby ratunkowe grupie dochodzeniowo-śledczej.

Respondenci wskazali następujące rodzaje informacji:

- sposób zabezpieczenia i granice wyznaczonego obszaru zdarzenia,
- czy czynności były podejmowane wobec osoby żywej/martwej lub, która zmarła podczas czynności ratunkowych,
- ułożenie osób przed podjęciem czynności ratunkowych,
- obrażenia, które ujawniono u poszkodowanych i które powstały podczas działań ratunkowych,
- obszar i sposób poruszania się po miejscu zdarzenia,
- wskazanie drogi dojścia i odejścia służb z miejsca zdarzenia,
- wskazanie sprzętu i pojazdów, które poruszały się po miejscu zdarzenia,
- wskazanie istotnych zmian mogących mieć związek ze zdarzeniem,
- przekazanie informacji o nietypowych zachowaniach osób znajdujących się w obrębie zdarzenia,
- jakiego sprzętu użyto i w jaki sposób transportowano poszkodowanych, zwłoki,
- wykaz leków, opatrunków, które są związane z działaniami ratunkowymi,
- uwagi i przypuszczenia, co do prawdopodobnego przebiegu zdarzenia,
- wszelkie inne uwagi i wnioski powstałe podczas akcji ratunkowej.

Liczne wskazówki dotyczące informacji, które są istotne dla prawidłowego toku czynności procesowych zostały ujęte zarówno w proponowanej w podrozdziale 4.2. procedurze, jak i ujętej w podrozdziale 4.3. tematyce szkolenia dla służb ratunkowych.

W ramach badań przeprowadzono również **wywiad ekspercki** wśród fachowców, będących przedstawicielami poszczególnych służb mundurowych³³⁰:

- Przedstawicieli Straży Pożarnej:
 - doktor nauk pożarniczych, oficer Państwowej Straży Pożarnej w stanie spoczynku, biegły z zakresu pożarnictwa, wykładowca Szkoły Aspirantów Pożarnictwa w Krakowie oraz wykładowca z zakresu bezpieczeństwa i pożarnictwa na Uniwersytecie Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie,
 - naczelnik Grupy Ratownictwa Specjalistycznego Ochotniczej Straży Pożarnej w Krakowie, ratownik grupy K-9, przewodnik psa ratowniczego,
- Przedstawicieli Ratownictwa Medycznego:
 - Ratownik Medyczny w systemie ZRM, wykładowca przedmiotów z zakresu ratownictwa medycznego w Akademii Nauk Stosowanych w Nowym Sączu, strażak-ratownik w Państwowej Straży Pożarnej, prowadzący kursy i szkolenia z zakresu działań medycznych, ratunkowych oraz technik i taktyk działań ratunkowo-gaśniczych na miejscu zdarzenia, Ratownik Medyczny w systemie SOR, wykładowca przedmiotów z zakresu ratownictwa medycznego w Akademii Nauk Stosowanych w Nowym Sączu, strażak-ratownik w Ochotniczej Straży Pożarnej działającej w systemie KSRG.
- Przedstawicieli Policji:
 - Naczelnik Laboratorium Kryminalistycznego Komendy Wojewódzkiej Policji w Krakowie, biegły z zakresu śladów biologicznych,
 - Specjalista z zakresu techniki kryminalistycznej Komendy Miejskiej Policji w Nowym Sączu.

Eksperci otrzymali zestaw pytań związanych z badaną tematyką (zob. zał. 9). W ramach uzyskanych odpowiedzi otrzymano następujące ich uogólnienia:

1. **W jakich sytuacjach podczas działań służb ratunkowych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym dochodzi do kontaminacji śladów kryminalistycznych?**

³³⁰Zob. Załącznik 9 - Sprawozdanie z wywiadu eksperckiego.

Eksperci byli zgodni w opinii, że podczas działań służb ratunkowych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym często dochodzi do kontaminacji śladów kryminalistycznych.

W ramach swoich wieloletnich doświadczeń spotykali się z sytuacjami, w wyniku których dochodziło do zacierania lub zabrudzania śladów.

Eksperci m.in. wskazują następujące przyczyny kontaminacji śladów mających miejsce w czasie czynności realizowanych przez służby ratunkowe:

- brak wiedzy w zakresie roli śladów kryminalistycznych, w tym ich znaczenia w dalszym postępowaniu przygotowawczym z uwzględnieniem wartości dowodowej,
- prowadzenie czynności zabezpieczenia miejsca objętego działaniem ratowniczym w sposób, który może niszczyć ślady kryminalistyczne,
- używanie środków gaśniczych, w tym roztworów pianotwórczych, które mogą niszczyć ślady,
- niekontrolowana ewakuacja przedmiotów na zewnątrz obiektów w trakcie prac służb ratowniczych (usuwane są wszelkie przedmioty niezależnie od potrzeby prowadzenia takich czynności),
- prowadzenie prac porządkowych w miejscu objętym działaniem ratowniczym (niezależnie od potrzeby prowadzenia takich czynności),
- prowadzenie czynności w zakresie poszukiwań zarzewi ognia lub innych zagrożeń związanych z funkcją bezpieczeństwa (niszczenie konstrukcji, przemieszczanie, prowadzenie prac wyburzeniowych),
- niekontrolowane przemieszczanie się ratowników w miejscu, gdzie występują ślady kryminalistyczne,
- niekontrolowane przemieszczanie się pojazdów po miejscu, gdzie występują ślady kryminalistyczne,
- prowadzenie czynności konserwacyjnych sprzętu używanego w czasie działań przez służby ratownicze, w tym uzupełnianie paliwa i płynów eksploatacyjnych w miejscu, gdzie występują ślady kryminalistyczne.

Jak oceniają eksperci, istotnym czynnikiem wpływającym na kontaminację w działaniach wszystkich służb ratunkowych, jest również stres i dynamika czynności ratunkowych. Strażacy (zarówno PSP, jak również OSP) czy ratownicy medyczni pojawiają się na miejscu zdarzenia jako jedni z pierwszych i w dużej mierze oceniają

charakter zdarzenia. Działania wobec osób nieprzytomnych, niewykazujących widocznych czynności życiowych sprawia, że strażacy/ratownicy medyczni przystępują do sprawdzenia funkcji życiowych, przez dotyk, pozostawiając liczne własne ślady na odzieży i ciele ofiary. W przypadku ujawnienia osoby, która popełniła samobójstwo poprzez powieszenie, służby ratunkowe, ratownicy, którzy docierają jako pierwsi do osoby poszkodowanej, jeśli nie zostali przeszkoleni w temacie kontaminacji śladów kryminalistycznych, są zdeterminowani do ratowania człowieka za wszelką cenę, odcinają linę jak najszybciej i opuszczają osobę na podłoże celem prowadzenia resuscytacji krążeniowo-oddechowej. Bardzo często chwilę potem, okazuje się, iż na ratowanie życia było już za późno, ponieważ występują niewątpliwie pewne znamiona śmierci. Działania w tym przypadku powinny ograniczyć się do zabezpieczenia miejsca zdarzenia przed dostępem osób postronnych, a czynności opisane wyżej, niewątpliwie komplikują pracę technikowi kryminalistyki.

Nieświadomie, w dynamice działań, służby ratunkowe również gubią rękawiczki, papierosy, długopisy i inne przedmioty, które posiadają w swojej odzieży. Odpadki środków medycznych wykorzystywanych do ratowania życia i zdrowia również są pozostawiane na miejscu zdarzenia. Często dynamika działań nie pozwala na posprzątanie tych pozostałości. Niestety nie posiadają one żadnego oznaczenia, które pozwalałoby na odróżnienie ich od ewentualnych elementów medycznych powiązanych z miejscem przestępstwa.

Nie sposób pominąć wezwań do zdarzeń z użyciem broni palnej lub narzędzi typu noże, tasaki itp., kiedy to ze względu na występujące znaczne krwawienie, ratownicy skupiając się na akcji ratowniczej, nie mają czasu na poświęcenie szczególnej uwagi śladom. Najczęściej w takim przypadku odzież poszkodowanego umieszczana jest pośpiesznie w koszu lub spakowana do worka foliowego w karetce pogotowia, co może narazić na utratę śladów biologicznych poprzez ich naturalną degradację.

Podobnie sytuacja przedstawia się w Szpitalnym Oddziale Ratunkowym, który przyjmując pacjenta w stanie nagłego zagrożenia zdrowia, zabezpiecza jego odzież w depozycie, przechowując rzeczy w worku foliowym. Jeśli pomieszczenie depozytowe narażone jest na wilgoć lub zmiany temperatury, ślady mogą nieodwracalnie ulec zniszczeniu.

Eksperci zwrócili również uwagę na nieuniknioną kontaminację, do której dochodzi w ramach działań mających na celu oswobodzenie osób z pojazdów, pomieszczeń

i innych przestrzeni, do których dostęp jest utrudniony. W tym przypadku służby mogą pozostawić swoje ślady, np. na elementach pojazdu.

Bardzo często w trakcie zabezpieczania terenu przez funkcjonariuszy Straży Pożarnej miejsce zdarzenia jest zdeptywane, pozostawiane są niedopałki papierosów, chustki higieniczne i inne przedmioty osobiste, które mylnie mogą zostać potraktowane jako ślady kryminalistyczne.

Eksperci zauważyli, że nie tylko strażacy, ale również wykorzystywane w akcjach ratunkowych psy służbowe, mogą być przyczyną kontaminacji śladów. Jednym z zastosowań psów specjalistycznych są poszukiwania osób zaginionych. Przy założeniu, że poszukiwane są osoby żywe, używane są psy ratownicze, które oznaczają na kilka sposobów. Jednym z nich jest *szczekanie* w obrębie osoby odnalezionej. Pies dobrze wyszkolony, powinien zachować dystans ok. 1m od osoby podczas oznaczania. Niestety praktyka wskazuje na nieobliczalność psów. Dochodzi do sytuacji, w których zwierzę naruszy odzież osoby odnalezionej czy też ciało przez pociągnięcie za odzież, podrapanie pazurem, pozostawienie wydzielin śliny oraz sierści.

Eksperci są zgodni, że *działania ratujące życie i zdrowie to oczywiście absolutny priorytet, ale można je przeprowadzać w sposób, który zminimalizuje zacieranie i kontaminację śladów kryminalistycznych, nie wpływając na szybkość i jakość niesionej pomocy*³³¹.

2. Jakich zmian można dokonać w działaniach służb ratunkowych w celu zminimalizowania zjawiska kontaminacji?

W odpowiedzi na to pytanie Eksperci udzielili odpowiedzi, które można przedstawić w postaci następujących uogólnień:

W ocenie Ekspertów jedną z propozycji zmian, którą można wprowadzić, aby działania Policji pod względem kryminalistycznym nie były narażone na dodatkowe trudności, to wdrożenie konkretnych procedur, instrukcji postępowania służb ratunkowych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym, wprowadzenie jednolitych procedur systematyzujących czynności realizowane w czasie działań na miejscu zdarzenia, zarówno dla służb ratunkowych, jak i funkcjonariuszy zajmujących

³³¹Zob. Załącznik 10- Sprawozdanie z wywiadu eksperckiego, oraz podrozdział 3.4. Wybrane przypadki nanoszenia, kontaminacji i niszczenia śladów kryminalistycznych przez służby ratunkowe.

się zabezpieczaniem śladów przestępstw. To również możliwość zacieśnienia współpracy pomiędzy poszczególnymi służbami.

Według uogólnionej opinii Ekspertów, *istnieje potrzeba opracowania szkoleń zwiększających świadomość kryminalistyczną* wśród służb ratunkowych oraz systemu szkoleń współpracy i procedur odnośnie do wspólnej obsługi miejsc zdarzeń przez różne służby Policja /Pogotowie/Straż Pożarna/GOPR/WOT itp.

W zgodnej opinii Ekspertów, istnieją możliwości, aby zminimalizować skutki kontaminacji m.in. poprzez przestrzeganie następujących zasad:

- działania ratownicze powinny odbywać się w najbliższym otoczeniu osoby poszkodowanej,
- jeżeli istnieje kilka możliwości dojścia do osoby poszkodowanej, należy wybrać jedną z nich i nią się poruszać,
- gdy na powierzchni widać wyraźne ślady, starać się je omijać lub w miarę możliwości, wybrać drogę dojścia, która nie spowoduje zniszczenia tych śladów,
- wszystkie przedmioty, które służyły do przeprowadzenia akcji ratowniczej (rękawiczki, strzykawki, leki itp.) należy posprzątać po sobie lub jeśli to niemożliwe pozostawić w jednym miejscu oddalonym od innych przedmiotów medycznych, które mogą mieć związek ze zdarzeniem,
- liczba osób biorąca udział w takiej akcji powinna być ograniczona do niezbędnego minimum,
- wszystkie osoby będące na miejscu zdarzenia powinny być zapisane, a informacja ta powinna zostać przekazana policji,
- zakazać sprawdzania przez ratowników odzieży w poszukiwaniu dowodu osobistego (np. prawdopodobnie zaginionego),
- wprowadzenie do służb ratunkowych, tzw. butów ochronnych na czas przebywania w strefie odnalezionego ciała (obecnie na wyposażeniu posiada je już Policja i ratownicy medyczni),
- niezwłocznie należy rozpocząć szkolenie dowódców zastępów służb ratowniczych, na temat świadomości kontaminacji śladów, którzy jako pierwsi zostaną zobowiązani do przekazania wiedzy podwładnym.

Eksperci zasugerowali również, że odpowiednie przeszkolenia i tematy z zakresu podstawowych wiadomości o śladach, cechach śladów kryminalistycznych i ich możliwościach badawczych (dla strażaków, ratowników, personelu medycznego)

oraz sposobu zachowania, poruszania się po miejscu zdarzenia powinno znaleźć się w programach nauczania w odpowiednich szkołach przygotowujących służby ratunkowe³³².

3. Czy zwiększenie świadomości kryminalistycznej wśród służb ratunkowych może mieć pozytywny wpływ na zminimalizowanie zjawiska kontaminacji śladów?

Eksperci podkreślają, że każda czynność służb ratowniczych na miejscu zdarzenia powinna być przemyślana, a decyzje podjęte podczas zabezpieczania miejsca zdarzenia powinny być przeanalizowane, a także pozostawać w zgodzie z obowiązującymi przepisami i być oparte na wiedzy w zakresie istoty śladu kryminalistycznego i jego dalszej roli w prowadzonym postępowaniu.

Osoby, które biorą udział w akcjach ratowniczych, skupione są na podstawowym celu, jakim jest pomoc poszkodowanemu. Uświadamianie służb ratowniczych o niebezpieczeństwie, jakie niesie kontaminacja może przynieść tylko pozytywne skutki.

Eksperci stwierdzili, iż ze względu na różnorodność zgłoszeń, niepowtarzalność zdarzeń, bardzo dobrze sprawdzają się procedury, algorytmy, wytyczne dotyczące danego charakteru zdarzenia, które dowodzący akcją będzie w stanie elastycznie dopasować do konkretnego zdarzenia.

Idealnym rozwiązaniem, aby służby najczęściej współpracujące z Policją przy tego typu zdarzeniach miały opracowane broszury (na podstawie procedur), które przy pomocy prostych infografik będą przypominać zasady prawidłowego postępowania w celu unikania kontaminacji śladów³³³.

4. Jakie informacje z czynności ratunkowych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym, powinny zostać przekazane przez służby ratunkowe, grupie dochodzeniowo-śledczej?

Analiza odpowiedzi poszczególnych Ekspertów pozwoliła na uzyskanie następujących uogólnień:

W ocenie Ekspertów, wymiana informacji powinna być obustronna. Policja dysponuje bardzo dużymi możliwościami dostępu do informacji, które powinny być udostępniane w odpowiednim zakresie, np. poprzez CPR zespołom ratowniczym i innym służbom na miejscach zdarzeń. Informacje te mogą dotyczyć,

³³²Załącznik 10- Sprawozdanie z wywiadu eksperckiego.

³³³*Ibidem*.

np. tego czy dana osoba jest postrzegana jako niebezpieczna, czy ma kontakt z narkotykami, jeśli tak, to i jakimi, czy może posiadać broń itp., niewątpliwie przyczyniłoby się to do zwiększenia bezpieczeństwa ratowników, jak i właściwego działania zespołów ratowniczych w stosunku, np. do osób zażywających substancje psychoaktywne. Z drugiej strony, np. ustalenie rodzaju obrażeń uczestników wypadku przy pracy czy wypadku drogowego z automatu powinno być dołączane przez służby medyczne do opisu zdarzenia w CPR i przekazane dyżurnemu jednostki Policji odpowiedni komunikat w formie elektronicznej (obecnie Patrol policji ustala szpital, gdzie są przewożeni pacjenci, a następnie na miejscu w szpitalu oczekuje na informacje od lekarza dyżurnego).

Na miejscu zdarzenia pierwsze pojawiają się służby ratunkowe, zazwyczaj nie wiadomo jeszcze wtedy, jaki charakter może mieć owo zdarzenie. Informacje, które zostaną zebrane przez ratowników, mogą być nieocenionym źródłem wiedzy w dalszym toku postępowania.

Eksperci z zakresu służb ratunkowych podkreślają, że ratownik medyczny czy strażak PSP lub OSP przekaze takie informacje, o jakie zapyta obecny na miejscu zdarzenia funkcjonariusz Policji. To od niego, jego skrupulatności oraz dociekliwości zawodowej zależy, jakie informacje zostaną pozyskane.

Niestety brak jednolitych procedur prowadzi do utraty wielu ważnych informacji. Eksperci zauważyli, że wskazanym byłoby opracowanie *priorytetowej listy*, która powinna zawierać istotne dane, takie jak m.in.:

- godzina dotarcia do miejsca zdarzenia,
- droga dojazdu, dojścia,
- zakres objęty działaniem ratowniczym,
- rodzaj i zakres prowadzonych działań,
- sposób zabezpieczenia ewakuowanych/przemieszczanych przedmiotów,
- ułożenie osoby, wobec której podjęto działania ratunkowe,
- stan przytomności,
- obrażenia zauważone we wrażeniu ogólnym,
- przekazane informacje od osoby, wobec której prowadzone są działania ratunkowe,
- sposób przemieszczania, dotykania osoby,
- sposób zdjęcia odzieży poszkodowanego,

- informacja o przemieszczaniu mebli, urządzeń, przedmiotów w okolicy poszkodowanego,
- osoby znajdujące się na miejscu zdarzenia oraz zachowanie ich podczas działań,
- sprzęt, wyroby medyczne, leki wykorzystane podczas działań,
- rodzaj użytych środków gaśniczych (woda, środek pianotwórczy, proszek gaśniczy) lub innych materiałów do neutralizacji powierzchni lub jej sorpcji lub inne,
- informacja o uszkodzeniu ciała, skóry, odzieży w trakcie działań ratowników,
- informacja o wykorzystaniu psów ratowniczych i czy zostało naruszone ciało/odzież przez psa,
- rodzaj wykorzystanego przez ratowników obuwia ochronnego.

Idealnie sprawdziłaby się w tej sytuacji dokumentacja w postaci kwestionariusza z wykonanych czynności, przekazywanego przybyłemu na miejsce patrolowi Policji. Kwestionariusz ten powinien być prosty, przejrzysty oraz znany wszystkim zaangażowanym służbom. Powinien być przez te służby zatwierdzony i przechowywany w dokumentacji, którą posiadają służby ratunkowe.

Równolegle do prowadzonych badań sondażowych realizowanych w wykorzystaniem technik badań ankietowych i wywiadów eksperckich, prowadzone były badania **metodą obserwacji** uczestniczącej oraz nieuczestniczącej.

Przeprowadzono łącznie trzy obserwacje.

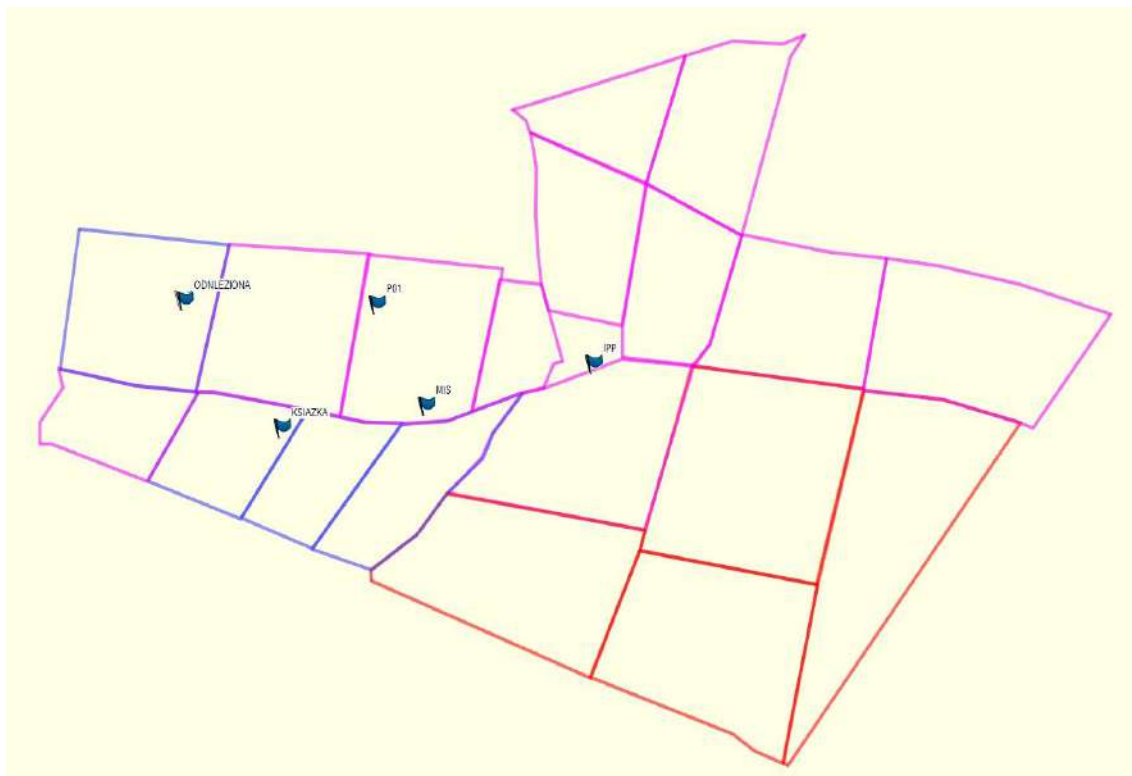
Pierwsza z nich miała miejsce podczas ćwiczeń poszukiwawczo-ratowniczych, które odbyły się na obszarze lasu w miejscowości Goszcza (okolice Krakowa). Celem ćwiczenia było doskonalenie umiejętności poszukiwawczo-ratunkowych osób zaginionych w terenie otwartym oraz sprawdzenie poprawności zachowań służb ratunkowych na miejscu o charakterze przestępczym.

W ćwiczeniach uczestniczyli:

- strażacy OSP GSR Kraków,
- GSR K9 11 MBOT wraz z psami do poszukiwań ludzi,
- wykładowcy i grupa studentów Akademii WSB.

Ćwiczenia zostały podzielone na dwie fazy. W pierwszej fazie ćwiczeń przeprowadzono działania poszukiwawcze w terenie otwartym, zalesionym, o znacznym nachyleniu i niedostępności dla pojazdów mechanicznych. Zadanie polegało na koordynacji i współpracy służb (wraz z przedstawicielami Akademii WSB),

wykorzystując metodę *szybkiej trójki*³³⁴. Doskonalono w nim umiejętności topograficzne z wykorzystaniem specjalistycznego sprzętu. Obszar poszukiwań został podzielony na sektory, do których skierowano ratowników (rys. 38).

LEGENDA:

IPP - miejsce rozpoczęcia poszukiwań, usytuowanie pojazdu z dowództwem koordynującym działania.

MIŚ - miejsce ujawnienia śladu nr 1, misia.

KSIĄŻKA - miejsce ujawnienia śladu nr 2, książki.

P01 - miejsce ujawnienia przedmiotu, który nie był powiązany z ćwiczeniami.

ODNALEZIONA - miejsce odnalezienia pozoranta.

Rysunek 38. Podział na sektory obszaru poszukiwań.

Źródło: 11 MBOT, materiały wygenerowane.

W trakcie poszukiwań w sektorze S17 zespół nr 4 wraz z psem tropiącym ujawnił upozorowany przedmiot w postaci misia, który przeniósł poszukiwania do zachodniej części obszaru. Ujawniony przedmiot został wzięty do pyska przez psa, a następnie

³³⁴Szybka trójka - metoda poszukiwawcza opracowana przez Podhalańską Grupę GOPR w 2002 roku. W metodzie tej ratownicy są dzieleni na grupy trzyosobowe, a jeden z ratowników w każdej grupie wyposażony jest w urządzenie z odbiornikiem GPS. Zaletą takiego ustawienia ratowników jest przede wszystkim możliwość wyboru przez ratowników trasy poszukiwawczej w czasie akcji, ponieważ zespół nie ma wytyczonej trasy przed poszukiwaniem. Poza tym metoda zapewnia dobrą komunikację między członkami grupy, a także zbliżone pod względem stopnia trudności warunki terenowe dla każdego z trójki.

przechwycony przez ratownika bez zabezpieczenia rąk rękawiczkami. Po naniesieniu współrzędnych GPRS, przedmiot został przetransportowany w rejon sztabu i poprawnie zabezpieczony.

W dalszej części poszukiwań w sektorze S14 zespół nr 3 ujawnił pozorowany ślad w postaci książki zabrudzonej substancją imitującą krew. Jak wynika z przeprowadzonych obserwacji w fazie tej doszło do kilku nieprawidłowości:

- strażak OSP dotykał rękami niezabezpieczonymi rękawiczkami przedmiotu,
- po przekazaniu informacji do sztabu oraz naniesieniu współrzędnych GPRS miejsca ujawnienia, ślad nie został zabezpieczony przed warunkami atmosferycznymi i zwierzyną oraz nie został przeniesiony w sposób zbliżony do sterylnej (przy użyciu rękawiczek, odpowiedniego opakowania) w miejsce wyznaczone podczas działań.

Faza I zakończyła się ujawnieniem pozoranta w sektorze S14 przez zespół nr 6.

II faza ćwiczeń, to czynności ratunkowe na miejscu ujawnienia osoby nieprzytomnej z licznymi obrażeniami ciała, świadczącymi o możliwości zaistnienia zjawiska przestępczego (brak istotnych różnic nie pozwalał jednoznacznie potwierdzić przyczynę obrażeń). Działania ratunkowe na pozorancie zostały przeprowadzone przez zespół ratunkowy nr 6, do którego dołączyły zespoły nr 3 i 5. Ratownik OSP wraz z żołnierzem 11 MBOT (posiadającym kurs kwalifikowanej pierwszej pomocy) prawidłowo podjęli działania ratunkowe i zabezpieczające osobę nieprzytomną, mającą liczne rany kute. Podczas działań pojawiły się jednak liczne nieprawidłowości doprowadzające do kontaminacji śladów kryminalistycznych:

- jeden z ratowników podczas akcji używał własnych rękawic wielokrotnego użytku,
- zarówno dojście, jak i poruszanie się po miejscu zdarzenia nie było skoordynowane i odbywało się kilkoma drogami,
- zdeptane zostały plamy substancji koloru brunatnego w obrębie pozoranta,
- wielokrotnie nadepnięto na upozorowany nośnik śladów w postaci bluzy koloru czerwonego, która znajdowała się w niedalekiej odległości od pozoranta,
- podczas czynności ratownicy ujawnili wbity w ziemię nóż zabrudzony substancją brunatną, który wielokrotnie trzymali w dłoniach i przenosili (pierwotnie ustawili w sposób zagrażający bezpieczeństwu ratownikom -

pomiędzy ratownikiem a poszkodowanym, następnie przeniesiono go w obszar za ratowników, aby końcowo umieścić w rejonie uznanym za bezpieczny do dalszych działań)³³⁵.

Druga obserwacja realizowana na miejscu ujawnienia próby samobójczej w terenie otwartym. Ćwiczenia odbyły się na wschodnim stoku góry Przehyba, w miejscowości Gaboń (powiat nowosądecki).

W ćwiczeniach brali udział:

- strażacy OSP GSR Kraków,
- GSR K9 11 MBOT,
- GOPR Grupa Krynicka,
- przedstawiciele Referatu Techniki Kryminalistycznej Komendy Miejskiej Policji w Nowym Sączu,
- wykładowcy Akademii WSB Kraków.

Celem ćwiczenia było doskonalenie umiejętności poszukiwawczo-ratunkowych osób zaginionych w terenie otwartym oraz zapobieganie kontaminacji śladów kryminalistycznych podczas udzielania pomocy na miejscu próby samobójczej osoby poszukiwanej. Ćwiczenia zostały podzielone na II fazy:

I faza polegała na przeprowadzeniu działań poszukiwawczych w terenie otwartym, wykorzystując metodę *szybkiej trójki*. Obszar powierzchni poszukiwań (15 hektarów) został podzielony na 3 sektory (rys. 39), do których skierowano zespoły ratowników w składzie: strażak ratownik (dowódca zespołu), przedstawiciel WOT, przedstawiciel GOPR/wykładowca WSB, w celu poszukiwania osoby skłonnej do popełnienia samobójstwa.

³³⁵Załącznik 8- Arkusz standaryzowanej obserwacji uczestniczącej ćwiczenia poszukiwawczo ratunkowe.

Rysunek 39. Podział na sektory obszaru poszukiwań z zaznaczonym miejscem ujawnienia pozoranta.

Źródło: 11 MBOT, materiały wygenerowane podczas ćwiczeń.

Faza poszukiwań zakończyła się ujawnieniem pozoranta w sektorze nr II przez zespół nr 02. Do celów szkoleniowych pozorant posiadał obrażenia lewego nadgarstka, a na jego szyi znajdowała się pętla wisielcza. Druga część liny przymocowana była do drzewa (zdjęcie 39). W obrębie zdarzenia znajdował się również nóż należący do pozoranta.

II faza ćwiczeń, to czynności ratunkowe na miejscu ujawnienia osoby nieprzytomnej, która dokonała próby samobójczej poprzez powieszenie. Działania ratunkowe zostały przeprowadzone na pozorancie przez zespół ratunkowy 02 (ratownik-strażak OSP, żołnierz 11 MBOT oraz ratownik GOPR), do zespołu przybyły pozostałe zespoły poszukiwawcze (01, 03, 04, 05). W trakcie działań ratownicy oswobodzili pozoranta z pętli wisielczej oraz ułożyli poszkodowanego w pozycji bezpiecznej, następnie zatamowali krwawienie z nadgarstka.

Zdjęcie 39. Ogólne ułożenie miejsca zdarzenia.

Źródło: Materiały własne.

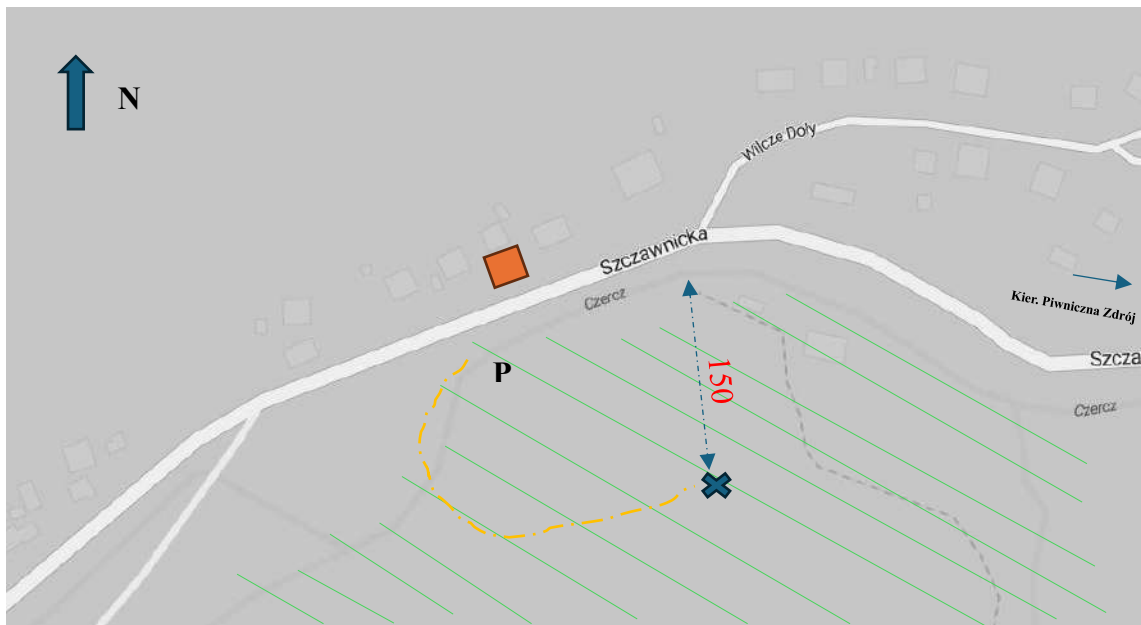
W trakcie udzielania pomocy zaobserwowano następujące nieprawidłowości:

- jeden z ratowników kilkakrotnie chwycił za nóż znajdujący się w rejonie zdarzenia i przemieszczał go,
- węzeł znajdujący się przy szyi pozoranta był przez ratowników wielokrotnie dotykany w celu poluzowania,
- przecięto linę bezpośrednio obok węzła przy szyi pozoranta³³⁶.

Trzecia obserwacja dotyczyła sytuacji oględzin miejsca ujawnienia zwłok mężczyzny w masywie leśnym w miejscowości Piwniczna. Kluczową wskazówką związaną ze zdarzeniem była topografia terenu (trudny dostęp do miejsca incydentu).

³³⁶ Załącznik 7- Arkusz standaryzowanej obserwacji, ćwiczenia poszukiwawczo-ratunkowe.

Masyw leśny znajdował się około 150 m od najbliższej drogi. W rejonie zdarzenia nie było możliwości dojazdu, a dojście możliwe było jedynie wydeptaną podczas działań poszukiwawczo-ratunkowych ścieżką (rys. 40).

LEGENDA:

- ✕ - miejsce ujawnienia zwłok
- P - postój pojazdów służb ratunkowych i policji
- - budynek mieszkalny zajmowany przez denata
- — — - orientacyjne zaznaczenie bezpiecznej ścieżki dojścia od pojazdów do zwłok
- ▨ - obszar zalesiony o dużym nachyleniu

Rysunek 40. Orientacyjny szkic miejsca ujawnienia zwłok.

Źródło: Opracowanie własne.

W zdarzeniu czynności wykonywali:

- prokurator Prokuratury Rejonowej w Muszynie,
- kierownik Komisariatu Policji w Piwnicznej Zdroju,
- policjant Zespołu Dochodzeniowego Komisariatu Policji w Piwnicznej Zdroju,
- technik kryminalistyki Referatu Techniki Kryminalistycznej Wydziału Kryminalnego Komendy Miejskiej Policji w Nowym Sączu (*obserwacja uczestnicząca*),
- patrol policji zabezpieczający miejsce zdarzenia z Zespołu Prewencji Komisariatu Policji w Piwnicznej Zdroju,
- załoga OSP Piwniczna Zdrój (jednostka działająca w systemie KSRG).

Celem prowadzonych czynności było przeprowadzenie oględzin procesowych miejsca, w którym ujawniono zwłoki, dążąc do ustalenia przebiegu zdarzenia, wykonanie dokumentacji fotograficznej miejsca incydentu oraz zabezpieczenie śladów i przedmiotów związanych ze zdarzeniem.

W I fazie oględzin przeprowadzono działania mające na celu zebranie jak największej liczby informacji związanych ze zdarzeniem oraz działań ratunkowych.

Jak wynika z przeprowadzonych obserwacji, przekaz informacji pomiędzy służbami był niewystarczający do uzyskania potrzebnych danych umożliwiających prawidłowy tok oględzin.

Patrol policji nie posiadał wiedzy co do:

- ilości jednostek biorących udział w czynnościach poszukiwawczych,
- ilości osób będących w rejonie miejsca ujawnienia zwłok,
- pełnych danych związanych z okolicznościami i czasem wyjścia z domu denata (z uwagi podania silnych leków uspokajających przez ZRM żonie denata, ustalenie tych informacji okazało się niemożliwe).

Zabezpieczający miejsce zdarzenia funkcjonariusze Policji przekazali, iż podczas oczekiwania na grupę dochodzeniowo-śledczą pozwolili na odcięcie zwłok i umieszczenie w worku przez będących na miejscu Strażaków OSP Piwniczna Zdrój (zdjęcie nr 40).

II faza oględzin polegała głównie na oględzinach miejsca ujawnienia zwłok oraz zewnętrznych oględzinach zwłok. Podczas czynności wykazano, że działania strażaków po ujawnieniu zwłok miały wpływ na późniejsze możliwości procesowe oraz były powiązane ze stanem zachowania ujawnionych śladów kryminalistycznych.

Zwłoki wykazywały liczne oznaki śmierci, takie jak bledność, stężenie pośmiertne, plamy padowe oraz obecność larw much w otworach ciała. Taki stan rzeczy wystarczał, aby odstąpić od akcji ratunkowej i pozostawić zwłoki w pozycji zastanej. Pomimo przeciwskażeń, zwłoki zostały odcięte. Patrol policji oraz załoga OSP nie posiadała dokumentacji fotograficznej wskazującej na ułożenie zwłok przed podjęciem działań ratunkowych. Nie potrafili również prawidłowo opisać pierwotnej pozycji ciała oraz jego ułożenia względem miejsca zdarzenia.

Zdjęcie 40. Miejsce ujawnienia zwłok w masywie leśnym Piwniczna Zdrój.

Źródło: Materiały własne.

Ponadto podczas odcinania zwłok, trzech strażaków OSP trzymało denata za różne części garderoby, co mogło się przyczynić do zatarcia istniejących i naniesienia nowych mikrośladów na odzieży denata. Podczas wnikliwej obserwacji miejsca zdarzenia w niedalekiej odległości od zwłok (zdjęcie 41) ujawniono paczkę papierosów wraz z zapalniczką (zdjęcie 42). Zabezpieczający miejsce zdarzenia patrol policji nie był w stanie określić do kogo należy paczka papierosów i czy znajdowała się na miejscu przed podjęciem działań ratunkowych. Popełnione błędy i brak szczegółowych informacji znacznie przyczyniły się do trudności w rekonstrukcji przebiegu zdarzenia i wnioskowaniu, co do okoliczności z nim związanych³³⁷.

³³⁷Załącznik 8- Arkusz standaryzowanej obserwacji uczestniczącej oględziny miejsca ujawnienia zwłok.

Zdjęcie 41. Ujawnienie pustej paczki papierosów i zapalniczki w obrębie miejsca zdarzenia.

Źródło: Materiały własne.

Zdjęcie 42. Puste opakowanie po papierosach wraz z zapalniczką.

Źródło: Materiały własne.

Podczas badań prowadzonych metodą obserwacji podjęto próbę udzielenia odpowiedzi na dwa pytania:

1. Jaki wpływ na ślady kryminalistyczne mogą mieć działania służb ratunkowych na miejscu zdarzenia o charakterze kryminalnym?

Wszystkie objęte metodą obserwacji działania ratownicze były powiązane ze stanem zachowania ujawnionych śladów kryminalistycznych. Dynamika działań ratunkowych oraz brak wiedzy i świadomości z zakresu kryminalistyki (pomimo działań zgodnych z procedurami), mają istotny, negatywny wpływ na stan podstawowych nośników śladów kryminalistycznych i możliwość ich wykorzystania w dalszym toku postępowania.

2. Jakich zmian należy dokonać w działaniach służb ratunkowych w celu zminimalizowania kontaminacji śladów na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym?

Wyniki obserwacji wskazały, że posiadana wiedza oraz działania zgodne z algorytmami postępowania były niewystarczające w zakresie prawidłowej ochrony podstawowych nośników śladów kryminalistycznych. Obserwacja ujawniła braki w wiedzy kryminalistycznej wśród ćwiczących służb. Wnioski płynące z obserwacji sugerują konieczność usystematyzowania sposobu przekazywania informacji, opracowania instrukcji poruszania się na miejscu zdarzenia oraz wytycznych dotyczących czynności związanych z potencjalnymi nośnikami śladów (np. pętlą wisielczą).

Uczestnicy ćwiczeń zwrócili także uwagę na brak wzoru dokumentu/notatki/kwestionariusza, który można by wypełnić po zdarzeniu, zawierającego wszystkie istotne informacje dotyczące działań zespołów ratowniczych w kontekście dalszych czynności procesowych.

4.2. Propozycja procedur postępowania służb ratunkowych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym

Prace dotyczące uniwersalnych wskazówek postępowania dla służb ratunkowych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym, trwają od wielu lat i nie są niczym nowym. Już w latach 60 ubiegłego wieku próbowano wspomóc służby ratunkowe poprzez rozwiązania prawne w postaci Instrukcji Ministra Zdrowia z 7 września 1953 roku (załącznik 11).

Wstęp wspomnianej instrukcji zawiera istotny przekaz skierowany do Prezydiów rad narodowych (wydziały zdrowia) oraz stacji pogotowia ratunkowego: Przestrzeganie tych zasad (opisanych w instrukcji - Autor) umożliwi organom ścigania ustalenie okoliczności istotnych dla wykrycia sprawców przestępstwa oraz pozwoli na zebranie materiału dowodowego³³⁸. Niestety upływ czasu, rozwój technologii i zmiany geopolityczne doprowadziły do samoistnego wygaśnięcia instrukcji. Takie zalecenia, jak: *W razie powzięcia dopiero na miejscu wypadku przekonania o jego charakterze kryminalnym, personel karetki powinien upewnić się, czy zawiadomiono organy śledcze i w razie wątpliwości spowodować zawiadomienie najbliższego posterunku MO oraz zawiadomić po powrocie dyspozytora "Biura Wezwań"*³³⁹, stają się jedynie ciekawostką historyczną. Pomimo upływu czasu, w instrukcji można znaleźć również wiele uniwersalnych wskazówek, które po dziś dzień pomagają w zachowaniu licznych śladów kryminalistycznych, takie jak: *W przypadku stwierdzenia śmierci osoby, która uległa wypadkowi, zwłoki należy zabezpieczyć w miejscu i pozycji, w jakiej zostały znalezione*³⁴⁰. Znaczne niedostosowanie do obecnych realiów instrukcji doprowadziło do jej utraty mocy prawnej³⁴¹.

Analizując dostępną literaturę zauważono, że od 2001 roku³⁴² nie podjęto sukcesywnych działań w podobnych projektach wspomagających służby ratunkowe. Brak standaryzacji określonych zachowań w przypadkach związanych z czynem przestępczym prowadzi do wielu nieodwracalnych skutków dla dalszego postępowania wyjaśniającego.

W ramach prowadzonych badań empirycznych stwierdzono, że zarówno eksperci reprezentujący poszczególne służby, jak również funkcjonariusze, strażacy i ratownicy medyczni wielokrotnie podkreślali, że **utworzenie konkretnych schematów, instrukcji postępowania na miejscu zdarzenia, znacznie ograniczy zjawisko kontaminacji**

³³⁸Instrukcja nr 69/53 Ministra Zdrowia z dnia 7 września 1953 r. w sprawie zasad postępowania personelu pogotowia ratunkowego przy wypadkach o charakterze kryminalnym (Dz.Urz.MZ.1953.18.136), Wstęp do: Prezydiów rad narodowych (wydziały zdrowia) oraz stacji pogotowia ratunkowego.

³³⁹*Ibidem* § 6.

³⁴⁰*Ibidem* § 13.

³⁴¹Obwieszczenie Rady Ministrów z dnia 18 grudnia 2001 r. w sprawie wykazu uchwał Rady Ministrów, zarządzeń i innych aktów normatywnych Prezesa Rady Ministrów, Ministrów i innych organów administracji rządowej, które utraciły moc z dniem 30 marca 2001 r. (M.P. Nr 47, poz. 782).

³⁴²Oficjalne wygaśnięcie prawne instrukcji na podstawie Obwieszczenia Rady Ministrów....

śladów kryminalistycznych oraz poprawi współpracę między poszczególnymi służbami³⁴³.

Według oceny Autora, rozwiązaniem tej kwestii może stać się opracowana w dysertacji **procedura w sprawie zasad postępowania służb ratunkowych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym oraz kwestionariusz wykonanych czynności służb ratunkowych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym** (załącznik 12)

Procedura została podzielona na trzy rozdziały, które mają na celu ułatwienie wyszukiwania i korzystania z poszczególnych informacji. W *części ogólnej* zawarto tematykę związaną z zasadami postępowania po dotarciu na miejsce zdarzenia, wskazówkami dotyczącymi zabezpieczenia miejsca zdarzenia, poruszania się w jego obrębie oraz informacjami dotyczącymi sposobu postępowania z przedmiotami będącymi nośnikami śladów, odzieżą poszkodowanych oraz z ujawnionymi materiałami niebezpiecznymi. Istotnymi kwestiami poruszonymi w tej części procedur są również: komunikacja z osobami mającymi związek ze zdarzeniem, wykonywanie i upublicznianie dokumentacji wideo/ fotograficznej oraz kwestie wykorzystywania sprzętu na miejscu zdarzenia.

Drugi rozdział zatytułowany *Informacje istotne w dalszych czynnościach dochodzeniowo-śledczych* przedstawia wybrane kwestie, na które należy zwrócić uwagę, oraz których przekazanie funkcjonariuszom będzie miało istotny wpływ na dalsze czynności procesowe.

Ostatni rozdział, pt. *Dodatkowe zasady postępowania przy ujawnieniu nagłego zgonu*, stanowi zbiór kluczowych informacji dotyczących postępowania z osobami rannymi biorącymi udział w zdarzeniu kryminalnym oraz metod postępowania ze zwłokami w przypadku nagłego zgonu.

Zaproponowane procedury w sprawie zasad postępowania służb ratunkowych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym, oparte zostały na uzyskanych rezultatach badań. Analiza zgromadzonego materiały badawczego pozwala na następujące uzasadnienia przyjętych w nich rozwiązań.

³⁴³Zob. w podrozdziale 4.1. Analiza wyników badań.

§ 1.

Zasady postępowania po dotarciu na miejsce zdarzenia

1. *Bezpośrednio po dotarciu na miejsce zdarzenia, należy podjąć działania zabezpieczające własne zdrowie i życie, w szczególności poprzez zwrócenie uwagi na możliwe zagrożenia ze strony osób zachowujących się agresywnie.*

Przedstawione w tym punkcie założenie jest podstawą działania wszystkich służb ratunkowych. Algorytmy działań ratunkowych, jak również instrukcje dotyczące podejmowania interwencji w pierwszej kolejności zwracają uwagę na zachowanie bezpieczeństwa własnego. Służby prewencyjne w głównej mierze podejmując interwencję, zwracają uwagę na możliwe zagrożenia ze strony osób uczestniczących w interwencji. Istotną kwestią jest informowanie w każdych możliwych procedurach, aby wszystkie działania rozpoczynały się od odpowiedniego zapewnienia bezpieczeństwa własnego oraz objęcia szczególną uwagą osób zachowujących się agresywnie, które mogą być potencjalnym źródłem zagrożenia.

2. *W przypadku rozpoznania przestępczego charakteru zdarzenia, należy niezwłocznie powiadomić odpowiedniego dyspozytora/dyżurnego/dowódcę akcji, w celu natychmiastowego wezwania Policji.*

Procedura związana ze zgłoszeniem zdarzenia polega na uzyskaniu informacji oraz przekazie dalszych dyspozycji odpowiednim służbom³⁴⁴. Niesie to jednak możliwość niepełnego poznania sytuacji. W praktyce bardzo często na miejsce zdarzenia wysyłane są tylko służby ratunkowe, ponieważ ustalenia dyspozytorów/dyżurnych nie wskazują na charakter przestępczy zdarzenia. Po przybyciu na miejsce służby ratunkowe mogą podejrzewać lub uzyskać informacje, że zdarzenie może mieć związek ze zjawiskiem przestępczym. W takiej sytuacji należy niezwłocznie powiadomić dyspozytora/dyżurnego lub dowódcę akcji, który skieruje na miejsce odpowiednie służby prewencyjne i dochodzeniowo-śledcze. Bardzo trudno jest rozstrzygnąć, w którym momencie należy powiadomić dyspozytora o potrzebie Policji. Istotny jest jednak czas powiadomienia, który pozwoli na niezwłoczne przybycie odpowiednich służb, zapewniających bezpieczeństwo uczestnikom zdarzenia i służbom ratunkowym oraz zminimalizują zagrożenie kontaminacji lub zniszczenia śladów kryminalistycznych.

³⁴⁴Więcej w podrozdziale 3.3. Czynności ratowników medycznych.

§ 2.

Zabezpieczenie miejsca zdarzenia

1. *Po wyznaczeniu strefy działań ratunkowych, należy, w miarę możliwości, zabezpieczyć miejsce zdarzenia przed dostępem osób nieupoważnionych, które mogłyby doprowadzić do zniszczenia śladów lub zmian na miejscu zdarzenia.*

Dynamika działań ratunkowych wymaga swobody ruchów, koncentracji oraz skrupulatności. Kluczowe jest wyznaczenie odpowiednich stref działań i odizolowanie osób niezwiązanych z incydem od obszaru prowadzenia akcji. Szczególną uwagę należy zwrócić na wypracowane przez Straż Pożarną standardy³⁴⁵, które dzielą teren na poszczególne strefy działań. Mają one na celu zapobieganie chaosowi, oddzielanie osób postronnych oraz zapewnienie bezpieczeństwa ratowników.

2. *W przypadku zauważenia prób zniszczenia, zatarcia lub ukrycia przedmiotów (śladów) przez osoby uczestniczące w zdarzeniu lub osoby postronne, należy podjąć natychmiastowe działania zmierzające do ich przerwania oraz poinformować o tym fakcie Policję.*

Wielokrotnie w przedmiotowej pracy podkreślano możliwość celowego lub przypadkowego zniszczenia śladów przez osoby związane ze zdarzeniem oraz obserwatorów³⁴⁶. W przypadku zauważenia takich działań przez służby ratunkowe, ich przerwanie oraz przekazanie informacji służbom dochodzeniowo-śledczym umożliwi ochronę potencjalnego materiału dowodowego i pozwoli na wytypowanie osób, które mogą mieć związek ze zdarzeniem, znacznie przyspieszając późniejsze czynności wyjaśniające. Ważna kwestia została poruszona również przez Ekspertów i zauważona w wyniku przeprowadzonych obserwacji. Należy ograniczyć do minimum liczbę osób biorących udział w takiej akcji. Ponadto wszystkie osoby będące na miejscu zdarzenia powinny być zapisane, a informacja ta powinna zostać przekazana Policji³⁴⁷.

§ 3.

Współpraca z funkcjonariuszami Policji

1. *Po przybyciu funkcjonariuszy Policji, służby ratunkowe mają obowiązek wykonywania czynności zgodnie z ich zaleceniami dotyczącymi zabezpieczenia*

³⁴⁵Zob. w podrozdziale 3.2. Czynności funkcjonariuszy straży pożarnej.

³⁴⁶Zob. w podrozdziale 3.3. Wybrane przypadki nanoszenia, kontaminacji i niszczenia śladów kryminalistycznych przez służby ratunkowe.

³⁴⁷Zob. w podrozdziale 4.1. Analiza wyników badań.

śladów przestępstwa. Zalecenia te nie mogą jednak ograniczać zakresu niezbędnej pomocy medycznej.

Podczas czynności na miejscu zdarzenia wielu służb ratunkowych, dowodzenie działaniami ratunkowymi przejmuje osoba wskazana jako **kierujący akcją ratunkową**. W zależności od rodzaju zdarzenia, najczęściej są to:

- **Dowódca straży pożarnej** – w sytuacji, gdy głównym zagrożeniem są pożar lub katastrofa techniczna.
- **Koordynator ratownictwa medycznego (dyspozytor medyczny)** – w przypadku wypadków, katastrof masowych lub sytuacji wymagających intensywnej pomocy medycznej.
- **Policja** – w sytuacjach związanych z porządkiem publicznym, jak np. zamachy terrorystyczne, wypadki kryminalne czy podejrzenie o przestępstwa.

Niezależnie od tego, kto dowodzi akcją ratunkową, wskazówki dotyczące postępowania ze śladami i nośnikami śladów mogą być nieocenione. W tym kontekście nie chodzi o przypisanie roli dowódczej Policji, a jedynie możliwość udzielania sugestii i wspierania dowódcy działaniami informacyjnymi dotyczącymi zachowania śladów kryminalistycznych. Podkreślono również, że w przypadku sprzeczności działań ratunkowych z ochroną śladów kryminalistycznych, należy zawsze stosować się do obecnych przepisów i praktyk ratunkowych, rezygnując z ograniczeń wynikających z zaleceń dotyczących ochrony śladów.

§ 4.

Poruszanie się pojazdów ratunkowych

1. *Ruch pojazdów ratunkowych na miejscu zdarzenia należy ograniczyć do niezbędnego minimum, aby nie zniszczyć śladów traseologicznych.*

Podczas wywiadu eksperci podkreślili, że na miejscu zdarzenia dochodzi do niekontrolowanego przemieszczania pojazdów po obszarze, na którym mogą występować ślady kryminalistyczne³⁴⁸. Należy przede wszystkim rozważyć zasadność umieszczenia pojazdu w danej strefie działań oraz konieczność jego dalszego przemieszczania. Ważne jest także, aby pamiętać, że na miejscu zdarzenia mogą znajdować się ślady traseologiczne pojazdu używanego przez sprawcę, które mogą być kluczowe do rekonstrukcji przebiegu zdarzenia.

³⁴⁸Zob. podrozdział 4.1. Analiza wyników badań.

Zasadnym jest również wykorzystywanie tych samych dróg zarówno przy przyjeździe, jak i podczas opuszczania miejsca zdarzenia.

§ 5.

Poruszanie się zespołu ratunkowego

1. *Poruszanie się zespołu ratunkowego, o ile nie wymaga tego akcja ratunkowa, powinno odbywać się w formie liniowej, szczególnie wewnątrz pomieszczeń.*
2. *W miarę możliwości należy omijać skupiska śladów mogących mieć związek ze zdarzeniem.*

Zdecydowana większość ankietowanych spośród przedstawicieli Policji, straży pożarnej oraz ratownictwa medycznego proponują przyjęcie formy liniowego poruszania po miejscu zdarzenia jako standard³⁴⁹. Eksperti zwracają uwagę, że jeżeli istnieje kilka możliwości dojścia do osoby poszkodowanej, należy wybrać jedną i nią się poruszać. W przypadku wyraźnie widocznych śladów na powierzchni, należy starać się je omijać lub, jeśli to możliwe, wybrać drogę dojścia, która nie spowoduje ich zniszczenia³⁵⁰.

§ 6.

Postępowanie z przedmiotami będącymi śladami

1. *Należy zapobiegać przemieszczaniu i niszczeniu przedmiotów znajdujących się na miejscu zdarzenia, szczególnie w pobliżu zwłok, z wyjątkiem sytuacji, w których przemieszczenie jest konieczne dla zapewnienia bezpieczeństwa ratowników lub innych osób obecnych na miejscu. W przypadku, gdy przed przybyciem funkcjonariuszy Policji zachodzi konieczność zmiany miejsca położenia broni lub innych narzędzi mogących mieć związek z przestępstwem, należy przedmioty te przemieścić z najwyższą ostrożnością, używając jednorazowych rękawic. Przemieszczanie powinno odbywać się poprzez uchwycenie tych przedmiotów za powierzchnie chropowate, o ile to możliwe, aby zminimalizować uszkodzenie ewentualnych śladów. Konieczne jest również dokładne zapamiętanie pierwotnego położenia tych przedmiotów, aby móc je wiernie odtworzyć na żądanie funkcjonariuszy Policji.*

³⁴⁹*Ibidem.*

³⁵⁰*Ibidem.*

Eksperci podkreślają, że działania poszczególnych służb często wykraczają poza niezbędne minimum w zakresie przemieszczania przedmiotów na miejscu zdarzenia³⁵¹. Ponadto podczas prowadzonych obserwacji zauważono wielokrotne przemieszczanie przedmiotów niebezpiecznych, związanych ze zdarzeniem, co znacznie zwiększa ryzyko utraty niewidocznych śladów. Standardem działań musi być stosowanie jednorazowych rękawiczek oraz przenoszenie przedmiotów w sposób bezpieczny, minimalizujący ryzyko utraty mikrośladów. W powyższym punkcie zaproponowano sposób przenoszenia przedmiotów za powierzchnie chropowate. Nie wyklucza to utraty śladów, jednak z opisywanej części bardzo trudno zabezpieczyć ślady, przyjęcie jednolitego sposobu pozwala zminimalizować kontaminację, która jest nieunikniona.

2. *Przemieszczony przedmiot niebezpieczny należy umieścić w miejscu widocznym dla uczestników akcji ratunkowej, aby zapobiec ponownemu jego użyciu przez osoby znajdujące się na miejscu zdarzenia.*

Punkt ten został zaproponowany po wnikliwej analizie badań metodą obserwacji. Podczas ćwiczeń zauważono pozostawianie przedmiotów niebezpiecznych w strefie poza zasięgiem wzroku i kontroli³⁵². Zachowanie takie może prowadzić do zjawisk zagrażających życiu i zdrowiu osób znajdujących się w obrębie zdarzenia.

3. *Ujawnione przedmioty, które mogą mieć związek ze zdarzeniem, należy niezwłocznie zabezpieczyć.*
4. *Zabezpieczenie przedmiotów polega na ich przekazaniu funkcjonariuszom Policji.*

Działania mające na celu zabezpieczenie przedmiotów/śladów mogących mieć związek ze zdarzeniem mogą przyczynić się do bezpośredniego wyjaśnienia incydentu. Poprzez zabezpieczenie przedmiotów należy rozumieć utrzymanie ich niezmienności do czasu przyjazdu odpowiednich służb. Przykładem takich działań jest przykrycie folią plam krwi lub wgłębień na powierzchni ziemi, które mogą zostać zatarte przez opady atmosferyczne. Należy również podkreślić, że kluczowym elementem zabezpieczenia śladów jest ich odpowiednie przekazanie lub wskazanie miejsca ich pozostawienia Policji.

³⁵¹Szczegóły w podrozdziale 3.4. Wybrane przypadki nanoszenia, kontaminacji i niszczenia śladów kryminalistycznych przez służby ratunkowe.

³⁵²Zob. Załącznik 7- Arkusz standaryzowanej obserwacji, ćwiczenia poszukiwawczo-ratunkowe.

§ 7.

Komunikacja z osobami poszkodowanymi i świadkami

1. *W trakcie udzielania pomocy osobom poszkodowanym ratownicy powinni ograniczyć rozmowy do pytań niezbędnych przy udzielaniu pomocy medycznej. Nie należy nawiązywać żadnych dodatkowych rozmów ani porozumień z poszkodowanymi, ani osobami trzecimi znajdującymi się na miejscu zdarzenia.*

Rozmowy przedstawicieli służb ratunkowych z osobami będącymi na miejscu zdarzenia powinny zostać ograniczone do niezbędnie potrzebnych do udzielenia pomocy medycznej. Kluczowe jest prowadzenie rozmowy skoncentrowane na uzyskaniu informacji niezbędnych do dalszego prowadzenia działań ratunkowych, takich jak stan poszkodowanego, lokalizacja zagrożenia czy inne istotne szczegóły, które mogą pomóc w skutecznej interwencji. Wszelkie inne rozmowy powinny być ograniczone, aby nie zakłócały przebiegu akcji ratunkowej oraz nie wpłynęły na przekaz informacji i dalszą współpracę z organami wyjaśniającymi zdarzenie.

Nie ma konkretnego przepisu prawnego, który bezpośrednio reguluje tę kwestię, należy jednak podkreślić, że kilka zasad i wytycznych, wskazuje na konieczność koncentracji na zadaniach ratunkowych. Przykładem może być odniesienie do etyki zawodowej poszczególnych służb ratunkowych, które nakładają na nich obowiązek koncentracji na zapewnieniu bezpieczeństwa oraz skutecznym prowadzeniu akcji ratunkowej. Rozmowy z poszkodowanymi, które nie są bezpośrednio związane z udzielaniem pomocy, mogą odciągać uwagę od priorytetowych działań.

§ 8.

Postępowanie z odzieżą poszkodowanych

1. *W przypadku konieczności zdjęcia odzieży z poszkodowanego, należy mieć na uwadze, że mogą na niej znajdować się niewidoczne ślady kryminalistyczne.*

Podczas dynamiki zdarzeń związanych z kontaktem osoba-osoba lub osoba-przedmiot może dojść do wymiany licznych śladów, niewidocznych okiem nieuzbrojonym. Niestety ślady te są nietrwałe. Jeżeli działania ratunkowe nie wymagają innych czynności, należy ostrożnie zdejmować odzież, unikając nadmiernego dotykania jej, aby zminimalizować ryzyko utraty cennych śladów.

2. *Odzież powinna być zabezpieczona poprzez umieszczenie jej w papierowych pojemnikach/workach, co ma na celu ochronę śladów przed ich zniszczeniem.*

Umieszczenie odzieży w szczelnym pojemniku/worku prowadzi do powstania procesu rozkładu, który niekorzystnie wpływa na właściwości identyfikacyjne śladów kryminalistycznych³⁵³.

§ 9.

Zastosowanie dodatkowego oświetlenia

1. *Jeżeli to nie jest niezbędne, należy unikać używania dodatkowego oświetlenia, które może wpłynąć na uszkodzenie śladów kryminalistycznych.*

Każdorazowe wykorzystywanie dodatkowego oświetlenia (zwłaszcza intensywnego) powinno być uzasadnione koniecznością. Dodatkowe światło może wpływać na ślady kryminalistyczne. Intensywne oświetlenie może wpłynąć na materiały, na których znajdują się ślady (np. odwzorowania i odciski), zmieniając ich wygląd, ułatwiając ich usunięcie lub zatarcie.

§ 10.

Zasady ograniczania ingerencji w miejsce zdarzenia

1. *Po wykonaniu niezbędnych czynności ratunkowych należy ograniczyć do minimum dalszą ingerencję w miejsce zdarzenia.*
2. *Wszystkie materiały medyczne, które zostały wykorzystane podczas akcji ratunkowej, powinny zostać zabezpieczone, o ile dynamika działań ratunkowych na to pozwala.*

Zarówno spostrzeżenia Ekspertów, jak również przeprowadzone obserwacje, wskazują na przypadki niekontrolowanej ewakuacji przedmiotów na zewnątrz obiektów w trakcie prac służb ratowniczych (usuwane są wszelkie przedmioty niezależnie od stopnia potrzeby prowadzenia takich czynności) oraz prowadzenie prac porządkowych w miejscu objętym działaniem ratowniczym. Działania te utrudniają, a często mogą prowadzić do uniemożliwienia poprawnych czynności wyjaśniających przebieg zdarzenia³⁵⁴.

Nieświadomie w dynamice działań, służby ratunkowe również gubią rękawiczki, papierosy, długopisy i inne przedmioty, które posiadają w swojej odzieży. Odpadki środków medycznych wykorzystywanych do ratowania życia i zdrowia

³⁵³Zob. podrozdział 3.3. Wybrane przypadki nanoszenia, kontaminacji i niszczenia śladów kryminalistycznych przez służby ratunkowe.

³⁵⁴Załącznik 10- Sprawozdanie z wywiadu eksperckiego.

również są pozostawiane na miejscu zdarzenia. Często dynamika działań nie pozwala na posprzątanie tych odpadków. Niestety nie posiadają one żadnego oznaczenia, które pozwalałoby na odróżnienie ich od ewentualnych odpadków medycznych, które mogą być powiązane z miejscem przestępstwa³⁵⁵.

3. *Substancje chemiczne, takie jak narkotyki, dopalacze, leki, a także strzykawki i igły znajdujące się na miejscu zdarzenia, należy pozostawić w miejscu ich ujawnienia, o ile nie stanowią zagrożenia dla bezpieczeństwa i nie utrudniają działań ratunkowych.*

Działanie takie pozwoli na poprawne wnioskowanie i interpretację podczas późniejszych czynności procesowych.

4. *W przypadku odnalezienia na miejscu zdarzenia broni palnej, nie należy jej przemieszczać ani dotykać, a także należy unikać stawiania bezpośrednio naprzeciwko lufy. Osoby postronne należy usunąć z obszaru, w który wymierzona jest lufa.*

Działania te są ściśle powiązane z ogólną procedurą postępowania w sytuacji ujawnienia broni palnej na miejscu akcji ratunkowej, opartą na najlepszych praktykach z zakresu kryminalistyki, ratownictwa medycznego i postępowania służb porządkowych³⁵⁶.

§ 11.

Ujawnienie materiałów wybuchowych

1. *W przypadku podejrzenia obecności materiałów wybuchowych należy natychmiast ewakuować osoby znajdujące się na miejscu zdarzenia, w tym osoby poszkodowane, z obszaru zagrożonego wybuchem.*

Zapis mający na celu podkreślenie zapewnienia bezpieczeństwa w sytuacjach ujawnienia materiałów wybuchowych, będące jednocześnie spójne z obowiązującymi aktami prawnymi.

³⁵⁵Zob. podrozdział 3.3. Wybrane przypadki nanoszenia, kontaminacji i niszczenia śladów kryminalistycznych przez służby ratunkowe.

³⁵⁶Dotyczy połączenia procedur bezpieczeństwa związanych z bronią palną, zabezpieczeniem miejsca zdarzenia, neutralizacji zagrożenia oraz sposobu zabezpieczania broni palnej.

§ 12.

Zasady postępowania w przypadkach zatruc

1. *Należy zabezpieczyć wszystkie przedmioty, które mogą zawierać środki trujące lub wskazywać na ich obecność (np. opakowania po lekach, naczynia z płynami, proszki).*
2. *Przedmioty te powinny zostać przekazane organom śledczym lub zabezpieczone na miejscu.*

W przypadku zatrucia pokarmowego należy ustalić czas, jaki minął od spożycia pokarmu do wystąpienia objawów zatrucia oraz ustalić, które produkty mogły być jego przyczyną, a także, gdzie zostały zakupione. Należy również zbadać, czy inne osoby spożywające te same produkty nie mają podobnych objawów. Zastosowanie się do powyższych wskazówek w przypadku podejrzenia zatrucia, pozwoli na uzyskanie niezbędnych informacji istotnych dla czynności wyjaśniających na miejscu zdarzenia.

§ 13.

Zakaz upubliczniania informacji i materiałów

1. *Zabrania się upubliczniania oraz przekazywania zdjęć z miejsca zdarzenia o charakterze przestępczym oraz jakichkolwiek informacji dotyczących zdarzenia przed zakończeniem działań dochodzeniowo-śledczych. Upublicznienie takich informacji może prowadzić do nieumyślnego poinformowania sprawcy o stanie zdarzenia.*

Pomijając zasady etyczne, które jasno wskazują, że służby ratunkowe nie powinny wykonywać i upubliczniać dramatycznych zdjęć do celów promocyjnych czy sensacyjnych, zwłaszcza w sytuacjach, prowadzących do pogłębienia traumy osób związanych ze zdarzeniem, należy zwrócić uwagę jeszcze na aspekt prawny. Służby ratunkowe w takich przypadkach mogą narazić się na popełnienie przestępstwa określonego w Art. 239. k.k., znanego jako poplecznictwo. Sprawca tego czynu zabronionego utrudnia lub uniemożliwia postępowanie karne, udzielając pomocy sprawcy przestępstwa. Poplecznictwo może wystąpić nie tylko po wszczęciu postępowania, ale także przed jego rozpoczęciem i w każdym jego etapie, w tym w trakcie postępowania przygotowawczego. Interpretując definicję tego przestępstwa, publikacja materiałów pokazujących miejsce przestępstwa bez zgody prokuratora może poważnie utrudnić prowadzenie postępowania przygotowawczego. Jeśli zdjęcia lub filmy z miejsca zdarzenia trafią niekontrolowanie do opinii publicznej, może to spowodować

nieodwracalne szkody. Na przykład sprawca, który uciekł z miejsca przestępstwa, może zyskać wiedzę o tym, co ustaliły organy ścigania i wymiar sprawiedliwości, co pozwoli mu skutecznie utrudniać dalsze czynności w ramach postępowania przygotowawczego.

§ 14.

Przekazywanie informacji funkcjonariuszom Policji

1. *Po zakończeniu akcji ratunkowej należy przekazać funkcjonariuszom Policji pełne informacje dotyczące przebiegu działań ratunkowych. Preferowaną formą jest wykorzystanie kwestionariusza opisującego wykonane czynności na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym (Załącznik do procedury).*
2. *Informacje, które należy przekazać obejmują:*
 - *ulożenie ciała osoby/zwłok przed podjęciem działań ratunkowych,*
 - *rodzaj i zakres obrażeń osoby/denata, w tym obrażeń powstałych w wyniku działań ratunkowych,*
 - *sposób poruszania się zespołu ratunkowego w obrębie miejsca zdarzenia,*
 - *informacje dotyczące użycia pojazdów i ich poruszania się na miejscu zdarzenia,*
 - *opis uszkodzeń odzieży poszkodowanego powstałych w wyniku akcji ratunkowej,*
 - *informacje uzyskane od ofiary lub sprawcy przed śmiercią (w przypadku ofiar śmiertelnych),*
 - *zauważone zmiany w przedmiotach i śladach mogących mieć związek ze zdarzeniem,*
 - *nietypowe zachowania osób obecnych na miejscu zdarzenia,*
 - *informacje o sprzęcie medycznym używanym podczas akcji,*
 - *informacje o podanych lekach oraz zastosowanych środkach medycznych,*
 - *jeżeli ratownik posiada wiedzę, zobowiązany jest przekazać informację o prawdopodobnej przyczynie zgonu,*
 - *wszelkie inne uwagi i wnioski powstałe podczas akcji ratunkowej.*

Przeprowadzone badania empiryczne wskazywały nie tylko na potrzebę stworzenia odpowiednich procedur, ale również wzoru uniwersalnej dokumentacji, w której przedstawiciele służb zaprezentują uzyskane informacje³⁵⁷. Dokument taki umożliwi właściwe przekazanie danych grupie dochodzeniowo-śledczej,

³⁵⁷Zob. podrozdział 4.1. Analiza wyników badań.

minimalizując ryzyko ich utraty, zniekształcenia lub niepełnego przekazu (szczegółowy opis kwestionariusza znajduje się poniżej procedur).

§ 15.

Postępowanie z pętlą wisielczą

1. *Pętlę wisielczą należy przeciąć w możliwie znacznej odległości od węzła, unikając jej rozwiązania.*

Nieprawidłowe czynności z pętlą wisielczą są jednym z popularniejszych błędów na miejscu zdarzenia³⁵⁸. Zdecydowana większość ankietowanych przedstawicieli służb mundurowych za poprawne działanie z pętlą wisielczą uznaje przecięcie w możliwie znacznej odległości od węzła, unikając rozwiązania. Pozwoli to na ochronę istotnych nośników śladów.

2. *W przypadku braku konieczności należy odstąpić od odcięcia zwłok i pozostawić je w pozycji zastanej.*

Jest to podparte istniejącymi przepisami prawnymi, w wyniku których służby ratunkowe mogą odstąpić od czynności ratunkowych m.in. w przypadku widocznych plam opadowych, stężenia pośmiertnego lub rozkładu gnilnego ciała³⁵⁹. Niestety jak pokazały wyniki obserwacji, zdarzają się przypadki nieuzasadnionych działań ratunkowych, które doprowadzają do zmiany ułożenia zwłok³⁶⁰.

§ 16.

Zasady dotyczące dłoni denata

1. *Jeśli nie jest to niezbędne dla czynności ratunkowych, nie należy dotykać wewnętrznej strony dłoni denata.*

Dłonie uczestników zdarzenia, zwłaszcza w sprawach dotyczących przestępstw przeciwko życiu i zdrowiu, stanowią jeden z kluczowych nośników śladów. W związku z tym, odpowiednie zabezpieczenie dłoni denata w celu przeprowadzenia badań sekcyjnych (przykładowe zabezpieczenie dłoni na zdjęciu nr 43) jest niezbędne. Zbyteczny kontakt służb ratunkowych z dłońmi może prowadzić do kontaminacji lub zniszczenia cennych śladów.

³⁵⁸Więcej w podrozdziale 3.3. Wybrane przypadki nanoszenia, kontaminacji i niszczenia śladów kryminalistycznych przez służby ratunkowe.

³⁵⁹Art. 11 ust. 3 pkt. 7 ustawy o Państwowym Ratownictwie Medycznym...

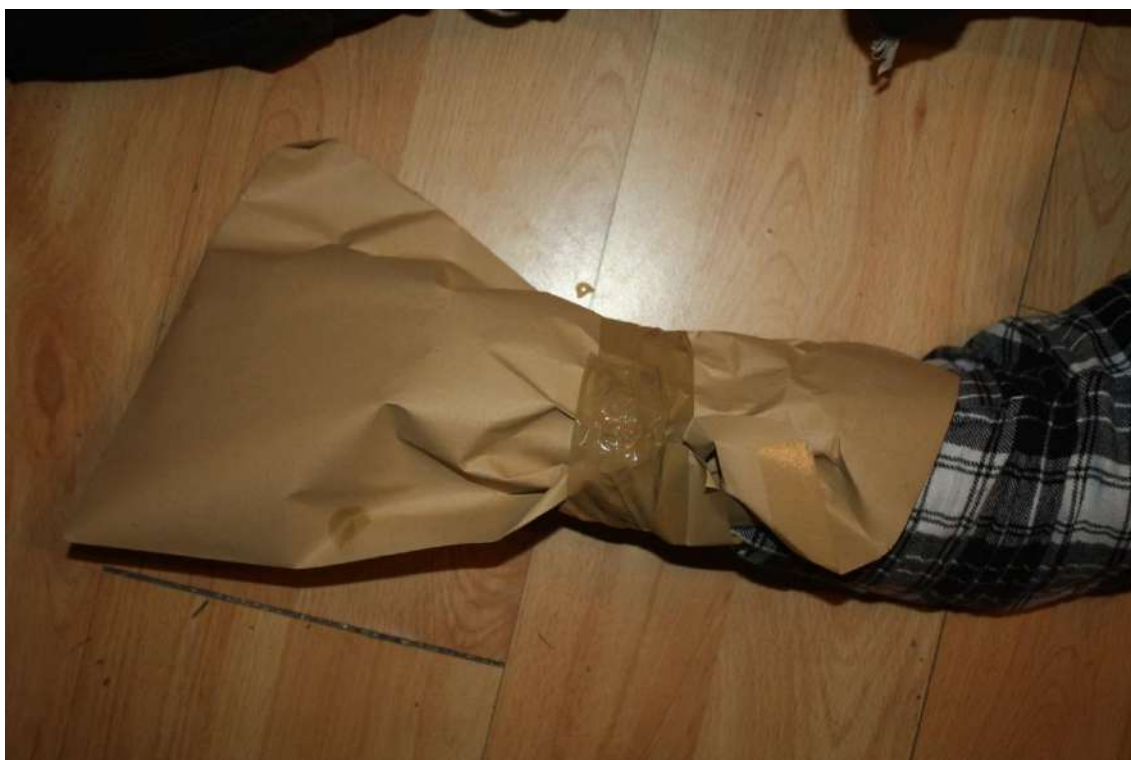
³⁶⁰Zob. Załącznik 8 - Arkusz standaryzowanej obserwacji oględziny miejsca ujawnienia zwłok.

§ 17.

Zasady postępowania z odzieżą denata

1. *Należy mieć świadomość, że odzież denata, zwłaszcza w przypadkach podejrzenia gwałtu, zabójstwa czy wypadku komunikacyjnego, może być nośnikiem istotnych śladów kryminalistycznych i powinna zostać zabezpieczona do dalszych badań procesowych.*

Jest to przypomnienie dotyczące prawidłowego postępowania z odzieżą, w tym również odzieżą denata. Czynności te są adekwatne do opisanych w § 8., pkt 2, powyższych procedur dotyczących postępowania z odzieżą poszkodowanych.

Zdjęcie 43. Prawidłowo zabezpieczone dłonie denata do transportu z miejsca zdarzenia.

Źródło: Materiały własne.

§ 19.

Zasady transportu zwłok

1. *W przypadku transportu zwłok, np. w trudnym terenie górskim lub na jeziorze, linę należy umocować pod pachami denata na wysokości klatki piersiowej.*
2. *Po transporcie, jeżeli jest to możliwe, fragment liny użytej do transportu powinien zostać odcięty i pozostawiony przy ciele zmarłego do dalszych badań sekcyjnych.*

W sondażu ankietowym zdecydowana większość przedstawicieli służb wskazała, że w przypadku transportu linę należy umocować pod pachami denata na wysokości

klatki piersiowej³⁶¹. Wykorzystany fragment liny powinien zostać pozostawiony ze zwłokami w celu wyeliminowania uszkodzeń ciała powstałych w wyniku działań ratunkowych podczas dalszych badań sekcyjnych (zdjęcie 44).

Zdjęcie 44. Prawidłowo pozostawiony fragment liny po transporcie zwłok.

Źródło: Materiały własne.

§ 20.

Przemieszczanie osoby w stanie zagrożenia

1. *W celu przemieszczenia osoby, np. w przypadku próby samobójczej należy to uczynić, chwytając za tylną część odzieży lub korzystając z techniki chwytu Rauteka.*

Udzielanie pierwszej pomocy osobom podejmującym próbę samobójstwa wymaga dużej dynamiki. Brak takiej koordynacji może prowadzić do zatarcia śladów, które mogą być kluczowe dla późniejszego wyjaśnienia przyczyn zdarzenia lub zmiany kwalifikacji czynu. Należy pamiętać, aby odpowiednio przemieszczać osobę przed rozpoczęciem czynności ratunkowych. Nadmierne chwytanie za odzież może spowodować utratę lub kontaminację cennych śladów. Kluczowe jest ustabilizowanie osoby poprzez

³⁶¹Zob. podrozdział 4.1. Analiza wyników badań.

przytrzymanie jej za tylną część odzieży lub zastosowanie chwytów transportowych, które umożliwiają bezpieczne i stabilne przetransportowanie poszkodowanego. Ważne jest dokładne określenie miejsc, w których doszło do kontaktu między ratownikiem a poszkodowanym. Propozycją takiego chwytu jest bardzo popularny i stabilny chwyt Rauteka³⁶² (rys. 41), który będzie odpowiednią informacją w dalszym toku czynności oględzinowych.

Rysunek 41. Chwyt Rauteka.

Źródło: <https://akademia.nfz.gov.pl/uplodas/2022/10/ze-zdrowiem>, [dostęp: 01.12.2024].

§ 21.

Wykonywanie czynności ratunkowych w szczególnych przypadkach

1. *Wszystkie wyżej wymienione czynności należy wykonywać jedynie w przypadku, gdy działania ratunkowe na to pozwalają oraz z zachowaniem obowiązujących wytycznych i innych procedur.*

Przedstawiona wyżej propozycja procedur ma charakter stricte informacyjny, a w przypadku jej konfliktu z innymi przepisami należy kierować się obowiązującymi aktami prawnymi.

Przedstawiony w załączniku do procedury ***Kwestionariusz wykonanych czynności służb ratunkowych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym***, stanowi graficzną propozycję intuicyjnego wskazania kluczowych informacji, które będą przydatne w późniejszych etapach postępowania dochodzeniowo-śledczego.

³⁶²Chwyt Rauteka – stosowany w pierwszej pomocy chwyt ratowniczy, służący do szybkiej ewakuacji poszkodowanego z miejsca zagrożenia, np. z samochodu.

Kwestionariusz podzielony został na części: metrykalną, informacje dotyczące ułożenia osoby/zwłok przed podjęciem czynności ratunkowych, informacje zmienne na miejscu zdarzenia oraz postępowanie z osobą/zwłokami.

W części metrykalnej wypełniający powinien podać miejscowość, datę oraz podstawowe informacje dotyczące zdarzenia, takie jak adres czynności, dane dotyczące osoby, wobec której czynności zostały podjęte oraz rodzaj zdarzenia. Następnie, poniżej tych danych, należy zaznaczyć odpowiednią opcję, wskazując, czy czynności były podejmowane wobec osoby żywej, zmarłej, czy też zgon nastąpił w trakcie wykonywanych czynności (rys. 42).

miejscowość		rok	2	0	2	miesiąc		dzień	
Opis zdarzenia:									
Dokładny adres czynności wobec kogo inne istotne informacje									
Czynności wobec osoby: ☐ ŻYWA ☐ DENAT ☐ ZGON W TRAKCIE CZYNNOŚCI RATUNKOWYCH									

Rysunek 42. Część metrykalna kwestionariusza wykonanych czynności służb ratunkowych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym.

Źródło: Opracowanie własne.

W części dotyczącej ułożenia osoby/zwłok na miejscu zdarzenia przed podjęciem czynności znajdują się cztery pola, do wypełnienia w których należy podać następujące informacje: wskazanie ułożenia względem podłoża osoby, wobec której podjęto czynności, w tym przypadku możliwe jest zaznaczenie więcej niż jednej odpowiedzi (rys. 43).

I. UŁOŻENIE OSOBY / ZWŁOK NA MIEJSCU ZDARZENIA PRZED PODJĘCIEM CZYNNOŚCI	
1. Ułożenie względem podłoża (pozycja) [możliwość zaznaczenia więcej niż jednej opcji]	
☐ Leżąca	☐ Stojąca ☐ Siedząca ☐ Wisząca ☐ Przechylona do tyłu ☐ Przechylona do przodu

Rysunek 43. Część dotycząca pozycji osoby w kwestionariusza wykonanych czynności służb ratunkowych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym.

Źródło: Opracowanie własne.

W oknie zawierającym dwa piktogramy postaci, znajdują się pola umożliwiające zaznaczenie dokładnego ułożenia poszczególnych elementów ciała. Wybór odpowiedniego wariantu dla szczegółowych części sylwetki pozwoli precyzyjnie zobrazować oraz zrozumieć kontekst ułożenia osoby w odniesieniu do innych śladów i przedmiotów, które mogą pomóc w odtworzeniu przebiegu zdarzenia (rys. 44). Dodatkowo, na piktogramach należy wskazać miejsca obrażeń za pomocą znaczników

X (obrażenia ujawnione podczas czynności ratunkowych) oraz V (obrażenia powstałe w wyniku działań ratunkowych).

1a. We właściwym ☐ zaznacz ułożenie osoby przed podjęciem czynności ratunkowych	2b. Na rysunkach zaznacz obrażenia X - ujawnione podczas czynności ratunkowych V - powstałe podczas czynności ratunkowych
Tułów ☐ Na brzuchu ☐ Na plecach ☐ Na prawym boku ☐ Na lewym boku Ręka prawa ☐ Wzdłuż ciała ☐ Nad głową ☐ Odsunięta od ciała ☐ Zgięta w łokciu Noga prawa ☐ Swobodnie wyprostowana ☐ Odwiedziona ☐ Zgięta w kolanie	Głowa ☐ Na wprost ☐ Do góry ☐ W dół ☐ Skręcona w prawo ☐ Skręcona w lewo Ręka lewa ☐ Wzdłuż ciała ☐ Nad głową ☐ Odsunięta od ciała ☐ Zgięta w łokciu Noga lewa ☐ Swobodnie wyprostowana ☐ Odwiedziona ☐ Zgięta w kolanie

Rysunek 44. Część dotycząca szczegółowego ułożenia osoby oraz posiadanych obrażeń w kwestionariuszu wykonanych czynności służb ratunkowych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym.

Źródło: Opracowanie własne.

Ostatni punkt tej części kwestionariusza umożliwia opisanie lub graficzne przedstawienie szczegółów związanych z charakterystycznymi elementami miejsca zdarzenia, położeniem osoby/zwłok oraz informacjami dotyczącymi poruszania się służb ratunkowych w obrębie incydentu (rys. 45). W tej sekcji wyznaczone jest również dodatkowe pole pozwalające na wpisanie innych uwag związanych z informacjami zawartymi w tej części kwestionariusza.

3. Czy poruszałeś się w obrębie miejsca zdarzenia? Wykonaj szkic ułożenia osoby względem pomieszczenia / obszaru, w którym został ujawniony Opisz lub narysuj drogę dojścia do poszkodowanego. Opisz lub narysuj w jaki sposób się poruszałeś (np. przy lewej ścianie pomieszczenia). Zaznacz charakterystyczne punkty (drzwi, okna, drogi, ciekły wodne, kierunek północny).		TAK NIE ☐ ☐	
Uwagi:			

Rysunek 45. Część dotycząca opisu miejsca zdarzenia i poruszania się służb w kwestionariuszu wykonanych czynności służb ratunkowych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym.

Źródło: Opracowanie własne.

Na drugiej stronie kwestionariusza znajdują się dwie części. Pierwsza dotycząca zmian na miejscu zdarzenia i zawiera pięć pytań:

- Czy podczas czynności używałeś pojazdu? (jeśli tak opisz drogę dojazdu i postoju pojazdu).
- Czy zauważyłeś jakieś istotne zmiany (ślady/przedmioty), które mogą mieć związek ze zdarzeniem?
- Czy zauważyłeś nietypowe zachowania innych osób znajdujących się na miejscu zdarzenia (np. przemieszczanie przedmiotów)?
- Czy w działaniach wobec poszkodowanego/zwłok używano specjalistycznego sprzętu (lina transportowa, nosze, inne)?
- Czy przekazano miejsce zdarzenia/osobę/zwłoki?

Wypełnienie poszczególnych rubryk umożliwi selektywną interpretację śladów kryminalistycznych ujawnionych na miejscu zdarzenia (rys. 46).

II. ZMIENNE NA MIEJSCU ZDARZENIA			TAK	NIE
1. Czy podczas czynności używałeś pojazdu? (jeśli tak opisz drogę dojazdu i postoju pojazdu)			☐	☐
Gdzie zaparkowano? Jaka droga dojazdu (w przypadku nietypowego dojazdu)?				
2. Czy zauważyłeś jakieś istotne zmiany (ślady / przedmioty), które mogą mieć związek ze zdarzeniem?			TAK	NIE
Jakie?	Pozostawiono w miejscu ujawnienia	Przemieszczono	☐	☐
	Gdzie?	Gdzie?		
3. Czy zauważyłeś nietypowe zachowania innych osób znajdujących się na miejscu zdarzenia (np. przemieszczanie przedmiotów)?			TAK	NIE
Jakie? Przez kogo?			☐	☐
4. Czy w działaniach wobec poszkodowanego / zwłok używano specjalistycznego sprzętu (lina transportowa, nosze, inne)?			TAK	NIE
Jakiego? W jaki sposób?			☐	☐
Czy na miejscu pozostały przedmioty związane z działaniami ratunkowymi?				
5. Czy przekazano miejsce zdarzenia / osobę / zwłoki?			TAK	NIE
Komu?			☐	☐

III. POSTĘPOWANIE Z OSOBĄ / ZWŁOKAMI

Rysunek 46. Część dotycząca zmian na miejscu zdarzenia w kwestionariuszu wykonanych czynności służb ratunkowych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym.

Źródło: Opracowanie własne.

Ostatnia część kwestionariusza zawiera pytania, które uzupełniają informacje o czynnościach wykonywanych wobec osób poszkodowanych lub zwłok. W tej sekcji znajdują się cztery pytania:

- Czy osoba podczas czynności była przytomna (zaznaczyć „TAK” również w przypadku chwilowej przytomności)?
- Czy uszkodziłeś/dotykałeś odzież osoby?
- Czy podczas akcji ratunkowej podano leki, zastosowano opatrunki lub inne medyczne przyrządy?
- Czy podejrzewasz przyczynę zdarzenia (zgonu)?

W części tej znajduje się również miejsce na sporządzenie uwag lub przekazanie dodatkowych informacji, które nie zostały zawarte w kwestionariuszu (rys. 47).

III. POSTĘPOWANIE Z OSOBĄ / ZWŁOKAMI		
1. Czy osoba podczas czynności była przytomna (zaznaczyć „TAK” również w przypadku chwilowej przytomności)?	TAK	NIE
Istotne informacje przekazane przez osobę.	☐	☐
2. Czy uszkodziłeś / dotykałeś odzież osoby?	TAK	NIE
W jaki sposób? Której części garderoby?	☐	☐
3. Czy podczas akcji ratunkowej podano leki / zastosowano opatrunki lub inne medyczne przyrządy?	TAK	NIE
Jakie?	☐	☐
4. Czy podejrzewasz przyczynę zdarzenia (zgonu)?	TAK	NIE
Jaką? (wypowiedź na podstawie subiektywnych odczuć i doświadczenia)	☐	☐
Inne uwagi:		
(czytelny podpis wypełniającego kwestionariusz- reprezentowana służba)		

Rysunek 47. Część dotycząca postępowania z osobami/zwłokami w kwestionariuszu wykonanych czynności służb ratunkowych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym.

Źródło: Opracowanie własne.

Kwestionariusz umożliwia zebranie większości informacji, które według przedstawicieli służb są istotne w dalszym toku postępowania. Ekspertki podkreślają jego wartość dla organów ścigania, wskazując na jego istotne znaczenie w trakcie wywiadów. Kwestionariusz jest też próbą opracowania wzoru dokumentacji, która umożliwi ujednolicenie przekazywanych informacji oraz zapewni prawidłową wymianę danych między służbami ratunkowymi a grupą dochodzeniowo śledczą.

Warto zaznaczyć, że na miejscu zdarzenia pojawią się funkcjonariusze Policji. Ich zadaniem będzie wspieranie służb ratunkowych, zabezpieczanie miejsca zdarzenia oraz zbieranie kluczowych informacji związanych z incydem. Korzystając z formularza, funkcjonariusze będą pewni, że uzyskają wszystkie niezbędne dane, które pozwolą na rozróżnienie skutków zdarzenia od zmian wywołanych przez działania ratunkowe.

Kwestionariusz ma charakter uniwersalny, oznacza to, że nie każdy rodzaj zdarzenia pozwoli na wypełnienie wszystkich punktów. Niemniej jednak nawet częściowo wypełniony, będzie stanowił cenne źródło informacji w trakcie działań dochodzeniowo-sledczych.

Przedstawiony katalog rozwiązań i wskazówek nie jest oczywiście w pełni zamkniętym zbiorem. Wyselekcjonowanie poszczególnych punktów ma na celu poinstruowanie służb ratunkowych w sytuacjach powtarzalnych oraz pozwala usystematyzować podstawowe czynności, które umożliwią zapewnienie własnego bezpieczeństwa oraz zminimalizują kontaminację śladów kryminalistycznych.

Należy również podkreślić, że procedury są tak przygotowane, aby mogły z nich korzystać wszystkie służby, zarówno te najpopularniejsze: Straż Pożarna i Ratownicy Medyczni, jak również służby regionalne lub wykorzystywane w sytuacjach kryzysowych, takie jak, np. GOPR, WOPR, Straż Granic lub Wojska Obrony Terytorialnej.

4.3. Projekt tematyki szkolenia dla służb ratunkowych w zakresie procedur postępowania na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym

Wprowadzenie ujednoliconych procedur oraz usystematyzowanie działań służb na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym wymaga skutecznego przekazania wiedzy. Aby kompleksowo opracować tę tematykę, Autor zaproponował *Projekt szkolenia*, który wzbogaci wiedzę z zakresu kryminalistyki oraz pozwoli na poprawne zrozumienie procedur i rozwianie wszelkich wątpliwości w formie ćwiczeń³⁶³.

Zarówno procedury, jak również szkolenie powinno być skierowane do szerokiego kręgu odbiorców, głównie przedstawicieli służb ratunkowych podejmujących czynności na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym. Ograniczenia płynące ze znacznej liczby funkcjonariuszy i pracowników służb ratunkowych nie pozwalają na przeszkolenie wszystkich w jednym czasie. Kluczowe jest zatem w pierwszej kolejności przeprowadzenie szkoleń dla kadry

³⁶³Załącznik 13- Karta szkolenia, Załącznik.

dowódczej oraz przedstawicieli poszczególnych jednostek, zespołów ratunkowych, którzy następnie przekażą zdobytą wiedzę reszcie personelu. Takie podejście pozwoli na pozyskanie czasu i umożliwi poszerzenie zakresu szkoleń wśród pozostałych przedstawicieli służb.

Przekaz wiedzy nie powinien być ograniczony tylko do obecnych przedstawicieli służb ratunkowych. Bardzo dobrą praktyką byłoby wprowadzenie szkolenia w *ramach kursów podstawowych* w Policji, Straży Pożarnej, Straży Granicznej i innych służbach. Według Autora, tematyka ta powinna także zostać uwzględniona w *programach studiów* na kierunkach medycznych, bezpieczeństwa narodowego i wewnętrznego oraz kryminalistyki. Takie działanie umożliwi jasną standaryzację zachowań, które po przyswojeniu wiedzy staną się intuicyjne i naturalne.

Nie można również zapominać o odbiorcach nie należących do służb, a zainteresowanych omawianymi zagadnieniami. Osoby te powinny mieć dostęp do cyklicznych szkoleń w tym zakresie. Działanie to wpłynie pozytywnie na propagowanie poprawnych zachowań i może wnieść istotny wkład w dalszy rozwój rozpatrywanej problematyki.

Proponowany kurs pozwoli na ***uzyskanie następujących celów***:

- wdrożenie umiejętności rozpoznawania i ochrony podstawowych śladów kryminalistycznych,
- zapoznanie się z problematyką kontaminacji śladów kryminalistycznych,
- przedstawienie istotnych wskazówek, w aspekcie dochodzeniowo-śledczym, dotyczących działań ratunkowych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym lub wobec osoby związanej z czynem przestępczym,
- poznanie rozwiązań ograniczających zjawisko kontaminacji śladów kryminalistycznych,
- zrozumienie przedstawionych procedur oraz istoty poprawnego przekazu informacji o zdarzeniu.

Prawidłowe przyswojenie zaproponowanych celów wymaga dwutorowości form przekazania wiedzy. Propozycja szkolenia powinna zostać podzielona na dwie części: ***wykład i część praktyczną*** (ćwiczenia). W ramach projektu zaproponowano 7 godzin części teoretycznej oraz 21 godzin części praktycznej.

Wykład według zakładanej propozycji kursu powinien składać się z siedmiu bloków tematycznych o następujących treściach³⁶⁴:

1. Czynności procesowe na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym.
2. Pojęcia i charakterystyka śladów kryminalistycznych oraz dowodów rzeczowych.
3. Kontaminacja śladów kryminalistycznych podczas czynności ratunkowych na miejscu zdarzenia.
4. Rozwiązania ograniczające zjawisko kontaminacji podczas udzielania pomocy osobie poszkodowanej związanej z czynem zabronionym.
5. Rozwiązania ograniczające zjawisko kontaminacji podczas czynności ratunkowych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym.
6. Przepływ informacji dotyczących zdarzenia i przeprowadzonych działań ratunkowych istotnych w aspekcie czynności dochodzeniowo śledczych.
7. Analiza przedstawionych procedur oraz kwestionariusza wykonanych czynności służb ratunkowych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym.

Według opinii Autora, proponowane treści tematyczne dadzą możliwość zrozumienia podstawowych błędów mających wpływ na dalsze czynności procesowe.

Kolejnym elementem szkolenia jest **część praktyczna**, która umożliwia wdrożenie zdobytej wiedzy teoretycznej poprzez przeprowadzenie symulacji.

Zajęcia praktyczne powinny zakładać realistyczną inscenizację zdarzeń w sposób zbliżony do rzeczywistych działań. Dobrym rozwiązaniem może być analiza przypadków archiwalnych w formie *case study*. Kluczowym czynnikiem musi być różnorodność scenariuszy, które uniemożliwią automatyzację działań kolejnych uczestników szkoleń (zdjęcie 45).

Na podstawie zaproponowanych inscenizacji, zajęcia przewidują pięć podstawowych obszarów tematycznych:

1. Symulacja czynności ratunkowych z uwzględnieniem rozwiązań ograniczających kontaminację śladów kryminalistycznych.
2. Analiza przeprowadzonych działań w aspekcie dalszych czynności dochodzeniowo-śledczych.
3. Symulacja czynności ratunkowych przeprowadzonych wobec uczestnika zdarzenia o charakterze przestępczym.

³⁶⁴Szczegółowy zakres godzin poszczególnych zajęć oraz odniesienie do celów szkolenia znajduje się w Załącznik 13 Karcie szkolenia.

4. Analiza działań w aspekcie dalszych czynności dochodzeniowo-śledczych.
5. Podsumowanie ćwiczeń.

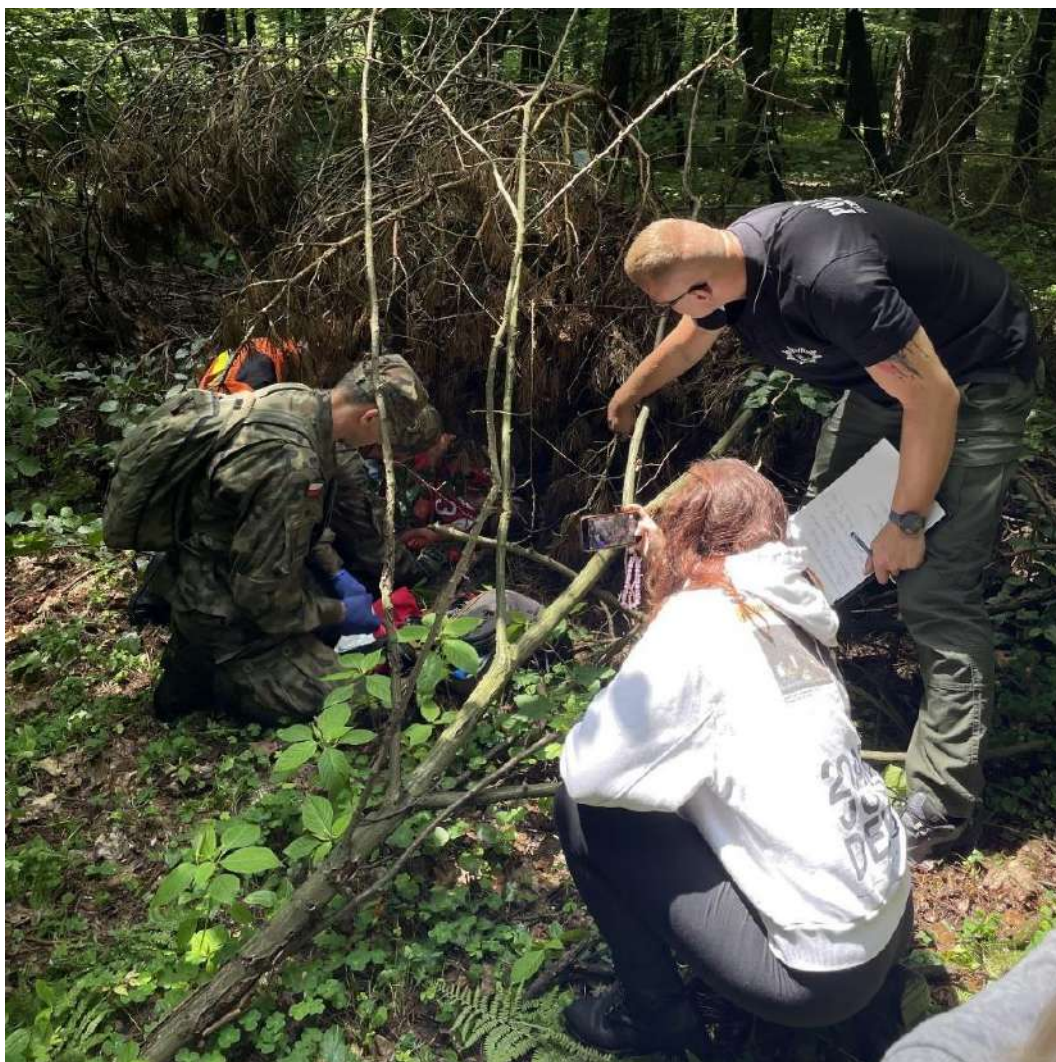
Zdjęcie 45. Fragment szkolenia dotyczącego udzielania pomocy medycznej na miejscu o charakterze przestępczym.

Źródło: Materiały własne.

Szkolenie ma na celu przekazanie uczestnikom wiedzy dotyczącej podstawowych czynności procesowych wykonywanych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym. Umożliwi to odbywającemu szkolenie identyfikację czynników wpływających na przebieg oględzin oraz poznanie głównych katalogów śladów kryminalistycznych. Celem szkolenia jest również zapoznanie ze znaczeniem śladów identyfikacyjnych i grupowych. W trakcie szkolenia uczestnicy będą mieli możliwość uzyskania umiejętności dotyczących czasowego zabezpieczania śladów kryminalistycznych przed czynnikami zewnętrznymi do momentu przekazania miejsca zdarzenia grupie dochodzeniowo-śledczej. Zostaną zapoznani również z problematyką kontaminacji śladów i zbliżona zostanie im możliwość ograniczania zjawiska

do przypadków nieuniknionych. Celem szkolenia będzie także lepsze zrozumienie późniejszych czynności dochodzeniowo-śledczych w kontekście działań ratunkowych. Opracowana tematyka nie koliduje z istniejącymi algorytmami działań. Jej celem jest jedynie ułatwienie zrozumienia kolejnych etapów procesowych oraz wsparcie wdrażania odpowiednich działań mających na celu ochronę śladów kryminalistycznych.

Kurs skupi się także na nabywaniu umiejętności selekcji istotnych informacji dotyczących przebiegu zdarzenia oraz wykonanych czynności ratunkowych. Uczestnicy poznają w teorii i praktyce zaproponowane procedury oraz będą ćwiczyć wypełnianie kwestionariusza dokumentującego czynności służb ratunkowych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym (zdjęcie 46).

Zdjęcie 46. Fragment szkolenia dotyczącego udzielania pomocy medycznej na miejscu o charakterze przestępczym.

Źródło: Materiały własne.

Należy jednak pamiętać, że zaproponowany czas szkolenia (7 godzin części teoretycznej i 21 godzin części praktycznej) nie jest wystarczający, aby w pełni opanować tak szeroką tematykę i zdobyć kompleksową wiedzę kryminalistyczną. Jest to przede wszystkim przypomnienie i wzbogacenie wiedzy, którą przedstawiciele służb ratunkowych powinni posiadać, w ramach podstawy programowej nauczania zawodowego. Kurs będzie miał również na celu zaproponowanie rozwiązań podpartych procedurami i kwestionariuszem z wykonanych czynności służb ratunkowych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym, które rozwijają liczne dylematy podczas działań w terenie. Po ukończeniu szkolenia uczestnicy otrzymają również **ulotkę informacyjną** przedstawiającą w formie graficznej *Zasady postępowania służb ratunkowych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym*³⁶⁵.

Ulotka informacyjna stanowi praktyczne narzędzie umożliwiające szybkie odświeżenie zdobytej wiedzy, co może być szczególnie przydatne w sytuacjach wymagających natychmiastowej reakcji. Jej graficzna forma zapewnia klarowną i intuicyjną prezentację kluczowych procedur, co ułatwia ich szybkie odnalezienie i zastosowanie w dynamiczne działań ratunkowych. Dzięki przejrzystej strukturze i przystępnej formie ulotka staje się nieocenionym wsparciem dla ratowników, pomagając im podejmować właściwe decyzje pod presją czasu. Jest ona jednocześnie syntezą przedstawionych procedur oraz ich praktycznym odzwierciedleniem w sposób maksymalnie zrozumiały i dostępny dla wszystkich użytkowników.

Ukończenie szkolenia według Autora, powinno zostać udokumentowane odpowiednim *certyfikatem*, który potwierdzi, że jego właściciel posiada wiedzę i umiejętności w przedstawionej dziedzinie. Certyfikat podniesie również prestiż szkolenia i zachęci kolejnych kandydatów do podjęcia kursu.

4.4. Wnioski

Celem niniejszego rozdziału było rozwiązanie przedstawionego we wstępie do rozdziału problemu badawczego.

Według opinii Autora, niniejszy **problem został rozwiązany**. Wskazują na to m.in. przedstawione w rozdziale wyniki badań, które można podsumować w postaci następujących wniosków.

³⁶⁵zob. Załącznik 14 - Ulotka informacyjna, zasady postępowania służb ratunkowych na miejscu zdarzenia.

Liczne badania, zarówno ilościowe, jak i jakościowe, jednoznacznie wskazują na istnienie zjawiska kontaminacji śladów kryminalistycznych przez służby ratunkowe na miejscu przestępstwa. Zjawisko to wywiera istotny wpływ na dalszy przebieg postępowania mającego na celu wyjaśnienie okoliczności zdarzenia. Przedstawiciele służb ratunkowych mają świadomość istniejącego problemu i podkreślają, że kluczowym rozwiązaniem pozwalającym ograniczyć to zjawisko jest wprowadzenie jednolitych procedur postępowania służb ratunkowych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym. Proponują także wprowadzenie spersonalizowanych szkoleń mających na celu uzupełnienie wiedzy z zakresu zabezpieczania śladów kryminalistycznych oraz właściwego postępowania na miejscu zdarzenia.

Zaprezentowane przez autora procedury opracowano w oparciu o wskazówki dotyczące oczekiwanej listy konkretnych rozwiązań, z którymi służby ratunkowe najczęściej mają do czynienia. Załączony do procedur kwestionariusz wykonanych czynności służb ratunkowych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym, jest odpowiedzią na liczne nieprawidłowości i brak standaryzacji przekazu informacji pomiędzy służbami wykonującymi czynności ratunkowe, a późniejszymi działaniami grupy dochodzeniowo-śledczej. Proponowane procedury mogą być korzystne zarówno dla służb ratunkowych (stosowanie procedur pozwoli na ograniczenie kontaminacji śladów kryminalistycznych, zwiększy bezpieczeństwo służb ratunkowych na miejscu zdarzenia oraz ujednolici zasady postępowania służb ratunkowych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym), jak również dla wykonujących czynności procesowe grup dochodzeniowo-śledczych (przyspieszy czynności procesowe, ułatwi późniejsze działania dochodzeniowo-śledcze i pozwoli na prawidłowe wykluczenie z dalszych czynności procesowych śladów pozostawionych przez służby ratunkowe).

Jak wynika z przeprowadzonych badań respondenci spośród wszystkich badanych służb wyrażają liczne zainteresowanie zgłębieniem wiedzy kryminalistycznej wśród służb ratunkowych. W odpowiedzi na to zapotrzebowanie Autor przedstawił projekt dwuetapowego szkolenia. Zarówno część teoretyczna, jak i praktyczna pozwoli przyswoić (lub odświeżyć) wiedzę, która jest niezbędna w ramach wykonywanych czynności na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym. Umożliwi to również zwiększenie wśród służb ratunkowych świadomości związanej z działaniami na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym. Wdrożenie szkolenia może nastąpić w ramach

programu nauczania studiów i kursów zawodowych lub w formie certyfikowanego szkolenia.

Zaproponowane procedury, kwestionariusz z wykonanych czynności służb ratunkowych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym, propozycja szkolenia oraz ulotka informacyjna wydają się być kompleksowym rozwiązaniem, które może w znaczny sposób usystematyzować i wprowadzić dobre praktyki ograniczające w znaczny sposób zjawisko kontaminacji, a tym samym usprawnić późniejsze działania dochodzeniowo-śledcze.

Biorąc pod uwagę powyższe wnioski oraz na podstawie przedstawionych w rozdziale wyników badań, można przyjąć założenie, że przyjęta na wstępie badań **hipoteza robocza została potwierdzona.**

ZAKOŃCZENIE

Celem poznawczym i głównym założeniem rozprawy doktorskiej była *diagnoza i ocena działań wybranych służb ratunkowych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym w aspekcie ich wpływu na kontaminację śladów kryminalistycznych* oraz w ramach celu utylitarnego: *możliwość wykorzystania rezultatów badań (procedur działania mających na celu ograniczenie kontaminacji śladów kryminalistycznych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym) w praktycznej działalności służb ratunkowych*. Ponadto założono, że *wyniki badań mogą posłużyć do organizacji szkoleń skierowanych do służb ratunkowych mających na celu zwiększenie ich wiedzy w zakresie zasad zachowania się na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym*.

Przeprowadzone badania oraz uzyskane wyniki umożliwiły **rozwiązanie głównego problemu badawczego** zawartego w pytaniu: *Jakie rozwiązania powinny zostać wdrożone przez służby ratunkowe w celu ograniczenia zjawiska kontaminacji śladów kryminalistycznych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym* oraz rozwiązanie sformułowanych szczegółowych problemów badawczych.

Zweryfikowano **pozytywnie** również trafność **przyjętych hipotez roboczych** oraz przyjętej w pracy **hipotezy głównej** twierdzącej, że *wprowadzenie odpowiednich rozwiązań pozwoli na zmniejszenie zjawiska kontaminacji śladów kryminalistycznych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym, podniesie poziom wiedzy służb ratunkowych w przedmiotowym zakresie oraz usprawni czynności dochodzeniowo-śledcze prowadzące do wykrycia sprawców przestępstw*. Rozwiązaniami tymi mogą być:

- *wdrożenie odpowiednich procedur w zakresie zasad postępowania służb ratunkowych na miejscu zdarzenia,*
- *ujednolicenie przekazu informacji poprzez opracowanie i wdrożenie kwestionariusza wykonanych czynności służb ratunkowych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym,*
- *prorowadzenie szkoleń z zakresu postępowania służb ratunkowych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym,*
- *opracowanie i rozpowszechnienie wśród służb ratunkowych broszury informacyjnej zawierającej wskazówki w zakresie zasad postępowania na miejscu zdarzenia.*

Przedstawiona rozprawa doktorska jest rezultatem wieloletnich badań teoretycznych, empirycznych oraz doświadczenia zawodowego Autora w tematyce dotyczącej ujawniania i zabezpieczania śladów kryminalistycznych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym. Prowadzone poszukiwania badawcze można skonstruować następującymi wnioskami.

Każda osoba przebywająca w obrębie miejsca popełnionego przestępstwa, nawet jeśli nie ma bezpośredniego związku z czynem zabronionym, doprowadza do kontaminacji, niszczenia lub naniesienia nowych śladów kryminalistycznych. Dotyczy to także wykonujących czynności ratunkowe służb oraz osób odpowiedzialnych za wyjaśnienie okoliczności zdarzenia.

Liczne, prowadzone przez Autora czynności procesowe na miejscu czynu przestępczego, pozwoliły zaobserwować, iż powtarzające się od wielu lat pewne schematy zachowań służb ratunkowych, z kryminalistycznego punktu widzenia znacznie utrudniają poprawne i szybkie wnioskowanie w czasie czynności procesowych oraz doprowadzają do przypadków kontaminacji śladów kryminalistycznych. Działania te mogą niestety znacząco wpłynąć na dalsze postępowanie, a w skrajnych przypadkach doprowadzić do braku powiązania ewentualnego sprawcy ze zdarzeniem.

Przeprowadzone badania empiryczne wykazały lukę pomiędzy działaniami służb ratunkowych, a późniejszymi czynnościami prowadzącymi do ustalenia przebiegu i ujawnienia sprawcy zdarzenia. Luka ta polega przede wszystkim na nieodpowiednim przekazie informacji i braku jednolitej formuły przekazu. Związane jest to także z brakiem odpowiedniego ukierunkowania oraz budowaniem świadomości w kręgu służb ratunkowych na temat dalszych czynności na miejscu zdarzenia po ustaniu działań ratunkowych.

Badania wykazały, że służby ratunkowe nie posiadają odpowiednich procedur oraz szkoleń dotyczących kryminalistycznych czynności rozpoczynających się po zakończeniu działań ratunkowych. Brak jest również odpowiedniej świadomości wpływu zacierania, nanoszenia i kontaminacji śladów kryminalistycznych na czynności procesowe. W programach nauczania, zarówno w szkołach Straży Pożarnej, jak również na studiach o kierunku ratownictwa medycznego brak jest tematyki kształcenia dotyczącej wskazanego obszaru.

Teoretyczne oraz empiryczne badania umożliwiły zaproponowanie odpowiedniej procedury postępowania służb ratunkowych na miejscu zdarzenia o charakterze

przestępczym, w których znajduje się również propozycja kwestionariusza informacyjnego z wykonywanych czynności służb ratunkowych. Powyższa procedura ma na celu przedstawienie rozwiązań w sposób niekolidujący z obecnymi instrukcjami i algorytmami postępowania podczas czynności ratunkowych, umożliwiając jednocześnie ograniczenie zjawiska kontaminacji śladów kryminalistycznych. Zaproponowany kwestionariusz z czynności służb ratunkowych na miejscu zdarzenia zapełnia zauważoną przez Autora lukę w przekazie informacji pomiędzy służbami ratunkowymi a grupą dochodzeniowo-śledczą. Kwestionariusz jest próbą ujednolicenia przekazu najważniejszych informacji niezbędnych do prawidłowego wnioskowania podczas oględzin miejsca zdarzenia.

Wyniki badań wskazały również na potrzebę szkolenia dla służb ratunkowych w zakresie zapobiegania kontaminacji śladów kryminalistycznych przez służby ratunkowe podczas wykonywania czynności na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym. Proponowane przez Autora szkolenie ma na celu przekazanie istotnej wiedzy dotyczącej czynności procesowych na miejscu zdarzenia oraz istoty śladów kryminalistycznych. Szkolenie ma również na celu przedstawienie rozwiązań w postaci procedur postępowania służb ratunkowych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym. Ponadto, Autor zakłada, że przekazana podczas szkolenia służb ratunkowych odpowiednio zaprojektowana broszura informacyjna, pozwoli w przystępny sposób przyswoić przekazaną wiedzę, a także, w razie potrzeby, umożliwi szybkie uzyskanie istotnych informacji w tym zakresie.

Podczas badań empirycznych, zarówno w wywiadach eksperckich, jak również podczas obserwacji wielokrotnie przedstawiano przygotowane propozycje rozwiązań, które spotkały się z bardzo pozytywnym odbiorem przedstawicieli służb ratunkowych. Pilotażowe szkolenia wraz z przekazem wskazanych rozwiązań zostają już wdrażane przez Autora w wybranych jednostkach Ochotniczej Straży Pożarnej, które otwarte są na uzyskanie wiedzy w zakresie kryminalistycznych czynności na miejscu zdarzenia po ustaniu działań ratunkowych.

Wszystkie przedstawione powyżej informacje wskazują że, poprawna ocena i diagnoza działań służb ratunkowych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym, pozwoliła na zauważenie problemu, oraz odpowiednie przygotowanie rozwiązań i wskazówek dla służb mundurowych, które pozwolą na zminimalizowanie zjawiska kontaminacji śladów kryminalistycznych. Opisane działania, w tym wdrażane

rozwiązania polegające na rozpoczęciu szkoleń służb ratunkowych, propagowaniu ulotek informacyjnych dotyczących zasad postępowania służb ratunkowych na miejscu zdarzenia, oraz inne inicjatywy mające na celu wprowadzenie nowych procedur do codziennej praktyki służb ratunkowych, wskazują na skuteczną realizację założonych celów. **Zarówno cel poznawczy, jak i cel użyteczny, zostały osiągnięte.**

Wydaje się, że przedstawione w niniejszej pracy rozwiązania wynikające z przeprowadzonych badań cechuje uniwersalny i indywidualny charakter. Nie stanowią one jednak katalogu zamkniętego. Zaproponowane rozstrzygnięcia, staną się raczej punktem wyjściowym, pozwalającym na ich rozwinięcie i uszczegółowienie w dalszych dociekaniach naukowych.

BIBLIOGRAFIA

1. Apanowicz J., *Metodologia ogólna*, Wydawnictwo Bernardinum, Gdynia 2002.
2. Apanowicz J., *Metodologia nauk*, Towarzystwo Naukowe Organizacji i Kierownictwa, Wyd. Dom Organizatora, Toruń 2003.
3. Apanowicz J., *Metodologiczne uwarunkowania pracy naukowej*, Wyd. Difin, Warszawa 2005.
4. Babecka. J, Sołtyszewski I., *Technika kryminalistyczna*, Wyd. WSP, Szczecino 2006, Bogusz I., Bogusz M., *Ślady kryminalistyczne*, Wyd. CSP, Legionowo 2013.
5. Bogusz I., Bogusz M., *Oględziny miejsca zdarzenia*, Kwartalnik Policyjny 3/2018, Wyd. CSP Legionowo, Legionowo 2018.
6. Bogusz I., *Zagrożenie kontaminacją podczas czynności zabezpieczających miejsce zdarzenia*, Kwartalnik Policyjny nr 1(40), Wyd. CSP Legionowo, Legionowo 2017.
7. Brzeziński J., *Metodologia badań psychologicznych*, Wyd. PWN, Warszawa 2010.
8. Creswell J.W., *Projektowanie badań naukowych. Metody jakościowe, ilościowe i mieszane*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2013.
9. Carrier B., *File System Forensic Analysis*, Addison Wesley Professional, Indiana 2005.
10. Czupryński A., Wiśniewski B., Zboina J. (red.), *Nauki o bezpieczeństwie. Wybrane problemy*, Wyd. CNBOP-PIB, Józefów 2017,
11. Feix G., *Sûreté. Wielkie ucho Paryża*, Wyd. Śląsk, Katowice 1988.
12. Ferguson G.A., Tykane Y., *Analiza statystyczna w psychologii i pedagogice*, Wyd. PWN, Warszawa 2009.
13. Filewicz A., Krawczyk W., Musiał A., *Ślady fizykochemiczne*, Wyd. Difin, Warszawa 2007.
14. Filewicz A., Sołtyszewski I., *Bazy danych DNA w Europie*, PK 2003/241.
15. Flasiński S., Stępiński T., *Z problematyki oględzin miejsca przestępstwa*, Problemy Kryminalistyki nr 169, Wyd. Zakład Kryminalistyki KG MO, Warszawa 1985.
16. Frankowski A., Trojanowski P., *Dobre praktyki technika kryminalistyki*, Wyd. Centralne Laboratorium Kryminalistyczne, Warszawa 2020.

17. Gawliński A., *Daktyloskopia. Geneza i wybrane zagadnienia współczesne*, „Kortowski Przegląd Prawniczy” 2013, nr. 4, Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, Olsztyn 2013.
18. Goc M., Pękała M., *Oględziny [w:] Ślady kryminalistyczne. Ujawnianie, zabezpieczanie, wykorzystywanie*, Warszawa 2006.
19. Greń J., *Statystyka matematyczna. Modele i zadania*, Wyd. PWN, Warszawa 1975.
20. Grobler A., *Prawda i racjonalność naukowa*, Wyd. Inter Esse, Kraków 1993.
21. Gross H., *Handbuch für Untersuchungsrichter als System der Kriminalistik*, cz.1, München 1908.
22. Gruza E., Goc M., Moszczyński J., *Kryminalistyka, czyli o współczesnych metodach dowodzenia przestępstw*, Wyd. Wolters Kluwer, Warszawa 2020.
23. Gurgul J., *Najważniejsze błędy we wstępnej fazie postępowania w sprawach o zabójstwo*, Problemy Kryminalistyki nr 231, Wyd. CLKP, Warszawa 2003.
24. Gutekunst W., *Kryminalistyka. Zarys systematycznego wykładu*, Warszawa 1974.
25. Hanausek T., *Kryminalistyka. Zarys wykładu*, Wyd. Kantor Wydawniczy Zakamycze, Zakamycze 2000.
26. Hanausek T., Sławik K., *Wprowadzenie do kryminalistyki i kryminologii*, Wyd. I. Bydgoszcz: Oficyna wydawnicza „BRANTA”, Bydgoszcz 1995.
27. Hanausek T., *Zarys kryminalistycznej teorii wykrywania*, Wyd. Difin, Warszawa 1978.
28. Hołyst B., *Kryminalistyka*, Wyd. Prawnicze PWN, Warszawa 1996.
29. Horoszowski P., *Kryminalistyka*, Wyd. PWN, Warszawa 1955.
30. Jarościak V., *Przyczynek do klasyfikacji śladów materialnych w kryminalistyce*, Biuletyn informacyjny Zakładu Kryminalistyki KG MO Wyd. CLMO, Warszawa 19709.
31. Kamiński A., *Metoda, technika, procedura badawcza w pedagogice empirycznej*, Wyd. Metodologia pedagogiki społecznej, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk 1974.
32. Kasprzak J., Młodziejowski B., Kasprzak W., *Kryminalistyka zarys systemu*, Wyd. Difin, Warszawa 2015.
33. Kasprzak J., *Identyfikacyjne, dowodowe i wykrywcze znaczenie śladów kryminalistycznych*, Wyd. Difin, Warszawa 2006.

34. Kasprzak W.A., *Ślady cyfrowe. Studium prawno-kryminalistyczne*, Wyd. Difin, Warszawa 2005.
35. Kędzierska G., *Kryminalistyka wybrane zagadnienia techniki*, Wyd. WSPol., Szczytno 2011.
36. Kędzierski W., Zubańska M., Kędzierska G., *Fizykochemiczne badania śladów kryminalistycznych* [w:] G. Kędzierska, W. Kędzierski (red.), *Kryminalistyka. Wybrane zagadnienia techniki*, Wyd WSPol., Szczytno 2011.
37. Klepacki B., *Wybrane zagadnienia związane z metodologią badań naukowych*, Wyd. Roczniki Nauk Rolniczych, seria G, t. 96, Warszawa 2009.
38. KołECKI H., *Struktura współczesnej kryminalistyki*, Wyd. Zeszyty Naukowe ASW, Warszawa 1988.
39. Komorowska H., *Metody badań empirycznych w glottodydaktyce*, Wyd. PWN, Warszawa 1982.
40. Kozdrowski S., *Ogłędziny miejsca zdarzenia*, Wyd. CSP, Legionowo 1991.
41. Lipiński E., *Prawo Bliskiego Wschodu – Wprowadzenie historyczne*, Studia Historico-Biblica 2, KUL, Lublin 2009.
42. Mazepa J., *Vademecum technika kryminalistyki*, Wyd. Oficyna, Warszawa 2009.
43. McDermid V., *Anatomia Zbrodni*, Wyd. Znak Koncept, Kraków 2024.
44. Moszczyński J., *Standardy identyfikacji daktyloskopijnej*, Problemy kryminalistyki, Warszawa 2008.
45. Młodziejowski B., Sołtyszewski I., *Ślady kryminalistyczne. Ujawnianie, zabezpieczanie, wykorzystanie*, Warszawa 2007.
46. Nowak S., *Metody badań socjologicznych. Wybór tekstów*, Wyd. PWN, Warszawa 1965.
47. Nowak S., *Metodologia badań społecznych*, Wyd. PWN, Warszawa 2011.
48. Palka S., *Metodologia, badania, praktyka pedagogiczna*, Wyd. Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk 2006.
49. Pilch T., *Metodologia pedagogicznych badań środowiskowych*, Wyd. Ossolineum, Warszawa 1971.
50. Pilch T., Bauman T., *Zasady badań pedagogicznych. Strategie ilościowe i jakościowe*, Wyd. ŻAK Wydawnictwo Akademickie, Warszawa 2001.
51. Radny Z., *Rozważania wokół Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego*, Przegląd Pożarniczy nr 10, Wyd. PSP Warszawa, Warszawa 1995.

52. Raszeja S., *Medycyna sądowa. Podręcznik dla studentów*, Wyd. Państwowy Zakład Wydawnictw Lekarskich, Warszawa 1993.
53. Ronowicz S., *Fotografia Kryminalistyczna. Przewodnik do prac praktycznych*. Wyd. CSP Legionowo, Legionowo 2014.
54. Rodowicz L., Moszczyński J., *Elektrostatyczna metoda ujawniania śladów pyłowych*, pk 1988/181.
55. Sehn J., *Kryminalistyka a prawo procesowe*, Nowe Prawo 1958.
56. Sienkiewicz P., *Metody badań nad bezpieczeństwem i obronnością*, Wyd. Akademia Obrony Narodowej, Warszawa 2010.
57. Skorny Z., *Prace magisterskie z psychologii i pedagogiki*, Wyd. Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1984.
58. Stępień L., *Dwanaście cech linii papilarnych*, Wyd. Laboratorium Kryminalistyczne Komendy Stołecznej Policji, Warszawa 2005.
59. Szot G., *Podręcznik dla słuchacza szkolenia zawodowego podstawowego*, Wyd. Szkoła Policji w Słupsku, Słupsk 2017.
60. Sztumski J., *Wstęp do metod i technik badań społecznych*, Wyd. Naukowe Śląsk, Katowice 2005.
61. Szymczak M., *Słownik języka polskiego*, Wyd. PWN, Warszawa 2000.
62. Ślęzak D., *System Państwowego Ratownictwa Medycznego w Polsce*, Zeszyty Naukowe SGSP 2016, Nr 60/4/2016, Wyd. PSP, Warszawa 2016.
63. Thorwald J., *Stulecie detektywów*, Wyd. Znak, Kraków 1992.
64. Tomaszyci K., Szczepański T., Kulczyk T., Chyczewska A., Klemczak K., *Optymalizacja warunków obserwacji i rejestracji śladów linii papilarnych ujawnionych metodą ninhydrynową na podstawie spektralnych różnic promieniowania odbitego w zakresie widzialnym*, Problemy Kryminalistyki 272/2011, Wyd. CLK, Warszawa 2011.
65. Widacki J., *Stulecie polskich detektywów*, Wyd. Znak, Kraków 1992.
66. Wiśniewski E.S., *Metodyka wojskowych badań naukowych*, Wyd. ASG WP, Warszawa 1990.
67. Zubańska M., *Kryminalistyczne badania fizykochemiczne*, Kryminalistyka. Wybrane zagadnienia techniki, Szczytno 2011.
68. Zieliński T., *Jak pokochać statystykę, czyli STATISTICA do poduszki*, Wyd. StatSoft, Kraków 1999.

Akty prawne:

1. Instrukcja nr 69/53 Ministra Zdrowia z dnia 7 września 1953 r. w sprawie zasad postępowania personelu pogotowia ratunkowego przy wypadkach o charakterze kryminalnym (Dz.Urz.MZ.1953.18.136) - Wstęp do: Prezydów rad narodowych (wydziały zdrowia) oraz stacji pogotowia ratunkowego.
2. Obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 17 maja 2006 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy o Państwowej Straży Pożarnej (Dz. U. z 2006 r. nr 96, poz 667, z późn. zm.).
3. Obwieszczenie Rady Ministrów z dnia 18 grudnia 2001 r, w sprawie wykazu uchwał Rady Ministrów, zarządzeń i innych aktów normatywnych Prezesa Rady Ministrów, Ministrów i innych organów administracji rządowej, które utraciły moc z dniem 30 marca 2001 r. (M.P. Nr 47, poz. 782).
4. Plan działania systemu Państwowe Ratownictwo Medyczne dla województwa małopolskiego, tekst jednolity Kraków, 5 marca 2025 r. – Załącznik nr 15.
5. Procedury postępowania Policji podczas przeprowadzania i organizowania oględzin miejsca przestępstwa - załącznik do pisma KGP z dnia 7.08.2001 r. Ad-1078/2001.
6. Metodyka oględzin miejsc przestępstw o charakterze terrorystycznym i katastrof z czerwca 2019 r.
7. Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 5 września 2007 r. w sprawie przetwarzania przez Policję informacji o osobach. (Dz. u. nr170. Poz. 1203).
8. Ustawy o Policji z dnia 6 kwietnia 1990 r. (Dz. U. z 2011 r. Nr 287, poz. 1687, z późn. zm.).
9. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 5 marca 2021 r. w sprawie kursu w zakresie kwalifikowanej pierwszej pomocy (Dz. U. z 2021 r. poz. 411).
10. Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 6 marca 2019 r. w sprawie wykazu świadczeń zdrowotnych, które mogą być udzielane przez ratownika medycznego w ramach zadań Policji, Służby Ochrony Państwa, Straży Granicznej oraz Państwowej Straży Pożarnej (Dz. U. z 2019 r. poz. 472).
11. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 6 kwietnia 2020 r. w sprawie rodzajów, zakresu i wzorów dokumentacji medycznej oraz sposobu jej przetwarzania (Dz. U. z 2024 r. poz. 581).

12. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 22 czerwca 2023 r. w *sprawie medycznych czynności ratunkowych i świadczeń zdrowotnych innych niż medyczne czynności ratunkowe, które mogą być udzielane przez ratownika medycznego* (Dz.U.2023.1180).
13. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 30 lipca 2009 r. w *sprawie prowadzenia depozytu w stacjonarnym zakładzie opieki zdrowotnej* (Dz.U. 2009 nr 129 poz. 1068).
14. Rozporządzenie MSWiA z dnia 15 września 2014 r. w *sprawie zakresu, szczegółowych warunków i trybu włączania jednostek ochrony przeciwpożarowej do krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego* (Dz.U. z 2014 r., poz. 1317).
15. Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 22 września 2021 r. w *sprawie szczegółowych zasad organizacji ksrg* (Dz. U. nr 140, poz. 799).
16. Rozporządzenie Ministra Edukacji i Nauki z dnia 29 września 2023 r. *zmieniające rozporządzenie w sprawie standardów kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu lekarza, lekarza dentysty, farmaceuty, pielęgniarki, położnej, diagnosty laboratoryjnego, fizjoterapeuty i ratownika medycznego* (Dz. U.z 2023 r. poz. 742).
17. Ustawa z dnia 7 kwietnia 1989 r., *Prawo o stowarzyszeniach* (Dz. U. 1989 Nr 20 poz. 104).
18. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r., *Kodeks postępowania karnego* (Dz. U. z 2017 r. poz. 1904, z późn. zm.).
19. Ustawa z dnia 7 lipca 2023 r o *zawodach lekarza i lekarza dentysty* (Dz.U.2023.1516).
20. Ustawa z dnia 24 sierpnia 1991 r. o *Państwowej Straży Pożarnej*. (Dz. U. z 2022 r. poz. 1969).
21. Ustawa z dnia 8 września 2006 roku o *Państwowym Ratownictwie Medycznym* (Dz.U. z 2020 r. poz. 882).
22. Ustawa z dnia 22 listopada 2013 r. o *systemie powiadamiania ratunkowego* (Dz. U. z 2023 r. poz. 748).
23. Wytyczne KG PSP z dnia 15. 02. 2012 r. *do opracowania zasad dysponowania sił jednostek ochrony przeciwpożarowej oraz doraźnego zabezpieczenia operacyjnego terenu powiatu po zadysponowaniu zasobów ratowniczych*.

24. Ustawa z dnia 1 grudnia 2022 r. o zawodzie ratownika medycznego oraz samorządzie ratowników medycznych (Dz. U. z 2022 r. poz. 2705).
25. Ustawy z dnia 17 grudnia 2021 r. o ochotniczych strażach pożarnych. (Dz. U. 2021 poz. 2490).
26. Wytyczne nr 1 Komendanta Głównego Policji z dnia 23 lipca 2015 r. w sprawie wykonywania niektórych czynności dochodzeniowo-śledczych policjantów (Dz. Urz. KGP poz. 59).
27. Wytyczne nr 3 KGP z dnia 30. 08.2017 r. w sprawie wykonywania niektórych czynności dochodzeniowo-śledczych przez policjantów. (Dz. Urz. KGP poz. 59 ze zm.).
28. Załącznik do decyzji nr 405 Komendanta Głównego Policji z dnia 22 grudnia 2016 r. (Dz. U. z 2016 r. poz. 77).
29. Zarządzenie nr 4 KGP z 9.02.2017 r. w sprawie niektórych form organizacji i ewidencji czynności dochodzeniowo-śledczych Policji oraz przechowywania przez Policję dowodów rzeczowych uzyskanych w postępowaniu karnym (Dz. Urz. KGP poz. 9 ze zm.). Program szkolenia zawodowego podstawowego.
30. Zarządzenie Komendanta Głównego Policji z dnia 14 sierpnia 2007 r. w sprawie form i metod wykonywania zadań przez policjantów pełniących służbę patrolową oraz koordynacji działań o charakterze prewencyjnym (Dz. U. z 2007 r. poz. 108).

Netografia:

1. <https://akademia.nfz.gov.pl/uplodos/2022/10/ze-zdrowiem>.
2. <https://www.c-and-a.com/pl/pl/shop/ochotnicza-straz-pozarna>.
3. <https://csp.edu.pl/csp/e-biblioteka/1184,Materialy-Dydaktyczne.html>.
4. <https://dane.gov.pl/pl/dataset/540,dane-kadrowe-policji>.
5. <https://www.drogaratownika.pl/jak-zostac-strazakiem/#aspirantow>.
6. <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/kontaminacja;3925325.html>.
7. <https://www.gov.pl/web/kgpsp/biuletyny-informacyjne-psp---roczne>.
8. <https://www.gov.pl/web/mswia/sluzby-podlegle-mswia-to-prawie-26-tys-funkcjonariuszek-oraz-ponad-21-tys-kobiet-na-stanowiskach-cywilnych>.
9. <https://www.gov.pl/web/kgpsp/ksrg>.
10. <https://www.gov.pl/web/kgpsp/ksrg>.

11. <https://www.gov.pl/web/kppsp-grodzisk-mazowiecki/zasady-organizacji-ratownictwa-medycznego-w-ksrg>.
12. <https://www.gov.pl/web/kwpsp-krakow/podsumowanie-roku-2024---ilosci-interwencji-w-woj-malopolskim>.
13. <https://www.gov.pl/web/kppsp-wyszkow/skrypty-ratownicze>.
14. <https://www.gov.pl/web/mswia/ochotnicze-straze-pozarne>.
15. <https://www.gov.pl/web/mswia/panstwowa-straz-pozarna>.
16. <https://i.pl/kontaminacja-kryminalistyczna-koszmar-wszystkich-technikow-policyjnych/ar/c15-16974301>.
17. <https://www.infor.pl/slownik/prawo/6336846,sluzba-mundurowa.html>.
18. <https://www.iform.pl/policja/6648-karta-daktyloskopijna-palcow-do-celow-dowodowych-wykrywczych-i-identyfikacyjnych.html>.
19. https://kcir.pwr.edu.pl/~witold/aiarr/2009_projekty/odciski/.
20. <https://www.kcmrm.pl/swdprm/>.
21. <https://www.malopolska.uw.gov.pl/PressArticlePage.aspx?id=16918>.
22. <https://mapakarier.org/sciezki-kariery/77/m/ratownik-medyczny/statystyki>.
23. <https://www.nik.gov.pl/aktualnosci/system-ratowniczo-gasniczy.html>.
24. <https://pacjent.gov.pl/szpitalny-oddzial-ratunkowy-sor>.
25. <https://pl.wikipedia.org/wiki/B%C5%82%C4%85d>.
26. <https://prezi.com/p/nnhgsdz8wkzz/slady-traseologiczne/>.
27. <https://www.ratownik-med.pl/aktualnosci/9525-bialystok-powazne-i-zabawne-telefony-na-nr-112-centrum-powiadamiania-ratunkowego-ma-rok.html>.
28. <https://slaska.policja.gov.pl/kat/informacje/wiadomosci/287048,Zeby-wejsc-do-mieszkania-w-ktorym-mezczyzna-bil-partnerke-policjanci-musieli-wyw.html>.
29. <https://sjp.pwn.pl/sjp/cel;2447324.html>.
30. <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/zdrowie/zdrowie/pomoc-dorazna-i-ratownictwo-medyczne-w-2023-roku,14,8.html>.
31. <https://statystyka.policja.pl/st/wybrane-statystyki/zamachy-samobojcze>.
32. <https://triage.pl/zasady-segregacji-poszkodowanych-w-wypadku-masowym>.
33. https://unece.org/fileadmin/DAM/trans/danger/publi/adr/Instructions/Polish_2017.pdf.
34. <https://web.archive.org/web/20160707101823/http://www.lpr.com.pl/pl/dla-dyspozytorow.html#s209>.

SPIS RYSUNKÓW

Rysunek 1.	Podział kryminalistyki.....	51
Rysunek 2.	Elementy struktury kryminalistyki.....	52
Rysunek 3.	Podział śladów ze względu na materię.....	55
Rysunek 4.	Schemat podziału śladów materialnych.....	56
Rysunek 5.	Rodzaje odwzorowań	58
Rysunek 6.	Klasyfikacja śladów według stanu zorganizowania materii tworzącej ślad.....	58
Rysunek 7.	Podział śladów ze względu na zakres badań identyfikacyjnych.....	60
Rysunek 8.	Podział śladów biologicznych.....	63
Rysunek 9.	Rodzaje dermatoskopii.....	66
Rysunek 10.	Właściwości linii papilarnych.....	67
Rysunek 11.	Typy wzorów linii papilarnych.....	69
Rysunek 12.	Przykłady minucji.....	70
Rysunek 13.	Wzór karty daktyloskopijnej.....	72
Rysunek 14.	Rodzaje śladów obuwia.....	73
Rysunek 15.	Ichnogram.....	74
Rysunek 16.	Rodzaje badań fizykochemicznych.....	76
Rysunek 17.	Proces wykrywczy śladu.....	78
Rysunek 18.	Rodzaje zastosowanej techniki wykrywczej.....	79
Rysunek 19.	Metody wizualizacji śladów daktyloskopijnych.....	87
Rysunek 20.	Przedmioty oględzin.....	106
Rysunek 21.	Etapy oględzin.....	107
Rysunek 22.	Formy zabezpieczenia miejsca zdarzenia.....	108
Rysunek 23.	Metoda dośrodkowa poruszania się na miejscu zdarzenia.....	113
Rysunek 24.	Metoda odśrodkowa poruszania się na miejscu zdarzenia.....	113
Rysunek 25.	Metody prowadzenia oględzin: A - promieniście dośrodkowa B - promieniście odśrodkowa, C - strefowo, D - warstwowo, E – krzyżowo.....	114
Rysunek 26.	Podstawowe informacje, dotyczące ujawnionych śladów, umieszczane w protokole oględzin.....	115
Rysunek 27.	Podział struktury organizacyjnej w PSP.....	121
Rysunek 28.	Działania strażaków w Krajowym Systemie Ratowniczo-Gaśniczym...	130

Rysunek 29.	Schemat podziału akcji ratowniczej.....	133
Rysunek 30.	Organizacja ratownictwa medycznego w KSRG.....	135
Rysunek 31.	Sekwencja założeń taktycznych w ratownictwie medycznym.....	139
Rysunek 32.	Sekwencja medycznych działań ratowniczych.....	140
Rysunek 33.	System segregacji START.....	142
Rysunek 34.	Przepływ informacji związanych z akcją ratunkową na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym.....	146
Rysunek 35.	Podział systemu Państwowego Ratownictwa Medycznego.....	148
Rysunek 36.	Informacje podawane przez system TOP SOR.....	163
Rysunek 37.	Przepływ informacji alarmowych przez CPR.....	166
Rysunek 38.	Podział na sektory obszaru poszukiwań.....	221
Rysunek 39.	Podział na sektory obszaru poszukiwań z zaznaczonym miejscem ujawnienia pozoranta.....	224
Rysunek 40.	Orientacyjny szkic miejsca ujawnienia zwłok.....	226
Rysunek 41.	Chwyt Rauteka.....	246
Rysunek 42.	Część metrykalna kwestionariusza wykonanych czynności służb ratunkowych na miejscu zdarzenia.....	247
Rysunek 43.	Część dotycząca pozycji osoby w kwestionariusza wykonanych czynności służb ratunkowych na miejscu zdarzenia.....	247
Rysunek 44.	Część dotycząca szczegółowego ułożenia osoby oraz posiadanych obrażeń w kwestionariuszu wykonanych czynności służb ratunkowych na miejscu zdarzenia.....	248
Rysunek 45.	Część dotycząca opisu miejsca zdarzenia i poruszania się służb w kwestionariuszu wykonanych czynności służb ratunkowych na miejscu zdarzenia.....	249
Rysunek 46.	Część dotycząca zmian na miejscu zdarzenia w kwestionariuszu wykonanych czynności służb ratunkowych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym.....	250
Rysunek 47.	Część dotycząca postępowania z osobami/zwłokami w kwestionariuszu wykonanych czynności służb ratunkowych na miejscu zdarzenia.....	251

SPIS WYKRESÓW

Wykres 1.	Liczba kobiet i mężczyzn biorących udział w badaniach.....	36
Wykres 2.	Przedział wiekowy biorących udział w badaniach.....	37
Wykres 3.	Wykształcenie biorących udział w badaniach.....	38
Wykres 4.	Staż pracy/służby biorących udział w badaniach.....	39
Wykres 5.	Wyniki badań wśród ankietowanych strażaków dotyczących oceny wiedzy z zakresu śladów kryminalistycznych.....	125
Wykres 6.	Wyniki badań wśród ankietowanych strażaków dotyczące przekazywania wiedzy z zakresu śladów kryminalistycznych w ramach szkoleń wewnętrznych/ kursów/studiów zawodowych.....	126
Wykres 7.	Wyniki badań wśród ankietowanych strażaków dotyczące źródła wiedzy kryminalistycznej.....	127
Wykres 8.	Podział Jednostek OSP w systemie KSGR i poza.....	129
Wykres 9.	Wyniki badań ankietowany wśród ratowników medycznych dotyczące oceny wiedzy z zakresu śladów kryminalistycznych.....	153
Wykres 10.	Wyniki badań ankietowanych wśród ratowników medycznych dotyczące przekazywania wiedzy z zakresu śladów kryminalistycznych w ramach szkoleń wewnętrznych/ kursów/ studiów zawodowych.....	154
Wykres 11.	Wyniki badań ankietowanych wśród ratowników medycznych dotyczące źródła wiedzy kryminalistycznej.....	155
Wykres 12.	Jak ocenia Pan/i swoją wiedzę z zakresu śladów kryminalistycznych?..	189
Wykres 13.	Jakie jest Pana/i źródło wiedzy kryminalistycznej?.....	191
Wykres 14.	Czy w ramach szkoleń wewnętrznych/ kursów/ studiów zawodowych przekazywana była Panu/i wiedza z zakresu śladów kryminalistycznych?.....	192
Wykres 15.	Czy według Pana/i należy stworzyć/ zwiększyć ilość szkoleń z zakresu zachowania się na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym?.....	193
Wykres 16.	Czy byłby Pan/i zainteresowany/a udziałem w szkoleniu kryminalistycznym dotyczącym wykonywania czynności ratunkowych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym.....	194
Wykres 17.	Czy potrafi Pan/i zapobiec kontaminacji śladów kryminalistycznych podczas wykonywania obowiązków służbowych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym.....	195

Wykres 18.	Co według Pana/i wpływa na kontaminację śladów kryminalistycznych przez służby ratunkowe na miejscu zdarzenia.....	197
Wykres 19.	Co według Pan/i może zmniejszyć lub wyeliminować zjawisko kontaminacji śladów kryminalistycznych przez służby ratunkowe na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym.....	198
Wykres 20.	Czy Pana/i zdaniem należy wprowadzić jednolite procedury/informacje wskazówki, które określą sposób postępowania w celu ograniczenia kontaminacji śladów kryminalistycznych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym.....	199
Wykres 21.	W jaki sposób informuje Pan/i o zmianach powstałych na miejscu zdarzenia w wyniku działań ratowniczych.....	201
Wykres 22.	W jaki sposób według Pana/i powinno się poruszać na miejsca zdarzenia o charakterze przestępczym, jeśli nie wymaga tego akcja ratunkowa.....	202
Wykres 23.	Jeśli czynności ratunkowe wymagają natychmiastowego działania, w jaki sposób powinno się postępować z pętlą wisielczą osoby powieszanej, aby zminimalizować kontaminację.....	203
Wykres 24.	Czy według Pan/i odcięcie liny i ułożenie zwłok na podłożu jest działaniem, które doprowadzi do kontaminacji śladów kryminalistycznych.....	204
Wykres 25.	W przypadku konieczności transportu zwłok z użyciem liny (np. na jeziorze, w terenie górskim itp.), w jaki sposób, według Pana/i powinno się ją mocować.....	206
Wykres 26.	W jaki sposób, według Pan/i służby, ratunkowe będące na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym powinny przekazać Policji występnę informacje (wynikające z doświadczenia i posiadanej wiedzy) dotyczące przyczyny zgonu?.....	207
Wykres 27.	Jak często na miejscu zdarzenia spotkał/a się Pan/i ze zjawiskiem kontaminacji śladów kryminalistycznych powstałych w wyniku działania służb ratunkowych?.....	209
Wykres 28.	Czy zjawisko kontaminacji śladów przez służby ratunkowe ma wpływ na wykonywanie dalszych czynności dochodzeniowo-śledczych?.....	210

Wykres 29. Czy uważa Pan/i, że przekazanie przez służby ratunkowe informacji dotyczących czynności wykonanych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym będzie miało wpływ na poprawność oględzin?.....211

SPIS TABEL

Tabela 1.	Metody ilościowe, jakościowe, mieszane.....	26
Tabela 2.	Dziesięć najczęściej zabezpieczanych kategorii śladów kryminalistycznych w 2024 roku na terenie województwa małopolskiego.....	41
Tabela 3.	Program studiów konstruuje się tak, aby możliwe było przypisanie grupom zajęć powtarzalnej wartości punktowej wyrażonej w ECTS.....	151
Tabela 4.	Tabela leków podawanych przez ratownika medycznego.....	159
Tabela 5.	Tabela leków podawanych przez ratownika medycznego.....	161

SPIS ZDJĘĆ

Zdjęcie 1.	Ludzkie włosy.....	81
Zdjęcie 2.	Ludzka ślina.....	81
Zdjęcie 3.	Ludzka krew.....	82
Zdjęcie 4.	Reakcja paska Hemopharm.....	83
Zdjęcie 5.	Ujawnienie niewidocznych plam krwi za pomocą luminolu.....	83
Zdjęcie 6.	Technik kryminalistyki w kombinezonie ochronnym.....	86
Zdjęcie 7.	Ślad odwzorowania fragmentu linii papilarnych ujawniony za pomocą adhezji proszku magnetycznego do wydzieliny potowo-tłuszczowej pozostawionej na kubku.....	88
Zdjęcie 8.	Linie papilarne na papierze ujawnione za pomocą ninhydryny.....	89
Zdjęcie 9.	Ślad daktyloskopijny ujawniony metodą cyjanoakrylową.....	89
Zdjęcie 10.	Zabezpieczony fragment odwzorowania linii papilarnych na kawałku przezroczystej folii żelatynowej.....	90
Zdjęcie 11.	Zabezpieczony fragment odwzorowania linii papilarnych (ujawniony proszkiem fluoroscencyjnym) w masie silikonowej.....	91
Zdjęcie 12.	Zabezpieczenie fotograficzne śladu traseologicznego.....	92
Zdjęcie 13.	Odlew gipsowy śladu traseologicznego.....	93
Zdjęcie 14.	Ślad traseologiczny zabezpieczony na folii żelatynowej.....	93
Zdjęcie 15.	Zabezpieczanie śladu traseologicznego za pomocą urządzenia MES.....	94
Zdjęcie 16.	Zabezpieczanie mikrośladów na specjalistyczną folię.....	95
Zdjęcie 17.	Zestawu GSR.....	96
Zdjęcie 18.	Metryka śladowa.....	116
Zdjęcie 19.	Szkic ogólny miejsca zdarzenia.....	118
Zdjęcie 20.	Przykładowa fotografia ogólnie-orientacyjna.....	119
Zdjęcie 21.	Przykładowa fotografia sytuacyjna.....	119
Zdjęcie 22.	Przykładowa fotografia szczegółowa.....	122
Zdjęcie 23.	Działania ratownicze zmieniające miejsce zdarzenia.....	144
Zdjęcie 24.	Zwłoki kobiety przebrane, przemieszczone przed przyjazdem policji do innego pomieszczenia, ułożone z różańcem zgodnie z tradycjami religijnymi.....	168

Zdjęcie 25.	Częściowo wysprzątnięty korytarz w miejscu usiłowania zabójstwa (materiał służący do wytarcia podłogi znajduje się po lewej stronie zdjęcia).....	168
Zdjęcie 26.	Widok powierzchni, na której znajdował się budynek gospodarczy po zakończeniu działań ratowniczo-gaśniczych, na którym miały zostać przeprowadzone oględziny pod kątem ustalenia przyczyn i okoliczności pożaru.....	170
Zdjęcie 27.	Całkowite przemieszczenie podczas akcji gaśniczej, za pomocą koparki, elementów konstrukcyjnych trzech płonących budynków w sposób uniemożliwiający ustalenie rozmiarów, ułożenia i granic poszczególnych budynków (oznaczenia 1, 2, 3 wskazują prawdopodobne miejsce w którym znajdowały się budynki).....	170
Zdjęcie 28.	Widok wnętrza pomieszczenia po zakończeniu działań ratowniczo-gaśniczych, w którym miały zostać przeprowadzone oględziny pod kątem ustalenia przyczyn i okoliczności pożaru. Pomieszczenie po przeprowadzeniu zarówno prac rozbiórkowych dla okładziny ściiennej, ewakuacji wszelkich przedmiotów z wnętrza, jak również po czynnościach porządkowych na podłodze pomieszczenia – podłoga została pozamiatana.....	171
Zdjęcie 29.	Widok na wnętrze salonu w części parterowej, gdzie doszło do zainicjowania pożaru. W widocznej przestrzeni przeprowadzone w sposób całkowity prace rozbiórkowe podłogi, sufitu, ścian, usunięte też całkowicie wyposażenie przed rozpoczęciem oględzin.....	172
Zdjęcie 30.	Rękawiczki znajdujące się na pogorzelisku pozostawione podczas akcji ratunkowo-gaśniczej.....	173
Zdjęcie 31.	Oznaczone pozostałości po akcji ratunkowej na miejscu usiłowania zabójstwa.....	174
Zdjęcie 32.	Odcięte fragmenty karoserii pojazdu podczas akcji ratunkowej, umożliwiające dostanie się do zakleszczonych w pojeździe ofiar.....	175
Zdjęcie 33.	Wilgotna odzież pozostawiona w worku foliowym.....	175
Zdjęcie 34.	Nieprawidłowa odległość podczas oznaczania i kontakt z pozorantem psa poszukującego.....	176

Zdjęcie 35.	Lina odcięta w nieznaczonej odległości od pętli wisielczej.....	178
Zdjęcie 36.	Ujawnienie pustej paczki papierosów i zapalniczki w obrębie miejsca zdarzenia.....	178
Zdjęcie 37.	Puste opakowanie po papierosach wraz z zapalniczką.....	179
Zdjęcie 38.	Uszkodzone drzwi przez policję w trakcie pomocy ofierze przemocy domowej.....	182
Zdjęcie 39.	Ogólne ułożenie miejsca zdarzenia.....	225
Zdjęcie 40.	Miejsce ujawnienia zwłok w masywie leśnym Piwniczna Zdrój.....	228
Zdjęcie 41.	Ujawnienie pustej paczki papierosów i zapalniczki w obrębie miejsca zdarzenia.....	229
Zdjęcie 42.	Puste opakowanie po papierosach wraz z zapalniczką.....	229
Zdjęcie 43.	Prawidłowo zabezpieczone dłonie denata do transportu z miejsca zdarzenia.....	244
Zdjęcie 44.	Prawidłowo pozostawiony fragment liny po transporcie zwłok.....	245
Zdjęcie 45.	Fragment szkolenia dotyczącego udzielania pomocy medycznej na miejscu o charakterze przestępczym.....	255
Zdjęcie 46.	Fragment szkolenia dotyczącego udzielania pomocy medycznej na miejscu o charakterze przestępczym.....	256

SPIS ZAŁĄCZNIKÓW

Załącznik 1. Instrukcja postępowania przy zabezpieczaniu śladów GSR od osoby podejrzewaney o użycie broni palnej.....	287
Załącznik 2. Protokół oględzin.....	289
Załącznik 3. Potwierdzenie przekazania terenu, obiektu lub mienia objętego działaniami ratowniczymi.....	293
Załącznik 4. Karta depozytowa.....	295
Załącznik 5. Karta medycznych czynności ratunkowych.....	297
Załącznik 6. Arkusz standaryzowanej obserwacji uczestniczącej ćwiczenia poszukiwawczo-ratunkowe.....	301
Załącznik 7. Arkusz standaryzowanej obserwacji uczestniczącej ćwiczenia poszukiwawczo ratunkowe.....	307
Załącznik 8. Arkusz standaryzowanej obserwacji uczestniczącej oględziny miejsca ujawnienia zwłok.....	313
Załącznik 9. Kwestionariusz wywiadu eksperckiego.....	321
Załącznik 10. Sprawozdanie z badania ekspertów.....	325
Załącznik 11. Instrukcja 69/53 Ministra Zdrowia z dnia 7 września 1953 r. w sprawie zasad postępowania personelu pogotowia ratunkowego przy wypadkach o charakterze kryminalny.....	333
Załącznik 12. Procedura w sprawie zasad postępowania służb ratunkowych na miejsca zdarzenia o charakterze przestępczym.....	339
Załącznik 13. Karta szkolenia.....	349
Załącznik 14. Ulotka informacyjna - zasady postępowania służb ratunkowych na miejscu zdarzenia.....	351
Załącznik 15. Kwestionariusz Ankiety.....	355

INSTRUKCJA POSTĘPOWANIA PRZY ZABEZPIECZANIU ŚLADÓW GSR OD OSOBY PODEJRZEWANEJ O UŻYCIĘ BRONI PALNEJ

I. Osoba poddawana badaniom

- ślady GSR od osoby żywej, podejrzwanej o użycie broni palnej należy zabezpieczyć jeżeli od zdarzenia nie minęło więcej niż **8 godzin**;
- ślady GSR należy pobrać natychmiast po zatrzymaniu, w przypadku, gdy nie jest to możliwe, dłonie należy osłonić przez nałożenie papierowych toreb albo kopert;
- po zatrzymaniu należy uniemożliwić osobie mycie, wycieranie dłoni, wkładanie ich do kieszeni oraz pobranie śladów GSR należy wykonać przed daktyloskopowaniem;
- w przypadku, gdy osoba nosiła skórzane rękawiczki, ślady GSR należy pobrać bezpośrednio z rękawiczek, inne rodzaje rękawiczek zabezpieczyć w całości;
- w przypadku zwłok wyjętych z chłodni należy odczekać co najmniej 15 minut;
- gdy dłonie są mokre, należy odczekać do ich naturalnego wyschnięcia, gdy są zakrwawione ślady GSR pobrać z najbliższych rejonów wolnych od krwi;

II. Przygotowanie osoby zabezpieczającej ślady GSR

- ślady GSR zabezpieczać w miejscu, w którym nie występują pozostałości powystrzałowe;
- należy zdjąć wierzchnie ubranie, podwinąć rękawy, starannie umyć ręce i nałożyć rękawiczki jednorazowe;
- otworzyć przygotowany zestaw do pobierania śladów GSR, otworzyć pojemnik ze stolikiem mikroskopowym i nie dotykając rękoma powierzchni stolika zdjąć przezroczystą folię zabezpieczającą powierzchnię taśmy klejącej – folię tę należy wyrzucić;

Prawidłowo przygotowany stolik GSR z folią zabezpieczającą. Widok z góry, po zdjęciu osłony.

III. Rejony i ilość pobranych stolików GSR

Pistolet, rewolwer*		Broń długa*					Podejrzenie upozorowania samobójstwa**			
Lewa	Prawa	Lewa	Prawa	Twarz			Lewa	Prawa		
2 stoliki GSR		5 stolików GSR					6 stolików GSR			

* dotyczy pobierania śladów GSR z dłoni i twarzy osób żywych; ** dotyczy pobierania śladów GSR ze zwłok bez względu na rodzaj użytej broni.

- w przypadku użycia broni długiej ślady GSR należy zabezpieczyć także z odsłoniętych części skóry twarzy;

IV. Technika zabezpieczania śladów GSR

- przykładając stolik mikroskopowy z warstwą klejącą do rejonów ciała osoby badanej lekko dociskając tak, aby nie powodować przesuwania folii klejącej, aż do momentu zauważalnej utraty jej lepkości;
- po zakończeniu próbkowania nałożyć plastikową osłonkę stolika i oznaczyć stolik w taki sposób, aby zapewnić jego indywidualną identyfikację ze wskazaniem rejonu pobrania śladu;

V. Uwagi końcowe

- należy wypełnić druk „Notatki służbowej z zabezpieczenia śladów GSR” i dołączyć go do zabezpieczonych stolików GSR.

PROTOKÓŁ OGŁĘDZIN

☐ MIEJSCA ☐ RZECZY ☐ OSOBY

(rodzaj i adres miejsca jeżeli miejsce czynności jest tożsame z miejscem zamieszkania lub pracy świadka, pokrzywdzonego dane zamieścić w załączniku nr do protokołu, nazwa rzeczy, imię i nazwisko osoby)

(nazwa i numer rejestru albo znak sprawy)

(nazwa jednostki Policji prowadzącej sprawę)

g

g

m

m

d

d

m

m

r

r

r

r

r

na podstawie art. 207 § 1 k.p.k.

(stopień, imię i nazwisko)

Z

(nazwa jednostki Policji)

Przedmiot oględzin

(określić szczegółowo przedmiot oględzin, podać adres miejsca zdarzenia lub lokalizację przedmiotu

poddanego oględzinom)

Osoby uczestniczące w czynności:

(charakter udziału, stopień – dotyczy policjanta – imię i nazwisko osoby uczestniczącej

w czynności – jeżeli w czynności biorą udział specjaliści, należy wskazać ich imiona i nazwiska, specjalność, miejsce zamieszkania,

miejsce pracy i stanowisko oraz podać rodzaj i zakres czynności wykonanych przez każdego z nich)

Biegły(li)

(stopień – dotyczy policjanta – imię i nazwisko, rodzaj specjalności, adres lub miejsce pracy)

Oświadczenie biegłego:

Zostałem(am) uprzedzony(a) o odpowiedzialności karnej za wydanie fałszywej opinii (art. 197 § 3 w zw. z art. 190 k.p.k. oraz art. 233 § 4 k.k.).

Powołuję się na przyrzeczenie złożone przy ustanowieniu mnie w tym charakterze*.

(podpis biegłego)

Przebieg czynności będzie utrwalany za pomocą urządzenia rejestrującego obraz/dźwięk* ☐ tak ☐ nie,

o czym uprzedzono uczestników

(rodzaj i cechy identyfikacyjne urządzenia, nośnika oraz techniczne warunki rejestracji)

obsługiwane przez

(imię, nazwisko i adres oraz stanowisko służbowe – w przypadku policjantów adres jednostki Policji)

Przebieg oględzin:

1. Warunki atmosferyczne i okoliczności w jakich są prowadzone oględziny, mające wpływ na spostrzeganie i ewentualne możliwości ujawnienia śladów przestępstwa:

Pora dnia:										DZIENNA		NOCNA		ZMIERZCH		ŚWIT		TEMPERATURA POWIETRZA				°C	
Oświetlenie:										NATURALNE		SZTUCZNE		DOBRE		ZŁE		Jakie?.....					
Warunki pogodowe:										SŁONECZNIE		ZACHMURZENIE NIEWIELKIE		ZACHMURZENIE CAŁKOWITE		DESZCZ		ŚNIEG		MGŁA			
										INNE													
Ślady wskazujące na zmianę warunków atmosferycznych bezpośrednio przed rozpoczęciem oględzin:																							
.....																							
.....c.d.k.....																							
Inne:.....																							
.....c.d.k.....																							

2. Oświadczenia osób co do widocznych zmian stanu mających związek z zaistniałym zdarzeniem dokonanych przed rozpoczęciem oględzin:

[illegible]

3. Opis przebiegu oględzin:

(Należy uwzględnić czynności - czas ich rozpoczęcia i zakończenia - wykonywane przez specjalistę i biegłego biorących udział w oględzinach. Podać numer zabezpieczonego śladu lub przedmiotu i informację o jego sfotografowaniu, natomiast opis sposobu zabezpieczenia stosować zbiorczo do każdego rodzaju śladów)

.....
(podmiot kserg)

**POTWIERDZENIE
PRZEKAZANIA TERENU, OBIEKTU LUB MIENIA*
OBJĘTEGO DZIAŁANIEM RATOWNICZYM**

Dotyczy zdarzenia w.....
(miejscowość, adres)

.....
W dniu..... o godzinie.....
zgodnie z § 21 ust. 2 pkt 2 rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z
dnia 17 września 2021 r. w sprawie szczegółowej organizacji krajowego systemu ratowniczo –
gaśniczego przekazuję (właścicielowi, zarządcy, użytkownikowi, przedstawicielowi organu
administracji rządowej lub samorządu terytorialnego, Policji, straży gminnej/miejskiej)*

.....
(Imię i nazwisko)
do nadzorowania i zabezpieczenia następujący/ce teren, obiekt lub mienie*:

.....
które objęte były działaniami ratowniczymi.
Uwagi szczególne:

.....
Przekazujący
(stopień służbowy, imię i nazwisko)
.....
.....
.....
(podpis)

.....
Przejmujący
(Imię i nazwisko, adres służbowy lub zamieszkania
oraz numer telefonu)
.....
.....
.....
(podpis)

Miejscowość..... dnia.....

* Niepotrzebne skreślić

- Wzór -

pieczęć komórki organizacyjnej

Karta depozytowa

1. Kolejny numer karty
2. Dane osobowe niezbędne do zidentyfikowania pacjenta:

imię i nazwisko

data i miejsce urodzenia

adres miejsca zamieszkania lub adres do korespondencji

numer PESEL, jeżeli taki posiada

Spis przedmiotów oddanych do depozytu:

Lp.	Spis przedmiotów opis	Liczba

Data sporządzenia karty pieczęć i podpis osoby sporządzającej

Podpis pacjenta.....

Oświadczam, że wyżej wymienione przedmioty otrzymałem w stanie zgodnym pod względem ilościowym i jakościowym

Data i czytelny podpis osoby odbierającej depozyt

rodzaj oraz numer seryjny dokumentu tożsamości

Sygnatura akt oraz data wydania postanowienia Sądu

KARTA MEDYCZNA LOTNICZEGO ZESPOŁU RATOWNICTWA MEDYCZNEGO NR KARTY

I IMIĘ I NAZWISKO PRZYJMĄCEGO WEZWANIE DATA I GODZINA PRZYJĘCIA WEZWANIA

II MIEJSCE ZDARZENIA

III RODZAJ MISJI: lot HEMS ☐ lot transportowy ☐ lot transportowy z inkubatorem ☐ inne

IV WZYWAJĄCY: dyspozytor LZRM ☐ CPR ☐ inne

V PŁEĆ K ☐ M ☐ WIEK DATA UR. NAZWISKO, IMIĘ PESEL ULICA, NR DOMU UBEZP. TAK ☐ NIE ☐ / NFZ INNE MIEJSCOWOŚĆ, KOD

VI POMOC MEDYCZNA UDZIELONA PRZED PRZYBYCIEM LZRM¹⁾ - CZYNNOŚCI, LEKI

leki	dawka/droga podania

Defibrylacja (ost.) J Stymulacja ☐ Inne ☐

Tlenoterapia l/min. Intubacja ☐ Rurka u-g ☐

Respirator ☐ f ☐ FIO2 ☐ Drenaż opłucnej ☐ Ch ☐

Kołnier ☐ Deska ort. ☐ Materac pr. ☐ Opatrunek ☐ Unieruchomienie ☐

Linia żył. obw. ☐ G Linia żył. obw. ☐ G Linia żył. centr. ☐ G Tętnica ☐

Odsysanie ☐ Temp. inkubatora ☐ °C Cewnik moczowy ☐ Sonda żołądkowa ☐

Przemieszczanie pacjenta: tak ☐ nie ☐ Inne ☐

MEDYCZNE CZYNNOŚCI RATUNKOWE WYKONANE PRZECZ LZRM¹⁾ - CZYNNOŚCI, LEKI

VII GLASGOW-COMA-SCALE RTS CZĘSTOŚĆ ODDECHÓW

OTWIERANIE OCZU spontaniczne na głos na ból REAKCJA SŁOWNA zorientowany spłątany niewłaściwe słowa niezrozumiałe dźwięki REAKCJA RUCHOWA wykonuje polecenia lokalizacja bólu ucieczka od bólu zgłębowa wyprostna SUMA

RTS 10-29 >29 6-9 1-5 brak CIŚNIENIE SKURCZOWE >89 76-89 50-75 1-49 0 GCS 13-15 9-12 6-5 4-5 3 SUMA

SEDACJA ☐ ZWIOTCZENIE ☐ ŻRENICE Reakcja na światło: prawidłowa brak Szerokość: normalna wąska szeroka OBJAWY OPONOWE DRGAWKI NIEDOWŁAD / PORAZENIE kończyna górna kończyna dolna

UKŁAD ODDECHOWY duszność ilość oddechów/min. sinica bezdech szmer prawidłowy furczenia świsty trzeszczenia brak szmeru INNE SZACUNKOWA UTRATA KRWI

PRZÓD TYŁ

bez obrzęku zmiany ciemne zmiany zamknięte zwichnięcia

siłczenia rany zmiany zabliźnienia oparzenie 1° 2° 3° oparzenie elektryczne ból nieurazowy

VIII

Tętno ☐ Ciężnienie tętniczne ☐ Intubacja ☐ Masaż serca ☐ Defibrylacja ☐ Oddech własny ☐ Oddech zastępczy ☐ Podanie leku ☐ Lek / pompa ☐

SATURACJA

KAPNOGRAFIA

DIUREZA DRENAŻ

GODZINA

EKG Rytm zatokowy Tachykardia nadkomorowa Tachykardia komorowa Migotanie/trzepotanie przedsionków AV blok sVES VES VF/VT Asystolia PEA Stymulator

SKÓRA Kolor: prawidłowy blada rumień zażółcenie sinica: obwodowa centralna Wilgotność sucha wilgotna

NACA POZIOM GLUKOZY

IX

leki	dawka/droga podania	godz.
1		
2		
3		
4		
5		
6		

Defibrylacja (ost.) J Stymulacja ☐ Inne ☐

Tlenoterapia l/min. Intubacja ☐ Rurka u-g ☐

Respirator ☐ f ☐ FIO2 ☐ Drenaż opłucnej ☐ Ch ☐

Kołnier ☐ Deska ort. ☐ Materac pr. ☐ Opatrunek ☐ Unieruchomienie ☐

Linia żył. obw. ☐ G Linia żył. obw. ☐ G Linia żył. centr. ☐ G Tętnica ☐

Odsysanie ☐ Temp. inkubatora ☐ °C Cewnik moczowy ☐ Sonda żołądkowa ☐

Inne ☐

Start ☐ Lado ☐ Przy pacjencie ☐ Start ☐ Lado ☐ Przekazanie pacjenta ☐ Start ☐ Lado ☐

1) Lotniczy Zespół Ratownictwa Medycznego

[illegible]

UWAGI

Poinformowany, świadomy możliwości bezpośredniego zagrożenia zdrowia i życia, nie wyrażam zgody na przyjęcie proponowanej pomocy medycznej, w tym ewentualny transport realizowany przez LZRM¹⁾. Oświadczam również, że udzielono mi wyczerpujących informacji o stanie mojego zdrowia oraz uzyskałem odpowiedzi na zadawane przeze mnie pytania.

Imię i nazwisko świadka (opcjonalnie) _____ Podpis świadka (opcjonalnie) _____

Wzwanie fałszywe ☐ Zgon podczas transportu ☐ GG:MM

Podpis i pieczęć lekarza²⁾

2) W przypadku przekazania pacjenta zespołowi ratownictwa medycznego bez lekarza podpis osoby kierującej akcją prowadzenia medycznych czynności ratunkowych.

**ARKUSZ STANDARYZOWANEJ OBSERWACJI
UCZESTNICZĄCEJ
ĆWICZENIA POSZUKIWAWCZO RATUNKOWE**

Nazwa/temat zjawiska/procesu:

Czynności poszukiwawczo-ratunkowe na miejscu zdarzenia z podejrzeniem zaistnienia działania przestępczego.

Badany proces:

Kontaminacja śladów kryminalistycznych podczas działań służb ratunkowych na miejscu zdarzenia.

Czas obserwacji:

09 czerwca 2024 roku.

Miejsce:

24 hektarowy obszar lasu w miejscowości Goszcza (okolice Krakowa).

Uczestnicy:

- Strażacy OSP GSR Kraków,
- GSR K9 11 MBOT wraz z psami do poszukiwań ludzi,
- Wykładowcy i grupa studentów Akademii WSB.

Krótki opis zjawiska/procesu:

Celem ćwiczenia było doskonalenie umiejętności poszukiwawczo-ratunkowych osób zaginionych w terenie otwartym oraz poprawność zachowań podczas udzielania pomocy na miejscu o charakterze przestępczym.

I faza ćwiczeń: przeprowadzono działania poszukiwawcze w terenie otwartym, zalesionym, o znacznym nachyleniu i niedostępności dla pojazdów mechanicznych. Działania polegające na koordynacji i współpracy wykorzystujące metodę *szybkiej trójki*³⁶⁶. Połączono umiejętności topograficzne z dostępnym specjalistycznym sprzętem

³⁶⁶ Szybka trójka - metoda poszukiwawcza opracowana przez Podhalańską Grupę GOPR w 2002 roku. W metodzie tej ratownicy są dzieleni na grupy trzyosobowe, a jeden z ratowników w każdej grupie wyposażony jest w urządzenie z odbiornikiem GPS. Zaletą takiego ustawienia ratowników jest przede wszystkim możliwość wyboru przez ratowników trasy poszukiwawczej w czasie akcji, ponieważ zespół nie ma wytyczonej trasy przed poszukiwaniem. Poza tym metoda zapewnia dobrą komunikację między członkami grupy, a także zbliżone pod względem stopnia trudności warunki terenowe dla każdego z trójki.

w celu ujawnienia zaginionego pozoranta podejrzewanego o próbę popełnienia samobójstwa. Obszar o powierzchni 27 hektarów został podzielony na sektory, do których skierowano ratowników (rys. 1).

II faza ćwiczeń: czynności ratunkowe na miejscu ujawnienia osoby nieprzytomnej z licznymi obrażeniami ciała świadczącymi o możliwości zaistnienia zjawiska przestępczego (próba samobójcza lub usiłowanie zabójstwa).

Zjawiska poddane obserwacji:

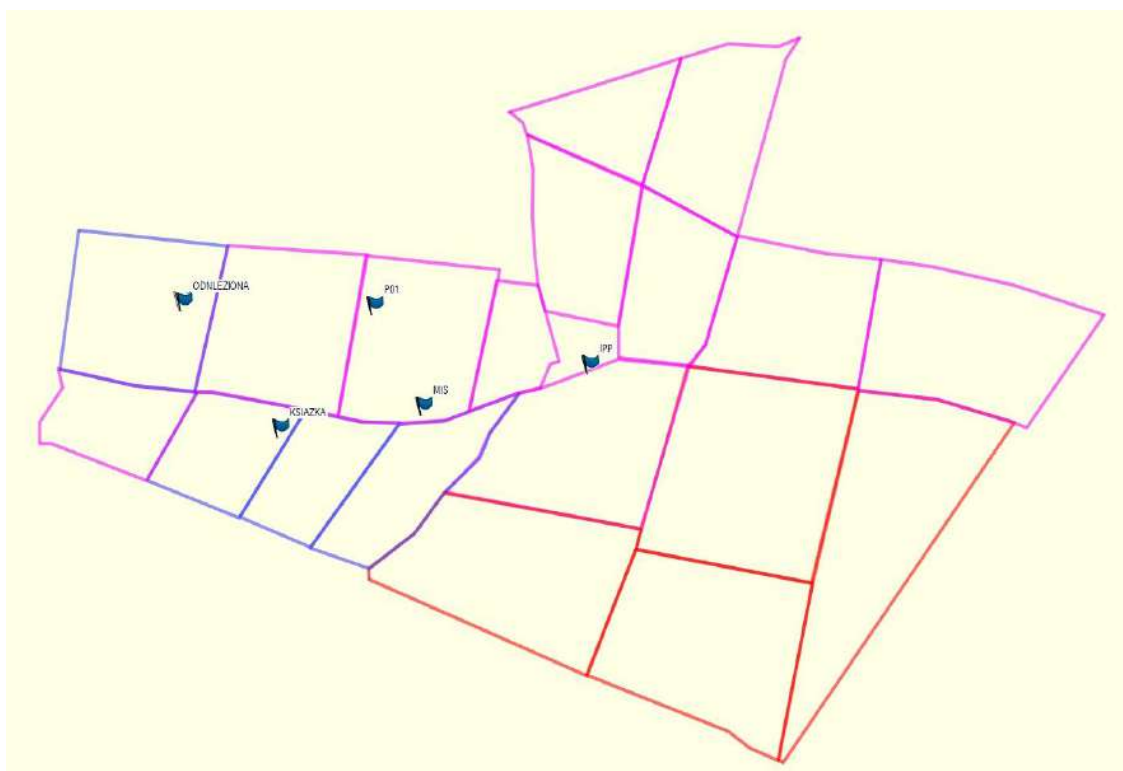
- praca zespołów *szybkiej trójki* w trakcie działań poszukiwawczych oraz napotkania w rejonie działań materiału dowodowego mającego związek ze zdarzeniem,
- sposób przeprowadzenia czynności ratunkowych na miejscu ujawnienia pozoranta ze szczególną uwagą na możliwość kontaminacji śladów kryminalistycznych,
- sposób działania na miejscu ujawnienia pozoranta związany z zabezpieczeniem miejsca zdarzenia, bezpieczeństwa własnego, zabezpieczenia śladów,
- przekazywanie informacji ważnych z punktu widzenia procesowego, do sztabu zarządzającego działaniami poszukiwawczymi.

Cel badań:

Zebranie materiału badawczego niezbędnego do *diagnozy i oceny działań wybranych służb ratunkowych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym w aspekcie ich wpływu na kontaminację śladów kryminalistycznych.*

Problemy badawcze:

1. W jaki sposób służby ratunkowe mogą wpływać na ślady kryminalistyczne podczas czynności na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym?
2. Jakie usprawnienia należy wdrożyć w działaniach służb ratunkowych w celu zminimalizowania zjawiska kontaminacji śladów na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym?

LEGENDA:

- IPP-** miejsce rozpoczęcia poszukiwań, usytuowanie pojazdu z dowództwem koordynującym działania.
- MIŚ-** miejsce ujawnienia śladu nr 1 misia.
- KSIĄŻKA-** miejsce ujawnienia śladu nr 2 książki.
- P01-** miejsce ujawnienia przedmiotu, który nie był powiązany z ćwiczeniami.
- ODNALEZIONA-** miejsce odnalezienia pozoranta.

Rysunek 1. Podział na sektory obszaru poszukiwań.

Źródło: Materiały własne.

Zmienne zakłócające:

1. W szkoleniu brała również udział grupa studentów I stopnia studiów o profilu Kryminalistycznym z Akademii WSB w Krakowie. Zostali oni dołączeni w ramach obserwatorów do powstałych 3-osobowych zespołów poszukiwawczych *szybkiej trójki* (w skład zespołu wchodził 1 strażak OSP GSR Kraków, 1 żołnierz ratownik K9 11 MBOT, oraz dwóch studentów, w części sektorów wykorzystane zostały również psy tropiące). *Brak możliwości pozyskania pełnych danych wykluczających osoby cywilne w trakcie działań.*
2. Szkolenie zostało przeprowadzone na wyznaczonym i podzielonym na 20 sektorów w 27-hektarowym obszarze lasu w miejscowości Goszcza.

Ograniczenie terenowe zostało zastosowane w celu zminimalizowania czasu szkolenia do 8 godzin.

3. Koordynatorami działań na stanowisku dowodzenia byli przedstawiciele dowództwa OSP GSR Kraków oraz dowództwa K9 11 MBOT, brak przedstawiciela Policji w sztabie, która jest odpowiedzialna za działania poszukiwawcze od strony zlecającej oraz operacyjno-procesowej. *Nie umożliwia to uzyskania wszystkich informacji dotyczących podejmowanych decyzji przez dowódców działań.*

Wnioski z przeprowadzonych obserwacji:

1. *Jaki wpływ na ślady kryminalistyczne mogą mieć działania służb ratunkowych na miejscu zdarzenia o charakterze kryminalnym?*

Jak wykazały wyniki obserwacji, zarówno w I, jak i II fazie ćwiczeń **działania ratownicze były powiązane ze stanem zachowania ujawnionych śladów kryminalistycznych.**

W pierwszej części poszukiwań w sektorze S17 zespół nr 4 wraz z psem tropiącym ujawnił upozorowany przedmiot w postaci misia, który przeniósł poszukiwania do zachodniej części obszaru. Zaobserwowano, że ujawniony przedmiot został wzięty do pyska przez psa, a następnie przechwycony przez ratownika bez zabezpieczenia rąk rękawiczkami. Po ujawnieniu i naniesieniu spólrzędnych GPRS, przedmiot został przetransportowany w rejon sztabu i poprawnie zabezpieczony. W dalszej części poszukiwań w sektorze S14 zespół nr 3 ujawnił pozorowany ślad w postaci książki zabrudzonej substancją imitującą krew. Zaobserwowano niepoprawne czynności ze śladem w postaci:

- strażak OSP dotykał rękami niezabezpieczonymi rękawiczką przedmiotu,
- po przekazaniu informacji do sztabu oraz naniesieniu spólrzędnych GPRS miejsca ujawnienia, ślad nie został zabezpieczony przed warunkami atmosferycznymi i zwierzyną lub nie został przeniesiony w sposób zbliżony do sterylnej (przy użyciu rękawiczek, odpowiedniego opakowania), w miejsce wyznaczone podczas działań.

Faza poszukiwań zakończyła się ujawnieniem pozoranta w sektorze S14 przez zespół nr 6.

Następnie obserwacją objęto działania ratunkowe przeprowadzone na pozorancie przez zespół ratunkowy nr 6, do którego dołączyły zespoły nr 3 i 5. Ratownik OSP

wraz z żołnierzem 11 MBOT (posiadającym Kurs Kwalifikowanej Pierwszej Pomocy), prawidłowo podjęli działania ratunkowe i zabezpieczające z osobą nieprzytomną mającą liczne rany kłute. Zaobserwowano liczne nieprawidłowości doprowadzające do kontaminacji śladów kryminalistycznych:

- jeden z ratowników podczas akcji używał własnych rękawic wielokrotnego użytku,
- zarówno dojście, jak i poruszanie się po miejscu zdarzenia było nieskoordynowane i odbywało się licznymi drogami,
- zdeptane zostały plamy substancji koloru brązowego, w obrębie pozoranta,
- wielokrotne nadeptanie na upozorowany nośnik śladów w postaci bluzy koloru czerwonego która, znajdowała się w niedalekiej odległości od pozoranta,
- podczas czynności ratowniczej ujawnili wbity w ziemię nóż zabrudzony substancją brązową, który wielokrotnie trzymali w dłoniach i przemieszczali (pierwotnie ustawili w sposób zagrażający bezpieczeństwu ratowników - pomiędzy ratownikiem a poszkodowanym. Następnie przemieszczono w obszar za ratowników, aby końcowo przenieść w rejonie uznanym za bezpieczny do dalszych działań).

Obserwacja ćwiczenia nasunęła wnioski, że *dynamika działań ratunkowych oraz brak wiedzy i świadomości z zakresu kryminalistyki (pomimo działań zgodnych z procedurami), mają istotny, negatywny wpływ na stan ujawnionych śladów kryminalistycznych i możliwość ich wykorzystania w dalszym toku postępowania.*

2. *Jakich zmian należy dokonać w działaniach służb ratunkowych w celu zminimalizowania kontaminacji śladów na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym?*

Wyniki obserwacji wskazały, że posiadana wiedza, oraz działania zgodne z algorytmami postępowania były **niewystarczające w aspekcie zabezpieczenia ujawnionych śladów kryminalistycznych**. Podczas działań ratunkowych na miejscu pojawiały się kolejne zespoły *szybkiej trójki* (3 i 5), które zamierzały pomóc w działaniach na miejscu ujawnienia pozoranta. Żaden ze znajdujących się w obszarze działania ratowników (mimo iż siły i środki pozwalały na takie działania) nie zabezpieczył terenu w sposób umożliwiający zachowanie śladów kryminalistycznych. W przekazywanych drogą radiową komunikatach nie było informacji dotyczących:

- informacji, które zostały przekazane przez poszkodowanego w trakcie chwilowego powrotu przytomności (wypowiedziane imię i nazwisko mężczyzny),
- w jaki sposób poruszano się na miejscu zdarzenia,
- informacji dotyczących zmian powstałych podczas działań ratunkowych (uszkodzona odzież, przemieszczane przez ratowników przedmioty itp.).

Przekazane zostały jedynie informacje dotyczące stanu zdrowia pozoranta oraz dyspozycji dotyczących przemieszczenia poszkodowanej do punktu przekazania ratownikom medycznym.

Obserwacja wykazała *braki z zakresu wiedzy kryminalistycznej. Wnioski z obserwacji wskazują na potrzebę usystematyzowania sposobu przekazywania informacji, określenia instrukcji poruszania się na miejscu zdarzenia oraz zachowania związanego z ujawnionymi śladami kryminalistycznymi. Uczestnicy ćwiczeń sygnalizowali również brak szkoleń (w ramach służb jakie reprezentują), dotyczących wskazania odpowiednich działań służbom ratowniczym na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym.*

**ARKUSZ STANDARYZOWANEJ OBSERWACJI
UCZESTNICZĄCEJ
ĆWICZENIA POSZUKIWAWCZO-RATUNKOWE**

Nazwa/temat zjawiska/procesu:

Czynności poszukiwawcze, oraz ratunkowe na miejscu ujawnienia próby samobójczej w terenie otwartym.

Badany proces:

Kontaminacja śladów kryminalistycznych podczas działań służb ratunkowych na miejscu zdarzenia.

Czas obserwacji:

25 sierpnia 2024 roku.

Miejsce:

Wschodnie zbocze góry Przehyba w miejscowości Gaboń (powiat nowosądecki).

Uczestnicy:

- Strażacy OSP GSR Kraków,
- GSR K9 11 MBOT,
- GOPR Grupa Krynicka,
- Przedstawiciele Referatu Techniki Kryminalistycznej Komendy Miejskiej Policji w Nowym Sączu.
- Wykładowcy Akademii WSB Kraków.

Krótki opis zjawiska/procesu:

Celem ćwiczenia było doskonalenie umiejętności poszukiwawczo-ratunkowych osób zaginionych w terenie otwartym, oraz zapobieganie kontaminacji śladów kryminalistycznych podczas udzielania pomocy na miejscu próby samobójczej osoby poszukiwanej.

I faza ćwiczeń: przeprowadzono działania poszukiwawcze w terenie otwartym, wykorzystując metodę *szybkiej trójki*³⁶⁷. Połączono umiejętności topograficzne z dostępnym specjalistycznym sprzętem w celu ujawnienia zaginionego pozoranta podejrzewanego o próbę popełnienia samobójstwa. Obszar o powierzchni 15 hektarów został podzielony na 3 sektory, do których skierowano ratowników (rys. 1) w składzie: strażak ratownik (dowódca zespołu), przedstawiciel WOT, przedstawiciel GOPR/Wykładowca WSB.

II faza ćwiczeń: czynności ratunkowe na miejscu ujawnienia osoby nieprzytomnej, która dokonała próby samobójczej poprzez powieszenie, ponadto posiadająca obrażenia w rejonie prawego nadgarstka świadczące o możliwości uprzedniego okaleczenia (*podcięcie żył*).

Zjawiska poddane obserwacji:

- praca zespołów *szybkiej trójki* w trakcie działań poszukiwawczych,
- sposób przeprowadzenia czynności ratunkowych na miejscu ujawnienia pozoranta ze szczególną uwagą na możliwość kontaminacji śladów kryminalistycznych,
- sposób działania na miejscu ujawnienia pozoranta związany z zabezpieczeniem miejsca zdarzenia, bezpieczeństwa własnego, zabezpieczenia śladów,
- przekazywanie informacji ważnych z punktu widzenia procesowego, do sztabu zarządzającego działaniami poszukiwawczymi.

Cel badań:

Zebranie materiału badawczego niezbędnego do diagnozy i oceny działań wybranych służb ratunkowych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym w aspekcie ich wpływu na kontaminację śladów kryminalistycznych.

Problemy badawcze:

1. W jaki sposób służby ratunkowe mogą wpływać na ślady kryminalistyczne podczas czynności na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym?

³⁶⁷ **Szybka trójka**- metoda poszukiwawcza opracowana przez Podhalańską Grupę GOPR w 2002 roku. W metodzie tej ratownicy są dzieleni na grupy trzyosobowe, a jeden z ratowników w każdej grupie wyposażony jest w urządzenie z odbiornikiem GPS. Zaletą takiego ustawienia ratowników jest przede wszystkim możliwość wyboru przez ratowników trasy poszukiwawczej w czasie akcji, ponieważ zespół nie ma wytyczonej trasy przed poszukiwaniem. Poza tym metoda zapewnia dobrą komunikację między członkami grupy, a także zbliżone pod względem stopnia trudności warunki terenowe dla każdego z trójki.

2. *Jakie usprawnienia należy wdrożyć w działaniach służb ratunkowych w celu zminimalizowania zjawiska kontaminacji śladów na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym?*

Rysunek 1. Podział na sektory obszaru poszukiwań z zaznaczonym miejscem ujawnienia pozoranta.

Źródło: 11 MBOT, materiały wygenerowane podczas ćwiczeń.

Zmienne zakłócające:

- W szkoleniu brali również udział przedstawiciele kadry wykładowców Akademii WSB w Krakowie. Zostali oni dołączeni w ramach obserwatorów do powstałych 3-osobowych zespołów poszukiwawczych *szybkiej trójki* (*Brak możliwości pozyskania pełnych danych wykluczających osoby cywilne w trakcie działań*).
- Szkolenie zostało przeprowadzone na wyznaczonym i podzielonym na 3 sektory 15-hektarowym obszarze lasu na wschodnim zboczu góry Przehyba. (*Ograniczenie terenowe zostało zastosowane w celu zminimalizowania czasu szkolenia do 6 godzin*).
- Koordynatorami działań na stanowisku dowodzenia byli przedstawiciele dowództwa OSP GSR Kraków oraz dowództwa 11 MBOT i kierownik Krynickiej

Grupy GOPR, brak przedstawiciela Policji w sztabie, która jest odpowiedzialna za działania poszukiwawcze od strony zlecającej oraz operacyjno-procesowej. *(Nie umożliwia to uzyskania wszystkich informacji dotyczących podejmowanych decyzji przez dowódców działań).*

Wnioski z przeprowadzonych obserwacji:

W jaki sposób służby ratunkowe mogą wpływać na ślady kryminalistyczne podczas czynności na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym?

Jak wykazały wyniki obserwacji, w II fazie ćwiczeń **działania ratownicze były powiązane ze stanem zachowania ujawnionych śladów kryminalistycznych.**

Faza poszukiwań zakończyła się ujawnieniem pozoranta w sektorze nr II przez zespół nr 02. Do celów szkoleniowych pozorant posiadał obrażenia lewego nadgarstka, oraz na szyi znajdowała się pętla wisielcza. Druga część liny przymocowana była do drzewa (zdjęcie 1). W obrębie zdarzenia znajdował się również nóż, należący do pozoranta.

Zdjęcie 1. Ogólne ułożenie miejsca zdarzenia.

Źródło: Materiały własne

Następnie obserwacją objęto działania ratunkowe przeprowadzone na pozorancie przez zespół ratunkowy 02 Ratownik strażak OSP wraz z żołnierzem 11 MBOT i ratownikiem GOPR, do których przybyły pozostałe zespoły poszukiwawcze (01, 03, 04, 05). W trakcie działań ratownicy oswobodzili pozoranta z pętli wisielczej oraz ułożyli w pozycji bezpiecznej poszkodowanego, następnie zatamowali krwawienie z nadgarstka. Zaobserwowano nieprawidłowości w trakcie tych działań:

- jeden z ratowników kilkakrotnie chwycił za nóż znajdujący się w rejonie zdarzenia i przemieszczał go,
- węzeł znajdujący się przy szyi pozoranta był przez ratowników wielokrotnie dotykany w celu poluzowania,
- przecięto linę bezpośrednio obok węzła przy szyi pozoranta.

Obserwacja ćwiczenia nasunęła wnioski, że **dynamika działań ratunkowych oraz brak wiedzy i świadomości z zakresu kryminalistyki (pomimo działań zgodnych z procedurami), mają istotny, negatywny wpływ na stan podstawowych nośników śladów kryminalistycznych i możliwość ich wykorzystania w dalszym toku postępowania.**

Jakie usprawnienia należy wdrożyć w działaniach służb ratunkowych w celu zminimalizowania zjawiska kontaminacji śladów na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym?

Wyniki obserwacji wskazały, że posiadana wiedza oraz działania zgodne z algorytmami postępowania były **niewystarczające w aspekcie prawidłowej ochrony podstawowych nośników śladów kryminalistycznych.**

W przekazywanych drogą radiową komunikatach nie było informacji dotyczących:

- sposobu oswobodzenia pozoranta z pętli,
- w jaki sposób poruszano się na miejscu zdarzenia,
- informacji dotyczących zmian powstałych podczas działań ratunkowych (przemieszczany nóż).

Przekazane zostały jedynie informacje dotyczące stanu zdrowia pozoranta oraz dyspozycji dotyczących przemieszczenia poszkodowanej do punktu przekazania ratownikom medycznemu.

Obserwacja wykazała **braki wśród ćwiczących służb z zakresu wiedzy kryminalistycznej. Wnioski z obserwacji wskazują na potrzebę usystematyzowania sposobu przekazywania informacji, określenia instrukcji poruszania się na miejscu**

zdarzenia oraz wskazówek dotyczących czynności z prawdopodobnymi nośnikami śladów (np. pętlą wisielczą). Uczestnicy ćwiczeń sygnalizowali również brak wzoru dokumentu/notatki/kwestionariusza, który można wypełnić po zdarzeniu, gdzie będą znajdować się wszystkie istotne informacje dotyczące działań zespołów ratowniczych przez pryzmat dalszych czynności procesowych.

**ARKUSZ STANDARYZOWANEJ OBSERWACJI
UCZESTNICZĄCEJ
OGŁĘDZINY MIEJSCA UJAWNIEŃ ZWŁOK**

Nazwa/temat zjawiska/procesu:

Oględziny miejsca ujawnienia zwłok mężczyzny w masywie leśnym w miejscowości Piwniczna.

Badany proces:

Kontaminacja śladów kryminalistycznych podczas działań służb ratunkowych na miejscu ujawnienia zwłok mężczyzny.

Czas obserwacji:

20 lipca 2024 roku w godzinach 14:30–16:00.

Miejsce:

Masyw leśny w miejscowości Piwniczna w odległości około 150 m od ul. Szczawnickiej. Brak możliwości dojazdu, dojście wydeptaną podczas działań poszukiwawczo-ratunkowych ścieżką.

Uczestnicy:

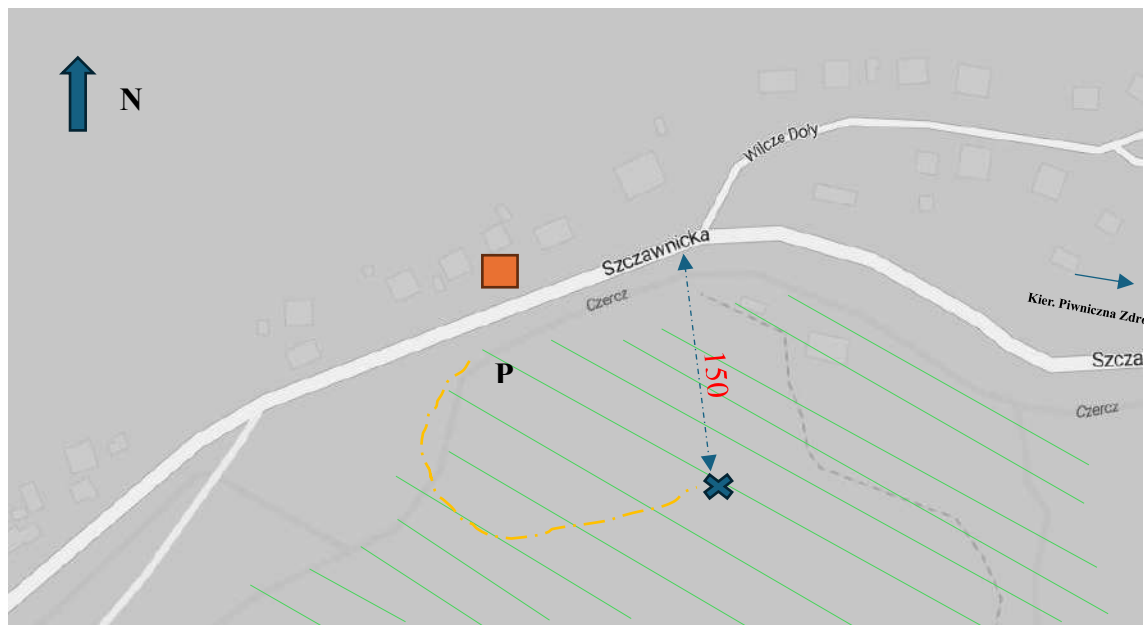
- Prokurator Prokuratury Rejonowej w Muszynie,
- Kierownik Komisariatu Policji w Piwnicznej Zdroju,
- Policjant Zespołu Dochodzeniowego Komisariatu Policji w Piwnicznej Zdroju,
- Technik Kryminalistyki Referatu Techniki Kryminalistycznej Wydziału Kryminalnego Komendy Miejskiej Policji w Nowym Sączu (*obserwacja uczestnicząca*),
- Patrol policji zabezpieczający miejsce zdarzenia z Zespołu Prewencji Komisariatu Policji w Piwnicznej Zdroju.
- Załoga OSP Piwniczna Zdrój (Jednostka w systemie KSRG).

Krótki opis zjawiska/procesu:

Celem czynności było przeprowadzenie oględzin procesowych miejsca ujawnienia zwłok, aby ustalić przebieg zdarzenia, wykonać dokumentację fotograficzną miejsca zdarzenia oraz zabezpieczyć ślady i przedmioty związane ze zdarzeniem.

I faza oględzin: przeprowadzono działania mające na celu zebranie największej liczby informacji związanych ze zdarzeniem oraz działań ratunkowych.

II faza oględzin: czynności oględzin na miejscu ujawnienia zwłok oraz zewnętrzne oględziny zwłok.

LEGENDA:

- ✕ - miejsce ujawnienia zwłok.
- P - postój pojazdów służb ratunkowych i policji
- - budynek mieszkalny zajmowany przez denata.
- - - - - orientacyjne zaznaczenie bezpiecznej ścieżki dojścia od pojazdów do zwłok.
- ▨ - obszar zalesiony i dużym nachyleniu.

Rysunek 1. Orientacyjny szkic miejsca ujawnienia zwłok.

Źródło: Opracowanie własne.

Zjawiska poddane obserwacji:

- Przekaz informacji związanych ze zdarzeniem pomiędzy służbami.
- Pozostałości po czynnościach ratunkowych na miejscu zdarzenia.
- Wpływ czynności poszukiwawczo ratunkowych na ślady znajdujące się na miejscu zdarzenia.

Cel badań:

Zebranie materiału badawczego niezbędnego do diagnozy i oceny działań wybranych służb ratunkowych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym w aspekcie ich wpływu na kontaminację śladów kryminalistycznych.

Problemy badawcze:

- 1. W jaki sposób służby ratunkowe mogą wpływać na ślady kryminalistyczne podczas czynności na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym?*
- 2. Jakie usprawnienia należy wdrożyć w działaniach służb ratunkowych w celu zminimalizowania zjawiska kontaminacji śladów na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym?*

Zmienne zakłócające:

1. Po odnalezieniu zwłok przed przyjazdem grupy dochodzeniowo-śledczej z miejsca zdarzenia odjechał jeden Zastęp Straży Pożarnej JRG 2 Nowy Sącz oraz 1 Zastęp Straży Pożarnej OSP Rytro.
2. Brak na miejscu lekarza medycyny sądowej, którego można w ramach biegłego przybrać do oględzin.

Wnioski z przeprowadzonych obserwacji:

W jaki sposób służby ratunkowe mogą wpływać na ślady kryminalistyczne podczas czynności na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym?

Jak wykazały wyniki obserwacji, w I fazie związanej z rozpytaniem **przekaz informacji pomiędzy służbami był niewystarczający** do uzyskania potrzebnych informacji do prawidłowego przeprowadzenia oględzin.

Patrol policji nie posiadał wiedzy, co do:

- ilości jednostek biorących udział w czynnościach poszukiwawczych,
- ilości osób będących w rejonie miejsca ujawnienia zwłok,
- nie posiadał też pełnych danych, co do okoliczności i czasu wyjścia z domu denata (z uwagi podania silnych leków uspokajających przez Zespół Ratownictwa Medycznego żonie denata, ustalenie tych informacji jest niemożliwe).

Patrol policji przekazał, że podczas oczekiwania na grupę oględzinową pozwolili na odcięcie zwłok i umieszczenie w worku przez będących na miejscu Strażaków OSP Piwniczna Zdrój.

Faza II w postaci oględzin miejsca zdarzenia wykazała, że **działania strażaków po ujawnieniu zwłok miały wpływ na późniejsze czynności procesowe oraz były powiązane ze stanem zachowania ujawnionych śladów kryminalistycznych.**

Miejsce zdarzenia znajduje się w zalesionym terenie o znacznym nachyleniu i braku drogi dojazdowej. W obrębie miejsca znajduje się ścieżka. Zwłoki umieszczone są w worku

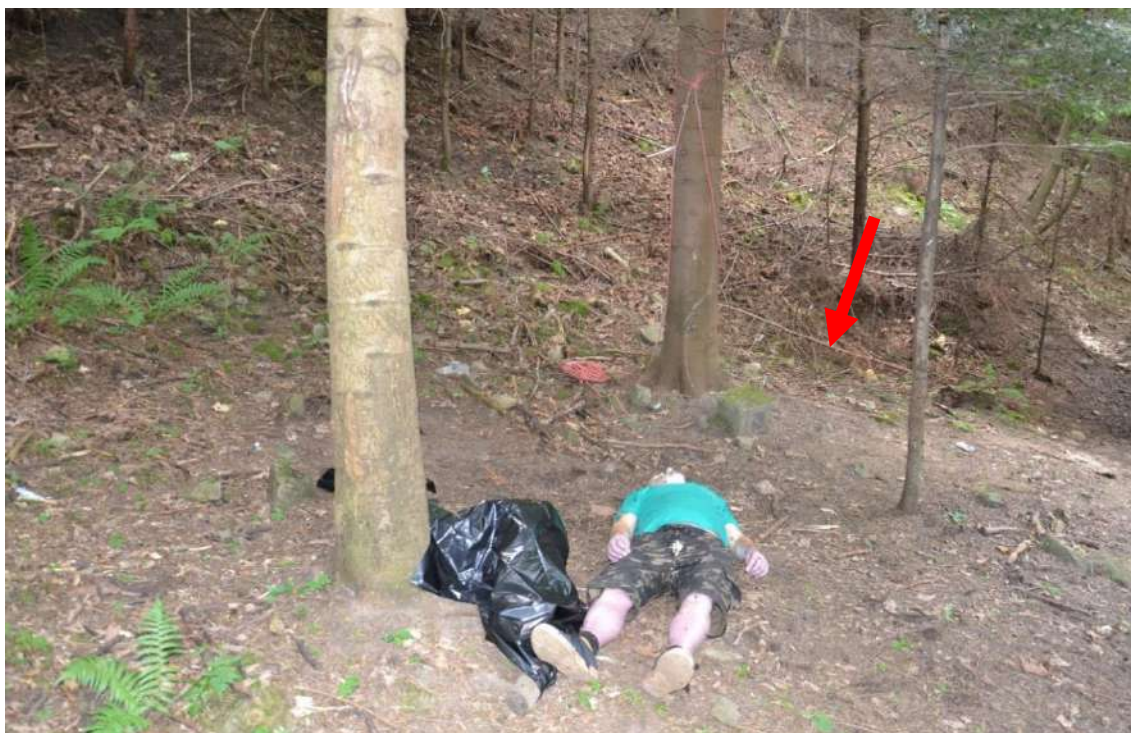
foliowym obok drzew na podłożu. Fragment liny znajduje się na drzewie, a fragment pustaka szalunkowego bezpośrednio pod drzewem. (zdjęcie 1).

Zdjęcie 1. Miejsce ujawnienia zwłok w masywie leśnym Piwniczna Zdrój.

Źródło: Materiały własne.

Zwłoki posiadały liczne znamiona śmierci: bladość, stężenie pośmiertne, plamy opadowe, w otworach znajdowały się larwy much. Taki stan rzeczy jest wystarczający do odstąpienia od akcji ratunkowej i pozostawienia zwłok w pozycji zastanej. W tym przypadku, pomimo przeciwwskazań, *zwłoki zostały odcięte*. Patrol policji oraz znajdująca się na miejscu Załoga OSP z Piwnicznej Zdroju, nie posiadała dokumentacji fotograficznej oraz *nie była w stanie prawidłowo opisać pozycji zastanej i pierwotnego ułożenia zwłok* na miejscu zdarzenia. Ponadto podczas odcinania trzech strażaków OSP Piwniczna Zdrój *trzymało denata za różne części garderoby*, co mogło się przyczynić do zatarcia istniejących i naniesienia nowych mikrośladów na odzieży denata. W ramach czynności w niedalekiej odległości od zwłok (zdjęcie 2) ujawniono paczkę papierosów wraz z zapalniczką (zdjęcie 3), co do której patrol zabezpieczający *nie posiada informacji* czy należała do sprawcy, czy uczestnika czynności poszukiwawczych. Brak również informacji od żony denata dotyczącej nałogów denata.

Zdjęcie 2. ujawnienie pustej paczki papierosów i zapalniczki w obrębie miejsca zdarzenia.

Źródło: Materiały własne.

Zdjęcie 3. Puste opakowanie po papierosach wraz z zapalniczką.

Źródło: Materiały własne.

Prowadzona obserwacja nasunęła następujące wnioski: **przekaz informacji zebranych przez patrol policji zabezpieczający miejsce zdarzenia był niepełny i znacznie utrudniał działania procesowe na miejscu zdarzenia. Czynności poszukiwawczo-ratunkowe połączone z brakiem wiedzy i świadomości z zakresu kryminalistyki, mają istotny, negatywny wpływ na stan ujawnionych śladów kryminalistycznych i możliwości odpowiedniego ustalenia wersji zdarzenia.**

Jakie usprawnienia należy wdrożyć w działaniach służb ratunkowych w celu zminimalizowania zjawiska kontaminacji śladów na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym?

Wyniki obserwacji wskazały, że patrol policji zabezpieczający zdarzenie zgromadził za mało danych. Sytuacja ta jest związana z brakiem jednoznacznych procedur i wzorów informacji, które powinny zostać zebrane przez patrol i przekazane w dowolnej formie grupie oględzinowej. Strażacy ratownicy, którzy pozostali na miejscu, poprzez niepotrzebne czynności (odcięcie zwłok, przemieszczenie zwłok do worka) doprowadzili do zatarcia i utraty części śladów kryminalistycznych. Na uwagę zasługuje również sposób przecięcia liny (zdjęcie nr 4), która została przerwana w bardzo bliskiej odległości od węzła pętli wisielczej (może to w przypadku podejrzenia osób trzecich o zadzierzgnięcie denata, doprowadzić do zniszczenia śladów sprawcy w tej części sznura).

Zdjęcie 4. Lina odcięta w znacznej odległości od pętli wisielczej.

Źródło: Materiały własne.

Obserwacja wykazała braki z zakresu wiedzy kryminalistycznej. Wnioski z obserwacji wskazują na potrzebę usystematyzowania sposobu przekazywania informacji pomiędzy służbami ratunkowymi, a patrolem policji zabezpieczającym miejsce zdarzenia, którego zadaniem jest przedstawienie wszystkich ustaleń grupie oględzinowej. Istotne jest również określenie jednolitych procedur (fakt ten był sygnalizowany przez strażaków na miejscu zdarzenia) podstawowych zachowań służb ratunkowych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym oraz zwiększenia wiedzy w zakresie występowania śladów kryminalistycznych.

**KWESTIONARIUSZ
WYWIADU EKSPERCKIEGO**

Dynamiczny rozwój kryminalistyki w dziedzinie ujawniania i **zabezpieczania śladów**, pozwala na nowe możliwości identyfikacyjne i poznawcze. Informacje zawarte w zabezpieczonym materiale dowodowym nie tylko pełnią rolę wykrywczą sprawcy, ale również ułatwiają wskazanie ról uczestników w zdarzeniu (sprawca, świadek poszkodowany). W wielu przypadkach ślady kryminalistyczne umożliwiają również zobrazowanie przebiegu zdarzenia w celu poprawnej penalizacji czynu.

W czasie pomiędzy popełnionym przestępstwem, a czynnościami związanymi z oględzinami miejsca zdarzenia, dochodzi do różnych działań mających na celu unormowanie zachowań, udzielenie wymaganej pomocy uczestnikom i ustabilizowanie miejsca czynu w sposób umożliwiający bezpieczne i owocne przeprowadzenie czynności procesowych.

W większości przypadków, po uzyskaniu informacji o zdarzeniu, podejmowane są działania, które w pierwszej kolejności ukierunkowane są na ratowanie życia i zdrowia osób związanych ze zdarzeniem. Dynamika działań jest nieoceniona w czynnościach ratunkowych, niestety może być też bardzo destrukcyjna dla dalszych czynności procesowych.

Każda osoba obecna na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym (nawet niebędąca bezpośrednio związana z przestępstwem) pozostawia liczne własne ślady. Dotyczy to również wszystkich osób wykonujących czynności ratunkowe oraz czynności wyjaśniające przebieg zdarzenia. Związane jest to jednak z bezpośrednim zagrożeniem **zatarcia, zniszczenia oraz kontaminacji śladów kryminalistycznych**.

Mając na uwadze powyższe informacje, podjąłem próbę zbadania problematyki związanej z **zapobieganiem kontaminacji śladów kryminalistycznych, na miejscu zdarzeń o charakterze przestępczym**. Dlatego też zwracam się z prośbą o wyrażenie swojej opinii dotyczącej niżej przedstawionych problemów.

- 1. W jakich sytuacjach podczas działań służb ratunkowych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym dochodzi do kontaminacji śladów kryminalistycznych?*
- 2. Jakich zmian można dokonać w działaniach służb ratunkowych w celu zminimalizowania zjawiska kontaminacji?*
- 3. Czy zwiększenie świadomości kryminalistycznej wśród służb ratunkowych może mieć pozytywny wpływ na zminimalizowanie zjawiska kontaminacji śladów?*

4. *Jakie informacje z czynności ratunkowych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym, powinny zostać przekazane przez służby ratunkowe, grupie dochodzeniowo-śledczej?*

SPRAWOZDANIE Z BADANIA OPINII EKSPERTÓW

TEMAT BADAŃ: Zapobieganie kontaminacji śladów kryminalistycznych podczas działań służb ratunkowych, na miejscu zdarzeń o charakterze przestępczym.

CEL BADAŃ: Zbadać i naukowo opracować opinie Ekspertów zgodnie z kwestionariuszem wywiadu i przebiegiem rozmowy kierowanej.

CZAS BADAŃ: czerwiec 2024 – styczeń 2025.

OPIS PRZEBIEGU BADAŃ:

Badaniami objęto:

d. Przedstawicieli Straży Pożarnej:

- Doktor Nauk Pożarniczych, Oficer Państwowej Straży Pożarnej w stanie spoczynku, biegły z zakresu pożarnictwa, wykładowca Szkoły Aspirantów Pożarnictwa w Krakowie oraz wykładowca z zakresu bezpieczeństwa i pożarnictwa na Uniwersytecie Komisji Narodowej w Krakowie.
- Naczelnik Ochotniczej Straży Pożarnej, Grupy Ratownictwa Specjalistycznego w Krakowie, ratownik grupy K-9, przewodnik psa ratowniczego.

e. Przedstawicieli Ratownictwa Medycznego:

- Ratownik Medyczny w systemie ZRM, wykładowca nauk z zakresu ratownictwa medycznego w Akademii Nauk Stosowanych w Nowym Sączu, strażak-ratownik w Państwowej Straży Pożarnej, prowadzący kursy i szkolenia z zakresu działań medycznych, ratunkowych oraz technik i taktyk działań ratunkowo-gaśniczych na miejscu zdarzenia.
- Ratownik Medyczny w systemie SOR, wykładowca nauk z zakresu ratownictwa medycznego w Akademii Nauk Stosowanych w Nowym Sączu, strażak-ratownik w Ochotniczej Straży Pożarnej działającej w systemie KSRG.

f. Przedstawicieli Policji:

- Naczelnik Laboratorium Kryminalistycznego Komendy Wojewódzkiej Policji w Krakowie, biegły z zakresu śladów biologicznych.
- Kierownik Referatu Techniki Kryminalistycznej Komendy Miejskiej Policji w Nowym Sączu.

Badania przeprowadzone były w oparciu o kwestionariusz zawierający następujące pytania:

1. *W jakich sytuacjach podczas działań służb ratunkowych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym dochodzi do kontaminacji śladów kryminalistycznych?*
2. *Jakich zmian można dokonać w działaniach służb ratunkowych w celu zminimalizowania zjawiska kontaminacji?*
3. *Czy zwiększenie świadomości kryminalistycznej wśród służb ratunkowych może mieć pozytywny wpływ na zminimalizowanie zjawiska kontaminacji śladów?*
4. *Jakie informacje z czynności ratunkowych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym, powinny zostać przekazane przez służby ratunkowe, grupie dochodzeniowo śledczej?*

Na podstawie przeprowadzonych wywiadów uzyskano następujące uogólnione opinie:

Ad.1.

Eksperci byli zgodni w opinii, że podczas działań służb ratunkowych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym dochodzi do kontaminacji śladów kryminalistycznych.

W ramach swoich wieloletnich doświadczeń podkreślili liczne sytuacje, w wyniku których dochodziło do kontaminacji śladów.

Podczas czynności ***Straży Pożarnej*** eksperci wskazują m.in. następujące przyczyny kontaminacji:

- brak wiedzy w zakresie roli śladów kryminalistycznych, w tym ich znaczenia w dalszym postępowaniu przygotowawczym z uwzględnieniem wartości dowodowej,
- prowadzenie czynności zabezpieczenia miejsca objętego działaniem ratowniczym w sposób, który może niszczyć ślady kryminalistyczne,
- używanie środków gaśniczych w tym roztworów pianotwórczych, które mogą niszczyć ślady,
- niekontrolowana ewakuacja przedmiotów na zewnątrz obiektów w trakcie prac służb ratowniczych (usuwane są wszelkie przedmioty niezależnie od stopnia potrzeby prowadzenia takich czynności),
- prowadzenie prac porządkowych w miejscu objętym działaniem ratowniczym (niezależnie od stopnia potrzeby prowadzenia takich czynności),

- prowadzenie czynności w zakresie poszukiwań zarzewi ognia lub innych zagrożeń związanych z funkcją bezpieczeństwa - niszczenie konstrukcji, przemieszczanie, prowadzenie prac wyburzeniowych,
- niekontrolowane przemieszczanie się ratowników w miejscu, gdzie występują ślady kryminalistyczne,
- niekontrolowane przemieszczanie się pojazdów po miejscu, gdzie występują ślady kryminalistyczne,
- prowadzenie czynności konserwacyjnych sprzętu używanego w czasie działań przez służby ratownicze, w tym uzupełnianie paliwa i płynów eksploatacyjnych w miejscu, gdzie występują ślady kryminalistyczne.

Jak oceniają Eksperci, istotnym czynnikiem wpływającym na kontaminację w działaniach wszystkich służb ratunkowych, jest również stres i dynamika czynności ratunkowych. Strażacy (zarówno PSP, jak również OSP), ratownicy medyczni, pojawiają się na miejscu zdarzenia jako jedni z pierwszych i w dużej mierze oceniają charakter zdarzenia. Działania wobec osób nieprzytomnych, niewykazujących widocznych czynności życiowych sprawia, że strażacy/ratownicy medyczni przystępują do sprawdzenia funkcji życiowych, przez dotyk, pozostawiając liczne własne ślady na odzieży i ciele ofiary. W przypadku ujawnienia osoby, która popełniła samobójstwo poprzez powieszenie, służby ratunkowe, które docierają jako pierwsze do osoby poszkodowanej, jeśli nie zostali przeszkoleni w temacie kontaminacji śladów kryminalistycznych, są zdeterminowani do ratowania człowieka za wszelką cenę, odcinają linę jak najszybciej, opuszczają osobę na podłoże celem prowadzenia resuscytacji krążeniowo-oddechowej. Bardzo często chwilę potem okazuje się, iż na ratowanie życia było już za późno, ponieważ występują niewątpliwie pewne znamiona śmierci. Działania w tym przypadku powinny ograniczyć się do zabezpieczenia miejsca zdarzenia przed dostępem osób postronnych, a czynności opisane wyżej, niewątpliwie skomplikowały pracę technikowi kryminalistyki.

Nieświadomie w dynamice działań, służby ratunkowe również gubią rękawiczki, papierosy, długopisy i inne przedmioty, które posiadają w swojej odzieży. Odpadki środków medycznych, które są wykorzystywane do ratowania życia i zdrowia również są pozostawiane na miejscu zdarzenia. Często dynamika działań nie pozwala na posprzątanie tych odpadków. Niestety nie posiadają one żadnego oznaczenia,

które pozwalałoby na odróżnienie ich od ewentualnych odpadków medycznych, mogących mieć powiązanie z miejscem przestępstwa.

Nie sposób pominąć wezwań do zdarzeń z użyciem broni palnej lub narzędzi typu noże, tasaki itp., kiedy ze względu na występujące znaczne krwawienie, ratownicy nie mają czasu dbać o to, aby nie zacierać śladów, dlatego iż skupiają się na zatakowaniu krwawienia, celem uratowania życia. Najczęściej w takim przypadku, odzież poszkodowanego umieszczana jest pośpiesznie w koszu lub spakowana do worka foliowego w karetce pogotowia.

Podobnie w Szpitalnym Oddziale Ratunkowym, który przyjmując pacjenta w stanie nagłego zagrożenia zdrowia od ZRM lub zgłaszającego się bezpośrednio, zabezpiecza jego odzież w depozycie, przechowując rzeczy w worku foliowym. Jeśli pomieszczenie depozytowe narażone jest na wilgoć lub zmiany temperatury, niszczenie śladów dodatkowo i niepotrzebnie powoduje nieodwracalną ich utratę.

Eksperci zwrócili również uwagę na nieuniknioną kontaminację, do której dochodzi w ramach działań mających na celu oswobodzenie osób z pojazdów, pomieszczeń i innych przestrzeni, do których dostęp jest utrudniony. Służby mogą pozostawić swoje ślady np. na elementach pojazdu.

Bardzo często w czasie oczekiwania na Policję miejsce zdarzenia (w trakcie zabezpieczania terenu przez straż pożarną) jest zdeptane, a brak świadomości prowadzi do takich zachowań, jak pozostawienie niedopałków papierosów, chustek higienicznych i innych przedmiotów osobistych, które mylnie mogą zostać potraktowane jako ślady kryminalistyczne.

Eksperci z zakresu pożarnictwa zauważyli, że nie tylko strażacy, ale również wykorzystywane w akcjach ratunkowych psy służbowe mogą być przyczyną kontaminacji śladów. Jednym z zastosowań psów specjalistycznych są poszukiwania osób zaginionych. Przy założeniu, że poszukiwane są osoby żywe, używane są psy ratownicze które, oznaczają przez kilka sposobów, jeden z nich to *szczekanie* w obrębie osoby odnalezionej. Pies dobrze wyszkolony, powinien zachować dystans ok. 1m od osoby podczas oznaczania. Niestety praktyka wskazuje na nieobliczalność psów. Dochodzi do sytuacji, kiedy zwierzę naruszy odzież osoby odnalezionej czy też ciało przez pociągnięcie za odzież, podrapanie pazurem, pozostawienie wydzielin śliny oraz sierści.

Eksperci są zgodni, że działania ratujące życie i zdrowie to oczywiście absolutny priorytet, ale można je przeprowadzać w sposób, który zminimalizuje zacieranie i kontaminację śladów kryminalistycznych nie wpływając na szybkość i jakość niesionej pomocy.

Ad.2.

W ocenie Ekspertów jedną z propozycji zmian, którą można wprowadzić, aby działania Policji pod względem kryminalistycznym były łatwiejsze, to **utworzenie konkretnych schematów, instrukcji postępowania na miejscu zdarzenia** o charakterze przestępczym. Jednolite procedury dałyby możliwość próby usystematyzowania czynności wykonywanych podczas działań na miejscu zdarzenia, zarówno dla służb ratunkowych, jak i funkcjonariuszy trudniących się zabezpieczaniem śladów przestępstw. To również próba zwiększenia możliwości współpracy pomiędzy służbami.

Według uogólnionej opinii Ekspertów, istnieje potrzeba **opracowania szkoleń zwiększających świadomość kryminalistyczną** wśród służb ratunkowych oraz systemu szkoleń współpracy i procedur odnośnie do wspólnej obsługi miejsc zdarzeń przez różne służby policja – pogotowie – straż pożarna – GOPR – wojskowe jednostki obrony terytorialnej itp.

W zgodnej opinii Ekspertów istnieją możliwości, aby zminimalizować skutki kontaminacji m.in. poprzez:

- działania ratownicze powinny odbywać się w najbliższym otoczeniu osoby poszkodowanej,
- jeżeli istnieje kilka możliwości dojścia do osoby poszkodowanej, należy wybrać jedną i nią się poruszać,
- gdy na powierzchni widać wyraźne ślady, starać się je omijać lub w miarę możliwości wybrać drogę dojścia, która nie spowoduje zniszczenia tych śladów,
- wszystkie przedmioty, które służyły do przeprowadzenia akcji ratowniczej (rękawiczki, strzykawki, leki itp.) należy posprzątać po sobie lub jeśli to niemożliwe pozostawić w jednym miejscu z dala od innych przedmiotów medycznych, które mogą mieć związek ze zdarzeniem,
- liczba osób biorąca udział w takiej akcji powinna być ograniczona do niezbędnego minimum,
- wszystkie osoby będące na miejscu zdarzenia powinny być zapisane, a informacja ta powinna zostać przekazana policji,

- zakazać sprawdzania przez ratowników, odzieży w poszukiwaniu dowodu osobistego (np. prawdopodobnie zaginionego),
- wprowadzenie do służb ratunkowych, tzw. butów ochronnych na czas przebywania w strefie odnalezionego ciała (obecnie na wyposażeniu posiada je policja i ratownicy medyczni),
- niezwłocznie należy zacząć od szkolenia dowódców zastępów służb ratowniczych o świadomości kontaminacji śladów, którzy jako pierwsi zostaną zobowiązani do przekazania wiedzy podwładnym.

Eksperci zasugerowali również, że odpowiednie przeszkolenia i tematy z zakresu podstawowych wiadomości o śladach, cechach śladów kryminalistycznych i ich możliwościach badawczych (dla strażaków, ratowników, personelu medycznego) oraz sposobu zachowania, poruszania się po miejscu zdarzenia powinno znaleźć się w programach nauczania w odpowiednich szkołach przygotowujących służby ratunkowe.

Ad.3.

Eksperci podkreślają, że każda czynność służb ratowniczych na miejscu zdarzenia powinna być przemyślana, a decyzje podjęte podczas zabezpieczania miejsca zdarzenia powinny być przeanalizowane, a także pozostawać w zgodzie z obowiązującymi przepisami i być oparte na wiedzy w zakresie istoty śladu kryminalistycznego i jego dalszej roli w prowadzonym postępowaniu.

Osoby, które biorą udział w akcjach ratowniczych, skupione są na podstawowym celu, jakim jest pomoc poszkodowanemu. Uświadamianie służb ratowniczych o niebezpieczeństwie, jakie niesie kontaminacja może przynieść tylko pozytywne skutki.

Eksperci stwierdzili, że ze względu na różnorodność zgłoszeń, niepowtarzalność zdarzeń, bardzo dobrze sprawdzają się procedury, algorytmy, wytyczne dotyczące danego charakteru zdarzenia, które dowodzący akcją będzie w stanie elastycznie dopasować do konkretnego zdarzenia.

Idealnym rozwiązaniem, aby służby najczęściej współpracujące z Policją przy tego typu zdarzeniach miały opracowane broszury (na podstawie procedur), które przy pomocy prostych infografik będą przypominać zasady prawidłowego postępowania w celu unikania kontaminacji śladów.

Ad.4.

W ocenie Ekspertów, wymiana informacji powinna być obustronna. Policja dysponuje bardzo dużymi możliwościami dostępu do informacji,

które powinny być udostępniane w odpowiednim zakresie, np. poprzez CPR zespołom ratowniczym i służbom na miejscach zdarzeń (np. ratownikom czy dana osoba ma kontakt z narkotykami i jakimi, czy może posiadać broń, czy jest niebezpieczna itp.), co przyczyniłoby się do bezpieczeństwa ratowników, jak i odpowiedniego działania zespołów ratowniczych w stosunku, np. do osób zażywających substancje psychoaktywne. Z drugiej strony, np. ustalenie obrażeń uczestników wypadku przy pracy czy wypadku drogowego z automatu powinno być dołączane przez szpital do opisu zdarzenia w CPR i przekazane dyżurnemu jednostki policji elektroniczne (obecnie patrol policji ustala szpital, gdzie są przewożeni pacjenci, a następnie na miejscu w szpitalu oczekuje na informacje od lekarza dyżurnego).

Zazwyczaj na miejscu pierwsze pojawiają się służby ratunkowe, kiedy jeszcze nie wiadomo, jaki charakter może mieć zdarzenie. Informacje, które zostaną przyswojone przez ratowników, mogą być nieocenionym źródłem wiedzy w dalszym toku postępowania.

Eksperci z zakresu służb ratunkowych podkreślają, że ratownik medyczny, strażak PSP, OSP itp., przekaze takie informacje, o jakie zapyta obecny na miejscu zdarzenia funkcjonariusz Policji. To od funkcjonariuszy Policji, od ich dokładności, dociekliwości, zawodowej ciekawości dzisiaj zależy, jakie informacje uzyskają od ratowników.

Niestety brak jednolitych procedur prowadzi do utraty wielu ważnych informacji. Eksperci zauważyli, że wskazanym byłoby opracowanie *checklisty*, która powinna zawierać istotne informacje, takie jak m.in.:

- godzina dotarcia do miejsca zdarzenia
- droga dojazdu, dojścia,
- zakres objęty działaniem ratowniczym,
- rodzaj i zakres prowadzonych działań,
- sposób zabezpieczenia ewakuowanych/przemieszczanych przedmiotów,
- ułożenie osoby, wobec której podjęto działania ratunkowe,
- stan przytomności,
- obrażenia zauważone we wrażeniu ogólnym,
- przekazane informacje od osoby, wobec której prowadzone są działania ratunkowe,
- sposób przemieszczania, dotykania osoby,

- sposób zdjęcia odzieży poszkodowanego,
- informacja o przemieszczaniu mebli, urządzeń, przedmiotów w okolicy poszkodowanego,
- osoby znajdujące się na miejscu zdarzenia oraz zachowanie ich podczas działań,
- sprzęt, wyroby medyczne, leki wykorzystane podczas działań,
- rodzaj użytych środków gaśniczych (woda, środek pianotwórczy, proszek gaśniczy) lub innych materiałów do neutralizacji powierzchni lub jej sorpcji lub inne,
- informacja o uszkodzeniu ciała, skóry, odzieży w trakcie działań ratowników,
- informacja o wykorzystaniu psów ratowniczych i czy zostało naruszone ciało/odzież przez psa,
- rodzaj wykorzystanego przez ratowników obuwia ochronnego.

Idealnie sprawdziłaby się w tej sytuacji dokumentacja, w postaci ***kwestionariusza z wykonanych czynności***, przekazywany obecnemu na miejscu patrolowi Policji (lub w przypadku dynamiki działań ratunkowych - sporządzony przez policjantów). Kwestionariusz, o którym mowa, powinien być prosty, przejrzysty oraz znany wszystkim służbom, czyli zatwierdzony i przechowywany w dokumentacji, którą posiadają służby ratunkowe.

**Instrukcja nr 69/53 Ministra Zdrowia z dnia 7 września 1953 r.
w sprawie zasad postępowania personelu pogotowia ratunkowego przy
wypadkach o charakterze kryminalnym (Dz.Urz.MZ.1953.18.136)**

Do Prezydiów rad narodowych (wydziały zdrowia) oraz stacji pogotowia ratunkowego.

W związku ze zdarzającymi się przypadkami wzywania pogotowia ratunkowego do wypadków o charakterze kryminalnym, tj. wypadków, co do których zachodzi uzasadnione przypuszczenie, że pozostają w bezpośrednim związku z czynem przestępnym lub dotyczą przypadków śmierci gwałtownej, zachodzi potrzeba zaznajomienia personelu stacji pogotowia ratunkowego z zasadami postępowania w tego rodzaju przypadkach. Przestrzeganie tych zasad umożliwi organom śledczym ustalenie okoliczności istotnych dla wykrycia sprawców przestępstwa oraz zebranie materiału dowodowego.

Z tych względów, ustalam co następuje:

I

Obowiązki dyspozytora Biura Wezwań

§ 1.

Dyspozytor Biura Wezwań, przyjmując wezwanie do wypadku kryminalnego, powinien odnotować w dzienniku pracy adres i nazwisko osoby wzywającej pogotowie ratunkowe oraz w miarę możliwości, numer jej telefonu i telefonu, z którego wezwano pogotowie.

§ 2.

W skład zespołu wyjazdowego udającego się do wypadku kryminalnego powinien wchodzić lekarz i sanitariusz. Lekarza należy uprzedzić o charakterze wypadku.

§ 3.

Bezpośrednio po wydaniu dyspozycji w sprawie wyjazdu karetki na miejsce wypadku należy zawiadomić o tym najbliższy komisariat MO i odnotować godzinę przyjęcia meldunku przez MO.

W przypadkach, gdy kryminalny charakter wypadku został ustalony przez personel pogotowia ratunkowego dopiero po przybyciu na miejsce wypadku, dyspozytor powinien zawiadomić komisariat MO o wypadku natychmiast po otrzymaniu o nim wiadomości.

§ 4.

O wypadkach kryminalnych szczególnej wagi, jak masowe zatrucie, katastrofy itp. dyspozytor powinien zawiadomić kierownika (dyrektora) stacji.

II

Obowiązki personelu zespołu wyjazdowego

§ 5.

W przypadkach, gdy personel zespołu wyjazdowego przybył na miejsce wypadku przed przybyciem tam organów śledczych, powinien on bezzwłocznie po udzieleniu ofierze wypadku doraźnej pomocy, usunąć z miejsca wypadku osoby postronne oraz dopilnować, aby w miejscu wypadku nie dokonywano żadnych zmian do czasu przybycia organów śledczych. Należy przede wszystkim zapobiec przestawianiu mebli, przekładaniu rzeczy lub papierów, sprzątanii, myciu, wynoszeniu bądź niszczeniu jakichkolwiek przedmiotów itp.

§ 6.

W razie powzięcia dopiero na miejscu wypadku przekonania o jego charakterze kryminalnym, personel karetki powinien upewnić się czy zawiadomiono organy śledcze i w razie wątpliwości spowodować zawiadomienie najbliższego posterunku MO oraz zawiadomić po powrocie dyspozytora Biura Wezwań.

§ 7.

1.

W przypadkach obecności na miejscu wypadku organów śledczych lub z chwilą ich przybycia personel pogotowia ratunkowego powinien wykonywać swe czynności, stosując się do zaleceń tych organów, dotyczących zabezpieczenia śladów przestępstwa.

2.

Zalecenia te nie mogą jednak wpływać na zawężenie zakresu doraźnej pomocy udzielonej osobie, która uległa wypadkowi, w przypadkach wymagających zmiany położenia ciała tej osoby.

3.

Wykonane zabiegi należy przeprowadzać w ten sposób, aby bez koniecznej potrzeby nie dotykać i nie zmieniać położenia przedmiotów znajdujących się na miejscu wypadku, jak meble, broń, narzędzie itp.

§ 8.

1.

Broń lub narzędzie, mające związek z popełnionym przestępstwem i znajdujące się na miejscu wypadku, personel pogotowia ratunkowego powinien zabezpieczyć do czasu przybycia organów śledczych w ten sposób, aby pozostały one nietknięte w tym samym miejscu i stanie, w jakim je znaleziono.

2.

Przez zabezpieczenie rozumie się przekazanie danego przedmiotu za pokwitowaniem pod nadzór osoby zasługującej na zaufanie i znajdującej się na miejscu wypadku (np. dozorca). Osobę tę należy uprzedzić o odpowiedzialności związanej z nadzorowaniem zabezpieczonego przedmiotu.

§ 9.

1.

Jeżeli w związku z udzielaniem doraźnej pomocy przed przybyciem organów śledczych zachodzi konieczność zmiany miejsca położenia broni lub narzędzi mających związek z przestępstwem, przedmioty te należy przełożyć, biorąc je ostrożnie przez rękawice lub chustkę i ujmując w miarę możliwości za części chropowate. Należy również dokładnie zapamiętać lub naszkicować pierwotne położenie tych przedmiotów, aby móc je wiernie odtworzyć na życzenie organów śledczych.

2.

Przedmioty te należy następnie przekazać, w miarę możliwości za pokwitowaniem, organom śledczym lub zabezpieczyć w sposób określony w § 8. ust. 2.

§ 10.

W wypadkach uduszenia przy pomocy pętli należy ją przeciąć, a nie rozwiązywać.

§ 11.

W wypadkach zatrucia należy starannie zabezpieczyć przedmioty zawierające środki trujące lub mogące je ewentualnie zawierać (pojemniki po lekach, naczynia z wodą, proszki, wydzieliny i wydaliny osób zatrutych itp.). Przedmioty te należy następnie przekazać organom śledczym lub zabezpieczyć na miejscu.

§ 12.

Przy zatruciach pokarmowych należy wyjaśnić, w jaki czas po spożyciu pokarmu nastąpiły objawy zatrucia, jakie produkty mogły je wywołać, gdzie zostały one nabyte oraz czy nie ma objawów zatrucia u innych osób, które spożywały te produkty.

§ 13.

W przypadku stwierdzenia śmierci osoby, która uległa wypadkowi, zwłoki należy zabezpieczyć w miejscu i pozycji, w jakiej zostały znalezione.

§ 14.

Personelowi pogotowia ratunkowego wolno wydawać orzeczenia bądź wyjaśnienie (pisemne lub ustne) o przyczynach zgonu lub okolicznościach wypadku, jedynie na żądanie organów śledczych i sądowych.

§ 15.

Personelowi zespołu wyjazdowego w czasie udzielania pomocy i transportu osób, które uległy wypadkowi nie wolno wchodzić w żadne porozumienia z tymi osobami ani z osobami z ich otoczenia. Wszelkie rozmowy należy ograniczyć do pytań niezbędnych przy udzielaniu pomocy doraźnej.

§ 16.

1.

Personelowi zespołu wyjazdowego nie wolno rozgłaszać żadnych wiadomości związanych z wypadkami kryminalnymi.

2.

Na polecenie organów śledczych nie wolno informować o wypadku również dyspozytora Biura Wezwań bądź kierownika (dyrektora) stacji.

III

Obowiązki wszystkich pracowników stacji pogotowia ratunkowego

§ 17.

Rozgłaszanie wiadomości dotyczących zaistnienia przebiegu i okoliczności wypadków kryminalnych będzie uważane za naruszenie tajemnicy służbowej.

§ 18.

Kierownicy (dyrektorzy) stacji pogotowia ratunkowego obowiązani są zapoznać podległy im personel z treścią niniejszej instrukcji.

§ 19.

Wszyscy pracownicy stacji pogotowia ratunkowego powinni stwierdzić podpisem przyjęcie do wiadomości treści niniejszej instrukcji.

PROCEDURA
w sprawie zasad postępowania służb ratunkowych na miejscu
zdarzenia
o charakterze przestępczym

Do Przedstawicieli służb ratunkowych:

W związku ze zdarzającymi się przypadkami działań ratunkowych na miejscu o charakterze przestępczym, tj. licznych wypadków, co do których zachodzi uzasadnione przypuszczenie, że powstały w związku z czynem przestępczym lub dotyczą przypadków śmierci gwałtownej, zachodzi potrzeba zaznajomienia służb ratunkowych z zasadami postępowania w tego rodzaju przypadkach. Przestrzeganie tych zasad umożliwi organom dochodzeniowo-śledczym ustalenie okoliczności istotnych dla wykrycia sprawców przestępstwa oraz zebranie materiału dowodowego, który nie zostanie poddany procesowi kontaminacji przez służby ratunkowe.

Z tych względów, określono następujące procedury:

I Część ogólna

§ 1.

Zasady postępowania po dotarciu na miejsce zdarzenia

1. Bezpośrednio po dotarciu na miejsce zdarzenia należy podjąć działania zabezpieczające własne zdrowie i życie, w szczególności poprzez zwrócenie uwagi na możliwe zagrożenia ze strony osób zachowujących się agresywnie.
2. W przypadku rozpoznania przestępczego charakteru zdarzenia należy niezwłocznie powiadomić odpowiedniego dyspozytora/dyżurnego/dowódcę akcji, w celu natychmiastowego wezwania Policji.

§ 2.

Zabezpieczenie miejsca zdarzenia

1. Po wyznaczeniu strefy działań ratunkowych należy, w miarę możliwości, zabezpieczyć miejsce zdarzenia przed dostępem osób nieupoważnionych, które mogłyby doprowadzić do zniszczenia śladów lub zmian na miejscu zdarzenia.
2. W przypadku zauważenia prób zniszczenia, zatarcia lub ukrycia przedmiotów (śladów) przez osoby uczestniczące w zdarzeniu lub osoby postronne, należy

podjąć natychmiastowe działania zmierzające do ich przerwania oraz poinformować o tym fakcie Policję.

§ 3.

Współpraca z funkcjonariuszami Policji

1. Po przybyciu funkcjonariuszy Policji, służby ratunkowe mają obowiązek wykonywania czynności zgodnie z ich zaleceniami dotyczącymi zabezpieczenia śladów przestępstwa.
2. Zalecenia te nie mogą jednak ograniczać zakresu niezbędnej pomocy medycznej.

§ 4.

Poruszanie się pojazdów ratunkowych

Ruch pojazdów ratunkowych na miejscu zdarzenia należy ograniczyć do niezbędnego minimum, aby nie zniszczyć śladów traseologicznych.

§ 5.

Poruszanie się zespołu ratunkowego

1. Poruszanie się zespołu ratunkowego, o ile nie wymaga tego akcja ratunkowa, powinno odbywać się w formie liniowej, szczególnie wewnątrz pomieszczeń.
2. W miarę możliwości należy omijać skupiska śladów mogących mieć związek ze zdarzeniem.

§ 6.

Postępowanie z przedmiotami będącymi śladami

1. Należy zapobiegać przemieszczaniu i niszczeniu przedmiotów znajdujących się na miejscu zdarzenia, szczególnie w pobliżu zwłok, z wyjątkiem sytuacji, w których przemieszczenie jest konieczne dla zapewnienia bezpieczeństwa ratowników lub innych osób obecnych na miejscu. W przypadku, gdy przed przybyciem funkcjonariuszy Policji zachodzi konieczność zmiany miejsca położenia broni lub innych narzędzi mogących mieć związek z przestępstwem, należy przedmioty te przemieścić z najwyższą ostrożnością, używając jednorazowych rękawic. Przemieszczanie powinno odbywać się poprzez uchwycenie tych przedmiotów za powierzchnie chropowate, o ile to możliwe, aby zminimalizować uszkodzenie ewentualnych śladów. Konieczne jest również

dokładne zapamiętanie pierwotnego położenia tych przedmiotów, aby móc je wiernie odtworzyć na żądanie funkcjonariuszy Policji.

2. Przemieszczony przedmiot niebezpieczny należy umieścić w miejscu widocznym dla uczestników akcji ratunkowej, aby zapobiec ponownemu jego użyciu przez osoby znajdujące się na miejscu zdarzenia.
3. Ujawnione przedmioty, które mogą mieć związek ze zdarzeniem, należy niezwłocznie zabezpieczyć.
4. Zabezpieczenie przedmiotów polega na ich przekazaniu funkcjonariuszom Policji. W przypadku braku możliwości natychmiastowego przekazania, przedmioty te mogą zostać pozostawione pod nadzorem osoby zasługującej na zaufanie, znajdującej się na miejscu zdarzenia (np. dozorca). Osoba nadzorująca powinna zostać uprzedzona o odpowiedzialności wynikającej z nadzoru nad tymi przedmiotami.

§ 7.

Komunikacja z osobami poszkodowanymi i świadkami

W trakcie udzielania pomocy osobom poszkodowanym ratownicy powinni ograniczyć rozmowy do pytań niezbędnych przy udzielaniu pomocy medycznej. Nie należy nawiązywać żadnych dodatkowych rozmów ani porozumień z poszkodowanymi, ani osobami trzecimi znajdującymi się na miejscu zdarzenia.

§ 8.

Postępowanie z odzieżą poszkodowanych

1. W przypadku konieczności zdjęcia odzieży z poszkodowanego należy mieć na uwadze, że mogą na niej znajdować się niewidoczne ślady kryminalistyczne.
2. Odzież powinna być zabezpieczona poprzez umieszczenie jej w papierowych pojemnikach/workach, co ma na celu ochronę śladów przed ich zniszczeniem.

§ 9.

Zastosowanie dodatkowego oświetlenia

Jeżeli to nie jest niezbędne, należy unikać używania dodatkowego oświetlenia, które może wpłynąć na uszkodzenie śladów kryminalistycznych.

§ 10.

Zasady ograniczania ingerencji w miejsce zdarzenia

1. Po wykonaniu niezbędnych czynności ratunkowych należy ograniczyć do minimum dalszą ingerencję w miejsce zdarzenia.
2. Wszystkie materiały medyczne, które zostały wykorzystane podczas akcji ratunkowej, powinny zostać zabezpieczone, o ile dynamika działań ratunkowych na to pozwala.
3. Substancje chemiczne, takie jak narkotyki, dopalacze, leki, a także strzykawki i igły znajdujące się na miejscu zdarzenia, należy pozostawić w miejscu ich ujawnienia, o ile nie stanowią zagrożenia dla bezpieczeństwa i nie utrudniają działań ratunkowych.
4. W przypadku odnalezienia na miejscu zdarzenia broni palnej nie należy jej przemieszczać ani dotykać, a także należy unikać stawiania bezpośrednio naprzeciwko lufy. Osoby postronne należy usunąć z obszaru, w który wymierzona jest lufa.

§ 11.

Ujawnienie materiałów wybuchowych

W przypadku podejrzenia obecności materiałów wybuchowych należy natychmiast ewakuować osoby znajdujące się na miejscu zdarzenia, w tym osoby poszkodowane, z obszaru zagrożonego wybuchem.

§ 12.

Zasady postępowania w przypadkach zatruc

1. Należy zabezpieczyć wszystkie przedmioty, które mogą zawierać środki trujące lub wskazywać na ich obecność (np. opakowania po lekach, naczynia z płynami, proszki). Przedmioty te powinny zostać przekazane organom śledczym lub zabezpieczone na miejscu.
2. W przypadku zatrucia pokarmowego należy ustalić czas, jaki minął od spożycia pokarmu do wystąpienia objawów zatrucia oraz ustalić, które produkty mogły być jego przyczyną, a także, gdzie zostały zakupione. Należy również zbadać, czy inne osoby spożywające te same produkty nie mają podobnych objawów.

§ 13.

Zakaz upubliczniania informacji i materiałów

Zabrania się upubliczniania oraz przekazywania zdjęć z miejsca zdarzenia o charakterze przestępczym oraz jakichkolwiek informacji dotyczących zdarzenia przed zakończeniem działań dochodzeniowo-śledczych. Upublicznienie takich informacji może prowadzić do nieumyślnego poinformowania sprawcy o stanie zdarzenia.

II Informacje istotne w dalszych czynnościach dochodzeniowo-śledczych

§ 14.

Przekazywanie informacji funkcjonariuszom Policji

3. Po zakończeniu akcji ratunkowej należy przekazać funkcjonariuszom Policji pełne informacje dotyczące przebiegu działań ratunkowych. Preferowaną formą jest wykorzystanie kwestionariusza opisującego wykonane czynności na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym (wzór 1- załączony do procedur).
4. Informacje, które należy przekazać obejmują:
 - ułożenie ciała osoby/zwłok przed podjęciem działań ratunkowych,
 - rodzaj i zakres obrażeń osoby/denata, w tym obrażeń powstałych w wyniku działań ratunkowych,
 - sposób poruszania się zespołu ratunkowego w obrębie miejsca zdarzenia,
 - informacje dotyczące użycia pojazdów i ich poruszania się na miejscu zdarzenia,
 - opis uszkodzeń odzieży poszkodowanego powstałych w wyniku akcji ratunkowej,
 - informacje uzyskane od ofiary lub sprawcy przed śmiercią (w przypadku ofiar śmiertelnych),
 - zauważone zmiany w przedmiotach i śladach mogących mieć związek ze zdarzeniem,
 - nietypowe zachowania osób obecnych na miejscu zdarzenia,
 - informacje o sprzęcie medycznym używanym podczas akcji,
 - informacje o podanych lekach oraz zastosowanych środkach medycznych,
 - jeżeli ratownik posiada wiedzę, zobowiązany jest przekazać informację o prawdopodobnej przyczynie zgonu,

- wszelkie inne uwagi i wnioski powstałe podczas akcji ratunkowej.

III Dodatkowe zasady postępowania przy ujawnieniu nagłego zgonu

§ 15.

Postępowanie z pętlą wisielczą

1. Pętlę wisielczą należy przeciąć w możliwie znacznej odległości od węzła, unikając jej rozwiązania.
2. W przypadku braku konieczności należy odstąpić od odcięcia zwłok i pozostawić je w pozycji zastanej.

§ 16.

Zasady dotyczące dłoni denata

Jeśli nie jest to niezbędne dla czynności ratunkowych, nie należy dotykać wewnętrznej strony dłoni denata.

§ 17.

Zasady postępowania z odzieżą denata

Należy mieć świadomość, że odzież denata, zwłaszcza w przypadkach podejrzenia gwałtu, zabójstwa czy wypadku komunikacyjnego, może być nośnikiem istotnych śladów kryminalistycznych i powinna zostać zabezpieczona do dalszych badań procesowych.

§ 18.

Postępowanie z ciałem zmarłego w przypadku natychmiastowego stwierdzenia zgonu

W przypadku natychmiastowego stwierdzenia zgonu i braku konieczności działań ratunkowych, ciało nie powinno być przemieszczane i należy pozostawić je w zastanej pozycji.

§ 19.

Zasady transportu zwłok

1. W przypadku transportu zwłok, np. w trudnym terenie górskim lub na jeziorze, linę należy umocować pod pachami denata na wysokości klatki piersiowej.
2. Po transporcie, jeżeli jest to możliwe, fragment liny użytej do transportu powinien zostać odcięty i pozostawiony przy ciele zmarłego do dalszych badań sekcyjnych.

§ 20.

Przemieszczanie osoby w stanie zagrożenia

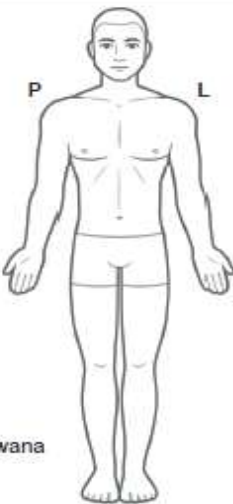
W celu przemieszczenia osoby, np. w przypadku próby samobójczej, należy to uczynić, chwytając za tylną część odzieży lub korzystając z techniki chwytu Rauteka.

§ 21.

Wykonywanie czynności ratunkowych w szczególnych przypadkach

Wszystkie wyżej wymienione czynności należy wykonywać jedynie w przypadku, gdy działania ratunkowe na to pozwalają oraz z zachowaniem obowiązujących wytycznych i innych procedur.

Wzór kwestionariusza

KWESTIONARIUSZ WYKONANYCH CZYNNOŚCI SŁUŻB RATUNKOWYCH NA MIEJSCU ZDARZENIA O CHARAKTERZE PRZESTĘPCZYM							
miejscowość	rok	miesiąc	dzień				
	2 0 2						
Opis zdarzenia:							
Dokładny adres czynności wobec kogo inne istotne informacje							
Czynności wobec osoby: ☐ ŻYWA ☐ DENAT ☐ ZGON W TRAKCIE CZYNNOŚCI RATUNKOWYCH							
I. UŁOŻENIE OSOBY / ZWŁOK NA MIEJSCU ZDARZENIA PRZED PODJĘCIEM CZYNNOŚCI							
1. Ułożenie względem podłoża (pozycja) [możliwość zaznaczenia więcej niż jednej opcji] ☐ Leżąca ☐ Stojąca ☐ Siedząca ☐ Wisząca ☐ Przechylona do tyłu ☐ Przechylona do przodu							
2a. We właściwym ☐ zaznacz ułożenie osoby przed podjęciem czynności ratunkowych		2b. Na rysunkach zaznacz obrażenia X - ujawnione podczas czynności ratunkowych V - powstałe podczas czynności ratunkowych					
Tułów ☐ Na brzuchu ☐ Na plecach ☐ Na prawym boku ☐ Na lewym boku		Głowa ☐ Na wprost ☐ Do góry ☐ W dół ☐ Skręcona w prawo ☐ Skręcona w lewo					
Ręka prawa ☐ Wzdłuż ciała ☐ Nad głową ☐ Odsunięta od ciała ☐ Zgięta w łokciu			Ręka lewa ☐ Wzdłuż ciała ☐ Nad głową ☐ Odsunięta od ciała ☐ Zgięta w łokciu				
Noga prawa ☐ Swobodnie wyprostowana ☐ Odwiedziona ☐ Zgięta w kolanie			Noga lewa ☐ Swobodnie wyprostowana ☐ Odwiedziona ☐ Zgięta w kolanie				
3. Czy poruszałeś się w obrębie miejsca zdarzenia? Wykonaj szkic ułożenia osoby względem pomieszczenia / obszaru, w którym został ujawniony Opisz lub narysuj drogę dojścia do poszkodowanego. Opisz lub narysuj w jaki sposób się poruszałeś (np. przy lewej ścianie pomieszczenia). Zaznacz charakterystyczne punkty (drzwi, okna, drogi, ciekły wodne, kierunek północny).		<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <thead> <tr> <th style="width: 50%; text-align: center;">TAK</th> <th style="width: 50%; text-align: center;">NIE</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td style="text-align: center; height: 150px; vertical-align: top;"> ☐ </td> <td style="text-align: center; height: 150px; vertical-align: top;"> ☐ </td> </tr> </tbody> </table>		TAK	NIE	☐	☐
TAK	NIE						
☐	☐						
Uwagi:							

II. ZMIENNE NA MIEJSCU ZDARZENIA			TAK	NIE
1. Czy podczas czynności używałeś pojazdu? (jeśli tak opisz drogę dojazdu i postoju pojazdu)			☐	☐
Gdzie zaparkowano? Jaka droga dojazdu (w przypadku nietypowego dojazdu)?				
2. Czy zauważyłeś jakieś istotne zmiany (ślady / przedmioty), które mogą mieć związek ze zdarzeniem?			TAK	NIE
Jakie?	Pozostawiono w miejscu ujawnienia	Przemieszczono	☐	☐
	Gdzie?	Gdzie?		
3. Czy zauważyłeś nietypowe zachowania innych osób znajdujących się na miejscu zdarzenia (np. przemieszczanie przedmiotów)?			TAK	NIE
Jakie? Przez kogo?			☐	☐
4. Czy w działaniach wobec poszkodowanego / zwłok używano specjalistycznego sprzętu (lina transportowa, nosze, inne)?			TAK	NIE
Jakiego? W jaki sposób?			☐	☐
Czy na miejscu pozostały przedmioty związane z działaniami ratunkowymi?				
5. Czy przekazano miejsce zdarzenia / osobę / zwłoki?			TAK	NIE
Komu?			☐	☐
III. POSTĘPOWANIE Z OSOBĄ / ZWŁOKAMI				
1. Czy osoba podczas czynności była przytomna (zaznaczyć „TAK” również w przypadku chwilowej przytomności)?			TAK	NIE
Istotne informacje przekazane przez osobę.			☐	☐
2. Czy uszkodziłeś / dotykałeś odzież osoby?			TAK	NIE
W jaki sposób? Której części garderoby?			☐	☐
3. Czy podczas akcji ratunkowej podano leki / zastosowano opatrunki lub inne medyczne przyrządy?			TAK	NIE
Jakie?			☐	☐
4. Czy podejrzewasz przyczynę zdarzenia (zgonu)?			TAK	NIE
Jaką? (wypowiedź na podstawie subiektywnych odczuć i doświadczenia)			☐	☐
Inne uwagi:				
(czytelny podpis wypełniającego kwestionariusz - reprezentowana służba)				

KARTA SZKOLENIA

Nazwa szkolenia	Zapobieganie kontaminacji śladów kryminalistycznych przez służby ratunkowe podczas wykonywania czynności na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym.			
Charakterystyka szkolenia	Część teoretyczna	Część praktyczna	Język szkolenia	Maksymalna liczba uczestników
	7 godzin	21 godziny	Język polski	15 osób
Informacje szczegółowe				
Adresaci szkolenia				
Przedstawiciele służb ratunkowych biorących udział w czynnościach na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym.				
Kandydaci i zainteresowani podjęciem pracy w służbach ratunkowych.				
Studenci kierunków medycznych, bezpieczeństwa narodowego, bezpieczeństwa wewnętrznego, kryminalistyki.				
Inni zainteresowani.				
Wymagania wstępne w zakresie wiedzy, umiejętności, kompetencji społecznych: podstawowa wiedza dotycząca czynności ratunkowych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym.				
Cele szkolenia				
C1 Wdrożenie umiejętności rozpoznawania i ochrony podstawowych śladów kryminalistycznych.				
C2 Zapoznanie z problematyką kontaminacji śladów kryminalistycznych.				
C3 Przedstawienie istotnych wskazówek w aspekcie dochodzeniowo śledczym dotyczących działań ratunkowych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym lub wobec osoby związanej z czynem przestępczym.				
C4 Zaprezentowanie rozwiązań ograniczających zjawisko kontaminacji śladów kryminalistycznych.				
C5 Zrozumienie przedstawionych procedur oraz istoty poprawnego przekazu informacji o zdarzeniu o charakterze przestępczym.				
Efekty szkolenia w zakresie wiedzy, umiejętności oraz kompetencji społecznych				
Oznaczenie kodem efektów szkolenia	Uczestnik który ukończył szkolenie			Odniesienie do celów szkolenia
ES1	Posiada wiedzę na temat podstawowych czynności procesowych wykonywanych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym. Potrafi wskazać czynniki, które mają wpływ na dalszy przebieg oględzin.			C1, C2
ES2	W zaawansowanym stopniu zna główne kategorie śladów kryminalistycznych. Rozumie istotę śladów identyfikacyjnych i grupowych. Potrafi zabezpieczyć ślady kryminalistyczne przed czynnikami zewnętrznymi do czasu przekazania miejsca zdarzenia grupie dochodzeniowo-śledczej.			C1, C3
ES3	Rozumie zjawisko kontaminacji, potrafi ograniczyć je do kontaminacji nieuniknionej.			C2, C4
ES4	Potrafi wyselekcjonować istotne informacje dotyczące zdarzenia oraz wykonywanych czynności ratunkowych, zna poprawną formę przekazania ustaleń tak aby były przydatne w dalszych czynnościach procesowych.			C5
ES5	Rozumie i potrafi zastosować zaproponowane procedury, oraz właściwie wypełnić kwestionariusz wykonanych czynności służb ratunkowych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym.			C5
Treści programowe				
Treści programowe	Forma zajęć		Liczba Godzin	Odniesienie do efektów szkolenia
	Wykłady		7	
TP1	Czynności procesowe na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym.		1	ES1
TP2	Pojęcia i charakterystyka śladów Kryminalistycznych oraz dowodów rzeczowych.		1	ES1, ES2
TP3	Kontaminacja śladów kryminalistycznych podczas czynności ratunkowych na miejscu zdarzenia.		1	ES2, ES3

TP4	Rozwiązania ograniczające zjawisko kontaminacji podczas udzielania pomocy osobie poszkodowanej czynem zabronionym.	1	ES2, ES3
TP5	Rozwiązania ograniczające zjawisko kontaminacji podczas czynności ratunkowych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym.	1	ES2, ES3
TP6	Przepływ informacji dotyczących zdarzenia i przeprowadzonych działań ratunkowych istotnych w aspekcie czynności dochodzeniowo śledczych.	1	ES4
TP7	Analiza przedstawionych procedur oraz kwestionariusza wykonanych czynności służb ratunkowych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym.	1	ES5
Zajęcia praktyczne		21	
TP1	Symulacja czynności ratunkowych na miejscu zdarzenia z uwzględnieniem rozwiązań ograniczających kontaminację śladów kryminalistycznych.	9	ES 1, ES2, ES3
TP2	Analiza przeprowadzonych działań w aspekcie dalszych czynności dochodzeniowo śledczych.	1	ES 4, ES 5
TP3	Symulacja czynności ratunkowych przeprowadzonych wobec uczestnika zdarzenia o charakterze przestępczym.	9	ES 1, ES2, ES3
TP4	Studium przypadku – analiza zdarzenia z perspektywy dochodzeniowo śledczej.	1	ES 4, ES 5
TP5	Podsumowanie zajęć praktycznych.	1	ES 1, ES2, ES3 ES 4, ES 5
Narzędzia dydaktyczne			
1. Sala wykładowa z wyposażeniem do prowadzenia zajęć w systemie multimedialnym 2. Podstawowe wyposażenie ratownika medycznego (plecak medyczny, środki medyczne zgodnie z wykazem Ministra Zdrowia, odzież ochronna, podstawowe wyposażenie straży pożarnej), 3. Manekin szkoleniowy. 4. Walizka technika kryminalistyki wraz z zestawem do czynności kryminalistycznych na miejscu zdarzenia. 5. Środki łączności. 6. Druki podstawowych dokumentów procesowych.			
Literatura			
Podstawowa 1. Babeczka, J., Soltyszewski, I. <i>Technika kryminalistyczna</i>, Wyd. WSP, Szczepiń 2006. 2. Bogusz, I., Bogusz, M., <i>Ślady kryminalistyczne</i>, Wyd. CSP, Legionowo 2013. 3. Goc, M., Pękała, M., <i>Ogledziny [w:] Ślady kryminalistyczne. Ujawnianie, zabezpieczanie, wykorzystywanie</i>. Warszawa 2006, s.440. 4. Gruza, E., Goc, M., Moszczyński, J., <i>Kryminalistyka, czyli o współczesnych metodach dowodzenia przestępstw</i>. Wyd. Wolters Kluwer, Warszawa 2020. 5. Kasprzak, J., <i>Identyfikacyjne, dowodowe i wykrywcze znaczenie śladów kryminalistycznych</i>, Wyd. Delfin, Warszawa 2006. 6. Mazepa, J. <i>Vademecum technika kryminalistyki</i> Wyd. Oficyna, Warszawa 2009. 7. Młodziejowski, B., Soltyszewski, I., <i>Ślady kryminalistyczne. Ujawnianie, zabezpieczanie, wykorzystanie</i>, Wyd. Wolters Kluwer, Warszawa 2007. 8. Procedury postępowania Policji podczas przeprowadzania i organizowania oględzin miejsca przestępstwa- załącznik do pisma KGP z dnia 7.08.2001 r. Ad-1078/2001 9. Wytyczne nr 1 Komendanta Głównego Policji z dnia 23 lipca 2015 r. w sprawie wykonywania niektórych czynności dochodzeniowo- śledczych policjantów (Dz. Urz. KGP poz. 59). 10. Wytyczne nr 3 KGP z dnia 30. 08.2017 r w sprawie wykonywania niektórych czynności dochodzenia - śledczych przez policjantów. (Dz. Urz. KGP poz. 59 ze zm.). Uzupełniająca 1. Bogusz, I., <i>Zagrożenie kontaminacją podczas czynności zabezpieczających miejsce zdarzenia</i>, Kwartalnik Policyjny nr 1(40) Wyd. CSP Legionowo, Legionowo 2017. 2. Frankowski, A., Trojanowski, P., <i>Dobre praktyki technika kryminalistyki</i>, Wyd. Centralne Laboratorium Kryminalistyczne Warszawa 2020 3. Holyst, B., <i>Kryminologia</i>. Wyd. 11, Wyd. Wolters Kluwer, Warszawa, 2016.			

ULOTKA INFORMACYJNA

ZASADY POSTĘPOWANIA SŁUŻB RATUNKOWYCH NA MIEJSCU ZDARZENIA O CHARAKTERZE PRZESTĘPCZYM

Poniższe rozwiązania mają charakter informacyjny, a przedstawione procedury nie mają na celu zmiany lub zastąpienia algorytmów ratunkowych!

I. CZĘŚĆ OGÓLNA

PO DOTARCIU na miejsce zdarzenia:

- zadbaj o bezpieczeństwo własne,
- sprawdź otoczenie,
- uważaj na osoby zachowujące się agresywnie.

Podejrzewasz **PRZESTĘPSTWO**?

- powiadom dyspozytora/dyżurnego/dowódcę akcji.

ZABEZPIECZ miejsca zdarzenia

- przed dostępem osób nieupoważnionych,
- przed próbą zniszczenia, zatarcia lub ukrycia przedmiotów (śladów).

WSPÓŁPRACUJ z funkcjonariuszami Policji

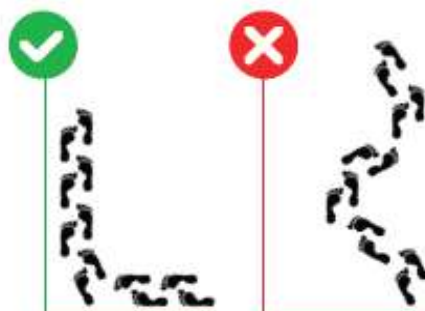
1. Wykonuj czynności zgodnie z ich zaleceniami, które nie będą ograniczać zakresu niezbędnej pomocy medycznej.

PORUSZANIE SIĘ POJAZDÓW ratunkowych ogranicz do minimum.

PORUSZANIE SIĘ ZESPOŁU ratunkowego

1. W pomieszczeniach w formie liniowej.
2. Nie deptaj śladów.

PRZEDMIOTY będące śladami

1. **Nie przemieszczaj i nie niszc** przedmiotów, szczególnie w pobliżu zwłok.
 - **Wyjątek** = przemieszczenie konieczne dla zapewnienia bezpieczeństwa.
2. **Musisz** zmienić położenie broni lub innych narzędzi?
 - Zachowaj najwyższą ostrożność.
 - Używaj jednorazowych rękawic.
 - Zapamiętaj pierwotne położenie przedmiotów.
3. **Przedmiot niebezpieczny** umieść w miejscu widocznym dla uczestników akcji ratunkowej.
 - Unikaj stawiania naprzeciwko lufy.
 - Osoby postronne usuń z obszaru, w który wymierzona jest lufa.
4. Ujawnione przedmioty niezwłocznie zabezpiecz i przekaz funkcjonariuszom Policji.
 - Nie ma możliwości przekazania = pozostaw pod nadzorem osoby zasługującej na zaufanie i uprzedź o odpowiedzialności wynikającej z nadzoru nad tymi przedmiotami.

KOMUNIKACJA z osobami poszkodowanymi i świadkami

1. Ogranicz rozmowy do pytań niezbędnych przy udzielaniu pomocy medycznej.

ODZIEŻ poszkodowanych i denata

1. Jeśli musisz zdjąć odzież z poszkodowanego, zabezpiecz, umieszczając w papierowych pojemnikach/workach.

Unikaj dodatkowego **OŚWIETLENIA**

INGERENCJĘ w miejsce zdarzenia ogranicz do minimum

1. Zabezpiecz materiały medyczne wykorzystane podczas akcji ratunkowej.
2. Substancje chemiczne (narkotyki, dopalacze, leki, strzykawki i igły) pozostaw w miejscu ich ujawnienia (o ile nie stanowią zagrożenia dla bezpieczeństwa i nie utrudniają działań ratunkowych).

MATERIAŁY WYBUCHOWE

1. Natychmiast ewakuuj osoby, w tym osoby poszkodowane, z obszaru zagrożonego wybuchem.

ZATRUCIA

1. Zabezpiecz opakowania, leki, naczynia z płynami, proszki.
2. Ustal czas, jaki minął od spożycia do wystąpienia objawów zatrucia.
3. Ustal, które produkty mogły być przyczyną zatrucia, gdzie zostały zakupione.
4. Zbadaj, czy inne osoby nie mają podobnych objawów.

ZAKAZ UPUBLICZNIANIA informacji i materiałów z miejsca zdarzenia.

II. INFORMACJE ISTOTNE W DALSZYCH CZYNNOŚCIACH DOCHODZENIOWO-ŚLEDczyCH

PRZEKAŻ INFORMACJE funkcjonariuszom Policji

Dotyczące przebiegu działań ratunkowych.

1. Kwestionariusz czynności wykonanych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym (Załącznik nr 1).

Kwestionariusz wykonanych czynności służbowych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym	
Data i godzina: _____	
Miejsce zdarzenia: _____	
1. Informacje ogólne: 1.1. Rodzaj zdarzenia: _____ 1.2. Miejsce zdarzenia: _____ 1.3. Określenie miejsca zdarzenia: _____	
2. Informacje o osobach: 2.1. Imię i nazwisko: _____ 2.2. Data urodzenia: _____ 2.3. Płeć: _____	3. Informacje o zdarzeniu: 3.1. Określenie zdarzenia: _____ 3.2. Określenie przyczyny zdarzenia: _____ 3.3. Określenie skutków zdarzenia: _____
4. Informacje o miejscu zdarzenia: 4.1. Określenie miejsca zdarzenia: _____ 4.2. Określenie przyczyny zdarzenia: _____ 4.3. Określenie skutków zdarzenia: _____	5. Informacje o osobach: 5.1. Imię i nazwisko: _____ 5.2. Data urodzenia: _____ 5.3. Płeć: _____
6. Informacje o czynnościach: 6.1. Określenie czynności: _____ 6.2. Określenie przyczyny czynności: _____ 6.3. Określenie skutków czynności: _____	
7. Informacje o innych osobach: 7.1. Imię i nazwisko: _____ 7.2. Data urodzenia: _____ 7.3. Płeć: _____	
8. Informacje o innych miejscach: 8.1. Określenie miejsca: _____ 8.2. Określenie przyczyny: _____ 8.3. Określenie skutków: _____	
9. Informacje o innych osobach: 9.1. Imię i nazwisko: _____ 9.2. Data urodzenia: _____ 9.3. Płeć: _____	
10. Informacje o innych miejscach: 10.1. Określenie miejsca: _____ 10.2. Określenie przyczyny: _____ 10.3. Określenie skutków: _____	

III. DODATKOWE ZASADY POSTĘPOWANIA PRZY UJAWNIENIU NAGŁEGO ZGONU

PĘTLA WISIELCZA

1. Przetnij w możliwie znacznej odległości od węzła.
2. Unikaj jej rozwiązywania.
3. Brak konieczności = odstęp od odcięcia zwłok.

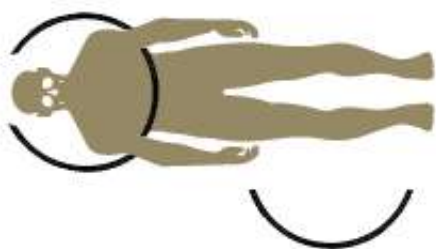

DŁONIE DENATA

1. Jeśli nie jest to niezbędne = nie dotykaj wewnętrznej strony dłoni denata.

CIAŁO ZMARŁEGO w przypadku natychmiastowego stwierdzenia zgonu

1. Nie przemieszczaj zwłok, jeśli widzisz znamiona pośmiertne!
2. Pozostaw w zastanej pozycji.

TRANSPORT ZWŁOK

1. Linę umocuj **pod pachami** denata na wysokości klatki piersiowej.
2. Fragment liny użytej do transportu **odetnij i pozostaw** przy ciele zmarłego.

PRZEMIESZCZANIE OSOBY ŻYWEJ LUB MARTWEJ w stanie zagrożenia

1. Chwytaj za tylną część odzieży lub korzystaj z techniki chwytu Rauteka.

Kwestionariusz ankiety

UNIWETSYTET KALISKI

im. PREZYDENTA STANISŁAWA WOJCIECHOWSKIEGO
w KALISZU

RADA NAUKOWA DISCYPLINY NAUK O BEZPIECZEŃSTWIE

KWESTIONARIUSZ ANKIETY

Zwracam się z uprzejmą prośbą o wsparcie moich badań swoją wiedzą i doświadczeniem poprzez wypełnienie niniejszego kwestionariusza ankiety.

Celem ankiety jest **określenie świadomości i wiedzy na temat działań wybranych służb ratunkowych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym w aspekcie ich wpływu na kontaminację³⁶⁸ śladów kryminalistycznych.**

Wyniki badań uzyskane dzięki Pani/Pana uprzejmości wzbogacą wiedzę z zakresu rozpatrywanych przeze mnie zagadnień i będą podstawą do opracowania wniosków zawartych w mojej rozprawie doktorskiej na temat: ***Zapobieganie kontaminacji śladów kryminalistycznych na miejscu zdarzeń o charakterze przestępczym.***

Ankieta jest anonimowa, wyniki badań będą prezentowane w sposób zbiorczy i zostaną wykorzystane jako cenne źródło informacji oraz wzbogacą wiedzę z zakresu rozpatrywanych zagadnień.

Serdecznie dziękuje za współpracę

mgr Lis Dawid

³⁶⁸ Kontaminacja - to słowo pochodzące z języka łacińskiego *contaminatio* – *zetknięcie* albo *splamienie*. W literaturze kryminalistycznej kontaminacja jest terminologią związaną z ryzykiem błędu wynikającego z zanieczyszczenia śladów ujawnionych na miejscu zdarzenia elementami obcymi. Proces ten prowadzi do niekontrolowanego wymieszania składników o różnym pochodzeniu w nową całość, w konsekwencji doprowadzając do całkowitej nieprzydatności danego śladu.

METRYCZKA

(Proszę o zaznaczenie wybranej odpowiedzi znakiem „X”)

Płeć

- ☐ kobieta
- ☐ mężczyzna

Wiek

- ☐ 19-25 lat
- ☐ 26-40 lat
- ☐ powyżej 40 lat

Wykształcenie

- ☐ podstawowe
- ☐ zawodowe
- ☐ średnie
- ☐ wyższe

Którą ze służb/grup zawodowych Pan/i reprezentuje?

- ☐ Ratownictwo medyczne.
- ☐ Straż Pożarna
- ☐ Policja

Staż służby:

- ☐ Mniej niż 3 lata.
- ☐ 3-10 lat
- ☐ 10-25 lat
- ☐ Więcej niż 25 lat

Pytania od 1 do 16 skierowane są do **wszystkich respondentów**.

Pytania od 17 do 20 skierowane są do osób, które w pytaniu o reprezentowanie służby zaznaczyły „Policja”.

1. Jaka ocenia Pana/i swoją wiedzę z zakresu śladów kryminalistycznych?

(Proszę o zaznaczenie jednej wybranej odpowiedzi znakiem „X”)

- ☐ Bardzo dobrze
- ☐ Dobrze
- ☐ Średnio
- ☐ Znikoma
- ☐ Brak wiedzy

2. Jak jest Pan/i źródło wiedzy kryminalistycznej?

(Proszę o zaznaczenie jednej wybranej odpowiedzi znakiem „X”)

- ☐ Szkolenia i kursy w ramach wykonywanego zawodu
- ☐ Wiedza uzyskana podczas prywatnych szkoleń i kursów
- ☐ Media społecznościowe/Internet/telewizja
- ☐ Nie posiadam wiedzy z zakresu kryminalistyki
- ☐ Inne.....

3. Czy w ramach szkoleń wewnętrznych/kursów/studiów zawodowych przekazywana była Panu/i wiedza z zakresu śladów kryminalistycznych?

(Proszę o zaznaczenie jednej wybranej odpowiedzi znakiem „X”)

- ☐ Tak (proszę podać gdzie?).....
- ☐ Nie
- ☐ Nie wiem

4. Czy według Pana/i należy stworzyć/zwiększyć ilość szkoleń z zakresu zachowania się na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym?

(Proszę o zaznaczenie jednej wybranej odpowiedzi znakiem „X”)

- ☐ Tak
- ☐ Nie
- ☐ Nie wiem

5. Czy byłby Pan/i zainteresowany/a udziałem w szkoleniu kryminalistycznym dotyczącym wykonywania czynności ratunkowych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym?

(Proszę o zaznaczenie jednej wybranej odpowiedzi znakiem „X”)

- ☐ Tak
- ☐ Raczej Tak
- ☐ Raczej Nie
- ☐ Nie
- ☐ Nie wiem

6. Czy potrafi Pana/i zapobiec kontaminacji śladów kryminalistycznych podczas wykonywania obowiązków służbowych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym?

(Proszę o zaznaczenie jednej wybranej odpowiedzi znakiem „X”)

- ☐ Tak
- ☐ Raczej Tak
- ☐ Raczej Nie
- ☐ Nie
- ☐ Nie wiem

7. Co według Pana/i wpływa na kontaminację śladów kryminalistycznych przez służby ratunkowe na miejscu zdarzenia?

(Proszę o zaznaczenie kilku wybranych odpowiedzi znakiem „X”)

- ☐ Brak wiedzy z zakresu kryminalistyki
- ☐ Brak jednolitych procedur
- ☐ Złe wyposażenie (środki ochronne)
- ☐ Dynamika działań ratunkowych
- ☐ Nie wiem
- ☐ Inne

8. Co według Pana/i może zmniejszyć lub wyeliminować zjawisko kontaminacji śladów kryminalistycznych przez służby ratunkowe na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym?

*(Proszę o zaznaczenie **kilku** wybranych odpowiedzi znakiem „X”)*

- ☐ Kursy z zakresu kryminalistyki (w odniesieniu do wykonywanych czynności)
- ☐ Wprowadzenie tematyki kryminalistycznej do podstawy programowej studiów/ kursów zawodowych
- ☐ Wymiana informacji i doświadczeń pomiędzy służbami
- ☐ Wprowadzenie instrukcji/procedur postępowania
- ☐ Programy informacyjne skierowane do służb ratunkowych
- ☐ Nie ma potrzeby wprowadzać dodatkowych rozwiązań
- ☐ Inne

9. Czy Pana/i zdaniem należy wprowadzić jednolite procedury/ informacje/wskazówki, które określą sposób postępowania w celu ograniczenia kontaminacji śladów kryminalistycznych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym?

*(Proszę o zaznaczenie **jednej** wybranej odpowiedzi znakiem „X”)*

- ☐ Tak
- ☐ Nie
- ☐ Nie wiem

10. W jaki sposób informuje Pan/i o zmianach powstałych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym w wyniku działań ratowniczych?

*(Proszę o zaznaczenie **jednej lub kilku** wybranych odpowiedzi znakiem „X”)*

- ☐ Przekazuje drogą radiową dyspozytorowi/ dyżurnemu
- ☐ Sporządzam dokumentację (*proszę podać jaką*).....
.....
- ☐ Przekazuję ustnie służbom zabezpieczającym miejsce zdarzenia
- ☐ Nie przekazuję takich informacji
- ☐ Nie wiem

11. W jaki sposób według Pana/i powinno się poruszać na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym, jeśli nie wymaga tego akcja ratunkowa?

(Proszę o zaznaczenie jednej wybranej odpowiedzi znakiem „X”)

- ☐ W formie liniowej (jeden za drugim) przy ścianie wewnątrz pomieszczeń
- ☐ Środkiem pomieszczeń
- ☐ Dowolnie, ponieważ nie ma to wpływu na dalsze czynności procesowe
- ☐ Nie wiem

12. Jeśli czynności ratunkowe wymagają natychmiastowego działania, w jaki sposób powinno się postępować z pętlą wisielczą osoby powieszanej, aby zminimalizować kontaminację?

(Proszę o zaznaczenie jednej wybranej odpowiedzi znakiem „X”)

- ☐ Należy rozwiązać węzeł
- ☐ Należy przeciąć linę w odstępnie od węzła
- ☐ Spróbować poluzować linę poprzez odciągnięcie (umieszczenie ręki pomiędzy szyją a liną)
- ☐ Nie wiem

13. Czy według Pan/i odcięcie liny i ułożenie zwłok na podłożu (śmierć w wyniku powieszenia) jest działaniem, które doprowadzi do kontaminacji śladów kryminalistycznych?

(Proszę o zaznaczenie jednej wybranej odpowiedzi znakiem „X”)

- ☐ Tak
- ☐ Nie
- ☐ Nie wiem

14. W przypadku konieczności transportu zwłok z użyciem liny (np. na jeziorze, w terenie górskim itp.), w jaki sposób, według Pana/i, powinno się ją mocować?

(Proszę o zaznaczenie jednej wybranej odpowiedzi znakiem „X”)

- ☐ Do kończyn górnych
- ☐ Do kończyn dolnych
- ☐ W pasie
- ☐ Na wysokości klatki piersiowej pod pachami
- ☐ Nie wiem
- ☐ W inny sposób (jaki?).....

15. W jaki sposób, według Pan/i, służby ratunkowe będące na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym powinny przekazać Policji występne informacje (wynikające z doświadczenia i posiadanej wiedzy) dotyczące przyczyny zgonu?

(Proszę o zaznaczenie jednej wybranej odpowiedzi znakiem „X”)

- ☐ W formie informacji ustnej
- ☐ W formie pisemnej krótkiej notatki/informacji (forma papierowa lub elektroniczna)
- ☐ Poprzez przekazanie informacji dyspozytorowi/dyżurnemu służby ratunkowej, który przekaze ustalenia dyżurnemu jednostki Policji.
- ☐ W innej formie (*proszę wskazać jakiej*).....
- ☐ Nie powinny przekazywać takich informacji
- ☐ Nie wiem

16. Informacje dotyczące jakich czynności powinny, według Pana/i, znaleźć się w jednolitych procedurach dotyczących zasad zachowania się służb ratunkowych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym?

.....
.....
.....
.....

Pytania od 17 do 20 wypełniają osoby, które w pytaniu o reprezentowanie służby zaznaczyły "Policja".

17. Jak często na miejscu zdarzenia spotkał/a się Pan/i ze zjawiskiem kontaminacji śladów kryminalistycznych powstałych w wyniku działania służb ratunkowych?

(Proszę o zaznaczenie jednej wybranej odpowiedzi znakiem „X”)

- ☐ Bardzo często
- ☐ Często
- ☐ Rzadko
- ☐ Nigdy

18. Czy zjawisko kontaminacji śladów przez służby ratunkowe ma wpływ na wykonywanie dalszych czynności dochodzeniowo-śledcze?

(Proszę o zaznaczenie jednej wybranej odpowiedzi znakiem „X”)

- ☐ Tak *(proszę o podanie przykładu)*.....
.....
.....
- ☐ Nie ma wpływu
- ☐ Nie wiem

19. Czy uważa Pan/i, że przekazanie przez służby ratunkowe informacji dotyczących czynności wykonanych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym będzie miało wpływ na poprawność oględzin?

(Proszę o zaznaczenie jednej wybranej odpowiedzi znakiem „X”)

- ☐ Zdecydowanie tak
- ☐ Tak
- ☐ Nie
- ☐ Zdecydowanie nie
- ☐ Nie wiem

20. Jakiego typu informacje, dotyczące czynności wykonanych na miejscu zdarzenia o charakterze przestępczym, powinny być przekazane przez służby ratunkowe w celu ułatwienia działania grupy dochodzeniowo-śledczej?

.....
.....
.....
.....